

UNIVERZITET U BEOGRADU

FILOLOŠKI FAKULTET

Ana J. Jović

**UTICAJ IDEOLOGIJE IZVORNOG GOVORNIKA
NA NASTAVNIKE ENGLESKOG JEZIKA
KOJIMA ENGLESKI NIJE MATERNJI JEZIK**

doktorska disertacija

Beograd, 2025.

UNIVERSITY OF BELGRADE

FACULTY OF PHILOLOGY

Ana J. Jović

**THE EFFECTS OF NATIVE SPEAKERISM
ON NON-NATIVE ENGLISH TEACHERS**

Doctoral Dissertation

Belgrade, 2025

УНИВЕРСИТЕТ В БЕЛГРАДЕ
ФИЛОЛОГИЧЕСКИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Анна Й. Йович

**ФЕНОМЕН "НОСИТЕЛЯ АНГЛИЙСКОГО
ЯЗЫКА" И ЕГО ВЛИЯНИЕ НА
ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ АНГЛИЙСКОГО НЕ
НОСИТЕЛЕЙ**

Докторская диссертация

Белград, 2025.

Mentor: Dr Ana Đorđević, docent
Univerzitet u Beogradu
Filološki fakultet

Članovi komisije:

1) _____

2) _____

3) _____

Datum odbrane: _____

Hvala....

...mentorki Dr Ani Đorđević na podršci, smernicama i savetima kojima je nesebično pomogla da ova disertacija ugleda svetlost dana u ovom obliku.

....profesorki Dr Jeleni Filipović čija su inspirativna predavanja pomogla da se u meni rodi ideja da obradim ovu vrlo važnu temu kako za nastavu stranih jezika, tako i za jezičke delatnosti uopšte.

... mom suprugu Draganu što je uporno razgonio moje demone prokrastinacije i sve vreme bio značajna podrška i čvrst oslonac bez kojeg ova disertacija ne bi mogla da nastane.

... mojim sinovima, Jovanu i Vasiliju, na strpljenju i razumevanju za česte trenutke mentalne odsutnosti dok je majka čitala, istraživala i pisala.

... članovima Komisije koji će pažljivo i među prvima pročitati ovaj rad.

....članovima šire porodice, prijateljima i kolegama na interesovanju za ovaj rad i podršci koju su pružali na razne načine.

UTICAJ IDEOLOGIJE IZVORNOG GOVORNIKA NA NASTAVNIKE ENGLESKOG JEZIKA KOJIMA ENGLESKI NIJE MATERNJI JEZIK

Sažetak

U nastavi engleskog jezika prisutan je trend potražnje za nastavnicima engleskog jezika koji govore engleski jezik kao maternji dok nastavnici neizvorni govornici bivaju marginalizovani i diskriminirani u procesu zapošljavanja i drugim aspektima nastave. Potražnja za isključivo izvornim govornicima engleskog jezika je posledica duboko ukorenjene ideologije izvornog govornika koja favorizuje izvorne govornike i nameće ih kao savršene predstavnike engleskog jezika i metodike nastave engleskog jezika. Diskriminatorne prakse zapošljavanja negativno utiču na profesionalni i lični život nastavnika.

Glavni cilj istraživanja je da utvrdi na koji način i u kojoj meri ideologija izvornog govornika utiče na nastavnike neizvorne govornike engleskog jezika. Istraživanju je pristupljeno iz ugla pragmatizma i kritičkog realizma, a primenjen je istraživački nacrt mešovitog tipa. Kao istraživački instrumenti korišćeni su elektronski upitnik i polustrukturirani intervju. Upitnik je popunilo 123 nastavnika iz regiona, a 8 ispitanika je učestvovalo u polustrukturiranom intervjuu.

Na osnovu dobijenih rezultata zaključeno je da su nastavnici engleskog jezika izloženi negativnom uticaju ideologije izvornog govornika bez obzira na kontekst u kojem rade (državne škole, privatne škole i onlajn škole jezika). Nastavnici često nisu svesni uticaja ideologije jer tvrde da ideologija na njih ne utiče dok njihova ponašanja pri zapošljavanju i analiza njihovih odgovora pokazuju da su nastavnici internalizovali ideologiju izvornog govornika i prihvatili diskriminaciju kao normalnu pojavu.

U radu predlažemo aktivnosti usmerene na podizanje svesti o delovanju ideologije na nastavnike kako bi oni mogli da se izbore za bolji položaj na tržištu i doprinesu stvaranju jednakog tržišta za sve nastavnike.

Ključne reči: ideologija izvornog govornika, izvorni govornik, neizvorni govornik, nastava engleskog jezika, diskriminacija, marginalizacija, samodiskriminacija, internalizovana ideologija, deinternalizacija

Naučna oblast: Primenjena lingvistika

Uža naučna oblast: Nastava engleskog jezika, sociolingvistika

UDK _____

THE EFFECTS OF NATIVE SPEAKERISM ON NON-NATIVE ENGLISH TEACHERS

Abstract

There is a trend towards a demand for native English teachers in the ELT market, while non-native English teachers are discriminated against both in the hiring process and other aspects of teaching. The demand for native English speakers is a consequence of a deeply rooted language ideology called native speakerism that favors native speakers and imposes them as perfect representatives of the English language and English language teaching methodology. Discriminatory employment practices negatively affect teachers' professional and personal lives.

The main objective of the research is to determine how and to what extent native speakerism influences non-native teachers. The research was approached from the perspective of pragmatism and critical realism, and a mixed-method research design was applied. An electronic questionnaire and a semi-structured interview were used as research instruments. The questionnaire was completed by 123 teachers from the region, and 8 respondents participated in a semi-structured interview.

The results concluded that English teachers are exposed to the negative influence of native speakerism regardless of the context in which they work (public schools, private schools, and online language schools). Teachers are often unaware of the influence of the ideology because they claim that the ideology does not affect them. At the same time, their behaviors during the hiring process and the analysis of their responses show that teachers have internalized native speakerism and accepted discrimination as a normal phenomenon.

In this paper, we propose activities to raise awareness of the ideology's influence on teachers so that they can feel empowered to improve their position in the market and contribute to creating an equal market for all teachers.

Keywords: native speakerism, native speaker, non-native speaker, English language teaching, discrimination, marginalization, self-discrimination, internalized ideology, deinternalization

Scientific field: Applied Linguistics

Subfield of study: English Language Teaching, Sociolinguistics

UDC _____

Sadržaj

1. UVOD.....	1
1.1. Predmet i ciljevi istraživanja.....	1
1.2. Istraživačke hipoteze.....	2
1.3. Motivacija za istraživanje	3
1.4. Struktura disertacije	4
2. TEORIJSKI OKVIR.....	5
2.1. Osnovni pojmovi.....	5
2.1.1. Pojam ideologije	5
2.1.2. Jezičke ideologije.....	5
2.1.3. Ideologija standardnog jezika	6
2.2. Jezička ideologija izvornog govornika	8
2.2.1. Poreklo termina	9
2.2.2. Izvorni govornik	10
2.2.3. Ideologija izvornog govornika.....	12
2.2.4. Kačruovi krugovi	12
2.2.5. Istorijski kontekst.....	13
2.2.6. Ideologija i rasizam.....	14
2.2.7. Okvir izvornog govornika.....	16
2.3. Ideologija izvornog govornika u nastavi engleskog jezika.....	18
2.3.1. Manifestacija ideologije u nastavi	19
2.3.2. Ideologija izvornog govornika u profesionalnim diskursima	20
2.3.3. Izvorni govornik na tržištu nastave engleskog jezika.....	21
2.3.4. Nastavnik izvorni govornik i nastavnik neizvorni govornik.....	22
2.3.5. Uticaj ideologije na nastavnike.....	22
2.3.6. Izolacija i marginalizacija nastavnika.....	23
2.3.7. Ideologija izvornog govornika i nastava drugih stranih jezika.....	25
2.4. Negativni uticaj ideologije izvornog govornika	25
2.4.1. Negativni efekti ideologije u stranoj literaturi.....	26
2.4.1.1. Diskriminatorne prakse zapošljavanja.....	27
2.4.1.2. Kriterijumi zapošljavanja	28
2.4.1.2.1. Zapošljavanje u fizičkim školama	28
2.4.1.2.2. Zapošljavanje u onlajn školama.....	30
2.4.2. Negativni efekti ideologije u domaćoj literaturi	32
2.4.2.1. Pilot istraživanje	32
2.4.2.1.1. Predmet pilot istraživanja	33
2.4.2.1.2. Metodologija pilot istraživanja	33
2.4.2.1.3. Rezultati pilot istraživanja	33
2.4.2.2. Negativni efekti u pilot istraživanju	35
2.4.2.2.1. Grupa ispitanica koje se nisu prijavljivale na oglase za izvorne govornike	35
2.4.2.2.2. Ispitanice koje su se javile na oglase za izvorne govornike	36
2.4.2.2.3. Opšti uticaj na sve ispitanice.....	36
2.4.2.3. Diskriminacija u pilot istraživanju	37
2.4.2.3.1. Nastavnici koji ne koriste lažni identitet.....	37
2.4.2.3.2. Odnos poslodavca prema neizvornim govornicima i njegove posledice.....	37
2.4.2.3.3. Neetičko ponašanje kao strategija opstanka na tržištu	38
2.5. Dosadašnji koraci i aktivnosti.....	39
2.5.1. Preispitivanje terminologije.....	39
2.5.2. Aktivnosti stručnih udruženja	40
2.5.3. Zakonske regulative	41
2.5.4. Društvene mreže i digitalne tehnologije	42

3. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA.....	43
3.1. Istraživačka pitanja	43
3.2. Istraživačke hipoteze.....	43
3.3. Istraživački pristupi.....	44
3.3.1. Pragmatizam	44
3.3.2. Kritički realizam	44
3.3.3. Odnos pragmatizma i kritičkog realizma u ovom istraživanju	45
3.4. Postavke istraživanja.....	45
3.4.1. Mešoviti metod	45
3.4.2. Komparativni metod	46
3.4.3. Metod studije slučaja	46
3.4.4. Analiza okvira.....	46
3.5. Istraživački instrumenti.....	48
3.5.1. Elektronski upitnik.....	48
3.5.1.1. Metode uzorkovanja	48
3.5.2. Intervju.....	49
3.5.3. Opis uzorka koji je učestvovao u popunjavanju upitnika	51
3.5.3.1. Demografski podaci.....	51
3.5.3.2. Obrazovanje i sertifikacija.....	51
3.5.3.3. Radno iskustvo	52
3.5.4. Opis uzorka koji je učestvovao u intervjuu	52
3.5.4.1. Demografski podaci.....	52
3.5.4.2. Obrazovanje i sertifikacija.....	52
3.5.4.3. Radno iskustvo	52
4. PRIKAZ I ANALIZA REZULTATA.....	53
4.1. Rezultati dobijeni iz upitnika	53
4.1.1. Drugi deo upitnika	53
4.1.1.1. Fizičke privatne škole jezika	53
4.1.1.2. Onlajn škole jezika	53
4.1.1.3. Oglasi za radna mesta u onlajn školama.....	54
4.1.1.3.1. Nastavnici koji su konkurisali na oglase za izvorne govornike.....	54
4.1.1.3.2. Nastavnici koji nisu konkurisali na oglase za izvorne govornike	54
4.1.1.3.3. Rezultati u odnosu na pilot istraživanje	54
4.1.1.4. Zapošljavanje u onlajn školama	55
4.1.1.4.1. Ispitanici koji su bili iskreni prema poslodavcu.....	55
4.1.1.4.2. Reakcije poslodavaca.....	55
4.1.1.4.3. Rezultati u odnosu na pilot istraživanje	56
4.1.1.4.4. Ispitanici koji su se lažno predstavljali	56
4.1.1.5. Iskustva nastavnika koji su se predstavljali kao izvorni govornici.....	57
4.1.1.5.1. Pitanje 1: Koliko Vam je bilo nelagodno da se predstavljate učenicima kao izvorni govornik?.....	57
4.1.1.5.2. Pitanje 2: Kako ocenjujete iskustvo rada u školi u kojoj prihvatate identitet izvornog govornika?	58
4.1.1.5.3. Pitanje 3: Šta Vas je motivisalo da pristanete da krijete svoje poreklo i identitet?	58
4.1.1.5.4. Pitanje 4: Da li ste se bojali da učenici otkriju Vaš pravi identitet?.....	59
4.1.1.5.5. Pitanje 5: Da li ste ikada poželeli da otkrijete svoj pravi identitet učeniku?	59
4.1.1.5.6. Pitanje 6: Da li se nekada desilo da učenici saznaju Vaš pravi identitet?	59
4.1.1.5.7. Pitanje 7: Kako je poslodavac reagovao kad je saznao da Vaš učenik zna za Vaš pravi identitet?.....	60
4.1.1.5.8. Pitanje 8: Da li biste se ponovo prijavili na sličan oglas koji ističe izvornog govornika kao idealnog kandidata?	60
4.1.1.5.9. Rezultati u odnosu na pilot istraživanje	61
4.1.2. Treći deo upitnika	62
4.1.2.1. Diskriminacija neizvornih govornika	62
4.1.2.1.1. Diskriminacija neizvornih govornika u odnosu na izvorne govornike.....	63
4.1.2.1.2. Percepcija sopstvene diskriminacije	64
4.1.2.1.3. Nastavnici koji ne osećaju diskriminaciju.....	65
4.1.2.1.4. Percepcija sopstvene stručnosti.....	65
4.1.2.2. Uticaj ideologije na ispitanike	65

4.1.2.2.1. Informisanost ispitanika.....	65
4.1.2.2.2. Uticaj na profesionalno samopouzdanje	66
4.1.2.2.3. Uticaj na lično samopouzdanje	67
4.1.2.2.4. Prilike za zaposlenje	68
4.1.2.3. Predlozi i ideje za suprotstavljanje ideologiji.....	68
4.1.2.3.1. Motivacija za borbu protiv ideologije.....	68
4.1.2.3.2. Načini borbe protiv ideologije	69
4.1.2.3.3. Odsustvo motivacije za borbu protiv ideologije	70
4.1.3. Rezultati dobijeni iz intervjua.....	70
4.1.3.1. Ispitanik 1	70
4.1.3.1.1. Profil na osnovu podataka iz upitnika.....	70
4.1.3.1.2. Podaci iz intervjua	71
4.1.3.1.3. Analiza podataka	72
4.1.3.2. Ispitanik 2.....	73
4.1.3.2.1. Profil na osnovu elektronskog upitnika	73
4.1.3.2.2. Podaci iz intervjua	73
4.1.3.2.3. Analiza podataka	75
4.1.3.3. Ispitanik 3.....	76
4.1.3.3.1. Profil na osnovu podataka iz upitnika.....	76
4.1.3.3.2. Podaci iz intervjua	77
4.1.3.3.3. Analiza podataka	78
4.1.3.4. Ispitanik 4.....	79
4.1.3.4.1. Profil na osnovu podataka iz upitnika.....	79
4.1.3.4.2. Podaci iz intervjua	79
4.1.3.4.3. Analiza podataka	80
4.1.3.5. Ispitanik 5.....	81
4.1.3.5.1. Profil na osnovu podataka iz upitnika.....	81
4.1.3.5.2. Podaci iz intervjua	81
4.1.3.5.3. Analiza podataka	82
4.1.3.6. Ispitanik 6.....	83
4.1.3.6.1. Profil na osnovu podataka iz upitnika.....	83
4.1.3.6.2. Podaci iz upitnika	83
4.1.3.6.3. Analiza podataka	84
4.1.3.7. Ispitanik 7.....	85
4.1.3.7.1. Profil na osnovu podataka iz upitnika.....	85
4.1.3.7.2. Podaci iz upitnika	85
4.1.3.7.3. Analiza podataka	86
4.1.3.8. Ispitanik 8.....	86
4.1.3.8.1. Profil na osnovu podataka iz upitnika.....	86
4.1.3.8.2. Podaci iz intervjua	87
4.1.3.8.3. Analiza podataka	88
5. DISKUSIJA	89
5.1. Istraživačka pitanja i hipoteze u svetlu rezultata istraživanja.....	89
5.1.1. Istraživačka pitanja	89
5.1.2. Istraživačke hipoteze	94
5.2. Doprinos istraživanja	96
5.3. Praktične implikacije istraživanja.....	97
5.4. Ograničenja.....	99
5.4.1. Odziv nastavnika	99
5.4.2. Uzorak	100
6. ZAKLJUČAK	101
LITERATURA.....	104
PRILOZI.....	132
Prilog A.....	132
Prilog B.....	143
Prilog C	162
BIOGRAFIJA	165

1. UVOD

U jezičkoj industriji, tj. delatnostima koje olakšavaju višejezičnu komunikaciju, prisutan je i trend koji favorizuje izvorne govornike jezika. Uverenje da je izvorni govornik najbolji i nezamenljivi poznavalac i korisnik jezika na kojem se obavlja određena komunikacija stavlja neizvorne govornike tog jezika u nepovoljan položaj koji ih diskriminiše, ignoriše i marginalizuje. Nastava stranih jezika nije imuna na uticaj ovog uverenja koje je u lingvistici poznato pod imenom ideologija izvornog govornika (eng. *native speakerism*). Ova jezička ideologija favorizuje nastavnike izvorne govornike, pa često nekvalifikovani izvorni govornici dobijaju posao nastavnika dok kvalifikovani i kompetentni neizvorni govornici ne dobijaju priliku da pokažu svoje jezičke i metodičke veštine. Ovakva praksa zapošljavanja utiče negativno na nastavnike koji jezik ne govore kao maternji, na učenike i sam nastavni proces. U nastavi engleskog jezika se u svetu otvoreno razgovara o ovoj ideologiji sa ciljem da se učesnici informišu o mehanizmima delovanja ove ideologije ne bi li se nastavni proces i tržište nastave engleskog jezika rasteretilo od njenog štetnog uticaja.

Na osnovu uvida u postojeću literaturu na temu jezičke ideologije izvornog govornika i njenom uticaju na nastavnike koji nisu maternji govornici, zaključili smo da je o negativnom uticaju ove ideologije do sada pisano u radovima stranih istraživača koji su uglavnom objavljeni na engleskom jeziku. Nakon pregleda literature dolazimo do zaključka da ne postoje radovi koji istražuju uticaj ideologije izvornog govornika na nastavnike engleskog jezika čiji su maternji jezici neki od jezika iz našeg regiona, tj. na nastavnike koji govore srpski, bošnjački, crnogorski ili hrvatski jezik kao maternji. Prepoznamo da postoji potreba za istraživanjem uticaja ove jezičke ideologije na nastavnike iz regiona kako bismo stekli uvid u to dokle sežu negativne posledice ove jezičke ideologije, a sve sa ciljem da se predlože i planiraju koraci za informisanje i osnaživanje nastavnika u lokalnom kontekstu kako bi se adekvatno suočili sa ovom diskriminirajućom praksom i u skladu sa svojim okolnostima, mogućnostima i potrebama bolje pozicionirali na tržištu nastave engleskog jezika.

Cilj Uvoda je da predstavi predmet, zadatke i ciljeve istraživanja prikazanog u ovoj disertaciji i da da pregled strukture rada uz kratak komentar za svako poglavlje. U ovom delu ćemo takođe objasniti poreklo motivacije da se sprovede istraživanje predstavljeno u ovoj disertaciji.

1.1. Predmet i ciljevi istraživanja

Predmet naučnog istraživanja ove doktorske disertacije je uticaj ideologije izvornog govornika na nastavnike engleskog jezika kojima engleski nije maternji jezik. Ideologija izvornog govornika je termin kojim smo odlučili da prevedemo engleski izraz *native speakerism* kojim se označava jezička ideologija koja pretpostavlja da ideali engleskog jezika i metodike nastave engleskog jezika potiču iz britanske i američke kulture, stoga ova ideologija zagovara da su najbolji predstavnici tih kultura, jezika i metodike nastavnici koji dolaze iz zemalja Unutrašnjeg kruga, kojeg čine Velika Britanija, SAD, Kanada, Australija i Novi Zeland, tj. zemlje u kojima je engleski maternji i dominantan jezik.

Među nastavnicima engleskog jezika se odomaćila pozajmljenica *nejtiv spikerizam* jer taj

anglicizam direktno ukazuje na ovu jezičku ideologiju onima koji poznaju engleski jezik i okolnosti u kojima se ova ideologija koristi. Smatramo da je termin *nejtiv spikerizam* sasvim prihvatljiv u nastavničkom slengu i neformalnoj komunikaciji, ali da je potrebno pronaći odgovarajući termin na srpskom jeziku radi preciznosti u izražavanju, kako u akademskim i profesionalnim krugovima tako i van njih. Naziv za ovu ideologiju potiče iz engleskog jezika jer su se ovom pojavom istraživači najpre bavili u oblasti nastave engleskog jezika i pisali o njoj na engleskom jeziku. S obzirom da ova ideologija ima širi kontekst jer nije zastupljena samo u nastavi engleskog jezika, smatram da je od značaja stvoriti termin na srpskom jeziku koji bi u budućnosti mogao da se primeni na ovu ideologiju i u kontekstu drugih jezika i delatnosti, a ne samo u kontekstu nastave engleskog jezika. Termin *jezička ideologija izvornog govornika* govori da se radi o ideologiji koja zagovara superiornost izvornog govornika bez posebnog usmerenja na određeni strani jezik, stoga smatramo da je ovaj termin odgovarajući prevod i pogodno rešenje za ovaj rad i za buduće radove koji se budu bavili ovom i sličnom tematikom.

Rezultati dosadašnjih istraživanja sprovedenih u svetu ukazuju na rasprostranjeni i ukorenjeni negativan uticaj ove ideologije na nastavnike i njihova analiza bi mogla da pomogne da osmislimo i predložimo korake kojima bi moglo da se pomogne nastavnicima da se efikasno i adekvatno suoče sa ovom ideologijom i da prepoznaju šta je neophodno učiniti kako bi bili informisaniji i osnaženiji radi ublažavanja ili eliminisanja uticaja ove ideologije.

Teza ispituje uticaj ove jezičke ideologije na profesionalni i privatni život nastavnika engleskog jezika koji su diskriminirani na osnovu svog maternjeg jezika. Uticaj ove ideologije se ogleda u nekoliko domena, a ovde navodimo nekoliko primera njenog negativnog uticaja: smanjeni broj prilika za zapošljavanje, nejednak tretman u odnosu na nastavnike izvorne govornike, niska cena rada, odsustvo prilika za napredovanje, učestala kontrola i nadzor u nastavi, smanjeno profesionalno i lično samopouzdanje.

Osnovni cilj istraživanja je utvrditi na koji način i u kojoj meri ideologija izvornog govornika utiče na nastavnike neizvorne govornike engleskog jezika iz regiona (Srbija, Bosna i Hercegovina, Hrvatska i Crna Gora). Težimo da osvetlimo problem jezičke ideologije izvornog govornika u lokalnom kontekstu i predložimo korake radi pružanja podrške nastavnicima i povećavanja njihovih kapaciteta kako bi se suočili i produktivno delovali pri susretu sa ovom ideologijom.

Pored osnovnog cilja, želim da ostvarimo i pojedinačne ciljeve: (1) opisati ovu jezičku ideologiju i njen direktan uticaj na nastavnike, (2) prikazati najrelevantnija dosadašnja istraživanja o ovoj ideologiji u svetu i njihove zaključke; (3) analizirati podatke dobijene od ispitanika i izvesti zaključke; (4) uporediti dobijene rezultate i zaključke sa rezultatima i zaključcima dosadašnjih istraživanja; (5) predstaviti dosadašnja rešenja i aktivnosti koji su primenjivani u svetu i (6) predložiti rešenja i aktivnosti koji se mogu primeniti na lokalni kontekst.

1.2. Istraživačke hipoteze

Rad se zasniva na sledećim hipotezama: (1) Jezička ideologija izvornog govornika negativno utiče na profesionalni i privatni život nastavnika engleskog jezika iz regiona koji nisu maternji govornici engleskog, (2) Nastavnici nisu dovoljno upoznati sa svim aspektima jezičke ideologije izvornog govornika i ne poznaju sva njena obeležja, domete i obim u kojem ona ima uticaj na nastavnike, (3) Nastavnici ne poznaju dovoljno načine na koje bi trebalo postupiti pri susretu sa ovom ideologijom kako bi zaštitili sebe od njenog negativnog uticaja ili doprineli

ublažavanju negativnih efekata ideologije na širem planu.

Pretpostavljamo da će rezultati koje budemo dobili biti slični rezultatima istraživanja koja su do sada rađena na ovu temu, tj. da će nastavnici iz regiona prijaviti slučajeve i primere diskriminacije slične onima koji su opisani u istraživanjima u stranoj literaturi. Takođe pretpostavljamo da će nastavnici iz regiona izjaviti da nisu upoznati sa ovom ideologijom u većem broju nego što je to slučaj sa nastavnicima u svetu, kao i da su manje upoznati sa mogućnostima za delovanje i da imaju manje predloga i manje rešenja za suočavanje sa ovom ideologijom.

1.3. Motivacija za istraživanje

Istraživanje ideologije izvornog govornika je motivisano mojim ličnim iskustvom sa ideologijom izvornog govornika na tržištu nastave engleskog jezika. Kao nastavnik engleskog jezika sa bogatim onlajn iskustvom, redovno se susrećem sa ovom ideologijom tokom svog rada. S obzirom da nisam izvorni govornik engleskog jezika, bilo je neminovno da se suočim sa diskriminacijom na tržištu nastave engleskog jezika iako nisam bila svesna njenog postojanja i uticaja. Zbog svog porekla i maternjeg jezika, nisam dobijala poslove u onlajn školama koje su insistirale da njihovi nastavnici budu maternji govornici engleskog jezika. To je ograničavalo moje prilike za posao, pa sam mogla da se zaposlim samo u školama koje su imale fleksibilniju politiku zapošljavanja, a koje su nudile svojim nastavnicima vrlo niske satnice. Na početku svoje onlajn karijere nastavnika, izbegavala sam oglase za nastavnike u kojim se traži isključivo izvorni govornik jer nisam želela da iznova prolazim kroz iskustvo odbijanja na osnovu zemlje porekla ili maternjeg jezika. Nakon jednog kraćeg perioda, odlučila sam da se ponovo angažujem i prijavim na oglase koji traže isključivo izvorne govornike. Bila sam upornija i imala sam prilike da dobijem posao i pored toga što ne ispunjavam sve zahteve iz oglasa. Poslodavci koji su me zapošljavali kao neizvornog govornika su, osim dobre volje da zaposle kvalifikovanog neizvornog govornika, imali i jedan zahtev koji je uslovljavao moj ostanak na tom radnom mestu. Od mene je traženo da učenicima ne odajem svoje poreklo i maternji jezik i da se predstavljam kao izvorni govornik iz Amerike ili Kanade. Motivisana boljom zaradom, pristajala sam na takve ponude.

Osim situacija sa pozitivnim ishodom, bilo je više onih u kojima sam bila odbijana kao neizvorni govornik. Kako bih obezbedila sebi stalnije i sigurnije zaposlenje, pokušala sam da se na oglase koji traže isključivo izvorne govornike prijavim kao izvorni govornik tako što sam navodila Ameriku ili Kanadu kao svoju zemlju porekla i engleski jezik kao svoj maternji. Uspevala sam da dobijem posao mnogo lakše i brže samo na osnovu činjenice da sam u formularima navodila da sam izvorni govornik.

Prolazeći kroz ovakve prakse zapošljavanja kao neizvorni govornik, osetila sam se inferiorno u odnosu na izvorne govornike. Osim osećaja inferiornosti, pratili su me nisko profesionalno i lično samopouzdanje, sindrom uljeza i osećaj nedovoljne stručnosti. Želela sam da znam da li moje kolege, neizvorni govornici, prolaze kroz ista iskustva prilikom zapošljavanja i kako se oni povodom toga osećaju. Moje iskustvo sa ideologijom izvornog govornika me je motivisalo da sprovedem istraživanje kako bih stekla uvid u uticaj diskriminišućih praksi zapošljavanja na druge nastavnike. Rezultati su me podstakli na formulisanje još jednog cilja, a to je razmatranje mogućnosti za osnaživanje nastavnika i aktivno delovanje u svrhu širenja svesti o ideologiji izvornog govornika, pa sam još kao student doktorskih studija odlučila da sprovedem pilot istraživanje i na taj način proaktivno doprinesem borbi za jednakost nastavnika na tržištu nastave engleskog jezika.

1.4. Struktura disertacije

Sadržaj ove disertacije je organizovan u šest poglavlja: *Uvod*, *Teorijski okvir*, *Metodologija istraživanja*, *Prikaz i analiza rezultata*, *Diskusija* i *Zaključak*. Svrha ovog uvodnog poglavlja je predstavljena na samom početku, a u nastavku dajemo kratak sadržaj preostalih poglavlja.

U okviru *Teorijskog okvira* predstavljeni su pojmovi ideologije, jezičke ideologije i jezičke ideologije izvornog govornika. Opisana je manifestacija ideologije u nastavi engleskog jezika, postojeće prakse zapošljavanja na tržištu nastave, na koji način te prakse diskriminišu nastavnike neizvorne govornike, kako se do sada postupalo protiv negativnih uticaja ove ideologije i koji rezultati su postignuti tim aktivnostima i strategijama.

Poglavljje *Metodologija istraživanja* predstavlja istraživačka pitanja, hipoteze i pristupe. Pored toga, detaljnije su objašnjene postavke istraživanja i korišćene metode. Poglavlje opisuje istraživačke instrumente, tj. na koji način su prikupljeni i obrađeni podaci putem onlajn upitnika i polustrukturiranog intervjua koji je poslužio kao dodatni prostor za nastavnike gde su mogli da podele svoje iskustvo sa ideologijom izvornog govornika, svoja osećanja u vezi sa diskriminacijom koju doživljavaju i uverenja u vezi sa efikasnim načinom delovanja radi ublažavanja ili eliminisanja negativnih efekata ove ideologije. Opisujemo uzorak ispitanika i načine na koje su ispitanici popunjavali upitnik.

Prikaz i analiza rezultata opisuje način na koji su klasifikovani i analizirani podaci iz upitnika i intervjua. U njemu takođe komentarišemo podatke iz upitnika, poredimo ih sa rezultatima iz pilot istraživanja i delimo uvide koje stičemo na osnovu dobijenih podataka i njihovog poređenja. Takođe poredimo odgovore koje su ispitanici dali u upitniku sa njihovim narativima iz polustrukturiranog intervjua i komentarišemo odnos između tih podataka.

U *Diskusiji* iznosimo glavne zaključke koje smo izveli na osnovu analize predstavljenih rezultata. Predlažemo aktivnosti i smer delovanja u korist osnaživanja nastavnika, podsticanja promena u praksi zapošljavanja i buđenja svesti poslodavaca, nastavnika i učenika.

U *Zaključku* se osvrćemo na značaj i doprinos istraživanja, njegove ključne elemente, dobijene rezultate, ograničenja i praktične implikacije za dalja istraživanja.

2. TEORIJSKI OKVIR

2.1. Osnovni pojmovi

Kako bismo objasnili pojam ideologije izvornog govornika, potrebno je da razumemo dva pojma od kojih je naziv ove ideologije nastao: *ideologija* i *izvorni govornik*. Ako imamo u vidu značenje dva pojma koja čine termin *ideologija izvornog govornika*, možemo bolje da razumemo šta ova ideologija predstavlja.

2.1.1. Pojam ideologije

Ideologija je opšti termin kojim označavamo skup ideja i stavova koje pojedinac ili društvo mogu imati o nečemu ili nekoj pojavi, a u vezi sa tim kako nešto treba da izgleda ili bude i kako neka pojava treba da se manifestuje. Friden (Freedden, 1998a) je rekao da je ideologija skup svesnih ili nesvesnih verovanja, ideja i stavova koji oblikuju ili odražavaju shvatanje društvenog ili političkog sveta. Ona služi da preporuči, opravda ili podrži kolektivne radnje usmerene ka očuvanju ili menjanju društvenih ili političkih praksi ili institucija. Koncept ideologije se razume dvojako. Jedno shvatanje je pežorativno i označava istorijski izvrnutu misao koja podržava određene odnose dominacije, dok je drugo shvatanje nepežorativna tvrdnja da ideologiju čine kulturni simboli i ideje koje ljudi koriste prilikom doživljavanja, razumevanja i procenjivanja društvenih i političkih stvarnosti (Freedden, 1998a).

Filipović (2018) je u svojoj knjizi *Moć reči* pisala o ideologiji kao jednom širem psihološko-kognitivno-socijalnom konstrukt prisutnom u životu svakog živog bića. Ideologije se baziraju na kulturnim modelima koje svaka društvena zajednica poseduje. One utiču na formiranje nas kao ličnosti i društvenih aktera, a samim tim i na naše ponašanje, naš odnos prema našem ličnom identitetu i vrednostima, kao i naš odnos prema identitetu i vrednosti naše društvene zajednice. One su društveni konstrukti koji utiču na našu sliku sveta.

2.1.2. Jezičke ideologije

Među ideologije spadaju i jezičke ideologije kao podvrsta koja u sebi sažima skup stavova i verovanja koje neko može imati o jeziku kojim govori ili jezicima koji drugi govore (Kantor, 2023). Kako je jedna od osobina ideologije da oblikuje stavove i verovanja, tako i jezičke ideologije oblikuju stavove i verovanja o jezicima i utiču na odnos između govornika i jezika (Cavanaugh, 2020: 52). Utičući na odnose u društvu, jezičke ideologije su privukle pažnju istraživača koji su želeli da razumeju odnos moći u ljudskim interakcijama i različite aspekte upotrebe jezika (Kantor, 2023).

Kako bismo razumeli mehanizam delovanja jezičkih ideologija i njihov uticaj na pojedince i grupe, objasnićemo pojam jezičke ideologije iz sociolingvističke perspektive. Filipović (2018) govori o terminu ideologija koji se u svakodnevnom savremenom srpskom jeziku uglavnom upotrebljava sa značenjem *politička ideologija*, dok se u lingvističkim disciplinama termin ideologija odnosi na „sveukupnost kulturnih značenja i interpretacija sadržanih u jezičkim porukama i jezičkim formama/strukturama... koje... govornici unutar određene jezičke zajednice odabiraju za prenošenje poruka“ (Filipović, 2018 : 21). Ideologije su varijabilne, što znači da u određenim životnim dobima i okolnostima osoba može prisvojiti različite ideološke perspektive.

Pomoću ideologija možemo bolje razumeti različite diskurzivne prakse koje mogu biti uslovljene ideologijom, a različitost ovih diskurzivnih praksi može biti rezultat ideoloških sukoba (Filipović, 2018).

Filipović (2018) definiše ideologije kao „sistemske, mentalne (i često implicitne) strukture koje govornicama i govornicima omogućavaju da razumeju, primenjuju i/ili menjaju jezičke konvencije svoje društvene/kulturne zajednice” (Filipović, 2018: 22). Filipović takođe kaže da je termin *ideologija* različit od termina *stavovi i verovanja* koji su karakteristični za pojedince, dok su ideologije, kao društvene tvorevine, svojstvene društvenim zajednicama. One utiču na živote pojedinaca i njihovo ponašanje unutar zajednice. Na taj način su ideologije u tesnoj vezi sa identitetom, tj. one nam mogu pomoći da saznamo kako društva vide sebe, na primer, da li se osećaju osnaženo ili obeshrabreno. Osim toga, ideologije nam pomažu da uvidimo kako društva povlače granice između sebe i drugih, tj. *nas* i *njih* (Freeden, 2003), dva pojma koja igraju veliku ulogu u načinu na koji posmatramo nastavnike kroz okvir izvornog govornika, o čemu će kasnije biti više reči u poglavlju o ideologiji izvornog govornika.

U najširem smislu, jezičke ideologije odražavaju verovanja o tome šta je jezik i kako treba da se koristi. One su *most između jezika i društva*, tj. *sistem ideja o odnosu jezika i društva* koje nose svoja moralna i politička značenja (Irvine, 1989). One objašnjavaju veze između jezika i društva i služe da opravdaju i racionalizuju jezički diverzitet (Dragojević et al., 2013). One služe kao *interpretativni filter* kroz koji ljudi posmatraju, objašnjavaju i razumeju odnos između jezika i društva (Woolard & Schieffelin, 1994: 62). Poznavanje i razumevanje odnosa između jezika i društva i njegovo proučavanje može da ukaže na slabe tačke koje međuljudske odnose čine osetljivim, a samim tim su i mogući izvori sukoba, nerazumevanja, razdvajanja i diskriminacije (Filipović, 2018).

Jezičke ideologije su prisutne u svim društvima, ali ih govornici, tj. pripadnici društava nisu uvek svesni. One pružaju jedinstven uvid u vezu između struktura jezika i struktura društva (Piller, 2015). Piller (Piller, 2015) takođe kaže da jezičke ideologije predstavljaju verovanja i osećanja govornika o raznolikim jezičkim varijetetima. Ta verovanja i osećanja utiču na formiranje predrasuda i stereotipa o jezicima i njihovim varijetetima, na primer *Nemački jezik je grub, Torlački dijalekti* (niški, leskovački i vranjanski dijalekti srpskog jezika) *su neispravni i njime govore manje obrazovani govornici, Francuski jezik je romantičan i Kineski je jezik budućnosti*. Ovi stavovi i verovanja o jeziku mogu delovati nebitno i beznačajno jer se zasnivaju na subjektivnim i iracionalnim doživljajima jezika i njihovih varijeteta (Piller, 2015), ali su odličan materijal za istraživanje jer se njihovim proučavanjem može saznati mnogo o jeziku u sociološkom i kulturnom kontekstu, a ta saznanja nam mogu pomoći da razumemo i interpretiramo šire društvene pojave i kako ideologije vrše uticaj na društvo i pojedinca (Hogg & Smith, 2007).

Jezičke ideologije odražavaju složenu društvenu dinamiku i zastupaju interese određene društvene grupe (Rosillo-Rodes et al., 2023). Nemaju svi pripadnici jednog društva identične stavove i verovanja o jeziku kojim govore već se njihovi stavovi i uverenje razlikuju u odnosu na društvenu grupu kojoj pripadaju. Kako bi ova osobina jezičkih ideologija bila jasnija, navešćemo primer *ideologije standardnog jezika*.

2.1.3. Ideologija standardnog jezika

Ideologija standardnog jezika pretpostavlja da postoji samo jedna ispravna i tačna varijanta jednog jezika (Dragojević et al., 2013). Kao što Lipi-Grin (Lippi-Green, 1997) beleži,

standardni jezik je idealizovani govorni jezik koji dominantne ustanove u društvu nameću kao model za pisani jezik, a taj nametnuti jezik potiče iz jezika kojim govori viša srednja klasa jednog društva. Ideja o standardnom jeziku zanemaruje činjenicu da je jezik promenljiva kategorija i da svi varijeteti imaju podjednak potencijal da se funkcionalno upotrebe (Lippi-Green, 1997). Zato što ne dozvoljavaju jeziku da se ispolji u svim svojim varijetetima već insistiraju na veštačkoj jednoobraznosti, standardni jezik nije prirodan model jezika kojim isključivo treba pisati i govoriti (Milroy, 2001). Idealizovan i dominantan, standardni jezik postaje poželjan model kojem većina teži jer ukoliko pojedinac koristi standardni model jezika, njemu se otvaraju vrata za bolje poslovne prilike i ima veće mogućnosti za napredovanje na poslovnom i ličnom planu (Piller, 2015). Jezik je oduvek bio neodvojivi deo identiteta pojedinca, pa je razumljivo zašto su govornici standardnog modela jezika često prepoznati kao poželjni i podobni članovi privilegovane grupe ljudi. Varijetet kojim govore im daje kredibilitet, tj. stiču pravo da pripadaju društvenoj grupi koja govori standardni jezik. Govoreći jezikom dominantne društvene grupe koja promovise svoj varijetet kao ideal, pojedinac stiče priliku da postane i sam deo te grupe i da izbegne osudu ili podozrenje kojima bi bio izložen kada bi govorio svojim varijetatom maternjeg jezika (Walsh, 2021).

Većina ljudi smatra normalnom podelu na *ispravne* i *neispravne varijetete* jezika. Ta uverenja su vrlo dominantna, pa je samim tim svaka rasprava sa ljudima na tu temu suvišna (Milroy, 2001). Na primer, standardni britanski engleski se smatra zvanično ispravnim jezikom koji odražava idealne pisane i govorne oblike engleskog jezika kakvi su dati u gramatikama i rečnicima (St. Clair, 1982). Govornici povezuju standardne varijetete jezika sa prestižem i statusom, dok taj prestiž i status ne potiču od samog varijeteta i njegovih odlika već od statusa i prestiža njegovih govornika (Milroy, 2001). Škole i ostale institucije promovišu standardni varijetet jezika kao jedini prihvatljiv i marginalizuju govornike ostalih nestandardnih varijeteta jer govore *neispravnim* jezikom (Silverstein, 1996). Taj neispravan varijetet se često obeležava ne samo kao neispravan i netačan, već kao i manjkav i devijantan (St. Clair, 1982), dok standardni varijetet nosi simboliku ekonomske vrednosti i postaje *jezički kapital* (Bourdieu, 1991), pa kao takav postaje instrument državnih institucija i vlade koje njime mogu da ograniče društvenu pokretljivost (St. Clair, 1982).

Standardni jezik se smatra čistim i ispravnim i veruje se da je jedino komunikacija na čistom i ispravnom jeziku garancija jasnoće u izražavanju i odsustva zabune (McLelland, 2021). Stoga se veruje da akcenat, izgovor i intonacija koji odstupaju od standardnog jezika predstavljaju prepreku u komunikaciji. Takođe se veruje da je standardni jezik nešto što se može savladati vežbanjem, upornim radom i obrazovanjem, pa se smatra da se lingvističke razlike reflektuju u ličnosnim razlikama, tj. da su osobe koje ne govore standardnim jezikom slabijeg mentalnog kapaciteta ili sa karakternom manom (Silverstein, 1996). Zbog toga se govornici jezika sa stranim akcentom smatraju nerazumljivima, što najčešće vodi ka stigmatizaciji govornika jezika sa akcentom (Gluszek & Dovidio, 2010).

Diskriminacija stranog akcenta u sprezi sa ideologijom nacionalnog jezika, koja zagovara da svaka nacija ima svoj jezik koji samo njoj pripada (Dragojević et al., 2013), proizvodi *ideologiju izvornosti* (Shuck, 2004, 2006). Ideologija izvornosti deli društvo na dve kategorije, tj. društvo povlači granicu između sebe i drugih (Freeden, 2003). *Ideologija izvornosti* povezuje status stranca sa nerazumljivim stranim akcentom i pripadnošću drugoj rasi. Društvo se percipira kao dihotomno i na jednom kraju se nalaze oni koji imaju poželjne osobine, dok se oni na drugom kraju odlikuju nepoželjnim osobinama. Neizvorni govornici su često marginalizovani i ta marginalizacija se opravdava odsustvom komunikativne efikasnosti i nerazumljivošću neizvornih govornika (Siegel, 2006). Na taj način jezik postaje sredstvo odstranjivanja onih koji su drugačiji i nepoželjni, što

pojedinci i institucije koriste kako bi ograničili i isključili neizvorne govornike iz društva i grupa (Dragojević et al., 2013).

U Sjedinjenim Američkim Državama se izvorni govornici engleskog smatraju Amerikancima, a neizvorni govornici *Drugima* iako je njihov primarni jezik engleski (Schmidt, 2002). *Drugi* se često klasifikuju kao nerazumljivi i česte su žalbe izvornih govornika na neizvorne govornike i njihov nerazumljiv i nejasan govor (Shuck, 2004). Šak (2006) takođe navodi da se izvorni govornici percipiraju kao beli Amerikanci bez akcenta ili sa neutralnim akcentom, dok su neizvorni govornici pripadnici drugih nacija, druge boje kože ili sa akcentom, što ukazuje na to da rasizam često prožima diskurs o jeziku. Diskriminacija na osnovu jezika je oblik prikrivenog rasizma (Phillipson, 1992a), a diskriminacija na osnovu jezika na radnom mestu, naročito diskriminacija na osnovu stranog akcenta, predstavlja *institucionalni rasizam* (Lippi-Green, 1994) i *akcentizam* (Matsuda, 1991; Nguyen, 1993; Amin, 1997; Dixon et al., 2002; Munro et al., 2006; Gluszek & Dovidio, 2010; Hosoda & Stone-Romero, 2010; Baratta, 2017; Roessel et al., 2020; Hegarty, 2020; Dovchin & Dryden, 2022).

Podela na one sa poželjnim i nepoželjnim akcentom, odnosno jezikom ima korene u *pristrasnosti prema jednojezičnosti* (eng. *monolingual bias*) koja podrazumeva da je osnovni način efikasne i razumljive komunikacije upotreba jednog jezika i da su stoga izvorni govornici jezika superiorniji u odnosu na one koji taj jezik govore kao strani (Cenoz & Gorter, 2011). Kao posledica pristrasnosti prema jednojezičnosti široko je zastupljen stav da jezik pripada njegovim izvornim govornicima koji su sa jezikom povezani putem nacionalne i rasne pripadnosti (Shuck, 2006).

Pristrasnost prema jednojezičnosti nije jedina koja motiviše diskriminaciju neizvornih govornika jednog jezika u vidu ideologije izvornosti. Već smo ranije pomenuli još jedan nivo diskriminacije koji se ogleda u ideologiji standardnog jezika i koji zagovara da postoji samo jedan poželjan oblik jezika kojim se može pravilno i jasno govoriti. Obe ideologije, *ideologija standardnog jezika* i *ideologija izvornosti*, mogu nam poslužiti za analizu dinamike koja vlada među različitim govornicima jednog jezika i to na sledećim relacijama: *izvorni govornik* prema *neizvornom govorniku* i *govornik standardnog jezika* prema *govorniku varijeteta tog jezika*. Istakla bih još jednu relaciju koja ima bitnu ulogu u nastavi stranih jezika, a naročito u nastavi engleskog jezika.

Relacija koja ima bitnu ulogu u nastavi engleskog jezika je *nastavnik govornik standardnog jezika* naspram *nastavnika govornika varijeteta tog jezika*. Na primer, u oglasima koji traže nastavnike engleskog jezika, poželjni kandidati su govornici jezika čiji je akcenat blizak ili sličan američkom ili britanskom akcentu, dok su izvorni govornici koji ne govore standardnim britanskim ili standardnim američkim akcentom nepoželjni na tržištu. Na taj način ideologija izvornog govornika pogađa i izvorne govornike umesto samo neizvorne govornike, kako se često pretpostavlja na osnovu imena ideologije (Jović, 2025a). O ovome ćemo više govoriti u sledećem poglavlju posvećenom ideologiji izvornog govornika, njenom poreklu i načinu na koji se manifestuje u društvu, nastavi stranog jezika i jezičkoj industriji uopšte.

2.2. Jezička ideologija izvornog govornika

Prethodno poglavlje objašnjava termine *ideologija* i *jezička ideologija* kako bismo razumeli šta je jezička ideologija i kako utiče na stavove pojedinaca prema jezicima i idejama koje jedno društvo može imati o svom ili nekom drugom jeziku. Ovo poglavlje je posvećeno pojmu *ideologija izvornog govornika* kako bismo bliže objasnili njeno poreklo, istorijski kontekst, načine

na koje se manifestuje u nastavi engleskog jezika i nastavi stranih jezika uopšte i koje negativne efekte ima na nastavnike.

2.2.1. Poreklo termina

Ideologija izvornog govornika je prilagođeni prevod termina *native speakerism* koji potiče iz engleskog jezika da označi ideju da je izvorni govornik neko ko najbolje govori engleski jezik, tj. da je njegov govor najbolji model za usvajanje engleskog jezika, a samim tim se izvorni govornik smatra najboljim nastavnikom. Termin *native speakerism* je nastao od sintagme *native speaker* i sufiksa *-ism* koji se često koristi kako bi se imenovala neka ideologija. Sufiks *-ism* u engleskom jeziku, kao i sufiks *-izam* u srpskom, koriste se da označe neku praksu, sistem verovanja, filozofski pravac ili društvenu pojavu. Pored ovog neutralnog značenja, sufiksi *-ism* u engleskom i *-izam* u srpskom jeziku označavaju nešto što ide u krajnost, što preteruje, što ume da bude agresivno, pa čak i dominantno. U ovom poslednjem značenju je upotrebljen sufiks *-ism* u terminu *native speakerism* kako bio označio dominantno verovanje da je izvorni govornik najbolji predstavnik engleskog jezika i američke ili britanske kulture, pa samim tim i najbolji nastavnik engleskog jezika.

Među nastavnicima engleskog jezika sa našeg govornog područja ova ideologija je poznata u svom transkribovanom obliku sa engleskog jezika kao *nejtiv spikerizam*. Nastavnici među sobom često koriste termin *nejtiv spikerizam* kada govore o ovoj ideologiji u neformalnom kontekstu. Smatramo da je termin *nejtiv spikerizam* sasvim prihvatljiv u nastavničkom slengu i neformalnoj komunikaciji, ali da je potrebno pronaći odgovarajući termin na srpskom jeziku radi preciznosti u izražavanju. Naziv za ovu ideologiju potiče iz engleskog jezika jer su se ovom pojavom istraživači najpre bavili u oblasti nastave engleskog jezika pišući o njoj na engleskom jeziku, pa je upotreba ovog engleskog termina da označi ovu ideologiju bio spontan izbor pošto do sada nismo imali ekvivalentan termin na srpskom jeziku. S obzirom da ova ideologija danas ima šire značenje jer nije zastupljena samo u nastavi engleskog jezika, smatrali smo da je od značaja skovati termin na srpskom jeziku koji bi u budućnosti mogao da se primeni na ovu ideologiju i u kontekstu nastave drugih stranih jezika i jezičke industrije uopšte.

Termin *jezička ideologija izvornog govornika* ukazuje da se radi o ideologiji koja zagovara superiornost izvornog govornika bez posebnog usmerenja na određeni strani jezik, stoga smatramo da je termin *ideologija izvornog govornika* odgovarajući prevod i pogodno rešenje za ovaj rad i dalju upotrebu u akademskom i profesionalnom kontekstu. Do ovog termina smo došli raščlanjavanjem termina *native speakerism* na termin *native speaker* i sufiks *-ism*. *Native speaker* je termin koji ima svoje ekvivalente u srpskom jeziku, a to su termini *izvorni govornik* i *maternji govornik*. Kako je reč *izvorni* bliža po značenju reči *native* nego što je to reč *maternji*, odlučili smo da koristimo termin *izvorni govornik* prilikom prevođenja.

Pošto u našem jeziku sufiks *-izam* učestvuje u tvorbi jedne reči, a ne sintagme, nije bilo moguće dodati ga na sintagmu *izvorni govornik* i replicirati tvorbeni proces u engleskom jeziku. Analizom značenja sufiksa *-izam*, došli smo do već pomenutih značenja: preterivanje, krajnost, agresija i dominacija. U srpskom jeziku reč *ideologija* sadrži ove tri kvalitativne osobine, pa smo odlučili da prevedemo *native speakerism* opisno, a da pritom zadržimo sve elemente engleskog termina sa njihovim originalnim značenjima. Rezultat koji smo dobili je sintagma *ideologija izvornog govornika* koja predstavlja adekvatan prevod koji može da se koristi u formalnom i akademskom kontekstu, a da zadrži puno značenje sintagme *native speakerism* u duhu srpskog

jezika.

Termin ideologija izvornog govornika je skovan u saradnji sa profesorkom Jelenom Filipović koja vodi predmet *Interdisciplinarna istraživanja jezika i društva 2* na doktorskim studijama na Filološkom fakultetu Univerziteta u Beogradu, a za koji je pilot istraživanje urađeno kao ispitni rad. Ovom prilikom želim da izrazim zahvalnost profesorki Filipović za ideje i smernice koje su doprinele da se pronađe odgovarajući termin za ovu jezičku ideologiju na srpskom jeziku.

2.2.2. Izvorni govornik

Kako termin *native speakerism* potiče od sintagme *native speaker*, osvrnućemo se na poreklo sintagme *izvorni govornik* i istorijski kontekst u kojem je ona nastala kako bismo razumeli zašto ona nije neutralnog značenja i zašto u sebi nosi političke i društvene elemente koji odražavaju odnose moći u društvu.

U ranoj modernoj Engleskoj su izvorni govornici francuskog jezika koristili svoj status izvornog govornika kako bi promovisali svoje usluge podučavanja jezika jer je taj status implicirao da imaju veze sa francuskim plemstvom i urbanim evropskim centrima toga doba (Gallagher, 2019). U to doba je reč *izvorni govornik* davala kredibilitet nastavnicima francuskog, što se dešava i danas u savremenom svetu gde termin *izvorni govornik* najpre daje kredibilitet izvornim govornicima koji su nastavnici engleskog jezika, a potom i izvornim govornicima koji su nastavnici ostalih stranih jezika. Ovaj istorijski podatak koji je dao Galager (Gallagher, 2019) nam služi kao ilustracija o vezama koje postoje između termina *izvorni govornik*, pojma *jezička standardizacija* i raspodele društvene moći.

U teorijskoj lingvistici sintagma *izvorni govornik* ima slično značenje kao što je imala u ranoj modernoj Engleskoj. Čomski je govorio o *idealnom govorniku-slušaoцу* koji se nalazi u homogenoj govornoj zajednici i na kojeg ne utiču ograničenja u memoriji, gubitak pažnje i greške dok koristi svoje znanje jezika (Chomsky, 1965: 3). Čomskijeva definicija izvornog govornika opisuje idealne uslove u kojima bi izvorni govornik besprekorno koristio svoj jezik. Ona ne opisuje prave ljude u realnim situacijama i služi kao apstraktan model u teorijskoj lingvistici (Lowe, 2020a). Na ovom teorijskom modelu lingvisti dalje zasnivaju svoje hipoteze i teorije dok su realni ljudi daleko od savršenog modela jer prave greške, što ih čini nesavršenima i postavlja daleko od idealnih govornika jednog jezika.

Dok je *izvorni govornik* idealan predstavnik jednog jezika i *idealni govornik-slušalac* iz perspektive teorijske lingvistike, u primenjenoj lingvistici mu je teško naći mesto kao takvom. Primenjena lingvistika se bavi primenom lingvističkih teorija i ideja u stvarnom svetu, u kojem ne postoje savršeni uslovi, pa se izvorni govornik po Čomskijevoj definiciji ne može naći u realnom životu. U stvarnom svetu niti je sve idealno niti je sve manjkavo, već se ove dve kategorije prepliću i slivaju u različitim govornicima jednog jezika, pa govornici manifestuju svoje veštine govora i slušanja na različitim nivoima.

Opšta ideja o izvornom govorniku je da je to osoba koja je svoj maternji jezik učila od rođenja, a ova ideja je suviše jednostavna da bi bila naučno prihvatljiva. Postavlja se pitanje kako onda definisati izvornog govornika kada je on idealizovan u teorijskoj lingvistici, pri čemu ta definicija ne odražava stanje stvari u stvarnom životu kojim se bavi primenjena lingvistika. Ričards i Šmit (Richards & Schmidt, 2010) daju definiciju izvornog govornika koja obuhvata više od jezika koji je neko učio od rođenja, a pri tome ta definicija ne idealizuje govornika. Prema Ričardsu i Šmitu, izvorni govornik uči jezik kao dete, tačno ga koristi kao dominantan jezik u svom

okruženju, izražava se gramatički tačno, tečno i prikladno, identifikuje se sa govornom zajednicom kojoj taj jezik pripada i ima osećaj za gramatičku tačnost. Lou (Lowe, 2020a) zapaža da ova definicija, iako bliža realnosti od onih koje smo do sada pomenuli, ima tendenciju da isključi one osobe koje ispunjavaju sve kriterijume osim da su učile jezik kao dete.

Ukoliko neko govori jezik tečno i tačno i oseća se kao pripadnik zajednice koja govori taj jezik, onda je takvu odraslu osobu teško razlikovati od ostalih članova zajednice koji imaju status izvornog govornika. Međutim, ta osoba nije učila jezik kao dete i nema prava na status izvornog govornika, što ne odgovara realnom stanju stvari koje pokazuje da je ta osoba ravnopravan član govorne zajednice i koristi jezik na isti način kao izvorni govornici. Zbog ovoga Lou (Lowe, 2020a) smatra da je ova definicija manjkava i da ne odražava stvarno stanje stvari. Jasno je da osoba može da ispuni sve navedene kriterijume koji određuju izvornog govornika osim rođenja u zajednici koja govori datim jezikom, tako da gore navedenu definiciju ne možemo smatrati potpunom.

U potrazi za definicijom koja pokriva sve situacije i varijante izvornog govornika, uočavamo da je teško povući jasnu granicu između izvornog i neizvornog govornika naročito zato što je praksa pokazala da se ljudi mogu kretati u okviru ovih dvaju kategorija (Davies, 2003). U ovom slučaju teško je upotrebiti teoretski koncept idealnog govornika u praksi jer životna iskustva govornika i njihove jezičke veštine ne mogu uvek jasno i određeno da se uklope u sve praktične situacije koje postoje. Pokušaj definisanja izvornog govornika u primenjenoj lingvistici takođe je izazov za lingviste zbog već pomenutog velikog broja različitih situacija koje oblikuju govornike jednog jezika, a koji ne mogu da budu obuhvaćeni jednom kategorijom u jednoj definiciji. Zbog napred navedenog, Lou (Lowe, 2020a) kaže da su postojeće definicije izvornog govornika nedovoljne i nepotpune, pa je zaključio da je nemoguće definisati izvornog govornika jer je to koncept koji ne odražava objektivnu stvarnost.

Ukoliko je izvorni govornik koncept koji se ne može uklopiti u objektivnu stvarnost i kojim ne možemo da obuhvatimo različite varijante izvornih govornika, Lou (Lowe, 2020a) zaključuje da je izvorni govornik socijalni konstrukt, koji je sam po definiciji nešto što ne postoji u objektivnoj stvarnosti već je rezultat ljudske interakcije (Berger & Luckman, 1991). Kako bismo približili ideju da je izvorni govornik socijalni konstrukt, navešćemo istraživanje koje su sprovele Brut-Grifler i Samimi.

Brut-Grifler i Samimi (Brutt-Griffler & Samimy, 2001) su istraživale da li četiri govornika engleskog jezika, koji su se rodili u zemljama gde engleski nije dominantan jezik i koji su se kasnije preselili u SAD, vide jedni druge kao izvorne ili neizvorne govornike. Dva učesnika koji imaju istu društvenu i jezičku poziciju su viđena različito. Jedan je okarakterisan kao izvorni, a drugi kao neizvorni govornik. Jedan rođen u Argentini, drugi u Koreji, a oba učesnika su se doselila u SAD kao deca. Kako bi objasnili razliku u percepciji dvoje učesnika sa istim karakteristikama, Brut-Grifler i Samimi su istakle da presudnu ulogu u određivanju izvornog govornika ima želja za pripadnošću kulturi koja govori jezik i želja za identifikacijom sa izvornim govornicima. Identifikacija sa kulturnom zajednicom i izvornim govornicima ne pripada lingvističkim, već društvenim kategorijama, stoga je ovo istraživanje adekvatan primer kako se naša percepcija govornika jezika ne oslanja na lingvističke već društvene kategorije, što jasno pokazuje da je *izvorni govornik* socijalni konstrukt.

Iz radova drugih istraživača saznajemo da se status izvornog govornika dodeljuje i na osnovi pripadnosti rasi, naciji ili klasi (Ali, 2009; Amin, 1997; Bonfiglio, 2010; Kubota & Fujimoto, 2013; Kubota & Lin, 2006, 2009; Leung et al., 1997; Rivers & Ross, 2013; Singh, 1998) i na osnovu društvenih, političkih, istorijskih i ideoloških uticaja (Bonfiglio, 2010; Hackert, 2012),

tako da se svaki pokušaj da se izvorni govornik objektivno odredi deluje nemoguće (Lowe, 2020a).

2.2.3. Ideologija izvornog govornika

Holidej (Holliday, 2018) kaže da je ideologija izvornog govornika sistem ideja koji prikazuje iskrivljenu sliku sveta čiji je cilj da zaštiti interese određene grupe ljudi i promoviše njene interese. Grupa ljudi koju čine izvorni govornici se promoviše u nastavi engleskog jezika kao stranog tako da izvorni govornik predstavlja brend (Holliday, 2018) i jedinstvenu prodajnu ponudu na tržištu nastave engleskog jezika. Da je ovaj brend ideološki konstruisan i da se zasniva na tezi o jezičkom imperijalizmu, pokazuje nam Filipson u svojoj knjizi *Jezički imperijalizam* (Phillipson, 1992a) gde ističe da je dominacija naroda koji govore engleski jezik uticala na širenje ideologije izvornog govornika kroz istoriju. Filipson (Phillipson, 1992a) definiše jezički imperijalizam kao dominaciju engleskog jezika nad ostalim jezicima, a koju institucije uspostavljaju favorizovanjem engleskog u odnosu na druge jezike. Jezički imperijalizam je uzrok svih pogrešnih uverenja i jezičkih politika koje nepravedno tretiraju neizvorne govornike u nastavi engleskog jezika kao stranog (Phillipson, 2018) i nalazi se u osnovi ideologije izvornog govornika.

Termin *native speakerism* se prvi put pojavio u radovima Adrijana Holideja (Holliday, 2003, 2005, 2006) u kojima je on definisao *native speakerism* kao pervazivnu jezičku ideologiju u nastavi engleskog jezika koja zagovara da je izvorni govornik engleskog jezika najbolji predstavnik zapadne kulture iz koje potiču idealan engleski jezik i idealna metodika nastave engleskog jezika (Holliday, 2005). Ističući zapadnu kulturu i zapadne varijante engleskog jezika kao idealne, ova ideologija upućuje na to da su druge varijante engleskog jezika nedovoljne i manjkave, što utiče na diskurs i praksu zapošljavanja na tržištu nastave engleskog jezika jer ideologija izvornog govornika ima duboke posledice na profesionalne i privatne živote nastavnika engleskog jezika, što utiče i na nastavu engleskog jezika u celini (Liu, 2021).

Kako često pominjemo idealne i poželjne varijante engleskog jezika, a kako bismo bolje razumeli osobine različitih varijanti engleskog jezika koje se govore u svetu, iskoristićemo Kačruov model koncentričnih krugova kojim je Kačru (Kachru, 1985) slikovito predstavio na koji način se engleski jezik koristi u svetu u zavisnosti od geografske lokacije i istorijskog konteksta.

2.2.4. Kačruovi krugovi

Kačru (Kachru, 1985) je želeo da prikaže način na koji se engleski jezik širi, usvaja i koristi u svetu, a to je učinio uz pomoć svog modela koncentričnih krugova koji je poznat kao *Kačruovi koncentrični krugovi*. Taj koncentrični model čine tri kruga. Prvi je *Unutrašnji krug* u kojem se engleski jezik usvaja kao maternji, pa je engleski primarni i dominantni jezik koji se koristi u svakodnevnom životu i državnim institucijama tih zemalja. Te zemlje su Sjedinjene Američke Države, Velika Britanija, Kanada, Australija i Novi Zeland. Sledeći krug je poznat kao *Spoljašnji krug* u kojem je engleski jezik drugi jezik koji se upotrebljava u društvenom životu i vladinom sektoru. *Spoljašnji krug* čine zemlje koje su imale kolonijalne veze sa Britanskim carstvom, na primer Indija, Malezija, Singapur, Gana, Kenija i Filipini. Poslednji krug Kačruovog modela je *Širi krug* koji čine zemlje gde se engleski uči kao strani jezik, ali se ne koristi u društvenom životu i institucijama. Takve zemlje su sve preostale zemlje koje ne pripadaju Unutrašnjem i Spoljašnjem krugu, na primer Japan, Kina, Saudijska Arabija, Turska, Srbija i mnoge druge.

Uz pomoć Kačruovog kruga možemo bolje razumeti dinamiku korišćenja engleskog jezika

u svetu. Ovaj model prikazuje *svetski engleski jezik i njegove varijetete*, koji su u engleskom jeziku poznati kao *World Englishes* (Kachru, 1985), a cilj krugova je da prikaže različite načine upotrebe engleskog jezika u svetu. Iako intuitivan i koristan za opisivanje situacije sa engleskim jezikom, Kačruov model je kritikovan zbog svojih ograničenja.

Gradol (Graddol, 1999) ističe da je pozicioniranje zemalja u kojima se engleski govori kao maternji u Unutrašnji krug problematično jer nameće izvorni engleski jezik kao jedini ispravan model za učenje engleskog jezika, a zemlje Unutrašnjeg kruga predstavlja kao privilegovane zemlje jer se one najčešće navode u oglasima za zapošljavanje kao najpoželjnije zemlje iz kojih treba da potiče nastavnik engleskog jezika, o čemu ćemo kasnije govoriti u odeljku o diskrimnatornim praksama zapošljavanja u nastavi engleskog jezika.

Modiano (Modiano, 1999) takođe kritikuje Kačruove krugove jer predstavljaju engleski jezik kao vlasništvo Unutrašnjeg kruga jer Kačruov model pokazuje da privilegovana grupa ljudi, tj. građani zemalja Unutrašnjeg kruga i varijante jezika koji oni govore određuju način na koji se ispravno govori engleski jezik. Vidouson (Widdowson, 1998) tvrdi da zemlje Unutrašnjeg kruga, u kojima se engleski govori kao maternji, ne bi trebalo da se pitaju o načinu na koji će se engleski širiti, menjati i prilagođavati u ostalim situacijama za ostale govornike. Zemlje Unutrašnjeg kruga ne poseduju jezik koji se koristi van granica njihovih zemalja, stoga one ne mogu da imaju uticaj na to da li svetski engleski i engleski kao lingva franka odgovara standardnom obliku koji oni koriste ili ne. Ovom tvrdnjom je Vidouson otvorio put ka prihvatanju različitih varijeteta engleskog jezika koji su u suprotnosti sa težnjom da se engleski jezik kojim se govori u svetu podvede pod određenu normu.

Molin (Mollin, 2006) dodaje da je Kačruov model, iako je vrlo precizno razgraničio zemlje u kojima se engleski koristi na različite načine, propustio da prikaže kako se engleski razvio kao lingva franka među govornicima koji pripadaju Spoljašnjem i Širem krugu. Al-Mutairi (2019) ima sličnu primedbu na Kačruov model koji povlači jasne granice među govornicima engleskog na osnovu odnosa koje su kolonizovane zemlje imale prema kolonizatoru. Međutim, Kačru je izostavio slučajeve poput Zimbabvea koji nije bio kolonizovan, ali ima istu jezičku politiku i odnos prema engleskom jeziku kao, na primer, Gana koja je bila kolonizovana.

Pored svih kritika koje je primio, Kačruov model je i dalje korisna ilustracija načina na koji govornici engleskog jezika koriste engleski jezik, pa zahvaljujući njemu uviđamo da engleski jezik ne pripada samo izvornim govornicima već svima koji ga koriste bez obzira na načine na koji to čine. Kako su Mabub i Golden (Mahboob & Golden, 2013) primetili, ovaj model je takođe upotrebljen da klasifikuje nastavnike na izvorne i neizvorne govornike u zavisnosti od jezika kojim govore i zemlje iz koje potiču. Kačruovi krugovi su takođe korisni za opisivanje istorijskog konteksta ideologije izvornog govornika jer njegov Unutrašnji krug odgovara takozvanom *Centru* o kojem govori Filipson (Phillipson, 1992a), dok Filipsonovu *Periferiju* čine Spoljašnji i Širi krug.

2.2.5. Istorijski kontekst

Kako bismo razumeli ovu ideologiju i mehanizme njenog delovanja danas, potrebno je da se osvrnemo na njen istorijski kontekst koji seže u dalju prošlost i doba britanskog imperijalizma. U svojoj knjizi *Jezički imperijalizam*, Robert Filipson (Phillipson, 1992a) pominje da je nastava engleskog jezika prikriveno neokolonijska delatnost jer pokušava da promoviše zapadnu kulturu i ekonomski interes kroz projekte realizovane u okviru nastave engleskog jezika. Prema Filipsonu, organizacije poput Britanskog saveta nameću standarde u nastavi engleskog jezika kako bi

realizovali političku agendu Zapada. Filipson je nazvao ovakvo delovanje organizacija *jezički imperijalizam*, a kako bi ga dalje objasnio, on uvodi termine *Centar* i *Periferija* koji imaju potencijal da opišu suštinu problema u vezi sa konceptom jezičkog imperijalizma. Termini *Centar* i *Periferija* služe da prikažu odnos moći između Zapada, tj. Centra u kojem se govori engleski jezik i u kojem se kreiraju norme i standardi za nastavu engleskog jezika, i ostalih zemalja u koje se engleski jezik uvozi, a koje su politički i ekonomski slabije, pa su nazvane Periferijom. Filipson (Phillipson, 1992a: 185) je prepoznao nekoliko principa nastave engleskog jezika kojima Zapad nameće svoje vrednosti i održava jezički imperijalizam, a ti principi su sledeći: 1) engleski se najbolje usvaja u jednojezičnom okruženju; 2) idealan nastavnik je izvorni govornik; 3) što se ranije počne sa učenjem jezika, to su rezultati učenja bolji; 4) što se više jezik uči, to su rezultati učenja bolji i 5) ako se pored engleskog koriste i drugi strani jezici u velikoj meri, engleski jezik će trpeti i oslabiti.

Prvi i drugi princip sa Filipsonove liste su najrelevantniji za ideologiju izvornog govornika u ovom radu jer se manifestuju širom tržišta nastave engleskog jezika kao široko rasprostranjena verovanja među nastavnicima, učenicima i poslodavcima. Filipson je nazvao prvi princip *zabluda o jednojezičnosti* (eng. *monolingual fallacy*), a drugi *zabluda o izvornom govorniku* (eng. *native-speaker fallacy*) jer ne postoje naučni dokazi da je izvorni govornik idealan nastavnik niti da je jednojezična sredina idealna za učenje jezika. Osim toga, izvorni govornik kao socijalni konstrukt nije odraz objektivne stvarnosti, što ove principe čini još više neodrživim.

Dok se Filipson (Phillipson, 1992a) bavi nastavom engleskog jezika kao kanalom putem kojeg deluje jezički imperijalizam da bi promovisao interese Zapada, on ne pominje kakav uticaj jezički imperijalizam ima na širi društveni kontekst. Penikuk (Pennycook, 1994) se bavi onim na šta Filipson nije obraćao pažnju i gde se zaustavio u svojoj analizi, a to je kako se jezički imperijalizam ogleda u narativu i diskursu tržišta nastave engleskog jezika danas. Jezički imperijalizam je ostavio traga naročito u narativu kojim se opisuju nezapadni narodi i kulture dok je zapadna kultura opisana kao privilegovana.

Penikuk (Pennycook, 1994) pominje i efekte koji jezički imperijalizam ima na nezapadne narode, a koji se Zapadu vraća poput bumeranga. Nezapadni narodi su prisvojili nametnuti im engleski jezik kao sredstvo kojim se bore protiv suptilne prikrivene okupacije i pritiska. Kanagaradža (Canagarajah, 1999: 88) je zabeležio primer učenika iz Šri Lanke kojima je maternji jezik tamil, a koji su koristili engleski jezik da izraze svoj protest protiv nametnutih zapadnih vrednosti crtajući grafite po stranicama svojih engleskih udžbenika sa Zapada jer su želeli da ih rekonstruišu i prilagode svojim lokalnim potrebama koje su u skladu sa njihovom kulturom.

Na osnovu navedenog primera pružanja otpora engleskom jeziku i zapadnim vrednostima možemo da vidimo da se ideologija izvornog govornika zasniva na nametanju određenih varijanti engleskog i njenih govornika kao jedinih ispravnih uzora koji dominiraju tržištem nastave engleskog jezika. Ovakav stav prema nastavi engleskog jezika, a koji je zasnovan na nametanju i zapostavljanju određenih varijanti jezika, izaziva veliki broj problema sa kojim se suočavaju oni koji ne govore nametnuti jezik kao maternji.

2.2.6. Ideologija i rasizam

Ideologija izvornog govornika zastupa tezu da je Zapad, tj. Centar napredniji od Periferije, tj. svih onih koji se ne nalaze na Zapadu što ih čini manjkavima i nepotpunima. Izvorni govornici, tj. nastavnici sa Zapada su tu da reše taj problem i podučavaju nezapadne narode kako treba organizovati i sprovesti nastavu engleskog jezika (Dey et al., 2023). Kada se pomene Zapad,

odnosno Centar, misli se na britansku i američku kulturu koje ideologija izvornog govornika propagira kao dominantne kulture u kojima se govore poželjne varijante engleskog jezika. Kao što ideologija izvornog govornika tvrdi, sve ostale kulture su nedovoljno dobre, pa samim tim ne mogu da organizuju obrazovanje i obrazovni sadržaj na adekvatan način. Da bi nezapadni narodi bili spašeni od svoje neadekvatnosti i nedovoljnosti, na scenu stupaju stručnjaci iz Centra koji sa sobom donose svoja načela obrazovanja i svoje nastavne metode (Helmick, 2022).

Ideologija izvornog govornika je zasnovana na *ideologiji belog spasioca* (eng. *White saviorism*). Ova ideologija je takođe poznata kao *sindrom belog spasioca* (eng. *White Savior Syndrome*) ili *kompleks belog spasioca* (eng. *White Savior Industrial Complex*), a odnosi se na mit da je kulturama u kojoj žive „obojeni“ (eng. *people of color*) potrebna pomoć belaca kako bi bili spašeni (Helmick, 2022). Prema ideologiji belog spasioca, jedan od načina da se „obojeni“ spasu je da budu naučeni da govore engleski jezik (Jenks & Lee, 2020). Između ostalog, beli ljudi spašavaju „obojene“ tako što im donose svoj idealni jezik i idealnu metodiku nastave engleskog jezika kao stranog. Beli ljudi su sinonim za izvorne govornike koji dolaze iz zapadnih kultura, prvenstveno američke i britanske kulture, dok su „obojeni“ svi oni neizvorni govornici engleskog jezika koji ne pripadaju američkoj i britanskoj kulturi i koji uče engleski jezik kao strani. Bez obzira koliko dobro i tačno neizvorni govornici govore engleski jezik, pod uticajem ideologije belog spasioca vlada uverenje da oni nikada ne mogu da engleski nauče dovoljno dobro kako bi njihov engleski bio prihvaćen kao dovoljno dobar. Negativni efekti tog uverenja se manifestuje u vidu poteškoća koje neizvorni govornici imaju kada žele da nađu posao kao nastavnici jezika, istraživači, prevodioci, govornici, tj. da se nesmetano bave bilo kojom profesijom iz domena jezičke industrije koja zahteva upotrebu engleskog jezika.

Odvajanje neizvornih govornika od izvornih govornika na osnovu nepripadanja zapadnoj kulturi je oblik neorasizma (Holliday, 2018). Holidej ističe da je predviđanje ponašanja pripadnika drugih kultura u suštini rasizam, a reč kultura postaje eufemizam za rasu. Zagovornici ideologije izvornog govornika se postavljaju zaštitnički prema neizvornim govornicima jer oni dolaze iz kultura koje nisu dovoljno samostalne i proaktivne, pa im je potrebna pomoć zapadne kulture da ih usmeri (Holliday, 2013).

Holidej (Holliday, 2015) ističe da se u središtu ideologije izvornog govornika nalazi *kulturološka neverica* (eng. *cultural disbelief*) jer se dihotomija *izvorni–neizvorni govornik* zasniva na poređenju kultura gde se zapadna kultura ističe kao dominantna, organizovana, autonomna i individualistička, pa samim tim sposobnija i kompetentnija od svih ostalih nezapadnih kultura čija su dominacija, organizacija, autonomija i individualizam u deficitu u odnosu na zapadnu kulturu. Ovakvo uverenje vodi ka kulturološkoj neverici, što znači da je teško poverovati da su nastavnici neizvorni govornici jezika sposobni i kompetentni da drže aktivnu oralnu nastavu engleskog jezika grupama i parovima učenika jer dolaze iz kolektivističkih nezapadnih kultura koje nisu kompatibilna sa zapadnom.

Holidej (Holliday, 2015) tvrdi da su termini izvorni i neizvorni govornik ciljano osmišljeni pojmovi čija upotreba nije opravdana ni sa aspekta lingvistike niti sa aspekta pripadnosti naciji. Ovi termini su promovisani u stručnim profesionalnim krugovima, a povezani su sa bojom kože kao određujućom karakteristikom koja pravi razliku između izvornih i neizvornih nastavnika, pa se stoga može reći da je ideologija izvornog govornika neorasistička ideologija. Neorasizam je rasistička teorija novijeg doba za koju je tvorac termina Etijen Balibar rekao da je ona *rasizam bez rase* (Balibar et al., 2005) jer se ne zasniva na rasi kao biološkom nasleđu već rasizam u postkolonijalnom periodu ističe kulturološke razlike među narodima (Buchanan, 2018).

U načinu na koji se termin *neizvorni govornik* upotrebljava u nastavi engleskog jezika

prepoznamo *kulturalistički rasizam*, tj. *kulturizam* koji ističe kulturne razlike među ljudima i veruje da su neke kulture superiornije od drugih (Schinkel, 2017). Penikuk (Pennycook, 2002) poredi ideologiju izvornog govornika sa idejom o sprovođenju moralne misije sa kolonijalnim mitom o civilizovanom, autonomnom i inventivnom Robinzonu Krusu koji spašava divljaka Petka. U kontekstu ideologije izvornog govornika, Robinzon Kruso je zapadna kultura sa svojim idealnim izvornim govornikom i idealnom metodologijom nastave jezika, dok Petko predstavlja neizvornog govornika koji sa svojim načinom učenja ne može da uspe i potreban mu je spasilac. Pomnim posmatranjem, podučavanjem pravilnom učenju i razlaganjem metodologije nastave na precizne korake koje neizvorni govornik treba da prati, može se prepoznati skrivena agenda da se neizvorni govornik kulturološki popravi jer je nekompetentan da osmisli efektnu metodologiju (Anderson, 2005, prema Holliday, 2006).

2.2.7. Okvir izvornog govornika

Kao što danas nije popularno ni prihvatljivo biti otvoreni rasista i zagovarati rasizam, tako nije ni prihvatljivo biti otvoreni zagovornik ideologije izvornog govornika. Iako se otvoreno ne govori o izvornom govorniku kao savršenom modelu po kojem se normira nastava engleskog jezika i pored nastavnici, ideologija izvornog govornika je i te kako prisutna i utiče na profesionalne diskurse i prakse u nastavi engleskog jezika. Kako bismo razumeli ove suptilne mehanizme delovanja kojima se ova ideologija održava, potrebno je da razumemo pojam *okvira* jer se rasizam i ideologija izvornog govornika održavaju u društvu i nastavi engleskog jezika zahvaljujući okvirima, tačnije *okviru rasizma* i *okviru izvornog govornika* (Lowe, 2020a).

Pojam *okvira* je uveo Erving Goffman u svojoj knjizi *Analiza okvira* (Goffman, 1974) i o njima govori kao o *šemama interpretacije* putem kojih mi interpretiramo stvarnost i događaje. Goffmanov okvir se odnosi na različite načine na koji ljudi interpretiraju ljude i događaje na osnovu svojeg dotadašnjeg znanja o sebi i drugima, što utiče na njihovo razumevanje ljudi i događaja u određenoj situaciji. Goffmanovi okviri se najviše koriste u studijama komunikacija i proučavanju društvenih pokreta u kojima je veza između ideologija i okvira najtešnija. Lou (Lowe, 2020a) kaže da okvire možemo da razumemo kao filtere kroz koje percipiramo i razumemo ljude, događaje i stvarnost koju doživljavamo, a u osnovi naših filtera su naše znanje, stavovi i uverenja koje smo do tada usvojili.

Naši stavovi i uverenja koja smo usvojili i kroz čiji filter percipiramo stvarnost i događaje su rezultat uticaja određene ideologije. Ideologija je sadržaj koji koristimo kao referentnu tačku u odnosu na koju interpretiramo stvarnost. Okvir je proces filtriranja značenja stvarnosti kroz sadržaj koji nam nudi ideologija (Oliver & Johnston, 2000). Prema Vulardu i Šifelinu (Woolard & Schieffelin, 1994) ideologije su *interpretativni filteri* kroz koje percipiramo odnos između jezika i društva. Dakle, ideologija je skup informacija, stavova i uverenja, jednom rečju *sadržaj*, na koji se oslanjamo kada interpretiramo događaje, a okvir je proces tokom kojeg mi primenjujemo *sadržaj* kako bismo interpretirali događaje.

Lou navodi ilustrativan primer koji su opisali Maning i Hokins (Manning & Hawkins, 1990, prema Lowe, 2020a), a koji pomaže da se bolje razumeju okviri. Oni navode pozitivnu i negativnu interpretaciju sudskih dokaza kao primere uokviravanja objektivne stvarnosti. Isti objektivni dokazi se mogu prikazati pozitivno i negativno u zavisnosti od ciljeva koje branioci i tužioci žele da postignu u sudskom postupku. Isticanje jednih dokaza u odnosu na druge u istom sudskom slučaju, tj. različiti načini uokviravanja dokaza mogu da utiču na donošenje različitih

zaključaka o događajima u vezi sa datim slučajem.

Lou (Lowe, 2020a) je uporedio *okvir rasizma* sa *okvirom idealnog govornika* i uočio izvesne sličnosti i podudarnosti. Kroz *okvir rasizma* svet se posmatra kroz evrocentričnu perspektivu belog čoveka, a kroz *okvir izvornog govornika* se posmatraju jezičke performanse i lingvističke kompetencije pojedinca u kontekstu jezičkih delatnosti. Evrocentričan beli čovek je ujedno i čovek sa Zapada, a obojica potiču iz zapadne anglo-američke kulture. Obojica su idealni predstavnici regiona iz kojeg potiču, a kojeg nazivamo Centar. Beli čovek je idealni predstavnik bele rase koja smatra da je superiorna u odnosu na rase iz Periferije. Izvorni govornik je idealni predstavnik svog maternjeg jezika i svoje kulture koji takođe potiču iz istog Centra iz kojeg potiče i beli čovek (Lowe, 2020a).

Ova dva gore opisana okvira možemo da prepoznamo u dvema definicijama ideologije izvornog govornika koje smo pomenuli ranije. Holidej (Holliday, 2005) vidi ideologiju izvornog govornika u širem kontekstu u kojem idealizacija izvornog govornika služi da promoviše interese Zapada, što odgovara okviru rasizma. Hoton i Rivers (Houghton & Rivers, 2013) govore o ideologiji kao o diskriminatornoj praksi zapošljavanja koja diskriminiše izvorne ili neizvorne govornike u zavisnosti od konkretnih okolnosti i situacija, pa kao takva ona formira okvir izvornog govornika.

Kao što smo pomenuli na početku ovog poglavlja, otvorena ideologija izvornog govornika nije popularna u nastavi engleskog jezika i nije poželjno otvoreno zagovarati ideju da je izvorni govornik jedini pravi nastavnik engleskog jezika. U diskursima tržišta engleskog jezika je sve manje prisutna sintagma *izvorni govornik*, pa poslodavci sve više pribegavaju naizgled neutralnijim jezičkim rešenjima (*koji je kao izvorni govornik*, *koji je nalik izvornom govorniku* ili *koji je sličan izvornom govorniku*). Na primer, u oglasima za nastavnika se traži kandidat koji ima „izgovor sličan izgovoru izvornog govornika” (eng. *native accent*, *native-like accent* ili *near-native accent*) i takva opisna kvalifikacija indirektno šalje poruku da je za to radno mesto potreban izvorni govornik (Rivers, 2016). Čak i da se u oglasima ne pojavi bilo kakva kvalifikacija koja određuje sličnost sa izvornim govornikom, profesionalni diskursi na tržištu nastave engleskog jezika su duboko prožeti elementima ideologije izvornog govornika, pa se na nastavnike u procesu zapošljavanja gleda kroz okvir izvornog govornika tako što poslodavac posmatrajući kandidate kroz taj okvir bira one koji su izvorni govornici. U nedostatku kandidata izvornih govornika biraće one koji su najbliži izvornom govorniku po mestu rođenja, poreklu, kulturi kojoj pripada ili akcentu kojim govori. Kvalifikacije, veštine i iskustvo često nisu prioritet u procesu odabira kandidata jer su obeležja izvornog govornika važnija kao nešto što je nametnula ideologija izvornog govornika putem okvira izvornog govornika kroz koji se posmatraju ljudi, događaji i situacije u nastavi engleskog jezika (Kiczowski, 2020).

Važno je pomenuti da posmatranje kroz okvire nije ograničeno samo na individualna posmatranja već da okviri služe i za kolektivnu interpretaciju ljudi i događaja. Jakobson i Kristansen (Jacobsen & Kristansen, 2015) kažu da okviri služe kao uputstvo za individualno i kolaborativno delovanje, tj. okviri ne služe samo za razumevanje ljudi i događaja. Benford i Snou (Benford & Snow, 2000) kažu da okviri služe i za društveno organizovanje zarad zajedničke akcije i saradnje. Društveno ponašanje i delovanje su uslovljeni kolektivnim okvirima oko kojih se ljudi organizuju i oni svoja zapažanja o ljudima i događajima provlače kroz filter, tj. dominantni okvir koji određuje njihov smer delovanja. Okviri koji se zasnivaju na kolektivnim uverenjima su jači od različitih individualnih interpretacija članova određene grupe, tako da oni dominiraju i određuju smer u kojem će delovati grupa sačinjena od pojedinaca.

Ukoliko želimo da kritički analiziramo podatke ne bismo li saznali koja ideologija je uticala

na interpretacije pojedinaca u datoj situaciji, analiza okvira se čini kao dobar alat koji kroz prikazane korake vodi ka identifikaciji dominantne ideologije. O tome kako se analiza okvira vrši ćemo više govoriti u delu posvećenom metodologiji istraživanja.

2.3. Ideologija izvornog govornika u nastavi engleskog jezika

Holidej se u svojim radovima bavio ideologijom izvornog govornika u nastavi engleskog jezika, a u svom radu *The Struggle to Teach English as an International Language* (Holliday, 2005) piše o profesionalnim diskursima na kojima se zasniva nastava engleskog jezika. Ti diskursi su slični principima koje je uočio Filipson (Phillipson, 1992a) kada je pisao o nastavi engleskog jezika kao kanalu putem kojeg se ispunjavaju interesi Centra u zemljama Periferije koje su ekonomski slabije i manje moćne.

Holidej (Holliday, 2005) pominje sledeće diskurse za koje kaže da su ujedno i problemi sa kojima se suočavamo u nastavi engleskog jezika: 1) preferencije prema izvornim govornicima pri zapošljavanju, 2) promovisanje zapadnih metoda nastave, 3) prioritizacija zapadnih varijanti engleskog jezika, 4) promovisanje izvornog govornika putem marketinga i 5) negativna slika koju o sebi imaju neizvorni govornici. Najočigledniji negativni uticaj ideologije izvornog govornika u nastavi engleskog jezika je dominantno zapošljavanje izvornih govornika. Kako bismo ilustrovali ovaj negativan trend, pomenućemo rezultate istraživanja u kojima su istraživači analizirali oglase za nastavničke pozicije, a čija analiza je pokazala da među njima dominiraju oglasi u kojima se traže isključivo izvorni govornici engleskog jezika.

Selvi (Selvi, 2010) je analizirao onlajn oglase za nastavnike engleskog jezika i zaključio da je 60,5% oglasa postavljeno isključivo za izvorne govornike koji ne samo da govore engleski kao maternji jezik, već je takođe traženo da govore određene varijante engleskog jezika i da su svoje nastavničke kvalifikacije stekli na institucijama koje se nalaze u zemljama Unutrašnjeg kruga. Kičkovijak (Kiczkowiak, 2015) je takođe proučavao onlajn prostor i našao da 75% oglasa na internetu namenjeno isključivo izvornim govornicima. Vremenska razlika između Selvijeveog i Kičkovijakovog istraživanja je pet godina i na osnovu rezultata njihovih istraživanja zaključujemo da broj oglasa za izvorne govornike raste, tj. ideologija izvornog govornika i dalje ima jak, ako ne i veći, uticaj na tržište nastave engleskog jezika. Osim Selvija i Kičkovijaka, sličnim istraživanjem su se bavili i Mabub i Golden (Mahboob & Golden, 2013). Oni su analizirali oglase na internetu i našli da je 77% svih oglasa sa interneta usmereno ka radnim mestima na Bliskom istoku i u Istočnoj Aziji, a 61% tih oglasa (za radna mesta na Bliskom istoku i Istočnoj Aziji) namenjeno je isključivo izvornim govornicima. Klark i Paran (Clark & Paran, 2007) su u svom istraživanju intervjuisali poslodavce u Velikoj Britaniji želeći da saznaju koji kriterijum im je najvažniji pri odabiru kandidata za posao nastavnika engleskog jezika. Više od 70% poslodavaca je reklo da smatraju da je status izvornog govornika presudan za ove pozicije.

Drugi problem koji Holidej uočava kroz profesionalne diskurse u nastavi engleskog jezika je promovisanje zapadnih metoda nastave i njihovo usvajanje u nezapadnom obrazovnom okruženju. Lokalno znanje biva odbačeno kao neadekvatno i neefikasno, a zapadne metode se smatraju kulturnim kapitalom koji može da nadomesti nedostatke nezapadnog obrazovanja. Interesantno je lično iskustvo koje je Kanagaradža (Canagarajah, 2012) podelio u svojoj autoetnografiji, a u kojoj objašnjava kako nastavnici iz Periferije vide sebe u odnosu na Zapad i izvorne govornike. Kao neko čiji je način podučavanja bio nedovoljno dobar u očima eksperata sa Zapada i kao neko ko je želeo da stekne znanje koje bi ga učinilo većim autoritetom u nastavi

engleskog jezika, Kanagaradža se obratio starijim kolegama koje su mu rekle da se pravo znanje nalazi utkano u zapadni način školovanja i naučnog istraživanja. On je zatim otputovao u SAD kako bi stekao to pravo znanje i dobio kulturni i profesionalni kapital kojim bi unapredio svoje kredencijale i utvrdio se kao autoritet u oblasti nastave engleskog jezika. Kanagaradžino iskustvo nam može poslužiti kao primer kako čak i u očima samih nastavnika iz Periferije zapadne metode služe da poprave, dopune i nadomeste slabe strane svih onih metoda koje ne potiču sa Zapada. Pod uticajem ideologije izvornog govornika, neizvorni govornici vide sebe nedovoljno stručnima i nepodobnima, pa se okreću se Zapadu za pomoć verujući da će ih kredencijali i kvalifikacije sa Zapada učiniti potpunijim stručnjacima.

Pored promovisanja Zapadnih metoda nastave kao jedinih ispravnih metoda koje garantuju uspeh u podučavanju engleskog jezika, ideologija izvornog govornika nameće i zapadne varijetete engleskog jezika kao jedine ispravne jezičke modele kojima treba podučavati učenike. Ovi varijeteti jezika su nametnuti kroz nastavni materijal, na primer udžbenike u kojima se promoviše zapadna kultura, njene vrednosti i njene jezičke varijante. U nastavnim materijalima su najviše zastupljene kulture koje pripadaju Unutrašnjem krugu i u kojima se govore najpoželjnije varijante engleskog jezika (Yamanaka, 2006).

Same škole i institucije promovišu zapadne vrednosti korišćenjem *belog čoveka* u svojim reklamama koji predstavlja izvornog govornika koji dolazi sa Zapada i time privlače učenike koji veruju da učenje jezika u tim školama garantuje uspeh u ličnom i profesionalnom životu (Sergeant, 2009). Škole koriste ovakve reklame i marketinške kampanje jer im je izvorni govornik u njihovim reklamama jedinstvena ponuda koja poput magneta privlači veliki broj učenika koji su spremni da plate visoke cene za časove engleskog jezika kako bi stekli kulturni kapital (Bourdieu, 1991) sa Zapada koji se postavio kao centar nastave engleskog jezika.

2.3.1. Manifestacija ideologije u nastavi

Ideologija izvornog govornika se percipira u nastavi engleskog jezika na različite načine, pa možemo slobodno da kažemo da ova ideologija ima više aspekata i možemo da je posmatramo iz više uglova. U zavisnosti od načina manifestacije i kako tu manifestaciju percipiramo, možemo da govorimo o više oblika i definicija ideologije izvornog govornika.

Hiracuka i saradnici (Hiratsuka et al., 2023) su opisali šest oblika ideologije izvornog govornika koje su imenovane i definisane prema načinu na koji se ispoljavaju. Oni pominju sledeće vrste ideologije izvornog govornika na koje su naišli u literaturi ili praksi: *klasična ideologija izvornog govornika*, *obrnuta ideologija izvornog govornika*, *nijansirana ideologija izvornog govornika*, *otvorena ideologija izvornog govornika*, *postideologija izvornog govornika* i *transideologija izvornog govornika*.

Klasična ideologija izvornog govornika diskriminiše nastavnike engleskog jezika koji nisu izvorni govornici. *Obrnuta ideologija izvornog govornika* je usmerena na nastavnike koji su izvorni govornici. *Nijansirana ideologija izvornog govornika* je diskriminacija izvornih i neizvornih nastavnika na osnovu njihovih individualnih razlika (jezički status, kulturno poreklo, rasa, nacionalnost, klasa, pol, itd.), tj. na osnovu njihovog intersekcionalnog identiteta (Jović, 2025a). *Otvorena ideologija izvornog govornika* diskriminiše neizvorne govornike i one koji ne pripadaju beloj rasi.

Postideologija i *transideologija izvornog govornika* su drugačije od prethodno definisanih ideologija jer one ne predstavljaju ideologiju kao oblik i manifestaciju diskriminacije prema

određenim nastavnicima. One su dva oblika reakcije na dosadašnje negativne efekte ideologije izvornog govornika. *Postideologija izvornog govornika* se kritički osvrće na probleme i diskriminišuće prakse u nastavi engleskog jezika, a koje se tiču i izvornih i neizvornih govornika po pitanju jezičkog statusa, kulturnog porekla, nacionalnosti, rase i klase. Ona teži da te probleme i prakse osvetli i podigne svest o njima sa ciljem da razotkrije njihov mehanizam delovanja i njime upozna nastavnike ne bi li se osećali spremnijim za aktivno suočavanje sa ideologijom. *Transideologija izvornog govornika* je usmerena na prevazilaženje razlika među nastavnicima i zagovara raznolikost, jednakost i inkluzivnost za sve nastavnike engleskog jezika bez obzira na njihovo jezičko i kulturno poreklo. Ona zaobilazi prepreke koje ideologija izvornog govornika postavlja pred nastavnike i posmatra sve nastavnike jednako kao stručne pojedince koji su kvalifikovani da adekvatno obavljaju posao nastavnika engleskog jezika.

U kontekstu ovog rada i istraživanja koje on prikazuje, značajne su dve manifestacije (*klasična i nijansirana ideologija izvornog govornika*) i obe reakcije (*postideologija i transideologija izvornog govornika*). O ovim manifestacijama ideologije i reakcijama na njih u kontekstu ovog rada reći ćemo nešto više u *Diskusiji*.

2.3.2. Ideologija izvornog govornika u profesionalnim diskursima

Već smo pomenuli da ideologija izvornog govornika ima korene u kolonijalizmu (Pennycook, 2002) i u jezičkom imperijalizmu (Phillipson, 1992a), kao i da se u osnovi ove ideologije nalazi uverenje da je idealni lingvistički, lingvometodički i kulturološki predstavnik Zapada izvorni govornik koji dolazi iz američke ili britanske kulture. Isticanje izvornih govornika sa Zapada kao idealnih govornika engleskog jezika ujedno odstranjuje neizvorne govornike kao nesavršene govornike. Međutim, odstranjivanje se ne završava na relaciji izvorni–neizvorni govornik.

Profesionalni diskursi u nastavi engleskog jezika su pod uticajem ideologije izvornog govornika, a putem tih diskursa ideologija utiče na stavove i uverenja svih učesnika u nastavi engleskog jezika. Holidej (Holliday, 2005) smatra da ovi profesionalni diskursi normalizuju ideološke stavove i uverenja u nastavi engleskog tako da oni bivaju duboko usađeni kao činjenice koje se ne preispituju iako ovi diskursi ne reflektuju objektivnu stvarnost već konstruišu posebnu stvarnost u kojoj su jasno obeležene različite vrste entiteta, na primer izvorni i neizvorni govornici, i različite nastavne prakse, na primer zapadna metodologija nasuprot lokalnim metodologijama sa Periferije.

Ranije smo već pomenuli profesionalne diskurse koje Holidej (Holliday, 2005) ističe kao probleme sa kojima se susrećemo u nastavi engleskog jezika, a oni su slični diskursima koje je Lou (Lowe, 2020a) naveo kao primere diskursa koji održavaju ideologiju izvornog govornika u nastavi engleskog jezika. Lou navodi sledeće profesionalne diskurse zahvaljujući kojima ideologija izvornog govornika ostaje prisutna u nastavi: 1) idealizacija izvornog govornika, 2) superiornost zapadnih metoda nastave, 3) inferiornost nezapadnog obrazovanja i metoda nastave, 4) metodička standardizacija prema normativima zapadne metodologije, 5) isključiva upotreba engleskog jezika u nastavi i 6) kulturološka nedovoljnost kod učenika. Lou dodaje da ovi diskursi uspevaju da održe ideologiju izvornog govornika prisutnom u nastavi u kojoj nije popularno otvoreno zagovarati postulate ideologije, kao što otvoreno izražavanje rasističkih ideja i stavova nije popularno u društvu, ali je rasizam ipak prisutan u osnovi društvenih struktura i institucija i održava se putem duboko ukorenjenih stavova i misli.

Lou (Lowe, 2020a) je napravio analogiju između rasizma i ideologije izvornog govornika

jer se manifestuju na sličan način. Već smo pomenuli da ni u društvu ni u nastavi engleskog jezika nije poželjno otvoreno istupiti protiv drugih, tj. svih onih koji nisu belci ili izvorni govornici. Umesto otvorenog rasizma i otvorene ideologije izvornog govornika, prisutni su sistemski rasizam i ideologija izvornog govornika koji duboko leže u osnovi društva i institucija, odnosno nastave engleskog jezika i njenih praksi.

Sistemski rasizam i ideologija izvornog govornika su eurocentrične sa anglo-američkim pogledom na svet, pa obe smatraju evropsko i anglo-američko obrazovanje i kulturu normativnim dok su ostale kulture i obrazovni sistemi nedovoljni i manjkavi (Lowe, 2020a). Sistemski rasizam i ideologija izvornog govornika imaju slično, a donekle i zajedničko kolonijalno i imperijalističko poreklo i mehanizme delovanja, tako da je analogija između njih odgovarajuća. Lou (Lowe, 202a) zaključuje da je ideologija izvornog govornika odraz sistemskog rasizma u okviru jednog usko-stručnog polja profesionalnog delovanja kojim se ovde bavimo, a to je nastava engleskog jezika.

2.3.3. Izvorni govornik na tržištu nastave engleskog jezika

Holliday (Holliday, 2018) kaže da je *koncept izvornog govornika* američka i britanska tvorevina koju su smislile humanitarne organizacije tokom 60-ih godina 20. veka kako bi predstavile engleski jezik kao globalni proizvod (Holliday, 2018). U nastavi engleskog jezika koncept izvornog govornika je napravljen kako bi služio za promociju izvornog govornika kao savršenog modela prema kome se postavljaju standardi za učenje engleskog jezika i metodiku nastave engleskog jezika (Holliday, 2005). Stoga učenici žele da njihovi nastavnici budu izvorni govornici jer čvrsto veruju da maternji jezik njihovog nastavnika garantuje uspeh u ovladavanju engleskim jezikom. Učenici ne žele da njihov nastavnik bude neizvorni govornik jer ga ne smatraju uzorom i dobrim modelom (Woodbury, 2015).

Frojdenštajn (Freudenstein, 1991) je smatrao da je izvorni govornik standardni nastavnik stranog jezika u okviru zemalja evropske zajednice i da on zna šta je bitno za nastavu jezika. Kvirk (Quirk, 1990) je takođe imao ideju da su zemlje u kojima se govori engleski jezik one u kojima treba tražiti najnovije ideje o nastavi engleskog jezika kao stranog. Ideja da je izvorni govornik kamen temeljac u svakoj nastavi jezika je odraz pristrasnosti prema jednojezičnosti koja se reflektuje u jednojezičnoj pedagogiji, tj. pristupu nastavi koji zagovara da je najpoželjnije da se ona izvodi isključivo na ciljnom jeziku (Barratt, 2018).

Filipson (Phillipson, 1992b) objašnjava da ideja izvornog govornika u nastavi jezika potiče iz perioda kada je nastava jezika bila neodvojiva od nastave kulture. Tada se od učenika očekivalo da budu upoznati ne samo sa jezikom već i sa kulturom zemlje iz koje jezik potiče. Ovaj ideal je nastao pre video i audio zapisa koji se koriste u nastavi pomoću kojih je učenik izložen ne samo jednoj varijanti jezika i kulture već mnoštvu dijalekata i različitih kulturnih obrazaca. Bez obzira na zastarelost ideje o izvornom govorniku kao idealnom nastavniku jezika, ova ideja je ostala prisutna u nastavi engleskog jezika. Postoji tendencija da se ova ideja prihvati bez preispitivanja, što je jedna od odlika hegemonističkih praksi uopšte (Phillipson, 1992b).

Diskriminatorne prakse zapošljavanja na tržištu nastave engleskog jezika kao stranog su drugi način na koji je ideologija izvornog govornika rasistička. Ideologija izvornog govornika je dominantna kako u privatnom, tako i u javnom sektoru, pa joj ne odolevaju institucije na svim nivoima. Navođenje fraze *izvorni govornik* u marketinškoj kampanji ili opisu usluga je postalo "lažno obeležje kvaliteta" (Holliday, 2018: 3). Škole i centri za podučavanje jezika, kao i njihovi klijenti, iskazuju preferencije prema nastavnicima izvornim govornicima. Da su njihove

preferencije zasnovane na pripadnosti nastavnika određenoj kulturi, jasno je na osnovu samih oglasa za poslove nastavnika koji traže nastavnike iz Centra, tj. zemalja u kojima se engleski jezik govori kao dominantan jezik.

2.3.4. Nastavnik izvorni govornik i nastavnik neizvorni govornik

Rađena su mnoga istraživanja koja se bave sličnostima i razlikama između nastavnika izvornih i neizvornih govornika engleskog jezika (Kurniawati & Rizki, 2018; Arva & Medgyes, 2000; Colmenero & Lasagabaster, 2022; Mahboob, 2004; Medgyes, 1992, 1994; Benke & Medgyes, 2005; Üstünlüoğlu, 2007). Iako među nastavnicima izvornim govornicima postoje razlike, teško je odrediti i presuditi ko je od njih idealan nastavnik. Kako Međeš (Medgyes, 1994) kaže u svojoj knjizi *Nastavnik neizvorni govornik* (eng. *The Non-Native Teacher*), oba nastavnika imaju potencijal da postanu idealni, dok od njih samih zavisi da li će raditi na tome da se usavrše i postignu svoj pun potencijal.

Kako istraživanja pokazuju, nastavnici izvorni govornici se mogu pohvaliti boljim jezičkim performansama, većim samopouzdanjem i spontanošću, dok neizvorni govornici mogu bolje da predvide i shvate šta učeniku predstavlja problem u učenju jezika, bolje vladaju gramatičkim terminima i objašnjenjima i imaju strukturiran i postepen pristup nastavnom procesu (Medgyes, 1994). Nastavniku neizvornom govorniku nedostaje više strukture i metodičkog znanja u nastavi i veće razumevanje za proces usvajanja stranog jezika, dok neizvorni govornik ima slabije jezičke performanse (Medgyes, 1994). Obe grupe mogu da nadomeste svoje nedostatke i postanu bolji nastavnici, ali je taj njihov put ka „idealnom nastavniku“ drugačiji za izvornog i neizvornog govornika (Medgyes, 1992).

Smatramo da su ove dve kategorije nastavnika neuporedive jer obe imaju potencijal da doprinesu kvalitetnoj nastavi engleskog jezika i da svako od njih treba da radi na svojim slabim stranama kako one ne bi uticale na njihov rad, učenike i nastavu uopšte. Želimo da istaknemo kako borba protiv diskriminacije na tržištu nastave engleskog jezika nije usmerena protiv nastavnika izvornih govornika jer imaju prednost na tržištu. Često se pogrešno tumači da se protiv diskriminacije na tržištu bore neizvorni govornici jer su ogorčeni zbog toga što učenici i poslodavci imaju preferencije prema izvornim govornicima (Burns, 2025). Smatramo da svi kvalifikovani nastavnici treba da imaju jednak tretman i prilike pri zapošljavanju nezavisno od svoj maternjeg jezika i da nastavnici izvorni i neizvorni govornici mogu da budu dragoceni saveznici u nastavi na korist svojim učenicima.

2.3.5. Uticaj ideologije na nastavnike

Termin *ideologija izvornog govornika* je postao sveprisutan u nastavi engleskog jezika u tolikoj meri da se izvorni govornik podrazumeva kao najbolji nastavnik, a neizvorni govornici prihvataju takav diskurs kao odraz neminovnosti koja se ne može promeniti. Isticanje izvornih govornika kao autentičnih pripadnika zapadne kulture u kojoj se govori poželjna varijanta engleskog jezika utiče na samopouzdanje nastavnika i učenika neizvornih govornika.

Učenici teže da više zvuče i budu kao izvorni govornici, a nastavnici postaju previše samokritični prema sebi i svojem engleskom jeziku koji počinju da smatraju nedovoljno dobrim za nastavu i postaju opterećeni svojim potencijalnim greškama. Rivz i Međeš (Reves i Medgyes, 1994) su samokritičnost nastavnika nazvali *samodiskriminacija*. Nastavnici počinju da veruju da su izvorni govornici bolji nastavnici i postaju žrtve zablude o izvornom govorniku kao idealnom

nastavniku i savršenom jezičkom modelu. Verujući u postulate ideologije izvornog govornika, nastavnici neizvorni govornici internalizuju ovu ideologiju i prihvataju situaciju na tržištu nastave engleskog jezika sa pomirenjem i sumnjom u svoje nastavničke sposobnosti i jezičke veštine. Proces koji se podsvesno dešava kod nastavnika kada normalizuju negativne efekte ideologije i prihvataju njene postulate kao objektivne činjenice poznat je kao *internalizacija ideologije izvornog govornika* (Tezigden Cakcak, 2018). Dešava se da nastavnici kojima engleski nije maternji jezik internalizuju ideologiju izvornog govornika, tj. prihvataju svoj nepovoljan položaj kao prirodan. U skladu sa dominantnim narativom ideologije izvornog govornika, nastavnici ne preispituju diskriminatorne prakse zapošljavanja i preferencije učenika jer ih smatraju normalnim.

Silvana Ričardson (Richardson, 2016) je u svom plenarnom predavanju na IATEFL konferenciji govorila o diskriminatornoj praksi pri zapošljavanju nastavnika gde izvorni govornici imaju prednost u odnosu na neizvorne govornike i pozvala je poslodavce da prekinu tu diskriminatornu praksu zvanu *ideologija izvornog govornika*. Pored Silvine Ričardson i drugi stručnjaci u nastavi engleskog jezika počinju da koriste termin *ideologija izvornog govornika* kako bi označili diskriminaciju nastavnika pri zapošljavanju. Na primer, na blogu Eli Seterfield (Setterfield, 2017) možemo takođe da pronademo primere diskursa koji izjednačava diskriminatorne prakse sa ideologijom izvornog govornika.

Kada je Holidej (Holliday, 2005) definisao ideologiju izvornog govornika, istakao je da ona favorizuje izvornog govornika kao idealnog govornika engleskog jezika, idealnog predstavnika metodike nastave engleskog jezika i predstavnika zapadne kulture. Njegova definicija ideologije izvornog govornika se razlikuje od definicija koje možemo da nađemo u diskursu nastave engleskog jezika danas. Lou (Lowe, 2020a) je primetio da je Holidejeva definicija šira jer izvorni govornik iz definicije ne predstavlja samo nastavnika i njegovu kulturu već i zapadne institucije koje deluju u okviru tržišta nastave engleskog jezika.

Prema Lou (Lowe, 2020a), novije značenje ideologije izvornog govornika, kakvo je upotrebila Ričardson (Richardson, 2016), suženo je jer označava samo diskriminatorne prakse zapošljavanja na tržištu nastave engleskog jezika. Lou pretpostavlja da je do suženja značenja termina ideologija izvornog govornika došlo jer je diskriminacija neizvornih govornika pri zapošljavanju najuočljiviji negativni efekat među nastavnicima, što je problem koji svakako traži hitno rešavanje. Lou (Lowe, 2020a) takođe dodaje da je ovo pojednostavljeno značenje donekle opasno jer zanemaruje ostale negativne efekte ideologije u nastavi engleskog jezika i pretili da ih zaseni, što bi otežalo rešavanje svih jednako bitnih problema u nastavi engleskog jezika, a koji su uzrokovani delovanjem ideologije i njenih diskursa.

2.3.6. Izolacija i marginalizacija nastavnika

Izolovanje i izopštavanje jedne grupe nastavnika jer je drugačija i različita po nekoj osnovi, tj. distanciranje od nje i neprihvatanje takve grupe je poznato kao *othering* u stranoj literaturi. U kontekstu ideologije izvornog govornika, engleski termin *othering* određuje neizvorne govornike engleskog jezika kao drugačije, odnosno *druge* (eng. *other*) jer se ne uklapaju u poželjnu „normu“ u koju se izvorni govornik iz Unutrašnjeg kruga uklapa.

Holidej (Holliday, 2005) je koristio termin *othering* da predstavi dihotomiju na relaciji izvorni-neizvorni govornik koja vodi ka marginalizaciji i izolaciji nastavnika neizvornih govornika. Termin *othering* je skovala Gajatri Sivak da označi diskurzivne i druge prakse kojima su kolonizatori stvarali i održavali negativnu sliku o kolonizovanim narodima (Jensen, 2011). U domaćoj literaturi, engleski termin *othering* je prevođen na više načina: proces stvaranja drugog

(Todorović, 2013), stvaranje drugog (Kocić Stanković, 2019), pretvaranje u drugo (Brown, 1995), proizvodnja drugosti (Brown, 1995), svođenje na drugost (Vićentić, 2022), segregacioni proces razgraničavanja sebe od drugih (Stjernfelt & Eriksen, 2013), odstranjivanje drugosti (Belić, 2007) i odbacivanje (Petkovska, 2023). Odlučili smo da koristimo termin *odstranjivanje* kao prevod termina *othering* jer je ekonomičniji od ostalih termina i označava proces koji se dešava neizvornim govornicima na tržištu nastave jezika; oni su odstranjeni, skrajnuti i marginalizovani kao nepoželjni nastavnici.

U nastavi engleskog jezika prisutno je odstranjivanje kako neizvornih govornika (Holliday, 2005), tako i izvornih govornika (Houghton & Rivers, 2013). Odstranjivanje je najpre počelo isticanjem izvornih govornika engleskog jezika kao uzora i savršenih modela za engleski jezik, što je u praksi značilo da ova ideologija deli nastavnike engleskog jezika na izvorne i neizvorne govornike, na *Mi* i *Oni*.

Binarna raspodela na *Oni* i *Mi* se u ideologiji izvornog jezika reflektuje u upotrebi termina *izvorni nastavnik engleskog* (eng. *native English-speaking teacher*, skraćeno NEST) i *neizvorni nastavnik engleskog jezika* (eng. *non-native English-speaking teacher*, skraćeno NNEST). Iako se ova dva termina ne smatraju pogodnim za kategorisanje nastavnika engleskog jezika prema njihovim maternjim jezicima, ona su prilično zastupljena u diskursu nastave engleskog jezika i otkrivaju na koji način pripadnici profesije razmišljaju o sebi (Holliday, 2006). Ranije smo pomenuli samodiskriminaciju i internalizovanu ideologiju kod neizvornih govornika koje pokazuju da se neizvorni govornici često mire sa stanjem na tržištu nastave jezika i prihvataju svoju neizvornost kao činjenično stanje koje se ne može osporiti i sa kojim se treba pomiriti. S druge strane, izvorni govornici koriste priliku da svoj status izvornog govornika istaknu kao svoju prednost koja im pomaže da pronađu radna mesta i učenike brže i lakše nego neizvorni govornici, pa time doprinose produbljivanju jaza između sebe i neizvornih govornika i održavanju dihotomije na relaciji izvorni–neizvorni govornik. Pomenuta dihotomija razlikuje izvorne od neizvornih nastavnika engleskog jezika što je “potpuno neodgovarajuće i sasvim uvredljivo” (Jenkins, 2000: 8) za one koji su učili engleski jezik kao drugi ili strani jezik i postali tečni govornici jezika.

Sa redefinisanjem ideologije izvornog govornika (Houghton & Rivers, 2013), odstranjivanje dobija novo značenje jer žrtve odstranjivanja mogu biti i izvorni govornici koji bivaju odstranjeni i izolovani jer nisu percipirani kao dovoljno ozbiljni i profesionalni za nastavu engleskog jezika u Japanu. Zahvaljujući Hotonu i Riversu otkriven je novi smer negativnog delovanja ideologije protiv najpre idealizovanog, a sada marginalizovanog izvornog govornika.

S obzirom da se odstranjivanje vrši u oba smera, ka izvornim i ka neizvornim nastavnicima, Holidej (Holliday, 2015) smatra da je ideologija izvornog govornika višesmerna iako je najpre u svojoj definiciji ideologije naveo da ona idealizuje izvornog govornika sa Zapada na štetu neizvornog govornika koji biva marginalizovan i skrajnut kao neadekvatan nastavnik jezika. Holidej je takođe dodao da je odstranjivanje nastavnika zbog njihovog jezičkog ili kulturnog porekla pitanje kršenja ljudskih prava, a ne samo pitanje diskriminacije u okviru nastave engleskog jezika (Holliday, 2018).

Holidejeva (Holliday, 2005) definicija ideologije izvornog govornika i redefinicija po Hotonu i Riversu (Houghton & Rivers, 2013) nam pružaju sveobuhvatan uvid u suštinu ideologije izvornog govornika. Holidej se u svojoj definiciji osvrće na istorijske korene ideologije pominjući ideal zapadne kulture, ideal jezika kojim se govori na Zapadu i idealnu metodu nastave jezika koji potiču iz Zapadnih centara i institucija. Hoton i Rivers (Houghton & Rivers, 2013) su u svom prikazu ideologije više fokusirani na praktičan aspekt, tj. stanje na tržištu nastave i u učionici i na realno iskustvo nastavnika u različitim okolnostima i situacijama u kojima nastavnici koji se

razlikuju po jezičkom i kulturnom poreklu, rasi, nacionalnosti i klasi imaju različita iskustva. To u praksi znači da i izvorni i neizvorni nastavnici mogu doživeti odstranjivanje i diskriminaciju ukoliko okolnosti nisu povoljne po njih.

Na osnovu do sada navedenog, zaključujemo da termin *neizvorni govornik* ima negativnu konotaciju jer asocira na nezapadne kulture koje se smatraju zavisnim, hijerarhijskim, kolektivističkim, pasivnim, indirektnim, pomirljivim, lako pokorljivim, nedemokratskim, tradicionalnim i nekritičkim (Holliday, 2005: 19). Ovi termini se često koriste da označe neizvorne govornike u oblasti nastave engleskog jezika nevezano za određenu kulturu kojoj oni pripadaju, što ukazuje na ideološku prirodu termina zasnovanog na predubedenjima i predrasudama (Kubota, 2002; Holliday, 2005).

2.3.7. Ideologija izvornog govornika i nastava drugih stranih jezika

Do sada smo govorili o ideologiji izvornog govornika u kontekstu nastave engleskog jezika jer se tu nalaze njeni počeci. Ova ideologija vuče svoje korene iz doba britanskog imperijalizma odakle je prešla u nastavu engleskog jezika i do danas se uporno tu održala. Već smo pomenuli da je Holidaj (Holliday, 2005) definisao ovu ideologiju u kontekstu nastave engleskog jezika gde je izvorni govornik ideal engleskog jezika i zapadne kulture. Međutim, danas možemo naići i na definiciju izvornog govornika ne samo u nastavi engleskog jezika, već i u nastavama drugih jezika koji se uče kao strani. Pomenućemo nastavu jezika u kojima takođe prevladava uverenje da je izvorni govornik stranog jezika najbolji nastavnik jer poznaje kolokvijalni jezik, idiome, fraze, ima savršen izgovor i vokabular i odlično poznaje kulturu naroda koji govori tim jezikom.

Hoton i Rivers (Houghton & Rivers, 2013) su uređivali kolekciju eseja koji redefinišu ideologiju izvornog govornika tako da nova definicija u njihovom zborniku redefiniše ovu ideologiju kao predrasude, stereotipe i diskriminaciju koju vrše nastavnici stranog jezika ili koja je usmerena prema nastavnicima stranog jezika zato što oni nisu percipirani kao izvorni ili neizvorni govornici određenog jezika. Zahvaljujući Hotonu i Riversu ideologija je prestala da bude ekskluzivan problem u nastavi engleskog jezika jer su oni uspeali da skrenu pažnju na druge kontekste i sredine gde ideologija deluje diskriminišuće na sve nastavnike koji podučavaju učenike jeziku koji nastavnici ne govore kao maternji.

Hoton i Rivers zagovaraju tvrdnju da se diskriminacija može desiti u različitim sredinama i kontekstima zbog čega ona nije diskriminacija samo jedne grupe nastavnika već obe kategorije (izvorni i neizvorni govornici) mogu doživeti diskriminaciju. Zajednička tema eseja u njihovom zborniku je ideologija izvornog govornika u Japanu, pa nam kontekst nastave engleskog jezika u Japanu može poslužiti kao primer njihove ideje o diskriminaciji koja se može desiti u različitim sredinama i okolnostima.

Jović (2025b) je sproveda istraživanje koje ispituje stavove nastavnika koji predaju srpski jezik kao strani i zaključila da ideologija nije zaobišla ni tržište nastave srpskog kao stranog jezika jer se i u njemu mogu primetiti diskriminišuća uverenja, stavovi i ponašanja nastavnika izvornih govornika srpskog prema nastavnicima koji srpski ne govore kao maternji.

2.4. Negativni uticaj ideologije izvornog govornika

Kako bismo dali objektivni prikaz negativnog uticaja ove ideologije na nastavnike, želimo da istaknemo da nisu samo neizvorni govornici marginalizovani na tržištu nastave engleskog

jezika. Ukoliko nastavnici izvorni govornici ne dolaze iz Unutrašnjeg kruga, tj. Amerike, Velike Britanije, Kanade, Australije i Novog Zelanda, oni doživljavaju diskriminirajuća iskustva kojima su izloženi neizvorni govornici; oni su manje poželjni na tržištu jer nisu iz Unutrašnjeg kruga i ne govore poželjnim akcentom (Xu, 2025). Izvorni govornik iz Unutrašnjeg kruga će uvek imati prednost u odnosu na izvorne govornike iz drugih krajeva sveta. U odnosu na neizvorne govornike, izvorni govornici van Unutrašnjeg kruga su ipak u prednosti jer im je engleski maternji ili drugi jezik (Jović, 2025a). Stanovnici Južnoafričke republike odrastaju uz engleski kao dominantan jezik zbog njegove kolonijalne istorije, što jedan manji broj stanovnika Južnoafričke republike čini maternjim govornicima ovog jezika (Posel et al., 2020). Engleski jezik u Južnoafričkoj Republici je najrasprostranjeniji jezik u administraciji, biznisu i medijima i jedan je od 11 zvaničnih jezika u ovoj zemlji (De Swaan, 2023). Iako je manjem broju njih engleski maternji jezik, oni ne potiču iz Centra lingvistički i kulturološki, što ih u očima poslodavaca čini manje poželjnim kandidatima (Xu, 2025).

2.4.1. Negativni efekti ideologije u stranoj literaturi

O negativnom uticaju ideologije izvornog govornika je dosta pisano i istraživano (Guijarro-Fuentes et al., 2022), pa bismo iskoristili ovo poglavlje da navedemo neke od relevantnih radova iz kojih se može saznati o uticaju ideologije izvornog govornika na nastavnike. Holidej (Holliday, 2005, 2006, 2018) se u svojim radovima bavio diskriminacijom koja odstranjuje neizvorne govornike i deli nastavnike u dve kategorije. Činjenica da su odstranjeni i nevaženi jer ne pripadaju poželjnoj grupi nastavnika je dovoljan povod mnogim nastavnicima da se zapitaju zašto im se to dešava, da pate od sindroma uljeza i da internalizuju ideologiju normalizujući dominantne narative u nastavi engleskog jezika. Holidej je u istim radovima takođe pisao da su nastavnici diskriminirani prilikom zapošljavanja i u samoj nastavi jer se u oba slučaja pretpostavlja da neizvorni govornici nisu dovoljno kompetentni, pa su manje popularni među učenicima. O odstranjivanju je Holidej takođe pisao sa Abošihom (Holliday & Aboshiha, 2009) naročito u kontekstu niskog samopouzdanja koje nastavnici neizvorni govornici imaju u vezi sa svojim izgovorom i akcentom koji oni sami teže da odrede kao *američki* ili *britanski* jer su to dve varijante koje su poželjne i prihvaćene, pa im takav izgovor im uliva nadu da će biti bolje prihvaćeni.

Hutajavilaifan (Huttayavilaiphon, 2021) je pisao o negativnom uticaju ideologije izvornog govornika na nastavnike sa Tajlanda. Tajlandske škole daju prednost izvornim govornicima pri zapošljavanju. U učionicama su tajlandski nastavnici neizvorni govornici manje popularni od izvornih govornika, što utiče na njihovo samopouzdanje. Dervić i Bećirović (2019) su pisali o iskustvima neizvornih nastavnika prilikom zapošljavanja u Velikoj Britaniji. Zaključili su da su nastavnici neizvorni govornici u Velikoj Britaniji diskriminirani na osnovu svog maternjeg jezika iako su tokom svog obrazovanja i usavršavanja postigli visok nivo poznavanja engleskog jezika i mogu sa engleskim jezikom da urade sve što i izvorni govornici.

Cani (Tzanni, 2022) je u svojoj autoetnografiji opisala iskustvo neizvornih govornika u Velikoj Britaniji i njihovim teškoćama da nađu stabilno radno mesto uprkos visokim kvalifikacijama koje imaju kao nastavnici akademskog engleskog jezika. Za nastavnike akademskog engleskog su najpre birani izvorni govornici sa manje usko-stručnog znanja jer se pretpostavlja da učenici već imaju viši nivo engleskog jezika, pa njihov nastavnik izvorni govornik apriori može da ih nauči kako da koriste engleski za akademske potrebe. Mi se ne rađamo kao akademski građani i akademici već to postajemo stičući znanja i veštine za tu oblast, pa tako

opravdanja za zapošljavanje izvornog govornika za akademsku oblast poput izvornog akcenta, poznavanja idioma, kolokvijalnog jezika i kulture nisu osnovana.

Flin i Gulikers (Flynn & Gulikers, 2001) su rekle da neizvorni govornici moraju da budu svesni barijera u prilikom svog zapošljavanja i da budu spremni da ih pomere, ako već ne mogu brzo i lako da ih sruše, što iziskuje dodatnu pripremu i napor koji neizvorni govornici ne moraju da ulažu prilikom svog zapošljavanja. Li i Kempbel (Li & Campbell, 2009) su pisali o barijerama prilikom zapošljavanja i kako one negativno utiču na samopouzdanje, finansijske poteškoće i porodične probleme, jer diskriminacija neizvornih govornika vodi ka njihovoj nezaposlenosti ili zaposlenosti koja nije u skladu sa nastavnikovim veštinama i kvalifikacijama. Ovakva situacija utiče na nastavnikovo profesionalno samopouzdanje koje se kaskadno preliva na njegovo lično samopouzdanje koje postaje poljuljano. Sledeća oblast na koji se izliva negativni uticaj diskriminacije je nastavnikova porodica i njena egzistencija koje zavise od njegovog zaposlenja, što govori o dalekosežnim posledicama koje ova ideologija može da izazove (Maganaka, 2023).

Pored nastavnika izvornih govornika koji dolaze van Centra, izvorni govornici iz samog Centra takođe doživljavaju određeni vid diskriminacije. Ovakvog vida diskriminacije smo se dotakli u poglavlju o ideologiji izvornog govornika kada smo pomenuli nastavnike engleskog koji rade na japanskim univerzitetima. U kontekstu nastave engleskog jezika u Japanu, Hoton i Rivers (Houghton & Rivers, 2013) su zapazili da su izvorni govornici u nastavi viđeni kao zabavljači ili dekoracija na času jezika, a ne kao profesionalni edukatori. Lou i Kičkovijak (Lowe & Kiczowski, 2016) su sprovedi duoetnografsku studiju u kojoj su podelili svoja iskustva sa diskriminacijom kao izvorni i neizvorni govornik. Lou je u tom radu naveo da ga univerziteti u Japanu nisu smatrali ozbiljnim predavačem, pa je uglavnom dobijao časove komunikacije koje na univerzitetu smatraju manje važnim časovima od časova gramatike i pisanja.

Sve gore navedeno nas navodi na zaključak da najveće privilegije na tržištu engleskog jezika imaju izvorni govornici iz Unutrašnjeg kruga koji govore standardnom američkom ili britanskom varijantom jezika, dok ostali izvorni govornici i neizvorni govornici bivaju izloženi različitim oblicima diskriminacije. Nejednak tretman kandidata ima posledice u niskom profesionalnom i ličnom samopouzdanju nastavnika koji bivaju izloženi diskriminaciji.

2.4.1.1. Diskriminatorne prakse zapošljavanja

Nastavnici neizvorni govornici bivaju izloženi diskriminaciji u oglasima, pri zapošljavanju, u učionicama, u zbornicama, na konferencijama i na svakom mestu gde postoji mogućnost da se primeni odstranjujuća dihotomija koja deli nastavnike na *nas* (izvorne govornike) i *njih* (neizvorne govornike).

O diskriminatornim praksama zapošljavanja je pisao Holidej (Holliday, 2005, 2006) često pominjući *odstranjivanje* kao način kojim se pravi razlika između kandidata izvornih i neizvornih govornika. Paćorkovski (Paciorkowski, 2021) je u svojoj doktorskoj disertaciji pisao o diskriminatornim praksama zapošljavanja u školama jezika u Poljskoj, dok je Kičkovijak (Kiczowski, 2018) takođe pisao o diskriminaciji u Poljskoj koja je prisutna na tržištu nastave engleskog jezika. Liu (Liu, 2018) je u svojoj doktorskoj disertaciji pisao o ideologiji izvornog govornika u Kini i diskriminaciji koju lokalni nastavnici osećaju zbog jakog uticaja ideologije koja prožima tu zemlju u većoj meri nego druge delove sveta.

Feng i Žang (Feng & Zhang, 2022) su takođe istraživali ideologiju izvornog govornika u Kini i objasnili da kineska jezička politika smatra engleski jezik alatom kojim može da se postigne

nacionalni i individualni razvoj, pa je kinesko Ministarstvo obrazovanja napravilo FLEP (eng. *Foreign Language Education Policy - FLEP*), jezičku politiku koja se odnosi na strane jezike. FLEP promoviše značaj učenja engleskog jezika i nastoji da spreči širenje takozvanog *kineskog engleskog jezika*. Iako je FLEP neutralan kad su varijante engleskog jezika u pitanju, Kinezi teže ka američkoj varijanti engleskog jezika i smatraju je standardnim engleskim jezikom (Pan, 2015).

Kako je ideologija izvornog govornika prisutna kako na lokalnom tako i na globalnom tržištu nastave engleskog jezika, ona zavređuje pažnju istraživača koji žele da otkriju mehanizme njenog delovanja kako bi ta saznanja koristili u strategijama koje su usmerene na ublažavanje i otklanjanje njenog negativnog uticaja. Jedna od oblasti u kojoj se negativni uticaj najviše oseća su prakse zapošljavanja, pa one zavređuju posebnu pažnju u istraživanju.

2.4.1.2. Kriterijumi zapošljavanja

Maganaka (2023) je u svom pregledu literature koja obrađuje temu diskriminacije pri zapošljavanju prepoznao četiri glavne oblasti u kojima preovlađuje diskriminacija: (1) preferencije prema izvornom govorniku, (2) kriterijumi zapošljavanja, (3) zarada, (4) oglasi i mikroagresija. On je saznao da su poslodavci pri selekciji kandidata najviše vodili računa o njihovom statusu izvornog govornika, zatim o nacionalnosti i akcentu. Iako su kvalifikacije bile jedan od uslova, nisu bile prioritet jer je prednost uvek davana izvornom govorniku, bez obzira na njegove kvalifikacije (Maganaka, 2023). U oglasima su poželjni kandidati predstavljeni kao belci iz Unutrašnjeg kruga (Alqahtani, 2024) kojima se nudi posao nastavnika engleskog dok zarađuju novac putujući svetom i istražujući egzotične kulture što ukazuje da je posao nastavnika prilika da se dobro zabave dok su aktivnosti u učionici shvaćene kao rekreacija i dobro plaćena zabava (Ruecker, 2015). Ukoliko kandidati nisu belci ili na bilo koji način izgledaju drugačije od „belog čoveka“ iz Unutrašnjeg kruga sa oglasa, njima se suptilno sugerise da im nedostaje *odgovarajuća estetika* uz opravdanje da učenici imaju određene preferencije u koje se oni svojom estetikom ne uklapaju (Maganaka, 2023).

Iako svaki oblik diskriminacije zaslužuje jednaku pažnju jer je važno raditi na ublažavanju njihovih efekata, mi ćemo najviše pažnje posvetiti diskriminaciji prilikom zapošljavanja jer je to vid diskriminacije koji predstavlja prvu prepreku i najveći problem nastavnicima sa naših prostora kada se odluče da krenu na tržište nastave engleskog jezika.

Detaljnije ćemo predstaviti diskriminatorne situacije na tržištu rada engleskog jezika u kontekstu rada na daljinu, tj. onlajn tržištu nastave engleskog jezika. Takođe ćemo pomenuti i primere diskriminatornih praksi zapošljavanja koje su prisutne u fizičkom okruženju, tj., nastavi koja se održava uživo u prostorijama škola i jezičkih centara radi sveobuhvatnijeg prikazivanja prilika na tržištu nastave engleskog jezika pod uticajem ideologije izvornog govornika.

2.4.1.2.1. Zapošljavanje u fizičkim školama

Naziv *onlajn škola* je odomaćen u lokalnom kontekstu i jasno ukazuje na kakav vid nastave se odnosi. Ukoliko bismo želeli da govorimo o ostalim vrstama škola u kojima se nastava odvija u zgradama sa učionicama, a da pritom ti termini precizno i u duhu srpskog jezika ukazuju na vrstu škole koju obeležavaju, trebalo bi da nađemo pogodan prevod termina koji se koriste u stranoj literaturi (eng. *physical schools* i *brick-and-mortar schools*).

Pre pojave interneta koji je omogućio pojavu onlajn škola, jezici su se učili isključivo u

takozvanim *fizičkim školama* (eng. *physical schools*) takođe u anglofonoj literaturi poznatim kao *sazidane škole* (eng. *brick-and-mortar schools*), a koje imaju fizički prostor namenjen boravku nastavnika i učenika (učionice i zbornice). Među njima razlikujemo državne škole, privatne škole, škole jezika i jezičke centre. Sa pojavom interneta, dobili smo mogućnost da pohađamo jednu novu vrstu škole na internetu koje nazivamo *onlajn školama*, pa se ukazala potreba da imenujemo škole koje nisu onlajn kako ne bi došlo do zabune i nerazumevanja u komunikaciji. Za potrebe ovog rada odlučili smo se za izraz *fizička škola* što je direktan prevod engleskog izraza *physical school*.

Ako bismo pokušali da prevedemo izraz *brick-and-mortar school*, taj pokušaj prevođenja bi glasio *sazidana škola*. Radi doslednosti i izbegavanja zabune, rešili smo da se u ovom radu držimo izraza *fizička škola* umesto *sazidana škola*. Pretragom korpusa na *Google Books NGram Viewer*-u možemo da vidimo da *brick-and-mortar schools* postaje sve popularniji izraz u engleskom jeziku od 2000. godine naovamo, dok se u akademskim radovima češće može naći izraz *physical school* (Culis, 2010; Rauh, 2011; Ranby et al. 2020; Balojja & Sebbowa, 2024). Pretragom na internet pretraživaču Gugl (www.google.com) saznali smo da se izraz *fizička škola* često koristi u tekstovima na hrvatskom jeziku kako u neformalnom, tako i u formalnom kontekstu, da označi nastavne delatnosti koje se odvijaju u zgradama i fizičkim učionicama nasuprot nastavi u školama koje svoju nastavu organizuju u isključivo onlajn okruženju. Pretragom Gugl korpusa na srpskom jeziku naišli smo na izraze *onlajn nastava* onda kada se ona poredi sa *klasičnom* ili *redovnom nastavom* kada jedna institucija organizuje nastavu za svoje učenike na dva načina (u onlajn okruženju i u fizičkim učionicama). Odluka da koristimo termin *fizičke škole* nam omogućava da naša terminologija bude usklađena sa akademskim terminima koji se već koriste u radovima u stranoj literaturi i da precizno označi institucije koje svoju nastavu organizuju u fizičkom okruženju.

Koliko je ideologija izvornog govornika prisutna u fizičkim školama zavisi od sektora kojem škole pripadaju, tj. da li se radi o formalnoj ili neformalnoj nastavi jezika. Navešćemo primer Republike Srbije kako bismo ilustrovali situacije sa školama u regionu. U formalnim oblicima obrazovanja u Srbiji, u predškolskim ustanovama, osnovnim i srednjim školama, kao i na fakultetima (osim na katedrama za strane jezike gde su strani lektori izvorni govornici), nastavu stranog jezika mogu da izvode samo lica koja su građani Republike Srbije i koja su stekla potrebne kvalifikacije na visokoškolskim ustanovama u Srbiji. Prema *Zakonu o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja* (Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, 2015), uslov za prijem u radni odnos u formalnom obrazovnom sektoru je odgovarajuće obrazovanje stečeno u Republici Srbiji, državljanstvo Republike Srbije i poznavanje srpskog jezika i jezika na kojem se izvodi nastava, tako da su nastavnici stranih jezika u državnim obrazovnim ustanovama državljani Republike Srbije koji su najčešće i maternji govornici srpskog jezika.

Za razliku od državnih škola, privatne škole i jezički centri imaju veću autonomiju. Poslodavci odlučuju koga žele da zaposle kao nastavnika jezika jer ne postoji zakonska regulativa za privatan sektor. Prioritet i prednost u nekim privatnim školama u Srbiji imaju izvorni govornici jer na lokalnom tržištu nastave engleskog jezika takođe vlada uverenje da su izvorni govornici bolji nastavnici i da njihov rad garantuje napredak i uspeh učenika u savladavanju stranog jezika. Jović (2024c) je sprovedla istraživanje o ideologiji izvornog govornika u privatnim školama jezika u Srbiji i zaključila da je i ovaj oblik neformalnog jezičkog obrazovanja pod uticajem ove ideologije iako je broj izvornih govornika koji rade u ovim školama daleko manji od broja neizvornih govornika jer Srbija nije toliko popularna destinacija za izvorne govornike koji bi došli u Srbiju kako bi radili u nastavi engleskog jezika. Ono što čini Srbiju manje popularnom među izvornim govornicima je niska cena rada koju određuje niži životni standard u Srbiji, pa izvorni

govornici imaju više interesovanja za škole u Aziji koje plaćaju izvorne govornike u proseku tri puta više nego privatne škole u Srbiji (Jeon & Lee, 2006).

Pošto je cilj ovog rada da predstavi uticaj ideologije izvornog govornika na nastavnike kojima engleski nije maternji, a koji potiču iz regiona, tačnije prostora bivše Jugoslavije, dotaći ćemo se i situacije u školama u regionu. U zemljama u okruženju, tj. u Hrvatskoj (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih, 2024), Bosni i Hercegovini (Javna ustanova Osnovna škola „Hasan Kaimija“, 2025) i Crnoj Gori (Zavod za zapošljavanje Crne Gore, 2025), situacija sa zapošljavanjem izvornih i neizvornih govornika u fizičkim školama u javnom i privatnom sektoru je slična situaciji u Srbiji (Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, 2015). U državnim školama ne postoji diskriminatorna praksa zapošljavanja, a u privatnom sektoru razlike nisu toliko izražene zbog manjeg broja izvornih govornika i niže cene rada. Dakle, naši nastavnici engleskog jezika iz regiona su takoreći zakonom zaštićeni od ideologije izvornog govornika ukoliko rade u javnom sektoru. U privatnom sektoru izvorni govornici predstavljaju neznatnu konkurenciju, tako da se većina nastavnika iz regiona ne susreće sa izvornim govornicima i nema prilike da iskusi ideologiju izvornog govornika u svim njenim oblicima (Jović, 2024c). Onda kada nastavnik sa naših prostora reši da izađe na onlajn tržište rada, tada počinje njegov susret sa ideologijom izvornog govornika.

Kako bismo stekli bolji uvid i dobili relevantnije informacije kako i u kojoj meri ideologija izvornog govornika utiče na nastavnike iz regiona, osvrnućemo se i na onlajn škole jezika i prisutne prakse zapošljavanja u njima naročito zato što nastavnici iz regiona najčešće konkurišu za rad u onlajn školama i tu nalaze priliku za stalno ili privremeno zaposlenje.

2.4.1.2.2. Zapošljavanje u onlajn školama

Osim tradicionalne nastave uživo koja se odvija u školama i jezičkim centrima, sveprisutnost interneta nam omogućava da stičemo znanja i na daljinu uz značajnu uštedu resursa i premošćavanje vremenskih razlika i geografskih razdaljina, pa je onlajn tržište nastave engleskog jezika veoma popularno među učenicima i nastavnicima. Engleski jezik uživa status jezika neophodnog za uspeh na ličnom i profesionalnom planu (Feng & Zhang, 2022), a onlajn nastava jezika pruža mnoge pogodnosti i učenici uviđaju korist od ovakvog oblika nastave jezika, što doprinosi da se onlajn nastava jezika sve više i brže širi (Domingo, 2022). Usled rasta njene popularnosti, sve veća je potražnja za nastavnicima engleskog jezika koji bi radili onlajn (Jović, 2023), pa ta masovnost čini onlajn nastavu dobrim izvorom informacija i podataka koji su nam potrebni za istraživanje ideologije izvornog govornika jer je onlajn tržište nastave engleskog jezika preplavljeno oglasima koji traže izvorne govornike za poziciju nastavnika kojih verovatno u ovom trenutku ima na stotine hiljada (Domingo, 2022), a kako popularnost onlajn nastave ne jenjava, možemo da očekujemo i veći broj nastavnika u ovom sektoru.

Zbog pogodnosti koje pruža, onlajn nastava jezika sve više popularna među učenicima i poslodavcima, pa tako raste i potreba da detaljnije istražimo ovaj vid nastave. Međutim, kako bismo stekli bolji uvid u sve aspekte onlajn nastave jezika, potrebno joj je posvetiti više prostora u akademskim istraživanjima jer je nedovoljno zastupljena (Kozar, 2012). Za potrebe ovog rada nas najviše interesuje zapošljavanje u onlajn školama, pa nam detaljnije istraživanje sadržaja onlajn oglasa za onlajn škole jezika može pomoći da zaključimo u kojoj meri je onlajn nastava jezika pod uticajem ideologije izvornog govornika.

Holidej je govorio o ideologiji izvornog govornika kao o “sili koja razdvaja” (Holliday,

2006: 85) nastavnike na izvorne i neizvorne govornike, a ta njena moć da ih razdvaja na ove dve kategorije se najbolje vidi u onlajn oglasima u kojima privatne škole jezika (kako fizičke, tako i onlajn) traže nastavnike. Vrlo često se kao glavni zahtev pred kandidate postavlja engleski kao maternji jezik, što od početka umanjuje mogućnost da neizvorni govornik dobije posao ukoliko se javi na takav oglas. Kvalifikacije kandidata se čine manje bitnim poslodavcima jer se pominju na drugom ili trećem mestu, a često su na dnu liste zahteva (Jović, 2024b). Dešava se da kvalifikacije nisu ni navedene kao uslov (Shehata, 2016). Ovakvo oglašavanje utiče na vrlo čest scenario prilikom zapošljavanja, tj. izvorni govornici bez kvalifikacija imaju prednost u procesu selekcije i bivaju odabrani iako ne poseduju potrebne kvalifikacije, veštine i iskustvo za nastavu engleskog jezika (Refubbet-Broadus, 2014). Domingo (2022) je u svojoj doktorskoj disertaciji predstavio rezultate svog istraživanja onlajn oglasa kojima su onlajn škole jezika u Aziji tražile kandidate za svoje nastavnike. Zaključio je da biografski podaci kandidata (status izvornog govornika, nacionalna i rasna pripadnost, država porekla i stanovanja) dominiraju u onlajn oglasima i presudni su u procesu selekcije kandidata, što potvrđuje da su kvalifikacije poslodavcima manje bitne od statusa izvornog govornika.

Osim što se kao nužan i glavni uslov u oglasima javlja da kandidat mora biti izvorni govornik, u oglasima su takođe navedeni kriterijumi po kojima se vrši selekcija među izvornim govornicima. Oglasi ističu da su poželjni kandidati iz Amerike, Velike Britanije, Kanade, Australije i Novog Zelanda (Holliday, 1994), a to znači da su izvorni govornici koji ne govore engleski varijetet kojim se govori u pomenutim zemljama nepoželjni kandidati. Sledeći često navođeni kriterijum je akcenat koji mora biti „blizak izvornom“ (eng. near-native accent), „poput izvornog“ (eng. native-like accent) i „izvorni akcenat“ (eng. native accent) jer je izvorni govornik referentna tačka, tj. instrument kojim se vrši procena „izvornosti“ kandidata (Rivers, 2016). Kao što možemo da vidimo, kvalifikacije kandidata se ne nalaze među tri glavna i nužna uslova u oglasima za onlajn nastavnike engleskog jezika.

Selvi (Selvi, 2010) i Kičkovijak (Kiczkowiak, 2015) su analizirali onlajn oglase za nastavnike engleskog jezika, pa je Selvi je zaključio da je 60,5% oglasa postavljeno za izvorne govornike, a pet godina kasnije Kičkovijak je u svojim istraživanjima saznao da je čak 75% oglasa je namenjeno izvornim govornicima. Mabub i Golden (Mahboob & Golden, 2013) su takođe analizirali internet oglase koji potiču sa Bliskog istoka i iz Azije, a među njima je 61% oglasa koji traže izvorne govornike. Na osnovu ovih istraživanja očigledno je da onlajn tržište nastave engleskog jezika prioritizuje izvorne govornike kao poželjne kandidate.

Pošto su izvorni govornici u prednosti u odnosu na neizvorne govornike, neizvorni govornici se nalaze u težem položaju jer moraju da ispune više uslova kako bi uopšte bili razmatrani za poziciju nastavnika. Domingo (2022) je detaljno analizirao zahteve poslodavaca u onlajn oglasima koje su objavile škole u Aziji. Često se pred neizvorne govornike postavlja uslov da imaju vrlo visok nivo poznavanja engleskog jezika, pa kako bi se to proverilo, moraju da polažu testove kojima dokazuju svoje poznavanje jezika iako poseduju sertifikate koji to dokazuju i kvalifikacije koje podrazumevaju poznavanje engleskog jezika na naprednom nivou (Lee, 2004, prema Shin, 2008). Osim jezičkog nivoa, od neizvornih kandidata se traži da govore standardnim ili neutralnim akcentom, što insinuiira da njihov izgovor treba da bude nalik izgovoru koji ima izvorni govornik (Domingo, 2022).

Radi poređenja i bolje ilustracije prilika na tržištu nastave engleskog jezika, pomenućemo i slučajeve diskriminacije nastavnika koji potiču iz Spoljašnjeg i Šireg kruga. Navešćemo primer Filipinaca kao nastavnika engleskog jezika koji su često rado razmatrani za poziciju nastavnika iako nisu izvorni govornici iz Unutrašnjeg kruga, tj. Centra. Filipinci dolaze iz Spoljašnjeg kruga

(Kachru, 1985) u kojem upotreba engleskog jezika potiče još iz doba britanskog imperijalizma i kolonijalizma, pa se u ovim zemljama koristio kao zvaničan administrativan jezik i kao takav je nametnut lokalnom stanovništvu koje je usvojilo tradiciju učenja engleskog jezika. Ta tradicija učenja engleskog kao drugog jezika u državi je od Filipinaca napravila tečne govornike engleskog jezika. Pošto Filipinci odrastaju učeći engleski u svojoj sredini, mogu se pohvaliti dobrim vladanjem engleskim jezikom (Cabigon, 2015).

Zbog svoje jezičke istorije i jezičkih veština, Filipinci se smatraju nastavnicima koji su alternativa izvornim govornicima na tržištu nastave engleskog jezika (Fermin, 2020). Škole koje odlučuju da zaposle nastavnike sa Filipina pominju u marketinškim kampanjama i reklamama kako se engleski na Filipinima koristi u mnogo većem procentu nego u drugim zemljama i kako nastavnici sa Filipina imaju metodičke veštine koje pomažu učenicima da savladaju prepreke u učenju engleskog (Domingo, 2022). Međutim, Filipinci su daleko manje plaćeni od izvornih govornika za isti posao. Ta razlika u ceni rada se kreće čak i do 5 puta više u korist izvornih govornika (Jović, 2025a).

Pored nastavnika poput Filipinaca koji dolaze iz Spoljašnjeg kruga, nastavnici iz Šireg kruga (Kachru, 1985) takođe imaju nepovoljan položaj na tržištu nastave jezika. Širi krug čine zemlje koje nemaju kolonijalnu istoriju, pa samim tim ni političke veze koje bi uslovile korišćenje engleskog u administrativnom smislu, tako da se u tim zemljama engleski uči kao strani jezik u školama ili se koristi kao lingva franca u svakodnevnom životu. Na primer, Srbija pripada zemljama Šireg kruga, a u njoj se engleski uči od prvog razreda osnovne škole kao strani jezik i koristi se kao lingva franca, dok državna administracija i svakodnevni život i rad ne traže poznavanje engleskog jezika. Istraživanje predstavljeno u ovoj disertaciji može da posluži kao još jedan primer uticaja ideologije na nastavnike engleskog jezika koji dolaze iz Šireg kruga jer su ispitanici iz regiona iz Srbije, Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Crne Gore, tj. zemljama koje pripadaju Širem krugu.

2.4.2. Negativni efekti ideologije u domaćoj literaturi

Nakon uvida u domaću literaturu zaključeno je da nije postojalo istraživanje koje se bavi uticajem ideologije izvornog govornika na nastavnike engleskog jezika iz regiona kojima engleski jezik nije maternji. Kako bismo saznali više o uticaju ideologije na nastavnike iz regiona, najpre je sprovedeno pilot istraživanje za potrebe polaganja ispita na doktorskim studijama u okviru predmeta *Interdisciplinarnost u istraživanju odnosa jezika i društva 2*. Pilot istraživanje je pokazalo da proučavanje ideologije izvornog govornika ima potencijal da pruži vredne i važne podatke o diskriminaciji kojoj su nastavnici iz regiona izloženi na tržištu nastave jezika, pa je poslužilo kao inspiracija za glavno istraživanje i ovu disertaciju.

2.4.2.1. Pilot istraživanje

Pilot istraživanje je detaljnije predstavljeno u radu *Uticaj ideologije izvornog govornika na nastavnike engleskog jezika kojima je srpski maternji jezik* objavljenom u *XV Zborniku radova sa konferencije Mladi filolozi* u organizaciji Univerziteta u Kragujevcu (Jović, 2024a). U radu je objašnjena ideologija od njenih početaka do primene u nastavi engleskog jezika danas, predstavljeni su rezultati istraživanja i na osnovu njihove analize izneti su predlozi i moguća

rešenja za podizanje narušenog samopouzdanja nastavnika i promovisanje njihovih kvalifikacija i veština u svrhu demarginalizacije nastavnika neizvornih govornika.

2.4.2.1.1. Predmet pilot istraživanja

Istraživanje se bavilo uticajem ideologije izvornog govornika na onlajn nastavnike engleskog jezika kojima je srpski maternji jezik. Istraživanje ideologije izvornog govornika u nastavi engleskog jezika ima dobar potencijal da pruži dragocena saznanja o tome koliko i na koji način su nastavnici u toku sa dešavanjima na tržištu nastave engleskog jezika, u kojoj meri su pod uticajem ideologije izvornog govornika i na koje načine rešavaju prepreke koje im ova ideologija postavlja na njihovom profesionalnom putu. Odgovori i predlozi ispitanika su pokazali da postoji potreba da se detaljnije bavimo problemom ideologije izvornog govornika kako bi nastavnici raspolagali informacijama koje bi ih osposobile i osnažile da odgovore na zahteve tržišta, tj. pritisak koje tržište nameće neizvornim govornicima.

2.4.2.1.2. Metodologija pilot istraživanja

Pilot istraživanje je sprovedeno krajem 2021. i početkom 2022. godine. U njemu je učestvovalo 15 nastavnica engleskog jezika čiji je maternji jezik srpski i koje žive u Srbiji. U trenutku istraživanja nastavnice su radile za izvesnu onlajn školu engleskog jezika koja je u oglasima tražila nastavnike izvorne govornike, a zapošljavala je i neizvorne govornike pod uslovom da pristanu da se predstavljaju učenicima kao izvorni govornici. Nastavnice su takođe bile i članice neformalne Viber zajednice oformljene u svrhu razmene iskustava, davanja saveta i pružanja podrške u vezi sa zaposlenjem u pomenutoj školi. Nastavnice su predstavljale dobro umreženu neformalnu grupu koja je delila zajedničko iskustvo rada u istoj školi i imala prethodno nastavničko iskustvo u fizičkim i onlajn školama. Zbog zajedničkih odlika i iskustava predstavljale su pogodnu grupu ispitanica za ovo istraživanje jer su mogle dati relevantne odgovore na pitanja iz upitnika.

Korišćen je elektronski upitnik (v. Prilog A) koje su ispitanice popunjavale anonimno i u kojem su odgovarale na otvorena pitanja i pitanja sa ponuđenim odgovorima (dihotomna, politomna, skale stavova). Upitnik se sastoji od tri grupe pitanja. Prva grupa pitanja se odnosi na stečene kvalifikacije ispitanica i prethodno iskustvo u nastavi engleskog jezika. Druga grupa pitanja je usmerena na iskustvo ispitanica prilikom konkurisanja i zapošljavanja u onlajn školama. Treća grupa pitanja je posvećena stavovima ispitanica prema ideologiji izvornog govornika i njihovom dosadašnjem iskustvu sa diskriminacijom u nastavi engleskog jezika uslovljenom ideologijom izvornog govornika. Najvažnija pitanja u upitniku su se odnosila na ideologiju izvornog govornika i njen uticaj na onlajn nastavu engleskog

2.4.2.1.3. Rezultati pilot istraživanja

Slede neki od rezultata pilot istraživanja koji su neposredno povezani sa iskustvom sa ideologijom izvornog govornika: (1) dve trećine ispitanica se nije usudilo da se prijavi na oglase koji traže isključivo izvorne nastavnike engleskog jezika verujući da njihove prijave ne bi ni bile razmatrane jer nisu izvorne govornice, nemaju odgovarajući pasoš, diplomu ili broj socijalnog osiguranja iz poželjne zemlje, (2) jedna trećina ispitanica se redovno prijavljivala na oglase jer nije

želela da propusti priliku za višu zaradu, a imala je samopouzdanje u svoje jezičke veštine ili pasoš iz jedne od zemalja Unutrašnjeg kruga falsifikovan u Fotošopu, softveru za digitalnu obradu slike (v. Prilog C). Podaci koje navodimo u nastavku se odnose na jednu trećinu ispitanica koje su se prijavljivale na oglase koji traže isključivo izvorne govornike jer njihovo iskustvo daje dovoljno materijala da analiziramo uticaj ideologije na nastavnike koji nisu izvorni govornici.

Prilikom konkurisanja, 27% ispitanica je priložilo svoj lažni pasoš kao dokaz porekla iz poželjne zemlje i one su se predstavljale kao izvorne govornice. One su odlučile da koriste lažnu sliku pasoša napravljenu u Fotošopu kao dokaz svog identiteta jer nisu želele da rizikuju da ih poslodavac odbije. Preostalih 73% ispitanica su bile iskrene prema poslodavcu kada je u pitanju njihovo poreklo jer su verovalе da će njihovo iskustvo, kvalifikacije i veštine biti dovoljne za poziciju za koju konkurišu i da će poslodavac to prepoznati. Ispitanice koje su konkurisale sa lažnim pasošem su imale visoku stopu prihvatanja, čak 93%, što navodi na zaključak da posedovanje ovakvog dokumenta povećava šanse za zaposlenje.

Ispitanice koje su se predstavljale svojim pravim identitetom su imale nižu stopu prihvatanja u odnosu na ispitanice koje su se lažno predstavljale. Istovremeno je ta stopa od 60% visoka stopa prihvatanja za nastavnice koje koriste svoj pravi identitet. Ovaj procenat je iznenađujuće visok jer uglavnom očekujemo da poslodavci odbijaju kandidate koji nisu izvorni govornici. Ovaj visok procenat ukazuje na činjenicu da su poslodavci voljni da zaposle kandidate koji nisu izvorni govornici uprkos svojim oglasima kojima traže isključivo izvorne govornike. Poslodavci su pred ove kandidate stavili jedan obavezujući uslov da se svojim učenicima predstave kao izvorni govornici i da ne otkrivaju svoj identitet. One su sve pristale na taj uslov jer su bile motivisane višom zaradom koju imaju izvorni govornici i na koje stiču pravo pristajanjem na lažno predstavljanje. Iako su pristale da se predstavljaju kao izvorni govornici, njih 90% se osećalo loše dok su se predstavljale lažno.

Svoje iskustvo rada pod tim uslovom su opisale kao nepredvidivo, neprijatno i napeto. Strahovale su za svoja radna mesta ukoliko učenik sazna njihovo pravo poreklo i osećale su se loše jer su lagale učenike sa kojima su ostvarile odnos zasnovan na poverenju. Kada su bile upitane da li bi ponovo konkurisale na oglase u kojima se traže izvorni govornici, 7% ispitanica je odgovorilo negativno jer im je iskustvo rada u onlajn školi u kojoj su morale da preuzmu lažni identitet bilo stresno, napeto, frustrirajuće i opterećujuće. Njih 33% je odgovorilo potvrdno jer je njihov životni moto ne propuštati životne prilike bez obzira na rizike i negativne efekte. Preostalih 60% je odgovorilo da bi možda konkurisale na takve oglase ponovo i njihova odluka bi zavisila od zahteva koje pred njih postave poslodavci.

Treći deo upitnika se odnosio na ideologiju izvornog govornika i iskustvo ispitanica sa ovom ideologijom, a sledeća lista predstavlja sumirane rezultate ovog dela: (1) sve ispitanice su se osetile diskriminisano iako 53% njih nije bilo upoznato sa postojanjem ove ideologije ili njenim odlikama, (2) ispitanice su prijavile nedostatak profesionalnog samopouzdanja u 40% slučajeva, a 20% je prijavilo nedostatak ličnog samopouzdanja pre popunjavanja ovog upitnika, (3) sve osim jedne ispitanice smatraju da su dovoljno stručne za nastavnika engleskog jezika bez obzira na svoj prvi jezik, (4) sve osim jedne ispitanice smatraju da su diskriminisane na osnovu svog porekla i maternjeg jezika, (5) visok procenat ispitanica, čak 86% smatra da je potrebno boriti se protiv ideologije izvornog govornika, dok 73% veruje da je borba nema smisla i da ne može dati rezultate, (6) sve osim jedne ispitanice su izjavile da se osećaju diskriminisano jer imaju manje mogućnosti za zaposlenje, rade za manju platu, nemaju prilike da napreduju, više su kontrolisane i njihova stručnost je podvrgnuta većoj proveri i redovnijoj kontroli u odnosu na izvorne govornike.

Ispitanice veruju da se protiv ove ideologije možemo boriti sopstvenim primerom, tj.

promovisanjem svoje stručnosti i veština kroz rad tako što ćemo edukovati učenike o značaju kvalifikacija u odnosu na maternji jezik nastavnika, edukovati učenike da izvorni govornici nisu apriori bolji nastavnici samo zato što ciljani jezik učenika govore kao maternji, skretati pažnju javnosti na diskriminatorne oglase koji traže isključivo izvornog govornika, sumirati rezultate kvalifikovanih nastavnika u odnosu na rezultate nekvalifikovanih, izbegavati posrednike u radu, tj. poslodavce koji diskriminišu nastavnike prema maternjem jeziku ili raditi posao nastavnika samostalno nezavisno od poslodavca.

Rezultati pilot istraživanja su pokazali da nastavnici engleskog jezika kojima je srpski jezik maternji i koji rade putem interneta osećaju negativne efekte i diskriminaciju koja potiče iz ideologije izvornog govornika, a koji utiču na njihovo lično i profesionalno samopouzdanje, pa samim tim i na njihovu radnu etiku i motivaciju. Želeći da saznamo više o uticaju ideologije izvornog govornika na nastavnike engleskog jezika kojima je srpski maternji jezik, odlučili smo da sprovedemo detaljnije i obimnije istraživanje sa više ispitanika (koje ćemo u ovom radu nazvati *glavnim istraživanjem* kako bismo ga razlikovali od *pilot istraživanja*) pretpostavljajući da ćemo dobiti slične rezultate koji potvrđuju hipotezu da su nastavnici engleskog jezika kojima je srpski maternji jezik izloženi diskriminaciji i negativnim efektima ideologije izvornog govornika.

2.4.2.2. Negativni efekti u pilot istraživanju

Kako je pilot istraživanje osvetlilo problem ideologije izvornog govornika u lokalnom kontekstu i pružilo dragocena saznanja i podatke o uticaju ideologije na lokalne nastavnike, smatramo da njegovi rezultati mogu da posluže kao ilustracija negativnih efekata koji utiču na profesionalni i privatni život nastavnika.

2.4.2.2.1. Grupa ispitanica koje se nisu prijavljivale na oglase za izvorne govornike

Sve ispitanice koje su učestvovalе u pilot istraživanju osetile su negativne efekte ideologije izvornog govornika. Grupa ispitanica koja se nije prijavljivala na oglase u kojima su traženi izvorni govornici je imala manji broj prilika za zaposlenje jer manji broj škola je raspoložen da angažuje neizvorne govornike. Pored toga, cena rada je manja i nastavnici moraju da ulože najmanje tri puta više vremena da zarade isti novac kao izvorni govornici. Ove ispitanice su se osećale diskriminisano jer nisu imale jednake prilike za posao i bile su manje plaćene. Više utrošenog vremena na rad ih je činilo iscrpljenim dok je novac koje su zarađivale bio nedovoljna kompenzacija za uloženi trud, što je izazivalo njihovo nezadovoljstvo svojim radnim mestom.

One su takođe bile nezadovoljne svojim statusom neizvornog govornika jer nisu bile poželjni kandidati za većinu oglasa koji se mogu naći na internetu. Iako nezadovoljne, one su prihvatale situaciju na tržištu nastave engleskog jezika kao neminovnu jer su i same verovalе da postoji dobar razlog zašto izvorni govornici imaju veću prednost. Verovalе su da njihov engleski jezik ne može da se poredi sa engleskim jezikom izvornog govornika jer izvorni govornici bolje vladaju jezikom, spontano ga koriste, poznaju idiome i razgovorni jezik, imaju poželjan akcenat i dobro poznaju svoju kulturu. Smatrale su da one ne mogu da dostignu nivo izvornog govornika i da poslodavci sa pravom preferiraju izvorne govornike. Ova njihova uverenja i stavovi su manifestacija samodiskriminacije (Reves & Medgyes, 1994) koja čine diskriminaciju normalnom iz ugla nastavnika koji ima takve stavove i uverenja.

Ovakvo uverenje koje su ispitanice imale i koje ih je sprečavalo da pokušaju da konkurišu

za radna mesta oglašena za izvorne govornike nazivamo internalizovanom ideologijom izvornog govornika (Tezigden Cakcak, 2018). Oni su usvojili mentalitet koji normalizuje preferencije prema izvornim govornicima i opravdava diskriminaciju neizvornih govornika. Nastavnici koji internalizuju ovu ideologiju se mire sa postojećim praksama zapošljavanja, a to pomaže ideologiji izvornog govornika da se održi na tržištu i zauzme još čvršći položaj. Internalizovana ideologija izvornog govornika je napustila okvire nastave engleskog jezika, pa je srećemo među nastavnicima neizvornim govornicima koji predaju druge strane jezike takođe (Jović, 2025b).

2.4.2.2.2. Ispitanice koje su se javile na oglase za izvorne govornike

Samodiskriminaciju, internalizaciju i normalizaciju ideologije izvornog govornika srećemo i među ispitanicama koje su se javile na oglase namenjene izvornim govornicima, a tu internalizaciju one manifestuju na različite načine. Jedan broj ovih ispitanica je konkurisao koristeći svoj pravi identitet jer su očekivale da poslodavac prepozna njihov kvalitet u kvalifikacijama, iskustvu i veštinama koje poseduju. U slučaju da ne budu pozvane na razgovor ili da ne budu odabrane za poziciju nastavnika, pomirljivo su reagovala dodajući da su barem pokušale i da ishod nije mogao biti drugačiji jer nisu izvorne govornice.

Drugi deo ispitanica nije želeo da rizikuje pa je konkurisao koristeći lažni identitet. Upotrebile su jedan način ili kombinaciju načina na koji se kandidati predstavljaju kao izvorni govornici: tvrdile su da dolaze iz zemalja Unutrašnjeg kruga, koristile su anglofono ime i prezime ili su imale sliku lažnog skeniranog pasoša. One su manifestovale internalizovanu ideologiju intenzivnije od ispitanica koje se nisu prijavljivale na ove oglase jer su se odricale svog identiteta radi posla. Smatrale su da njihov identitet vredan žrtve jer samo izvorni govornici mogu da dobiju posao koji je dobro plaćen i da uživaju dobar tretman od poslodavaca i učenika.

Tokom svog rada, ispitanice su nastavile da se pretvaraju da su izvorni govornici jer su želele da zadrže svoje radno mesto. Skoro sve ispitanice (93%) su izjavile da su se osećale neprijatno i čudno dok su se pretvarale da su izvorni govornici. One su osećale strah za svoj posao jer ukoliko učenik sazna da njegova nastavnica nije izvorni govornik, mogao bi da prenese tu informaciju poslodavcu. Osim straha, ispitanice su osećale sramotu jer nisu govorile istinu pred učenicima sa kojima su stvorile odnos poverenja. Treće neprijatno osećanje koje su imale je neprijatnost jer su se pretvarale da poznaju zemlju i kulturu kojima nisu pripadale. Ispitanice su dodale da su želele da dele informacije o svojoj kulturi i zemlji, ali da za to nije bilo prilike jer nisu mogle koristiti svoj pravi identitet. Na svom radnom mestu su se odricale svog identiteta zarad finansijske dobiti koju je takav aranžman sa poslodavcem donosio. Kada su sumirale svoj opšti utisak o takvom načinu rada, ispitanice su rekle da im je to bilo jedno neprijatno iskustvo koje većina njih ne bi želela da ponovi.

2.4.2.2.3. Opšti uticaj na sve ispitanice

Kada smo upitali sve ispitanice kako bi ocenile svoje profesionalno samopouzdanje, skoro polovina ispitanica smatra da je njihovo profesionalno samopouzdanje poljuljano jer su diskriminisane na osnovu svog maternjeg jezika i porekla. Nisko profesionalno samopouzdanje je usledilo usled toga što su ispitanice počele da sumnjaju u svoj izgovor, znanje i veštine. Zbog češće kontrole koju su vršili poslodavci, stekle su utisak da često greše i da ne rade posao dovoljno dobro.

Njihovo poljuljano profesionalno samopouzdanje se prelilo i na lično samopouzdanje kod

20% ispitanica. Prijavile su da su imale sindrom uljeza i verovala da nisu kompetentne da rade posao nastavnika engleskog jezika. Izjavile su da su bile umorne od stalnog dokazivanja i potrebe da dokažu da su vredne pažnje kao stručnjaci. One su se osećale neuspešno ne samo na poslovnom već i na ličnom planu što je, po njihovim rečima, uticalo na njihov kvalitet života uopšte.

S obzirom da ideologija izvornog govornika može da ima dalekosežne posledice na opštu dobrobit nastavnika van učionice, ispitanice su istakle da bi bilo dobro kada bi imale podršku u vidu formalnih i neformalnih grupa koje bi se bavile ovom temom i delovale u smeru osnaživanja nastavnika kako bi se oni aktivno zauzeli za sebe i popravili svoj položaj na tržištu nastave engleskog jezika.

2.4.2.3. Diskriminacija u pilot istraživanju

U ovom poglavlju ćemo predstaviti rezultate pilot istraživanja koje se odnose na diskriminatorne prakse pri zapošljavanju kako bismo prikazali i objasnili položaj i iskustvo neizvornih govornika na tržištu nastave engleskog jezika. Najviše su diskriminirani oni nastavnici koji su konkurisali za radno mesto koristeći svoj pravi identitet ili oni koji izbegavaju oglase namenjene izvornim govornicima, pa ćemo najpre pisati o njihovom statusu na tržištu.

2.4.2.3.1. Nastavnici koji ne koriste lažni identitet

Ukoliko se jave na oglas namenjen izvornom govorniku, nastavnici često bivaju odbijeni i ne dobijaju priliku da budu pozvani na intervju zbog svog maternjeg jezika, nacionalnosti i zemlje boravka. Ukoliko se ipak desi da ih poslodavac pozove na intervju, nastavnici će imati prilike da pokažu svoje znanje jezika i istaknu svoje kvalifikacije, iskustvo i veštine. Kada su u pitanju kvalifikacije, poslodavci očekuju da neizvorni govornici imaju uskostručno obrazovanje, tačnije diplomu koja dokazuje da je nastavnik stručan za nastavu engleskog jezika. Međutim, kada je u pitanju kandidat koji je izvorni govornik, često je nepotrebna diploma ili je dovoljna bilo koja fakultetska diploma kojom se dokazuje da kandidat ima iskustvo učenja na obrazovnom nivou trećeg stepena, dok metodička znanja i veštine koje se stiču na usko-stručnim programima koji osposobljavaju nastavnike jezika nisu presudne u njihovoj selekciji. Osim provere kvalifikacija neizvornih govornika, poslodavac će pomno slušati kandidata neizvornog govornika i porediti njegov akcenat i govor kako bi odredio koliko je on sličan govoru izvornog govornika.

2.4.2.3.2. Odnos poslodavca prema neizvornim govornicima i njegove posledice

Poslodavci koji žele da budu više politički korektni i da se predstave kao manje isključivi u odabiru kandidata često navode u oglasima da imaju preferencije prema izvornim govornicima, što ostavlja prostor za tumačenje da su dobrodošli i kandidati koji nisu izvorni govornici, a zatim dodaju da kandidat treba da ima *akcenat izvornog govornika* (eng. *native accent*), *akcenat poput akcenta izvornog govornika* (eng. *native-like accent*) ili *akcenat koji je blizak akcentu izvornog govornika* (eng. *near-native accent*). Koristeći ove termine, poslodavci ne diskriminiraju kandidate otvoreno, ali insinuiraju da kandidat treba da bude izvorni govornik kako bi bio razmatran za poziciju nastavnika (Rivers, 2016).

Pošto nastavnici neizvorni govornici često bivaju odbijeni, oni počinju da izbegavaju oglase u kojima se traže izvorni govornici. Ovakvom samodiskriminacijom (Reves & Medgyes,

1994) sebi umanjuju broj prilika za zaposlenje ili sebe ograničavaju na škole koje zapošljavaju neizvorne govornike, ali ih plaćaju manje od izvornih govornika i razlika u ceni rada je najmanje tri puta veća u korist izvornog govornika (Jović, 2025a). Kako bi zaradio isti novac kao nastavnik izvorni govornik, neizvorni govornik treba da provede radeći najmanje tri puta više vremena.

Ukoliko se dogodi da neizvorni govornik ipak bude uspešan kandidat i dobije posao, često se dešava da bude plaćen manje jer nije izvorni govornik. Pored niže cene rada, neizvorni govornik biva izložen češćoj i detaljnijoj kontroli od izvornog govornika. Njegovi časovi su češće posećivani i kontrolisani jer poslodavci očekuju da neizvorni govornik pravi greške zato što nije idealni nastavnik, tj. nije izvorni govornik. Pošto nije idealan, neizvorni govornik ima manje prilika da napreduje, pa je njegovo angažovanje u okviru škole obično ograničeno na onlajn učionicu dok izvorni govornici dobijaju prilike da budu angažovani i kao regruteri, treneri, kreatori kurikuluma i testova, vrše procenu nivoa učenika i dobijaju rukovodeće pozicije u timovima.

2.4.2.3.3. Neetičko ponašanje kao strategija opstanka na tržištu

Bivajući nepopularni na tržištu nastave engleskog jezika i imajući manje privilegija od izvornih govornika, neki neizvorni govornici pribegavaju lukavstvu, pa nalaze različite načine kojima konkurišu na oglase kao izvorni govornici. Često tokom prve faze u procesu zapošljavanja prilikom prijavljivanja na oglas navedu da dolaze iz jedne od zemalja Unutrašnjeg kruga ili promene svoje ime da zvuči više anglofono ne bi li povećali svoje šanse da budu pozvani na razgovor. Ukoliko budu pozvani na razgovor, neki kandidati bivaju iskreni prema poslodavcu i kažu odakle zaista dolaze i da nisu izvorni govornici. Iako često budu odbijeni, dešava se da jedan manji broj neizvornih govornika ipak dobije posao jer je imao sreću da sretne poslodavca koji nije toliko isključiv i koji otvorenijeg uma pristupa procesu odabira kandidata. Međutim, često se dešava da nakon zaposlenja neizvorni govornici budu predstavljeni učenicima kao izvorni govornici, pa dobiju uputstvo od poslodavca da ne otkrivaju svoje pravo poreklo kako bi poslodavac održao reputaciju škole koja zapošljava isključivo izvorne govornike i time nudi „idealne nastavnike” i „idealne časove”.

Kandidati koji ne žele da rizikuju da izgube priliku za posao bivaju dosledni svom nastupu iz prve faze konkursa i nastavljaju da se pretvaraju da su izvorni govornici. Ukoliko imaju dobar izgovor koji je sličan poželjnom izgovoru, američkom ili britanskom, imaju veće šanse da budu izabrani za sledeći nivo selekcije. Kako bi u trenutku potpisivanja ugovora bili što uverljiviji, neki kandidati odluče da izrade ili plate izradu lažne kopije pasoša, tačnije lažnu sliku skeniranog pasoša koja može da se izradi u softveru za uređivanje slika kao što je Fotošop, a čije je ime postalo sinonim za manipulaciju slikom. Ukoliko škole ne rade proveru kvalifikacija i ličnih podataka kandidata, kao i bezbednosnu proveru, lažna slika skeniranog pasoša je dovoljna da obezbedi kandidatu posao. Međutim, škole koje posluju profesionalnije sprovedu proveru kandidata koja je poznata u engleskom jeziku kao *background check*, a ona podrazumeva angažovanje trećih lica, tj. agencija koja u zemlji stanovanja kandidata proveravaju sve podatke o kandidatu koje je kandidat podneo prilikom konkursa. U tom slučaju lažna slika skeniranog pasoša ne može biti dovoljna, pa kandidat u tom slučaju biva razotkriven i ne dobija posao.

Kako na onlajn tržištu nastave engleskog jezika postoje različite kategorije škola, a mi bismo ih ovde nazvali, radi jednostavnosti u izražavanju i izbegavanja zabune, *ozbiljnim školama* i *manje ozbiljnim školama*, falsifikovani pasoš je nekim neizvornim govornicima uvek dostupna opcija za manje ozbiljne škole ukoliko im njihova lična etika dopušta izradu lažnog pasoša kao

prihvatljivu opciju. Takvi kandidati uspevaju da sebi obezbede dobro plaćen posao dokle god njihovi poslodavci i učenici ne znaju da on nije izvorni govornik.

Na osnovu do sada opisanog, zaključujemo da su izvorni govornici privilegovani u odnosu na neizvorne govornike jer ne moraju da ulažu veliki trud kako bi dobili priliku za razgovor za posao, ne moraju da imaju odgovarajuću stručnu spremu da bi radili u nastavi i imaju prilike da zarade veći novac od većine nastavnika koji su neizvorni govornici. Neizvorni govornici moraju da ulažu veći trud kako bi dobili priliku da demonstriraju svoje veštine i istaknu svoje kvalifikacije, a ako im trud ne pođe za rukom, onda pribegavaju lažnom predstavljanju.

2.5. Dosadašnji koraci i aktivnosti

Istraživači i nastavnici prepoznaju potrebu da se ideologija izvornog govornika više istraži, a jedan od ciljeva istraživanja je korišćenje rezultata i podataka u svrhu osnaživanja nastavnika na tržištu nastave engleskog jezika i podizanje svesti o štetnom uticaju ove ideologije. U ovom poglavlju ćemo dati kratak pregled do sada preduzetih koraka čiji je cilj uspostavljanje jednakosti svih nastavnika na tržištu nastave engleskog jezika i eliminacija diskriminatornih praksi prema nastavnicima u nastavi engleskog jezika.

2.5.1. Preispitivanje terminologije

Kada je pisao o ideologiji izvornog govornika, Holidej (Holliday, 2005) je objasnio da on stavlja termine *izvorni govornik* i *neizvorni govornik* pod znake navoda zato što ovi termini ne odražavaju suštinsko stanje stvari u nastavi engleskog jezika gde ne treba da postoji podela nastavnika prema njihovom maternjem jeziku. Prema Holideju, ovi termini su deo diskursa koji se koristi u nastavi engleskog jezika pod uticajem ideologije izvornog govornika, zbog čega taj diskurs, kao neobjektivan i pun predrasuda, nije merodavan da bismo prema njemu kategorisali nastavnike. Holidej preporučuje da se ogradimo od ovih diskriminišućih termina tako što ćemo najpre izbegavati da ih koristimo. Ukoliko je neophodno da ih koristimo radi preciznosti u izražavanju ili čitljivosti teksta, Holidej (Holliday, 2005) preporučuje da ih stavimo među navodnike ili dodamo komentar, na primer, *nastavnici koji su označeni kao neizvorni govornici* i slično. U ovom radu ćemo ih koristiti ove termine bez navodnika jer želimo da ovaj tekst ne bude opterećen navodnicima koji bi umanjili njegovu čitljivost zbog česte upotrebe termina *izvorni govornik* i *neizvorni govornik*. Ova situacija oslikava paradoks koji su Musu i Jurda (Moussu & Lurda, 2008) zapazili, a u kojem moramo da koristimo nepoželjne termine *izvorni* i *neizvorni govornik* kako bismo se borili protiv ideologije koju ti termini održavaju.

Iako se odnos prema ovim terminima čini kao mali i nedovoljan korak u borbi protiv diskriminacije nastavnika jer je u pitanju „samo reč“, ne zaboravimo da je od ovih reči počela diskriminacija o kojoj ovde govorimo. Ove reči su upotrebljene kako bi nastavnici bili svrstani u dve kategorije: izvorni–neizvorni, savršeni–nesavršeni, dovoljni–nedovoljni, mi–oni. Ova dihotomija na, uslovno rečeno, dobre i loše nastavnike počela je sa odstranjivanjem neizvornih nastavnika uz pomoć reči koje ih klasifikuju i kategorišu kao nedovoljno dobre. Kako reči imaju veliku moć da označe, obeleže i pripišu određene osobine i daju određenu vrednost ljudima i stvarima, smatramo da Holidej ima pravo kada predlaže da budemo oprezni kada koristimo ove termine jer ne želimo da nanesimo još veću štetu, a pritom želimo da doprinesemo da se

dominantan diskurs promeni i podela eliminiše u nastavi engleskog jezika u korist svih kvalifikovanih nastavnika bez obzira na njihov maternji jezik.

Kako termini *izvorni govornik* i *neizvorni govornik* pretpostavljaju da je jedan govornik kompetentniji od drugog, jer je jedan termin negacija drugog (*ne + izvorni*), tako ovi termini nisu od pomoći ukoliko želimo jednako tržište za sve nastavnike jer odstranjivanjem jedne grupe nastavnika smanjujemo njihov broj prilika za zaposlenje, a favorizovanjem druge grupe podstičemo nejednakost. Smatramo da ni jedan termin nije dovoljno dobar da zameni termine *izvorni govornik* i *neizvorni govornik*. Bilo koji drugi termini koje bismo upotrebili pravili bi razliku između nastavnika, a to je ono što ne želimo jer težimo jednakosti među njima. Smatramo da bi ispravan termin kojim opisujemo kompetentnog nastavnika bio *kvalifikovani nastavnik* bez obzira na njegov maternji jezik.

2.5.2. Aktivnosti stručnih udruženja

Međunarodno udruženje nastavnika engleskog jezika TESOL (eng. *TESOL International Association*) je međunarodno udruženje nastavnika engleskog jezika u okviru kojeg je formiran pokret nazvan *Pokret nastavnika neizvornih govornika* (eng. *Non-Native English-Speaking Professional's Movement*). Kami-Štajn (Kamhi-Stein, 2016) je pisala o ovom pokretu unutar TESOL asocijacije. Pokret nije predstavljao izolovanu grupu neizvornih govornika već je radio na strogom dijalogu između neizvornih i izvornih govornika koji su takođe bili uključeni u rad pokreta. Ovaj pokret je imao četiri cilja: (1) da formira nediskriminišuće okruženje u kontekstu nastave za sve članove TESOL-a bez obzira na njihov maternji jezik i mesto rođenja, (2) da podrži formalna i neformalna okupljanja neizvornih govornika na TESOL i drugim konferencijama, (3) da podrži publikovanje radova o ulozi neizvornih govornika u nastavi engleskog kao stranog i drugog jezika i (4) da unapredi ulogu neizvornih govornika u TESOL asocijaciji i na rukovodećim pozicijama. TESOL je delimično realizovao svoje ciljeve, tj. realizovao je poslednja dva dok prva dva nisu imala očekivani uspeh.

Prema Kami-Štajn (Kamhi-Stein, 2016), do pojave pokreta, neizvorni govornici nisu bili na rukovodećim pozicijama. Pokret je omogućio neizvornim govornicima da zauzmu pozicije predsednika Upravnog odbora i urednika časopisa *TESOL Quarterly*. Pored toga, Pokret je doprineo publikovanju 356 radova koji se bave nastavnicima neizvornim govornicima i taj broj predstavlja naglo povećanje broja publikacija posvećenih problematici na relaciji izvorni-neizvorni govornik. Zbog velikog interesovanja za ove teme, radovi su objavljivani širom sveta, a ne samo na području Amerike i Velike Britanije kao što je to bio slučaj pre pojave pokreta. Zahvaljujući novim publikacijama, povećano interesovanje za ove teme je primećeno i van TESOL-a, tako da je ideologija izvornog govornika postala predmet istraživanja naučnika, a ne samo stručnjaka u okviru TESOL-a.

Pokret je pokušao da iskoreni diskriminišuće prakse, ali nije imao uspeha. Kao što nam je poznato iz radova Selvija (2010), poslodavci i dalje objavljuju oglase namenjene kandidatima sa pasošem jedne od zemalja iz Unutrašnjeg kruga. Izvorni govornici iz Unutrašnjeg kruga su i dalje poželjni kandidati (Mahboob & Golden, 2013). Ali (Ali, 2009) i Kim (Kim, 2013) su izvorni govornici poreklom sa Bliskog istoka i iz Koreje koji su diskriminisani na osnovu svog izgleda, etniciteta i imena, a ne maternjeg jezika. Njihova iskustva svedoče da je ideologija izvornog govornika neorasistička, što otežava borbu TESOL pokreta da rastereti tržište nastave engleskog jezika i postigne jednake uslove za sve. Pokušaj da se podrže formalna i neformalna okupljanja se takođe može smatrati neuspehim jer svega par država od 50 članica TESOL-a organizuje aktivnosti

od interesa za zajednicu neizvornih govornika.

Kami-Štajn (Kamhi-Stein, 2016) zaključuje da TESOL asocijacija mora jače da prione na ostvarivanje svojih ciljeva, a naročito da bude agresivnija u zalaganju da tržište nastave engleskog jezika bude inkluzivno i jednako za sve nastavnike. Slažemo se sa njenim predlogom da je potrebna što hitnija intervencija u oblasti zapošljavanja nastavnika jer je to polje na kojem je diskriminacija najočiglednija i najnemilosrdnija.

2.5.3. Zakonske regulative

U poglavlju o diskriminišućim praksama zapošljavanja smo pomenuli kakva je situacija sa zakonskom regulativom kada je u pitanju zapošljavanje nastavnika u školama iz privatnog i javnog sektora u regionu. Nastavnici koji rade u javnom sektoru su zakonom zaštićeni od diskriminacije na osnovu maternjeg jezika iako taj zakon nema u vidu ideologiju izvornog govornika niti je njegova namera bila da zaštiti nastavnike od tog vida diskriminacije. U privatnom sektoru poslodavac ima veću slobodu pa i mogućnost da zaposli izvornog govornika. Izvornih govornika nastavnika nema u Srbiji mnogo, tako da izvorni govornici ne predstavljaju veliku konkurenciju našim nastavnicima. Kada nastavnici odluče da potraže posao na internetu ili van granica Republike Srbije, pitanje je trenutka kada će se susresti sa ideologijom izvornog govornika i osetiti diskriminaciju zasnovanu na njenim postulatima.

Za razliku od Republike Srbije, Evropska unija je pravno zaštitila sve potencijalne kandidate koji konkurišu za posao. Povelja Evropske unije o ljudskim pravima zabranjuje diskriminaciju u svom članu 21. na osnovu „pola, rase, boje kože, etničkog ili društvenog porekla, genetskih karakteristika, jezika, veroispovesti ili uverenja, političkog ili bilo kojeg drugog mišljenja, pripadnosti nacionalnoj manjini, imovnog stanja, rođenja, invaliditeta, starosnog doba ili seksualne orijentacije” (European Union Agency for Fundamental Rights, 2007). Ovaj vid zaštite pred zakonom bi trebalo da daje garanciju da poslodavac nikoga neće diskriminisati po gore navedenim osnovama. Ovaj član sprečava poslodavce da u svojim oglasima napišu da traže izvorne govornike, što je značajan pomak u zapošljavanju u odnosu na ostatak sveta. Međutim, u praksi je situacija drugačija.

Slučaj nastavnice Rejčel Cateri (Rachel Tsateri) pokazao nam je da je taj pomak zapošljavanja nominalan i da nastavnici neizvorni govornici nisu dovoljno zaštićeni u praksi. Cateri (Tsateri, 2022) je konkurisala za posao u nemačkoj školi jezika u Evropskoj uniji, ali nije bila pozvana na intervju. Škola joj je u imejlu napisala da neće biti razmatrana za posao jer engleski nije njen maternji jezik, pa su joj ponudili da predaje grčki kao svoj maternji jezik u toj školi. Rejčel je taj predlog odbila i podelila svoje iskustvo na svom blogu www.teflzoneracheltsateri.wordpress.com, a po savetu kolega potražila je pravnu pomoć. Škola koja ju je diskriminisala na osnovu maternjeg jezika je platila odštetu od 3 hiljade evra, a proces je uspela da dobije zahvaljujući propustu koji je škola nesmotreno napravila poslavši imejl sa obrazloženjem da Rejčel ušla u izbor za nastavnika jer nije izvorni govornik (Mustu, 2025).

Iz Rejčeline priče smo zaključili da iako postoji zakonska regulativa, ona samo primorava poslodavca da objavi inkluzivan oglas, ali ga ne sprečava da primeni diskriminišuću selekciju na svoje kandidate i da daje ekskluzivnu prednost izvornom govorniku. Zakonska regulativa je dobar početak, ali nije dovoljna sama po sebi kako bi se ideologija izvornog govornika sistemski iskorenila iz svih slojeva i apsekata tržišta nastave engleskog jezika.

2.5.4. Društvene mreže i digitalne tehnologije

Pored istraživača koji koriste akademski kontekst i akademske platforme da informišu i pored nastavnika koji koriste stručne konferencije da podele iskustva i znanje o ovoj temi, postoje i aktivisti koji na društvenim mrežama takođe promovišu jednakost među nastavnicima na tržištu nastave engleskog jezika i svesrdno rade na širenju svesti o ideologiji izvornog govornika, kakvi su joj mehanizmi delovanja, na koji način utiče na nastavnike i kako se snaći u situaciji u kojoj ova ideologija aktivno deluje i vrši uticaj.

Meri Marutijan (Meri Maroutian) je neizvorni govornik poreklom iz Jermenije koja živi i radi u Italiji kao nastavnik engleskog jezika. Inspirisana ličnim iskustvom neizvornog govornika koji je doživeo diskriminaciju, započela je projekat *The Non Native Speaker* o kome se može više pročitati na njenom blogu thenonnativespeaker.com, a svoje aktivnosti takođe promovise na društvenoj mreži Instagram na svom nalogu www.instagram.com/the_non_native_speaker. Autor je više podkasta i priručnika namenjenih nastavnicima koje interesuje ova tema i žele da saznaju više.

Na društvenim mrežama su aktivni i drugi borci za jednakost kvalifikovanih nastavnika na tržištu jezika. Među njima se nalaze kvalifikovani nastavnici oba jezička identiteta (izvorni i neizvorni govornici). Neki od njih pišu o ideologiji na svojim blogovima, objavljuju tekstove u elektronskim izdanjima časopisa ili razgovaraju o ideologiji u podkastima. Svako od njih je našao način da doprinese podizanju svesti među nastavnicima, poslodavcima, učenicima i širom publikom. Autor ovog rada je vrlo aktivna na društvenoj i poslovnoj mreži LinkedIn gde su njene aktivnosti orijentisane na podizanje svesti kroz objave i diskusiju. Autor takođe prepoznaje veliki potencijal ove mreže jer na njoj sve više postaje zastupljen sadržaj u vezi sa temom ideologije izvornog govornika, što svedoči o podignutoj svesti i potrebi da se o ovoj temi govori.

3. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

3.1. Istraživačka pitanja

U uvodnom delu rada smo pomenuli da je osnovni cilj istraživanja utvrditi u kojoj meri ideologija izvornog govornika utiče na nastavnike engleskog jezika kojima engleski jezik nije maternji, a koji potiču iz regiona, tačnije Srbije, Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Crne Gore. Sekundarni cilj ovog istraživanja će doprineti popunjavanju istraživačke praznine jer do sada nije rađeno ispitivanje uticaja ideologije izvornog govornika na nastavnike iz regiona.

U skladu sa tim formirana su sledeća istraživačka pitanja: (1) Da li su nastavnici engleskog jezika kojima engleski jezik nije maternji i koji potiču iz regiona upoznati sa ideologijom izvornog govornika i njenim uticajem? (2) Da li su nastavnici engleskog jezika kojima engleski jezik nije maternji i koji potiču iz regiona pod uticajem ideologije izvornog govornika? i (3) U kojoj meri su nastavnici engleskog jezika kojima engleski jezik nije maternji i koji potiču iz regiona pod uticajem ideologije izvornog govornika?

Kako je ovo istraživanje inspirisano već pomenutim pilot istraživanjem, očekujemo da će rezultati ovog obimnijeg istraživanja, sa većim uzorkom i polustrukturiranim intervjuima kao dopunskim izvorom podataka, biti slični rezultatima pilot istraživanja i potvrditi da su nastavnici iz regiona izloženi uticaju ideologije izvornog govornika i da osećaju njene negativne efekte.

3.2. Istraživačke hipoteze

Već sprovedeno pilot istraživanje, gore pomenuti osnovni cilj istraživanja i istraživačka pitanja pomažu u formiranju sledećih istraživačkih hipoteza: (1) Jezička ideologija izvornog govornika negativno utiče na profesionalni i privatni život nastavnika engleskog jezika iz regiona koji nisu maternji govornici engleskog, (2) Nastavnici nisu dovoljno upoznati sa svim aspektima jezičke ideologije izvornog govornika i ne poznaju sva njena obeležja, domete i obim u kojem ona ima uticaj na nastavnike, (3) Nastavnici ne poznaju dovoljno načine na koje bi trebalo postupiti pri susretu sa ovom ideologijom kako bi zaštitili sebe od njenog negativnog uticaja ili doprineli ublažavanju negativnih efekata ideologije na širem planu.

Pretpostavljamo da će rezultati koje budemo dobili biti slični rezultatima istraživanja koja su do sada rađena na ovu temu, tj. da će nastavnici iz regiona prijaviti slučajeve i primere diskriminacije slične onima koji su opisani u dosadašnjim istraživanjima. Takođe pretpostavljamo da će veći broj nastavnika izjaviti da nisu upoznati sa ovom ideologijom, da su manje upoznati sa mogućnostima za delovanje, imaju manje predloga i manje rešenja za suočavanje sa ovom ideologijom.

Očekujemo da istraživanje pokaže sledeće rezultate: (1) S obzirom da jezička ideologija izvornog govornika ima negativan uticaj na neizvorne nastavnike u svetu, očekujemo da i nastavnici iz regiona podele svoja negativna iskustva i okolnosti pod kojima su takva iskustva doživeli, a koja bi nam pomogla da steknemo uvid u potrebe nastavnika u lokalnom kontekstu, (2) Iako osećaju diskriminišuće efekte jezičke ideologije izvornog govornika, pojedini nastavnici nisu informisani ili su nedovoljno informisani o postojanju ideologije jezičkog govornika, šta ona podrazumeva i obuhvata, pa očekujemo da određeni broj nastavnika iz regiona takođe prijavi da

ne poznaje ili nedovoljno poznaje ovu ideologiju i (3) Takođe očekujemo da nastavnici podele svoje stavove prema ideologiji izvornog govornika i predlože rešenja koja oni vide kao moguća da nešto preduzmu po pitanju ideologije.

3.3. Istraživački pristupi

Kako je cilj istraživanja da doprinese sticanju novih saznanja i informacija o ideologiji izvornog govornika koje bi pomogle u planiranju aktivnosti koje osnažuju nastavnike neizvorne govornike, ovom istraživanju je pristupljeno iz ugla pragmatizma i kritičkog realizma jer ova dva istraživačka pristupa odgovaraju ciljevima istraživanja.

3.3.1. Pragmatizam

Pragmatizam je orijentisan ka rešavanju problema i istraživanju pojava, a to je ono što ovo istraživanje teži da ostvari: da istraži uticaj ideologije izvornog govornika i doprinese rešavanju problema koje nastavnici imaju usled uticaja te ideologije. Kako se pragmatizam fokusira na praktične probleme, a to je u ovom slučaju ideologija izvornog govornika i njen uticaj na nastavnike neizvorne govornike, on ima potencijal da doprinese unapređenju kvaliteta profesionalnog i privatnog života nastavnika. Rešenja koja dobijamo primenom pragmatizma kao istraživačkog pristupa spremaju nastavnike za susret sa diskriminišućim praksama zapošljavanja na tržištu nastave engleskog jezika i ohrabruju ih da budu osnaženi i uporni u ostvarivanju svojih prava na jednak tretman pri zapošljavanju.

Osim navedenih koristi od primene pragmatizma kao istraživačkog pristupa, istakli bismo još jedan važnu osobinu koju pragmatizam ima za ovo istraživanje. Pragmatizam ne samo da ima potencijal da osnaži marginalizovane i odstranjene grupe i pojedince, već pruža materijal za analizu diskursa na makro nivou (Kaushik & Walsh, 2019) u svrhu otkrivanja mehanizama kojim ideologija izvornog govornika deluje na učesnike na tržištu nastave engleskog jezika.

3.3.2. Kritički realizam

Prema kritičkom realizmu kao istraživačkoj filozofiji, ljudsko znanje obuhvata samo deo onoga što čini realnu stvarnost. Drugim rečima, objektivna stvarnost se ne može u potpunosti sažeti u znanje. Prema ontologiji kritičkog realizma, na iskustvenom nivou mi doživljavamo događaje kroz svoje interpretativne filtere, na aktuelnom nivou stvari se događaju nezavisno od nas i naše interpretacije, a na realnom nivou se nalaze uzroci svih stvari (Fletcher, 2017). Flečer (Fletcher, 2017) je tri nivoa stvarnosti predstavio slikovitom metaforom ledenog brega gde je iskustveni nivo vidljiv i opipljiv svima, ispod površine vode se nalazi aktuelan nivo, a realan nivo je nevidljiv jer je duboko u vodi.

Ovo istraživanje ispituje doživljaje nastavnika na tržištu nastave engleskog jezika na empirijskom nivou (vidljiv deo ledenog brega), dešavanja na tržištu nastave engleskog jezika se događaju na aktuelnom nivou nezavisno od nastavničke interpretacije i iskustva (deo ledenog brega tik ispod površine vode), a uzrok tih dešavanja je ideologija izvornog govornika i ona se nalazi na realnom nivou (deo ledenog brega koji je nevidljiv duboko u vodi) (Stutchburry, 2022). Kako se predmet ovog istraživanja realizuje na tri nivoa (kao i stvarnost prema kritičkom realizmu) i kako

naše znanje i doživljaj dešavanja na tržištu nastave engleskog jezika ne može u potpunosti da obuhvati realnu stvarnost (ideologiju izvornog govornika) kao uzrok dešavanja na tržištu, kritički realizam se nameće kao dobar izbor istraživačkog pristupa problemu uticaja ideologije izvornog govornika na nastavnike jer nam pruža mogućnost da sagledamo sva tri aspekta stvarnosti (iskustva, događaje i uzroke) jednako i da donesemo objektivne zaključke.

3.3.3. Odnos pragmatizma i kritičkog realizma u ovom istraživanju

Ova dva filozofska pravca u istraživanju dele izvesne sličnosti, ali se i pored toga razlikuju tako da neki istraživači tvrde da oni nisu kompatibilni i ne mogu se zajedno primeniti u jednom istraživanju (Elder-Vass, 2022). Pragmatizam i kritički realizam se slažu u svojim tvrdnjama da subjekti poseduju moć delovanja koja je ograničena društvenim kontekstom. Razlikuju se u svom odnosu prema ontologiji, epistemologiji i društvenoj strukturi. Prema kritičkim realistima društvene strukture postoje nezavisno i utiču na društvene događaje i odnose, dok pragmatisti smatraju da su društvene strukture dinamične i zavise od međuljudskih odnosa i interakcija. Za kritičke realiste istina je u osnovi društvenih struktura, dok je za pragmatiste istina sve ono što je korisno (Zotzmann et al., 2022).

Uprkos svojim razlikama, obe paradigme se mogu upotrebiti ukoliko istraživanje to zahteva (Heeks et al., 2024). Emili Barman je zagovornik kombinovane primene obeju paradigmi (Zotzmann et al., 2022). Ukoliko je potrebno baviti se delovanjem subjekta koje je ograničeno društvenim kontekstom, istraživač može da se pozove na pragmatizam u istom istraživanju u kojem se poziva na kritički realizam jer istraživanje traži da se pokažu efekti društvenih struktura na društvo (Zotzmann et al., 2022), što je i učinjeno za potrebe ovog istraživanja.

3.4. Postavke istraživanja

3.4.1. Mešoviti metod

Podaci dobijeni u ovom istraživanju treba da pruže uvid u kolektivno i pojedinačno iskustvo nastavnika, što zahteva kvalitativne i kvantitativne tipove podataka radi što boljeg razumevanja uticaja ideologije izvornog govornika. Istraživači prikupljaju kako kvalitativne tako i kvantitativne podatke kako bi najbolje razumeli i objasnili određeni fenomen (Dörnyei, 2007), što je i učinjeno u ovom istraživanju primenivši *mešoviti metod istraživanja* ili *mešoviti nacrt istraživanja* (poznat kao *mixed-methods research design* u anglofonij literaturi).

Odabir mešovitog nacrta se uklapa u već pomenut odabir pragmatizma, kao jednog od istraživačkog pristupa, jer pragmatizam daje paradigmu koja obuhvata mešoviti pristup koji predstavlja praktičnu filozofiju istraživanja (Tashakkori & Teddlie, 1998). Primena mešovitog nacrta pruža mogućnost za bolje razumevanje fenomena koji se istražuje u poređenju sa nacrtom istraživanja koje uključuje samo jedan metod (Timans et al., 2019), a bolje razumevanje vodi ka korisnom znanju koje možemo da primenimo na strategiju osnaživanja nastavnika.

S druge strane, mešoviti metod se dobro uklapa u paradigmu kritičkog realizma jer nam raznovrsnost kvantitativnih i kvalitativnih podataka koje dobijamo primenom mešovite metode pomaže da opišemo i objasnimo odnos koji postoji između doživljaja, događaja i uzroka kako bismo stekli znanja o mehanizmima koji uzrokuju događaje na tržištu nastave engleskog jezika, što je glavni cilj primene paradigme kritičkog realizma u istraživanju.

3.4.2. Komparativni metod

Komparacija u nauci je koristan alat jer vodi ka identifikaciji postojećih problema i pomaže u njihovoj klasifikaciji (Pejanović, 2009), što je motivisalo odluku da se komparativni metod primeni u ovom istraživanju kako bi problem diskriminacije nastavnika engleskog jezika iz regiona kojima engleski jezik nije maternji bio identifikovan i opisan.

Kako ovo istraživanje treba da popuni istraživačku prazninu jer do sada nije rađeno istraživanje o uticaju ideologije izvornog govornika na nastavnike engleskog jezika iz regiona kojima engleski nije maternji jezik, rezultate koje dobijemo upoređićemo sa rezultatima i podacima iz do sada urađenih istraživanja u stranoj literaturi i sa rezultatima pilot istraživanja jer je ono prvo istraživanje o ideologiji i njenom uticaju u domaćoj literaturi. Pilot istraživanje je pokazalo da nastavnici koji su se javljali na oglase za izvorne govornike imaju iskustvo koje se razlikuje od iskustva nastavnika koji su izbegavali takve oglase, stoga smatramo da je relevantno i u ovom istraživanju uporediti nastavnička iskustva i objasniti poreklo njihovih razlika na osnovu ponašanja ispitanika koje je uslovljeno uticajem ideologije.

Iako postoji svest da su uzorak pilot istraživanja i uzorak glavnog istraživanja različiti ne samo po veličini već i po strukturi ispitanika, upoređićemo rezultate ova dva istraživanja kako bismo ispitali i uporedili manifestacije uticaja ideologije i tendencije koje postoje na tržištu nastave jezika u periodu koji obuhvata vreme od sprovođenja pilot istraživanja do sprovođenja glavnog istraživanja. Svesni ograničenja koje ovo poređenje ima, ne usuđujemo se da donosimo čvrste zaključke već koristimo poređenje da ukažemo na sličnosti, razlike i trendove koje bi svakako trebalo ispitati u okviru nekih budućih istraživanja.

3.4.3. Metod studije slučaja

Prilikom izrade studije slučaja kombinuju se različiti postupci i različiti dostupni izvori podataka kako bi se raščlanila i opisala pojava koja se posmatra. Studija slučaja prezentuje dosadašnja saznanja o pojavi, prikuplja i oblikuje informacije u skladu sa ciljevima istraživanja i analizira ispitivanu pojavu kako bi je opisala i objasnila (Pejanović, 2009).

Ovo istraživanje je osmišljeno po principu studije slučaja kako bi ispunilo svoje ciljeve i doprinelo nauci i dobrobiti nastavnika pružanjem saznanja o ispitivanoj pojavi. Uzorak čine nastavnici engleskog jezika iz regiona kojima engleski nije maternji jezik, stoga je ovo prvo istraživanje uticaja ideologije izvornog govornika na sprskom jeziku u kojem su nastavnici iz regiona subjekti istraživanja. To čini ovo istraživanje studijom slučaja koja obuhvata nastavnike sa određenog geografskog prostora kojima se do sada istraživači nisu bavili.

3.4.4. Analiza okvira

S obzirom da ideologija izvornog govornika deluje kroz okvir izvornog govornika, analizirajući podatke dobijene istraživanjem i prepoznavanjem okvira izvornog govornika u njima kao jednog perceptivnog filtera možemo bolje i dublje da razumemo narativne odgovore ispitanika u intervjuima ili etnografijama. Kako bismo prepoznali i razumeli okvire u istraživačkim podacima koji bi nam ukazali na dominantne ideologije koje deluju kod pojedinaca ili grupa, potrebno je

sprovesti analizu okvira.

Ideologije su postale skoro pa nevidljive, tj. one se otvoreno ne iskazuju jer je to danas društveno neprihvatljivo (Bouchard, 2017), ali ih možemo otkriti analizom okvira kroz koje se oblikuje naša slika sveta. Lou (Lowe, 2020b) je dao ilustrativan primer kako se vrši analiza okvira izvornog govornika radi identifikovanja ideologije izvornog govornika u diskursima. Lou je takođe i objasnio korake koje je potrebno preduzeti u ovoj analizi.

Prvi korak je sakupljanje podataka koje može da se sprovede putem intervjua, upitnika ili etnografija tako što će njihov sadržaj biti podvrgnut analizi. Slobodno možemo reći da je analiza okvira jedna vrsta kritičke analize diskursa koja može da „ukaže na povezanost između diskursne prakse, društvene prakse i socijalne strukture“ (Sheyholislami, 2001: 12). Kritička analiza diskursa otkriva kako se društvene nejednakosti i raspodela moć manifestuju putem jezika u govoru ili u tekstu (Van Dijk, 1994). Kako ideologija služi da povuče granice između *nas* i *njih*, tj. da raspodeli društvenu moć između društvenih grupa i da bude u službi jedne dominantnije i uticajnije grupe ljudi, ona održava i potpomaže društvenu nejednakost (Freeden, 1998b). Kako kritička analiza diskursa ima zadatak da otkrije nejednakosti u društvu, ona je pogodan alat u otkrivanju ideologija jer one kroz svoje okvire utiču na diskurse i prikazuju odnos moći u društvu održavajući nejednakost.

Lou (Lowe, 2020b) je naveo bitne korake za sprovođenje analize diskursa: (1) sakupljanje podataka, (2) identifikacija okvira, (3) razlaganje okvira u diskurse, (4) praćenje diskursa unazad i (5) identifikacija ideologije. Kako bismo razumeli šta ovi koraci podrazumevaju, navešćemo primer koji Lou (Lowe 2020b) koristi da prikaže postupak analize okvira. On je intervjuisao nastavnika izvornog govornika koji je radio na japanskom univerzitetu kao nastavnik engleskog jezika. Situaciju u nastavi engleskog jezika u Japanu je interpretirao na sledeći način:

“[Japanski studenti imaju izazove na časovima razvijanja komunikativnih veština jer] *su gurnuti u situaciju u kojoj treba da izraze svoje mišljenje, a odgajani su u kulturi koja ih tradicionalno uči da sede i čute i ne smetaju [a ovaj kurs zahteva] da se ponašaju na način koji je u suprotnosti sa čitavim njihovim kulturološkim iskustvom (...) i naš posao je da ih nateramo da progovore.*” (Lowe, 2020b: 2)

Nakon što prikupimo podatke za analizu, pristupamo identifikaciji okvira u njima tako što želimo da saznamo šta ukazuje na to kako ljudi interpretiraju datu situaciju. U slučaju gore citiranog primera, nastavnik izvorni govornik koji radi u Japanu je rekao da Japanci imaju izazove u nastavi koja se zasniva na komunikativnoj metodi zbog svog prethodnog obrazovanja i dodaje da su nastavnici sa Zapada tu kako bi im pomogli da prevaziđu taj problem.

Nakon što je okvir identifikovan, pristupa se razlaganju okvira na diskurse. Često se može prepoznati nekoliko diskursa koji utiču na ispitanikovu interpretaciju date situacije. U ovom primeru Lou je istakao tri diskursa: (1) Japanci su pasivni i muče se sa komunikativnom metodom, (2) nastava engleskog u Japanu je problematična i drugačija i (3) obrazovanje sa Zapada je tu da reši taj problem, a nastavnik je njegov predstavnik.

Sledeći korak je pronalaženje ideološke osnove ova tri identifikovana diskursa tako što se *krećemo unazad*, tj. pronalazimo korene ovih diskursa u ideologijama koje su ih inspirisale. Ovi diskursi ukazuju na to da imaju zajedničku ideološku osnovu, a to je obeležavanje japanskih učenika i obrazovanja nedovoljno dobrim i uvođenje obrazovanja sa Zapada kao rešenja tog problema.

Poslednji korak u analizi okvira je imenovanje dominantne ili zajedničke ideologije koju

smo prepoznali u diskursima. U ovom primeru je to ideologija izvornog govornika koja tvrdi da obrazovanje koje ne dolazi sa Zapada nije dovoljno dobro i da je Zapad tu da to popravi u svim nezapadnim delovima sveta, tj. Periferiji.

3.5. Istraživački instrumenti

Podaci dobijeni ovim istraživanjem su kvantitativnog i kvalitativnog tipa, pa je sakupljanje podataka izvršeno kombinovanim instrumentom. Elektronskim upitnikom su sakupljeni demografski podaci o ispitanicima i jedan deo kvalitativnih podataka (narativi o iskustvu nastavnika sa ideologijom izvornog govornika). Ispitanici koji su želeli da doprinesu istraživanju van okvira elektronskog upitnika imali su prilike da učestvuju u polustrukturiranom intervjuu kojim su prikupljeni dodatni kvalitativni podaci.

3.5.1. Elektronski upitnik

Upitnik je sastavljen na platformi Google Drive uz pomoć alata Google Forms i sadrži 66 pitanja raspoređena u tri tematska odeljka. Ispitanici nisu odgovarali na svih 66 pitanja jer upitnik sadrži pitanja koja se uslovno granaju, tako da odabir određenog odgovora određuje naredno pitanje. Uslovno grananje se pokazalo kao praktičan način da ispitanici daju odgovore koji su relevantni za njihovo iskustvo i upitnik, što štedi vreme ispitaniku prilikom odgovaranja na pitanja i istraživaču prilikom analize podataka (Norman, 2001). Ispitanicima je bilo potrebno između 5 i 15 minuta da popune upitnik, što je zavisilo od broja pitanja koja su se uslovno granala na osnovu njihovih prethodnih odgovora.

Pitanja su raspoređena u tri dela. Prvi deo sadrži pitanja o demografskim varijablama (maternji jezik, pol, uzrast, stručna sprema, kvalifikacije, sertifikati i radno iskustvo). Pitanja iz ovog dela služila su da sakupe demografske podatke o ispitanicima tako da su korišćena pitanja zatvorenog tipa, da-ne pitanja i pitanja sa ponuđenim odgovorima. Drugi deo upitnika se odnosi na radno iskustvo u fizičkoj ili onlajn školi u kontekstu uticaja ideologije izvornog govornika, a postavljena pitanja su zatvorenog tipa (da-ne pitanja i pitanja sa ponuđenim odgovorima), Likertove skale procene i pitanja otvorenog tipa (ispitanici su pisali kraće ili duže tekstualne odgovore). Treći deo upitnika sadrži pitanja o direktnom i indirektnom iskustvu sa ideologijom izvornog govornika i pitanja su takođe zatvorenog tipa (da-ne pitanja i pitanja sa ponuđenim odgovorima) i otvorenog tipa (ispitanici su pisali kraće ili duže tekstualne odgovore). Upitnik se nalazi na kraju ovog rada u sekciji *Prilozi* (Prilog B).

3.5.1.1. Metode uzorkovanja

Upitnik je distribuiran putem društvenih mreža i imejlom. Za jedan deo uzorka korišćen je metod „snežne grudve“ (eng. *snowball sampling*). Hiperveza koja vodi na elektronski upitnik najpre je podeljena kolegama koji su nastavnici engleskog jezika sa kojima je autor radio u jednoj školi jezika, a te kolege su prosledile upitnik svojim konekcijama. Koleginica koja radi na Filološkom fakultetu u Beogradu je prosledila upitnik svojim studentima koji rade kao nastavnici, dok je koleginica koja radi kao biznis mentor nastavnicima jezika prosledila upitnik svojim

klijentima.

Upitnik je takođe podeljen putem Fejsbuka. Na Fejsbuku je hiperveza podeljena u nekoliko neformalnih grupa nastavnika engleskog jezika u kojima nastavnici dele svoja iskustva iz državnih, privatnih i onlajn škola. Putem imejla upitnik je poslat udruženjima nastavnika engleskog jezika iz regiona: ELTA iz Srbije, HUPE iz Hrvatske i ELTAM iz Crne Gore. Kako ne postoji formalno udruženje nastavnika engleskog jezika u Bosni i Hercegovini, poziv za popunjavanje upitnika je postavljen u Fejsbuk grupu *Profesori i nastavnici engleskog jezika u BiH* u kojoj se okupljaju nastavnici iz Bosne i Hercegovine. Upitnik je bio potpuno anoniman. Poslednje pitanje je pozivalo ispitanike da ostave svoju imejl adresu ukoliko žele da učestvuju u intervjuu.

Pozivu da popune elektronski upitnik se odazvalo ukupno 123 nastavnika, 33 njih je izrazilo želju da učestvuje u intervjuu, a pozivu na intervju se odazvalo njih 8. Pozivu da popune upitnik se odazvalo najviše nastavnika sa društvenih mreža, njih 86. Sa Filološkog fakulteta se odazvalo 16 studenata, zatim 11 kolega sa svojim konekcijama, 7 članova ELTA udruženja iz Srbije i 3 klijenata kolegice sa Instagrama. Na imejl upućen HUPE iz Hrvatske i ELTAM iz Crne Gore nije stigao nikakav odgovor niti je iko popunio dodeljene upitnike.

Primećujemo da najveći potencijal za skupljanje podataka imaju Fejsbuk grupe. Pretpostavljamo da brojnost članstva u grupama, česta posećenost društvenih mreža i lakoća deljenja sadržaja doprinose boljem odazivu na pozive za učestvovanje u istraživanjima. Nažalost, sveukupno gledano, odziv članstva tri stručna udruženja iz regiona je vrlo mali, tačnije odziv ne postoji u slučaju udruženja iz Hrvatske i Crne Gore. Pretpostavljali smo da će ova stručna udruženja prepoznati značaj istraživanja uticaja ideologije izvornog govornika i proslediti upitnik svom članstvu, ali do toga nije došlo u ovom slučaju.

3.5.2. Intervju

Intervju je korišćen kao dopunski kvalitativni instrument kojim su prikupljene dodatne informacije o iskustvima ispitanika sa ideologijom izvornog govornika. S obzirom da je cilj upitnika detaljnije i sveobuhvatnije ispitivanje pojedinačnih slučajeva, tj. pojedinačnih iskustava ispitanika sa ideologijom izvornog govornika, ovaj upitnik bi mogao da se posmatra kao kolektivna studija slučaja (Stake, 2005) osim što je i svojevrsna studija slučaja koja proučava grupna i pojedinačna iskustva nastavnika engleskog jezika iz regiona kojima engleski jezik nije maternji.

Od ukupno 123 ispitanika, skoro jedna četvrtina ispitanika (njih 33) je izrazilo želju da učestvuje u polustrukturiranom intervjuu koji bi pružio dodatne informacije o iskustvima nastavnika sa ideologijom izvornog govornika na tržištu engleskog jezika. Poziv za intervju je poslat na imejl adrese 33 ispitanika koja su se prijavila, na imejl je odgovorilo 10, a na intervjuima se pojavilo 8 ispitanika.

Intervjui su održani na Zoom platformi i trajali su od 45 do 90 minuta u zavisnosti od količine informacija koje su ispitanici želeli da podele. Ispitanicima je rečeno da će intervjui biti potpuno anonimni i da njihovi identiteti, imena škola, mesta i ljudi neće biti otkriveni ili će im biti data lažna imena radi očuvanja anonimnosti.

Intervju je osmišljen kao intervju polustrukturiranog tipa koji je podrazumevao da ispitanici imaju slobodu da odluče koliko i kako će odgovoriti na postavljeno pitanje i dodati informacije ukoliko ih primarno pitanje na to inspiriše i asocira. Ovakav tip intervju omogućuje istraživaču da detaljnije ispita informacije koje ispitanik podeli u okviru odgovora na pitanja ili van njih (Adeoye-Olatunde & Olenik, 2021).

Intervjui su započinjani sa unapred sastavljenim pitanjima koja su služila kao idejni vodič kroz intervju. Svaki ispitanik je dao svoje odgovore na sva ova pitanja direktno odgovarajući na njih ili indirektno kroz informacije koje je delio van okvira postavljenih pitanja. Okosnicu intervju su činila pitanja sa sledećeg spiska, a cilj pitanja je bio da se saznaju informacije koje upitnik nije mogao da obezbedi. U pitanjima je korišćen žargonski izraz *nejtiv spikerizam* (umesto *ideologija izvornog govornika*) jer su ispitanici upoznati sa tim pojmom koji dominira u njihovoj konverzaciji sa drugim nastavnicima u neformalnom kontekstu, što olakšava sporazumevanje tokom intervju.

Spisak unapred pripremljenih pitanja za polustrukturirani intervju:

1. Opišite svoje iskustvo rada kao nastavnik engleskog jezika. Koliko dugo radite, u kojim vrstama škola ste radili i ko su bili Vaši učenici?
2. Tokom svoje karijere, da li ste primetili ili se susreli sa situacijom u kojoj je činjenica da ste neizvorni govornik uticala na vaše iskustvo i prilike? Podelite neke primere.
3. Šta podrazumevate pod terminom nejtiv spikerizam i šta mislite kako se on manifestuje u nastavi engleskog jezika?
4. Da li ste lično iskusili prednosti i mane kao neizvorni govornik u kontekstu nastave jezika?
5. Kako je to uticalo na Vašu karijeru i odnos sa učenicima i kolegama?
6. Da li možete da se setite specifične situacije u kojoj su Vaše kvalifikacije, veštine i stručnost dovodeni u pitanje ili procenjivani drugačije zbog Vašeg lingvističkog porekla? Kako ste rešili tu situaciju?
7. Kakve strategije ili pristupe ste primenili kako biste se suprotstavili nejtiv spikerizmu u svojoj nastavničkoj praksi ili u okviru svoje institucije?
8. Šta mislite kako nejtiv spikerizam utiče na iskustvo učenja Vaših učenika? Da li ste primetili da to utiče na njihovu motivaciju, samopouzdanje ili napredak?
9. Da li postoje izvesne prakse ili politike u Vašoj instituciji koje ublažavaju ili održavaju nejtiv spikerizam u Vašem nastavničkom kontekstu? Kako ove politike utiču na Vaš rad?
10. Šta mislite o značaju profesionalnog usavršavanja za nastavnike engleskog jezika u kontekstu borbe protiv nejtiv spikerizma? Da li ste imali prilike da učestvujete u takvim programima usavršavanja? Ukoliko jeste, kakvo je Vaše iskustvo?
11. Po Vašem mišljenju, koje korake treba da preduzmemo na individualnom, institucionalnom i društvenom planu da smanjimo uticaj nejtiv spikerizma u nastavi engleskog jezika?
12. Da li možete da podelite neku priču ili anegdotu u vezi sa Vašim iskustvom sa nejtiv spikerizmom? Kako je ovo iskustvo oblikovalo Vaš pogled na nastavu jezika i jezičko obrazovanje?
13. Da li imate neki savet ili preporuku za kolege nastavnike koji se suočavaju sa sličnim izazovima sa nejtiv spikerizmom?
14. Na koji način nejtiv spikerizam utiče na regrutovanje i zapošljavanje nastavnika u Vašoj ustanovi ili gradu? Da li ste primetili predrasude ili preferencije tokom ovih procesa?
15. Da li ste Vi ili Vaše kolege morali da ispunite određena očekivanja u vezi sa izgovorom i kulturnim normama? Kako je to uticalo na Vaše i njihovo zadovoljstvo

poslom?

16. Šta mislite koje su moguće posledice nejtiv spikerizma na učenike naročito u vezi sa njihovim nivoom jezika, kulturnom svešću i veštinama komunikacije?
17. Kako se Vaš pogled na nejtiv spikerizam menjao tokom vremena dok ste sticali iskustvo kao nastavnik?
18. Šta Vas je motivisalo da pristanete na ovaj intervju?

3.5.3. Opis uzorka koji je učestvovao u popunjavanju upitnika

3.5.3.1. Demografski podaci

Upitnik je popunilo 123 ispitanika od kojih većina (106) govori srpski jezik, njih 14 govori bošnjački, dvoje hrvatski i po jedan ispitanik govori crnogorski i slovački. Jedna ispitanica, koja se izjasnila da joj je srpski maternji jezik, napomenula je da je maternji jezik njene majke engleski i da smatra da je bilingvalna.

Jedan ispitanik nije želeo da se izjasni o svom polu, 16 ispitanika je muškog, a 106 ženskog roda. Broj ispitanika ženskog pola u ovom istraživanju potvrđuje da nastavničkom profesijom dominiraju nastavnice (Dyvik, 2024).

Najviše ispitanika pripada uzrasnoj kategoriji od 26 do 35 godina (45 ispitanika). Njih 35 ima između 36 i 45 godina. Najmlađi ispitanici imaju između 18 i 25 godina (27 ispitanika). U grupi od 46 do 55 godina je 14 ispitanika, a dvoje njih ima između 56 i 65 godina.

3.5.3.2. Obrazovanje i sertifikacija

Od 123 ispitanika, 71 ima formalno obrazovanje kojim su stekli kvalifikacije za nastavnika engleskog jezika. Svoje kvalifikacije su stekli na sledećim univerzitetima: Univerzitet u Beogradu (27), Univerzitet u Novom Sadu (11), Univerzitet u Tuzli (8), Univerzitet u Kragujevcu (6), Univerzitet u Banjoj Luci (6), Univerzitet u Nišu (5), Univerzitet u Mostaru (3), Univerzitet u Sarajevu (2), Univerzitet u Novom Pazaru (1), Univerzitet u Prištini (1), Univerzitet na Palama (1) i Univerzitet u Zenici (1). Sa nezavršenim formalnim obrazovanjem za nastavnika engleskog jezika je njih 19 i svi su studenti Katedre za anglistiku Filološkog fakulteta Univerziteta u Beogradu. Ostali ispitanici (33) nemaju formalno obrazovanje za nastavnika engleskog jezika.

Ispitanici su odgovarali na pitanje da li poseduju neki od sertifikata za nastavnika engleskog jezika (TEFL, TESOL, TKT, CELTA, DELTA ili neki drugi). Većina ispitanika (78 ispitanika) ne poseduje sertifikat. TEFL sertifikat ima njih 33, TESOL 12, TKT 3, CELTA sertifikat ima 2 ispitanika i CertTESOL ima 1 ispitanik. Jedan ispitanik ima tri sertifikata (TESOL, TEFL, CELTA), dok četvoro ima 2 sertifikata (TESOL i TEFL). Ostali ispitanici sa imaju po jedan sertifikat.

Većina ispitanika (78) nije polagala neki od ispita kojim bi dokazali svoj nivo poznavanja jezika, a preostalih 35 ispitanika ima sledeće sertifikate: C2 Proficiency (11), C1 Advanced (6), TOEFL (9), B2 First (5), i IELTS (4). Neki ispitanici imaju po 2 ili 3 sertifikata o poznavanju jezika. Od njih 78 koji ne poseduju sertifikate o poznavanju jezika, 49 ispitanika ima formalno obrazovanje za nastavnika.

3.5.3.3. Radno iskustvo

Najviše ispitanika (45) ima više od 10 godina iskustva u nastavi engleskog jezika. Zatim najviše ima takozvanih početnika (37) koji imaju između jedne i tri godine iskustva. Između 7 i 9 godina iskustva ima 23 ispitanika, a 18 ispitanika ima između 4 i 6 godina iskustva u nastavi.

Nastavnici su svoje iskustvo u nastavi engleskog jezika sticali uglavnom na više od jednog radnog mesta, a najviše u osnovnim školama (51), zatim srednjim školama (36), visokim školama (14), predškolskim ustanovama (3), privatnim školama (58), onlajn školama (54), privatnim časovima (5), stranim medijskim kućama (1), kompanijama koje se bave obrazovanjem (1) i međunarodnim organizacijama (1).

Želeći da steknemo uvid u iskustvo nastavnika sa ideologijom izvornog govornika u privatnim školama, u upitniku su se našla pitanja koja o radnom iskustvu u fizičkim privatnim školama i jezičkim centrima. Potvrдно je odgovorilo njih 32, što znači da većina nastavnika (91) nema iskustva rada u fizičkim privatnim školama ili jezičkim centrima. Na pitanje da li ste radili u onlajn školama, 66 nastavnika je odgovorilo potvrдно, dok 57 nema iskustvo rada u onlajn školama.

Kada se napravi presek stečenog iskustva u privatnim i onlajn školama, dobijamo sledeće stanje: 65 nastavnika je radio u onlajn školama, ali ne i u fizičkim privatnim školama; 31 nastavnik je radio u fizičkim privatnim školama, ali ne i u onlajn školama; 1 nastavnik je radio i u fizičkoj privatnoj školi i u onlajn školi; 26 nastavnika nema iskustva ni u privatnoj fizičkoj školi ni u onlajn školi.

3.5.4. Opis uzorka koji je učestvovao u intervjuu

3.5.4.1. Demografski podaci

Pozivu na intervju se odazvalo 8 nastavnika. Dvoje je muškog, a šest ženskog pola. Starosna struktura izgleda ovako: 2 ispitanika imaju između 26 i 35 godina, 4 ispitanika imaju između 36 i 45 godina i 2 ispitanika imaju između 46 i 55 godina.

3.5.4.2. Obrazovanje i sertifikacija

Formalno obrazovanje za nastavnika ima njih 5, a stekli su ih na sledećim univerzitetima: Univerzitet u Nišu (1), Univerzitet u Beogradu (3) i Univerzitet u Mostaru (1).

Sertifikat za nastavnika engleskog jezika poseduje 3 ispitanika: TEFL (1), TKT (1) i TESOL (1). Sertifikat poznavanja engleskog jezika ima 2 ispitanika i oboje imaju C2 Proficiency.

3.5.4.3. Radno iskustvo

Nastavničko iskustvo su stekli u osnovnim školama (4), srednjim školama (3), privatnim školama jezika (4), međunarodnim organizacijama (1) i onlajn školama (6).

4. PRIKAZ I ANALIZA REZULTATA

4.1. Rezultati dobijeni iz upitnika

Dok je prvi deo upitnika služio da prikupi podatke (demografske podatke o ispitanicima, njihovom obrazovanju, sertifikatima i radnom iskustvu) koje smo predstavili u prethodnom delu, u ovom delu predstavljamo kvalitativne podatke iz drugog i trećeg dela upitnika.

4.1.1. Drugi deo upitnika

U drugom delu su ispitanici odgovarali na pitanja o svom radnom iskustvu u fizičkim privatnim i onlajn školama, a koje je u vezi sa ideologijom i njenim uticajem.

4.1.1.1. Fizičke privatne škole jezika

Od 32 ispitanika koji su radili u privatnim školama, 12 ispitanika je potvrdilo da su te škole zapošljavale izvorne govornike, dok 28 ispitanika nije radilo u takvim školama. Ovaj rezultat potvrđuje našu raniju pretpostavku da u privatnim školama u regionu radi manje nastavnika izvornih govornika nego što je to slučaj u ostalim delovima Evrope i sveta. Čini se da Srbija nije popularna destinacija za izvorne govornike koji žele da rade kao nastavnici engleskog jezika, pa je ponuda nastavnika izvornih govornika manja nego u privatnom školama i jezičkim centrima u drugim delovima sveta.

U 12 škola koje su zapošljavale izvorne govornike, 6 ispitanika tvrdi da su izvorni govornici imali bolji tretman od neizvornih govornika. Privilegije izvornih govornika su se ogledale u višoj satnici, većem broju prilika da drže časove učenicima na naprednom nivou, više su bili uvažavani, ispunjavane su im želje u vezi sa rasporedom časova i uživali su više tolerancije u slučaju odsustva radne discipline, na primer u slučaju kašnjenja na časove ili u slučaju nepoštovanja pravila škole.

4.1.1.2. Onlajn škole jezika

Od 66 ispitanika koji su radili u onlajn školama, 28 ispitanika ima od 1 do 3 godine iskustva, zatim 20 ispitanika ima 4 do 6 godina iskustva, od 7 do 9 godina iskustva ima 16 ispitanika i 2 ispitanika imaju više od 10 godina iskustva stečenih u onlajn školama, pa na osnovu ovih podataka zaključujemo da je broj nastavnika koji su radili u onlajn školama obrnuto proporcionalan godinama iskustva provedenim u njima. Najviše je nastavnika koji su takoreći tek započeli karijeru onlajn nastavnika, što potvrđuje pretpostavku da je onlajn oblik učenja jezika sve popularniji i prisutniji među učenicima u poslednjih deset godina što je uticalo na porast potražnje za onlajn nastavnicima.

Većina ispitanika sa iskustvom u onlajn školama (34) je svoje onlajn iskustvo stekla u jednoj onlajn skoli, 27 ispitanika je radio u 2 do 5 onlajn škola, dok je 5 nastavnika radilo u više od 5 škola. Škole za koje su radili su imale sedišta u sledećim mestima: Kina (39), Japan (20), Tajvan (8), Rusija (8), Amerika (7), Srbija (7), Filipini (5), Singapur (3), Španija (2), Meksiko (1), Češka (1), Vijetnam (1), Francuska (1), Južna Koreja (1), Švedska (1), Turska (1) i Hong Kong (1). Najbrojnije su kineske i japanske škole, što svedoči o velikoj popularnosti onlajn nastave engleskog

jezika u Istočnoj Aziji. Za Kinom i Japanom slede Tajvan i Rusija koji su takođe u Aziji, tako da ovi rezultati potvrđuju ono što su Mabub i Golden (Mahboob & Golden, 2013) dobili u svom istraživanju da 77% oglasa za nastavnika engleskog jezika poreklom iz Azije i sa Bliskog istoka.

4.1.1.3. Oglasi za radna mesta u onlajn školama

4.1.1.3.1. Nastavnici koji su konkurisali na oglase za izvorne govornike

Od 66 ispitanika koji su radili u onlajn školama, njih 23 je konkurisalo na radna mesta objavljena u oglasima koji traže izvorne govornike, a kao motivaciju za javljanje na takve oglase naveli su sledeće: novac i visoka zarada (12), poverenje u svoje znanje i veštine (3), svoj izgovor engleskog jezika (3), primere nastavnika koji su to isto radili i dobili posao (2), svoje kvalifikacije (1), svoju želju za konverzacijom (1) i svoju ljubav prema jeziku (1).

Novac i visoka zarada su bili najveća motivacija za 12 ispitanika da se prijave na oglase kojima se traži nastavnik izvorni govornik. Novčani iznos koji ih je motivisao je bio najmanje tri puta veći od zarade koju dobija neizvorni govornik. Pouzdanje u svoje znanje, veštine i izgovor kao motivaciju je navelo samo 3 ispitanika, što je 4 puta manje ispitanika od broja ispitanika motivisanih novcem i zaradom.

Primećujemo da je novac veoma jak motivator za lažno predstavljanje, dok kompetencije i kvalifikacije nastavnici ne ulivaju dovoljno samopouzdanja da bi odlučili da se na konkursu predstave svojim pravim identitetom. Prilikom konkurisanja za radna mesta nastavnici polažu više nade u lažni identitet nego u svoje kvalifikacije, kompetencije i stručnost.

4.1.1.3.2. Nastavnici koji nisu konkurisali na oglase za izvorne govornike

Većina nastavnika (43) se nije javila na takve oglase, a njihove razloge za to navodimo u prvom licu: *Nisam izvorni govornik* (19); *Ne želim da lažem, varam i lažno se predstavljam* (6); *To je čisto gubljenje vremena* (4); *Nemam nikakav dokument kao dokaz da sam izvorni govornik* (4), *Ne obraćam pažnju na takve oglase* (3), *Ima dovoljno oglasa za nas koji nismo izvorni govornici* (3), *Kada sam video takav oglas, ja sam već radio za neke škole i nije mi trebao posao* (2), *Nemam izgovor kao izvorni govornik* (1) i *Nisam ni tražio takve oglase* (1).

Više ispitanika je želelo da ostane dosledno svom identitetu (19), pa su izbegavali oglase koji su bili namenjeni izvornim govornicima jer nisu želeli da se nađu u situaciji u kojoj bi možda morali da se predstavljaju lažno ili prave kompromise na uštrb svog identiteta. Za 19 ispitanika je glavni razlog da se ne jave na takve oglase bilo uverenje da nastavnici neizvorni govornici ne treba da konkurišu za poslove namenjene izvornim govornicima.

4.1.1.3.3. Rezultati u odnosu na pilot istraživanje

Kada su u pitanju glavni razlozi za (ne)javljanje na oglase koji traže nastavnike izvorne govornike, primećujemo da je skoro tri puta više ispitanika navodilo najčešći razlog u odnosu na broj ispitanika koji su navodili ostale razloge. Taj tri puta veći broj ukazuje na jačinu razloga, tj. intenzitetu motivacije za određeni izbor koji su nastavnici napravili. Tako je želja za dobrom zaradom bila najjači motivator kod nastavnika koji su se javljali na oglase za izvorne govornike,

dok je želja za poštenim i iskrenim nastupom pred poslodavcima veća kod ispitanika koji su konkurisali koristeći svoj pravi identitet. Dok je 12 ispitanika koji su se lažno predstavljali bilo motivisano novcem, veći broj ispitanika (19) je imao želju da koristi svoj pravi identitet.

Kada uporedimo ove rezultate sa rezultatima iz pilot istraživanja, možemo da vidimo da je brojčani odnos nastavnika koji se (ne)prijavljuju na oglase za nastavnike engleskog jezika isti. U pilot istraživanju se takođe dve trećine ispitanika nije javilo na oglas za nastavnika za izvornog govornika, a njihov glavni razlog za takvu odluku je činjenica da nisu izvorni govornici, što se podudara sa razlogom koji su naveli ispitanici u glavnom istraživanju.

U pilot istraživanju jedna trećina ispitanica, koja je odlučila da se javi na oglase za izvorne govornike, takođe je navela primamljivu finansijsku nadoknadu za svoj rad kao glavnu motivaciju za prijavljivanje na ovakve oglase, što se podudara sa rezultatima dobijenim u glavnom istraživanju.

Vremenska razlika između pilot istraživanja i glavnog istraživanja je oko dve do tri godine, pa primećujemo da postoji mogućnost da se za ovako kratko vreme ne mogu desiti značajne promene u motivaciji nastavnika da odluče da se (ne)prijave na oglase u kojima se traže nastavnici izvorni govornici.

4.1.1.4. Zapošljavanje u onlajn školama

Ovaj deo je posvećen jednoj trećini ispitanika koja se prijavila na oglas namenjen izvornim govornicima, a kojima su bila postavljena detaljnija pitanja o njihovom iskustvu tokom rada u onlajn školi. Od 23 ispitanika koji su se javili na oglase, njih 13 (oko 56%) je u određenom trenutku bilo iskreno prema poslodavcu, a njih 10 (44%) se uvek predstavljalo kao izvorni govornik pred poslodavcem. U pilot istraživanju je veći broj ispitanica bio iskren prema poslodavcu (73%), dok se 27% ispitanica predstavljalo lažno, što ukazuje da je postoji tendencija promene načina na koji se nastavnici ponašaju na tržištu.

4.1.1.4.1. Ispitanici koji su bili iskreni prema poslodavcu

Od 13 ispitanika koji su bili iskreni prema poslodavcu, njih 9 je uspelo da dobije posao (oko 76%), dok oko 23% ispitanika nije dobilo posao. Nakon poređenja sa rezultatima iz pilot istraživanja, gde je 60% iskrenih kandidata dobilo posao, vidimo da su kandidati uspešniji sada nego tokom 2021. i 2022. godine.

Od 9 ispitanika koji su dobili posao predstavljajući se svojim pravim identitetom, pred njih šestoro je postavljen zahtev da se predstavljaju kao izvorni govornici pred učenicima. Svih 6 ispitanika su pristali da kriju svoje poreklo pred učenicima, što je bio slučaj i u pilot istraživanju gde su svi ispitanici takođe pristali da kriju svoj identitet. Njihova motivacija za pristajanje na ovakav uslov je bila veća zarada koju je ovakvo radno mesto nudilo.

4.1.1.4.2. Reakcije poslodavaca

Ispitanike smo pitali kako je poslodavac reagovao kada je čuo da nisu izvorni govornici. Odgovori ispitanika su bili sledeći (odgovore navodimo u prvom licu jednine kako su ih ispitanici naveli u upitniku): *Poslodavac mi je rekao da učenicima moram da se predstavim kao izvorni*

govornik; Poslodavac je bio iznenađen; Poslodavac nije reagovao; U toj školi je već izgleda radilo puno nastavnika koji nisu izvorni govornici, pa moj poslodavac nije reagovao na moj odgovor; Moj poslodavac je bio pun razumevanja i uvažavanja; Poslodavac nije obraćao pažnju na moj odgovor mnogo; Neki od mojih poslodavaca su reagovali sa odobravanjem, a neki su se bunili; Poslodavcu je bilo svejedno odakle sam, ali mu je bilo bitno da učenici to ne saznaju.

Na osnovu odgovora zaključuje se da poslodavci nisu toliko strogi prema kandidatima neizvornim govornicima u procesu zapošljavanja kao što su strogi prilikom oglašavanja pozicija i prilikom inicijalne selekcije. Pretpostavljamo da je razlog tome da kada poslodavci imaju prilike da razgovaraju sa nastavnicima neizvornim govornicima i uvere se u njihove kvalifikacije, veštine, iskustvo i jezičke performanse, poslodavci postaju tolerantniji i spremniji da razmatraju neizvornog govornika za poziciju koju su oglasili.

4.1.1.4.3. Rezultati u odnosu na pilot istraživanje

Dok je motivacija da se ostane dosledan svom identitetu opala između dva istraživanja, broj ispitanika koji su dobili posao kao neizvorni govornici je porastao. Primećujemo da postoji tendencija da sa protokom vremena broj uspešnih kandidata bude obrnuto proporcionalan broju kandidata koji žele da se predstave svojim pravim identitetom. Ukoliko bismo postavili pitanje zašto su kandidati uspešniji sa protokom vremena, ne bismo mogli da damo tačan odgovor jer nije obavljen razgovor sa poslodavcima kako bismo imali informacije iz njihovog ugla i saznali na osnovu kojih kriterijuma su donosili odluke o zapošljavanju.

Moguće je da su poslodavci vremenom uvideli da status izvornog govornika nije nužno garancija kvaliteta rada nastavnika, pa su spremniji da daju priliku kandidatima koji nisu izvorni govornici ili da nije bilo dovoljno kandidata izvornih govornika koji bi popunili oglašena radna mesta. Još jedan od razloga bi mogao biti manjak izvornih govornika i mogućnost da se neizvorni govornici bele rase predstave učenicima kao izvorni govornici. Naglašavamo da bi bilo potrebno razgovarati sa poslodavcima kako bi se ove pretpostavke potvrdile.

4.1.1.4.4. Ispitanici koji su se lažno predstavljali

Od 10 ispitanika koji su se predstavljali kao izvorni govornici, svi su bili uspešni na intervjuu i dobili su posao, što takođe ukazuje na porast broja uspešno zaposlenih nastavnika u odnosu na rezultate iz pilot istraživanja gde je 93% ispitanica dobilo posao. I u ovom slučaju se može primetiti da su kandidati uspešniji tokom 2023. i 2024. godine nego tokom 2021. i 2022. godine.

Na osnovu ovih podataka može se primetiti da su kandidati generalno uspešniji pri zapošljavanju sada nego ranije bez obzira da li su konkurisali za radna mesta kao izvorni ili neizvorni govornici. Povećana stopa uspešnosti ukazuje ne verovatnoću da su se nastavnici vremenom opremili veštinama i informacijama koje im omogućuju bolji proboj na tržište nastave engleskog jezika.

Ovim ispitanicima je takođe postavljeno pitanje da li su u nekom trenutku tokom rada u školi poslodavcu priznali da su izvorni govornici. Osmoro nije nikada priznalo poslodavcu da nisu izvorni govornici, dok je dvoje odlučilo da to prizna i oboje su osetili posledice zbog svog priznanja. Prema svedočenjima ispitanika, posledice su se ogledale u smanjenom poštovanju poslodavca, ukidanju povišice i smanjenju satnice. Njihov dotadašnji tretman koji su uživali kao

izvorni govornici se promenio u smeru gubljenja privilegija, što je jednako diskriminaciji i vodi ka marginalizaciji nastavnika neizvornih govornika koji su takoreći kažnjeni za svoju (ne)iskrenost.

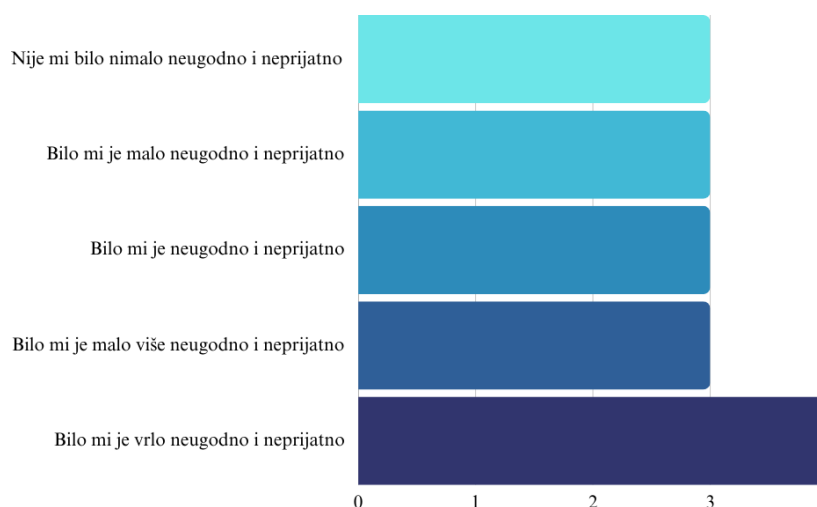
4.1.1.5. Iskustva nastavnika koji su se predstavljali kao izvorni govornici

Kako bismo saznali više o iskustvima nastavnika koji su se izjašnjavali kao izvorni govornici i kako je činjenica da koriste lažni identitet uticala na njihovo radno iskustvo, nastavnicima su postavljana određena pitanja čije odgovore ćemo predstaviti i analizirati u narednim odeljcima.

4.1.1.5.1. Pitanje 1: Koliko Vam je bilo nelagodno da se predstavljate učenicima kao izvorni govornik?

Ispitanici koju su se predstavljali kao izvorni govornici (10 ispitanika koji su konkurisali za poslove kao izvorni govornici i 6 ispitanika koji su konkurisali kao neizvorni govornici, a koji su pristali da se predstavljaju lažno pred učenicima) odgovarali su na pitanje koliko neugodno i neprijatno im je bilo da održavaju svoj lažni identitet na radnom mestu. Odgovarali su birajući različite stepene neugodnosti i neprijatnosti na Likertovoj skali (*1=nije mi bilo nimalo neugodno i neprijatno, 2=bilo mi je malo neugodno i neprijatno, 3=bilo mi je neugodno i neprijatno, 4=bilo mi je malo više neugodno i neprijatno i 5=bilo mi je vrlo neugodno i neprijatno*).

Neznatnoj većini ispitanika je bilo vrlo neprijatno i neugodno da se predstavljaju kao izvorni govornici, dok su među ostalim ispitanicima odabrani stepeni neugodnosti i neprijatnosti ravnomerno raspoređeni. Na slici broj 1 se može videti kako su ispitanici odgovorili na ovo pitanje.

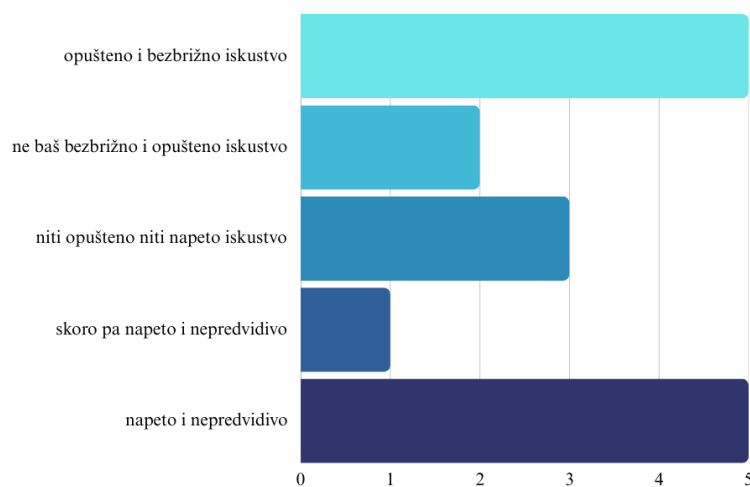
Slika br. 1

Isto pitanje o stepenu neugodnosti i neprijatnosti tokom lažnog predstavljanja je postavljeno u pilot istraživanju gde je 40% ispitanica odgovorilo da im je bilo vrlo neprijatno i neugodno da se predstavljaju kao izvorni govornici svojim učenicima.

U glavnom istraživanju se tako osećalo 25% ispitanika, pa pretpostavljamo da je nastavnicima sve manje neprijatno da se predstavljaju lažno jer žele da zadrže posao koji im donosi bolju zaradu, dok svojom iskrenošću rizikuju da tu priliku propuste ili upropaste.

4.1.1.5.2. Pitanje 2: Kako ocenjujete iskustvo rada u školi u kojoj prihvatate identitet izvornog govornika?

Ispitanici su birali jedan od pet stepeni Likertove skale (*1=opušteno i bezbrižno iskustvo, 2=ne baš opušteno i bezbrižno iskustvo, 3=niiti opušteno, niiti napeto iskustvo, 4=skoro pa napeto i nepredvidivo i 5=napeto i nepredvidivo*). Najvećem broju ispitanika je iskustvo rada u takvoj školi bilo opušteno i bezbrižno, ali i napeto i nepredvidivo. Njihovi odgovori su predstavljeni na slici broj 2.

Slika br. 2

Kako je veći broj ispitanika odabrao vrednosti na samim krajevima skale, pretpostavljamo da značajan broj nastavnika ima kapacitet da podnese teret lažnog predstavljanja bez posledica (opušteno i bezbrižno iskustvo), dok takođe značajan broj nastavnika se ne oseća prijatno u okolnostima u kojima strepi da li će biti razotkriveni i koje posledice to može da ima po njihova radna mesta (napeto i nepredvidivo iskustvo). U zlatnoj sredini se nalaze nastavnici kojima rad u školi pod lažnim identitetom nije niiti opušteno niiti bezbrižno iskustvo, što govori o kompromisu između lažnog predstavljanja i dobre zarade koji im omogućava da tu rade bez prevelikog pritiska.

4.1.1.5.3. Pitanje 3: Šta Vas je motivisalo da pristanete da krijete svoje poreklo i identitet?

Ispitanici su odgovorili sledeće: *Za nastavu jezika poreklo nastavnika nije važno pa mi je svejedno kako se predstavljam; Plašio sam se kritike poslodavca i otkaza; Govorim čistim američkim akcentom i niko nije mogao da posumnja u moje poreklo, Ovaj onlajn posao i rad od kuće daju slobodu i nisam hteo to da izgubim, Dopadao mi se posao koji sam radio i nisam želeo da ga izgubim, Od učenika dobijam više poštovanja kada se predstavljam kao izvorni govornik; Dobijam bolje učenike kad se predstavljam kao izvorni govornik; Novac koji zarađujem kada se predstavljam kao izvorni govornik.*

Većina ispitanika (9) ima novac kao zajednički motivator, koji se i ranije u odgovorima na pitanja o motivaciji pojavljivao, dok se kod ostalih ispitanika pojavljuju različiti pojedinačni odgovori koji odražavaju razloge zasnovane na ostalim ličnim razlozima i preferencijama.

Novac kao glavni motivator za lažno predstavljanje kao sredstvo zadržavanja radnog mesta se našao i u odgovorima ispitanica iz pilot istraživanja, što govori o jačini ovog motivatora za određena neetička ponašanja nastavnika na tržištu nastave jezika.

4.1.1.5.4. Pitanje 4: Da li ste se bojali da učenici otkriju Vaš pravi identitet?

Jedna polovina ispitanika nije osećala taj strah, a polovina je priznala da je imala taj strah za koji su naveli sledeće razloge: *Plašim se da ne izgubim posao; Sramota me da kažem da sam iz Srbije jer nemamo dobru reputaciju; Roditelji učenika umeju biti čudni i plašim se reakcije takvih roditelja; Ne želim da kršim pravila škole; Bilo bi me sramota da to saznaju jer bi onda saznali i kako sam dobio posao; Da ne bih bio kažnjen kaznama koje je škola propisala za takve slučajeve; Da ne bih dobio otkaz; Jer ne želim da izgubim mogućnost da zarađujem dovoljno novac.*

Skoro jedna polovina (47%) ispitanica u pilot istraživanju je takođe imala isti strah da njihov pravi identitet bude otkriven jer su strepele za svoje radno mesto i nisu želele da budu osramoćene jer bi bile uhvaćene u laži pred svojim učenicima koji su u njih imali poverenja, a one nisu to poverenje htele da izdaju i poljuljaju.

Ovakvi odgovori govore o ne baš prijatnom i opuštenom iskustvu rada pod lažnim identitetom. Osim straha od otkaza i kazne i strepnje da ne izgube dobru zaradu, ispitanici navode sramotu zbog svog porekla, tj. loše reputacije svoje zemlje i sramotu zbog svog neetičkog ponašanja pred učenicima kao dominantna negativna osećanja koja imaju pod pritiskom lažnog predstavljanja. Pretpostavljamo da nastavnici nisu u mogućnosti da daju svoj maksimum u interakciji sa učenicima ukoliko rade sa osećajem straha, strepnje i sramote, što utiče na kvalitet nastave.

4.1.1.5.5. Pitanje 5: Da li ste ikada poželeli da otkrijete svoj pravi identitet učeniku?

Jedna polovina ispitanika je poželela da otkrije svoj identitet svojim učenicima jer se zbližila sa njima i razvila prijateljski odnos pun poverenja. Bilo im je neprijatno da lažu učenike. Osećali su se neprijatno dok su lagali i smatrali su da je lakše govoriti istinu.

U pilot istraživanju je 67% ispitanica odgovorilo da su poželele da otkriju svoj identitet učenicima i njihovi razlozi su bili identični razlozima ispitanika iz glavnom istraživanja. Međutim, broj nastavnika koji želi da promeni svoj nastup pred učenicima i bude iskren ima tendenciju smanjivanja tokom vremena za oko 17%, što ukazuje na činjenicu da je verovatno nastavnicima sada manje neugodno da se predstavljaju lažno. Nastavnici će se radije odreći svog identiteta zarad dobre zarade i pri tom se neće mnogo obazirati na etičku pozadinu tog svog izbora, što je još jedan od alarma koji skreću pažnju na potrebu za hitnim rešavanjem statusa diskriminiranih i marginalizovanih nastavnika na tržištu.

4.1.1.5.6. Pitanje 6: Da li se nekada desilo da učenici saznaju Vaš pravi identitet?

Trećini ovih ispitanika se desilo da njihovi učenici saznaju njihov pravi identitet, a nastavnici su reagovali na sledeće načine: *Bilo mi je neprijatno i jednom sam se rasplakala jer me*

majke svih mojih učenika nisu prestajale pitati odakle u stvari ja dolazim; Kratko sam popričala sa roditeljem o tome i nismo imali problema posle toga; Pokušala sam da promenim temu razgovora kada roditelji postave pitanje odakle dolazim; Bilo mi je svejedno što su saznali; Nisam se obazirao.

Reakcije učenika na saznanje da je njihov nastavnik neizvorni govornik su bile sledeće: *Bili su iznenađeni da govorim engleski tako dobro, a nisam izvorni govornik; Bili su vidno razočarani jer po mom odnosu prema radu i mom izgovoru nisu mogli ni da naslute da nisam izvorni govornik; Bili su puni poštovanja za mene i dalje; Nisu imali posebnu reakciju na to saznanje; Bili su malo zbunjeni.*

Reakcije učenika u situacijama kada saznaju pravi identitet svog nastavnika ukazuju da učenici ne reaguju nužno negativno i da postoje pozitivni primeri reakcija gde učenici iskazuju interesovanje i poštovanje za nastavnikovo poreklo i kulturu, što može da ohrabri neizvorne govornike i umanju njihov strah od korišćenja svog pravg identiteta.

Reakcije nastavnika se kreću od uznemirenosti do ravnodušnosti, što svedoči o stresu i napetosti kojem su nastavnici izloženi kada koriste lažni identitet, ali i o njihovoj spremnosti da ipak istupe pred učenike koristeći svoj pravi identitet.

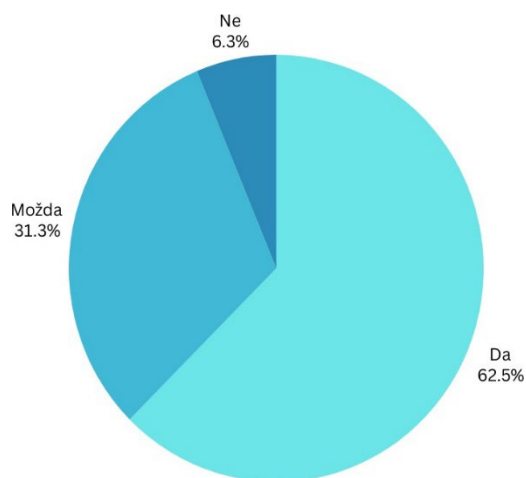
4.1.1.5.7. Pitanje 7: Kako je poslodavac reagovao kad je saznao da Vaš učenik zna za Vaš pravi identitet?

Kada su poslodavci saznali da je do učenika doprla informacija o pravom identitetu nastavnika, reagovali su na sledeći način: *Moj poslodavac je već znao da nisam izvorni govornik, pa mu ni reakcija nije bila burna; Nije mu bilo bitno šta se dešava na času i više je mario da nas "proda" kao izvorne govornike, Već je znao da nisam izvorni govornik i nije se iznenadio, Upozorio me da je kašnivo kada odamo svoje pravo poreklo, ali me nije kaznio; Rekao mi je da pripazim da se to više ne ponovi.*

Zaključujemo da su poslodavci fleksibilniji prema situacijama u kojima učenici dolaze do saznanja da je nastavnik izvorni govornik. Prema svedočenjima ispitanika, poslodavci nisu reagovali burno, što potvrđuje pretpostavku da se stroga selekcija nastavnika najviše odvija u početnim fazama zapošljavanja, tj. prilikom selekcije prijavljenih kandidata za intervju.

4.1.1.5.8. Pitanje 8: Da li biste se ponovo prijavili na sličan oglas koji ističe izvornog govornika kao idealnog kandidata?

S obzirom na njihovo dosadašnje iskustvo tokom lažnog predstavljanja pred učenicima i poslodavcima, većina je rekla da bi se ponovo javila na takve oglase. Na slici broj 3 se nalazi prikaz njihovih odgovora.

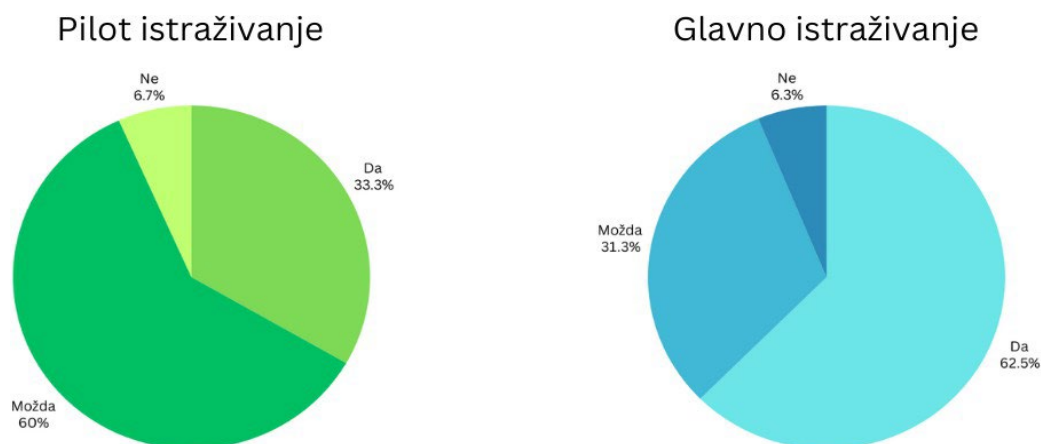
Slika br. 3

Skoro dve trećine nastavnika je izrazilo želju da se i dalje javlja na oglase za izvorne govornike i obrazložilo je svoju želju sledećim izjavama: *Treba mi posao, a moj lažni identitet ne utiče na kvalitet nastave; Imam akcenat kao izvorni govornici i niko ne može da posumnja u mene; Verujem da mogu da dobijem posao kao izvorni govornik i budem više plaćena; Nikad nisam imala problema, samo divna iskustva; Sve dok se stigma sa neizvornog govornika ne ukloni i dok nam se satnice ne izjednače, radiću ovako i pretvaraću se da sam izvorni govornik; Takođe neću da me prodaju kao izvornog govornika, a da radim za dva dolara jer sam u suštini neizvorni govornik; Znam engleski dovoljno dobro da pariram izvornim govornicima; Te kompanije ne umeju da naprave razliku između izvornog i neizvornog govornika, pa ih je lako prevariti; Zato što dobro plaćaju izvorne govornike; Zarada je bolja.*

Nešto manje od jedne trećine nastavnika je odgovorilo da bi se možda ponovo javili na oglase za izvorne govornike, a njihova odluka zavisi od visine zarade i uslova za rad i saradnju sa školom. Jedan ispitanik ne želi da se prijavi na takve oglase jer *“je proces prijavljivanja na takve oglase gubljenje vremena zato što škole traže dokumente kao dokaz da si izvorni govornik, a čim shvate da nisi izvorni govornik nude manju satnicu.”*

4.1.1.5.9. Rezultati u odnosu na pilot istraživanje

Ukoliko napravimo poređenje sa rezultatima iz pilot istraživanja, primetićemo da se stav nastavnika prema oglasima u kojima škole traže izvorne govornike drugačiji. Slika 4 daje uporedni prikaz odgovora na pitanje *Da li biste se ponovo prijavili na oglas u kojem se traži izvorni govornik?*

Slika 4.

Nakon poređenja rezultata sa slike 4, primećuje se da je u pilot istraživanju 60% ispitanika odgovorilo da bi se možda ponovo javili na oglas kojim se traži izvorni govornik, dok u glavnom istraživanju 60% ispitanika bi se svakako ponovo javilo na takav oglas. U pilot istraživanju je manji procenat ispitanika (33.3%) siguran da bi se javio na oglase ove vrste, dok u glavnom istraživanju sličan procenat ispitanika (31.3%) smatra da bi se javio ukoliko uslovi rada budu zadovoljavajući. Pretpostavljamo da nastavnici sada imaju otvoreniji stav prema javljanju na ovakve oglase i da su spremniji da konkurišu za poslove namenjene izvornim govornicima nego par godina ranije.

4.1.2. Treći deo upitnika

Treći deo upitnika sadrži pitanja o ideologiji izvornog govornika. Njegov cilj je bio da saznamo u kojoj meri su ispitanici upoznati sa ovom ideologijom, da li se osećaju diskriminisano, kako doživljavaju diskriminaciju i šta predlažu da se učini povodom poboljšanja položaja nastavnika.

4.1.2.1. Diskriminacija neizvornih govornika

Skoro 70% ispitanika smatra su neizvorni govornici diskriminisani u odnosu na neizvorne govornike. Prema njihovim rečima, ta diskriminacija se ogleda u prioritizaciji izvornih govornika koje je većina škola spremna da plati najmanje tri puta više nego ostale nastavnike. Ispitanici su takođe dodali da smatraju da status izvornog govornika ne garantuje znanje i veštine prenošenja znanja i da ih stav škola prema neizvornim govornicima dodatno vređa. Primetili su da je izgovor presudan u odabiru nastavnika, pa su nastavnici čiji izgovor engleskog jezika nije blizak ili sličan izgovoru izvornog govornika marginalizovani. Ispitanici zapažaju da su roditelji spremni da plate više za časove koje drže nastavnici iz Amerike nego iz ostalih krajeva sveta i nazivaju takvu praksu *elitizmom koji favorizuje Amerikance kao nastavnike*.

4.1.2.1.1. Diskriminacija neizvornih govornika u odnosu na izvorne govornike

Neizvorni govornici imaju sužen izbor škola za koje mogu da rade i nemaju mnogo prilika za napredovanje, dok poslodavci nisu uvek spremni da pruže šansu neizvornim govornicima već ih čak na samom početku ne uzimaju u razmatranje ukoliko znaju da kandidati nisu izvorni govornici. Ispitanici ističu da ih marginalizuju i izoluju ne samo poslodavci i škole već i kolege nastavnici izvorni govornici u grupama nastavnika na društvenim mrežama. Izvorni govornici uživaju više tolerancije za svoje greške i propuste u nastavi u odnosu na neizvorne govornike. Ispitanici su takođe primetili da učenici pokazuju više poštovanja prema nastavnicima izvornim govornicima. Izvorni govornici imaju više mogućnosti da se zaposle u školama širom sveta dok neizvorni govornici nisu dobrodošli u tolikoj meri i njihove mogućnosti su prilično ograničene.

Slede tri citirana odgovora koja sažimaju uverenja koja ispitanici imaju o diskriminaciji kojoj su nastavnici neizvorni govornici izloženi:

„[Diskriminacija se ogleda] u tome sto neko ko ima pasoš države u kojoj je engleski zvaničan jezik, momentalno ima veću satnicu od nekoga ko nema pasoš iz države sa engleskog govornog područja. Predavati neki jezik je izuzetno složen posao koji ne podrazumeva samo znanje iz te oblasti već i sposobnost da se vešto prenese to znanje. Izvorni govornici engleskog jezika najčešće govore samo engleski jezik, a kako im je maternji, često nisu svesni da oni zapravo ne znaju šta znači učiti neki jezik. Izvorni govornici mogu biti fantastični nastavnici, da ne ispadne da ne bi trebalo da predaju uopšte. Problem je što škole koje zapošljavaju nastavnike, apsolutno ne shvataju koliko veština osoba koja predaje treba da ima, već je često pasoš jedini kriterijum pri zapošljavanju.”

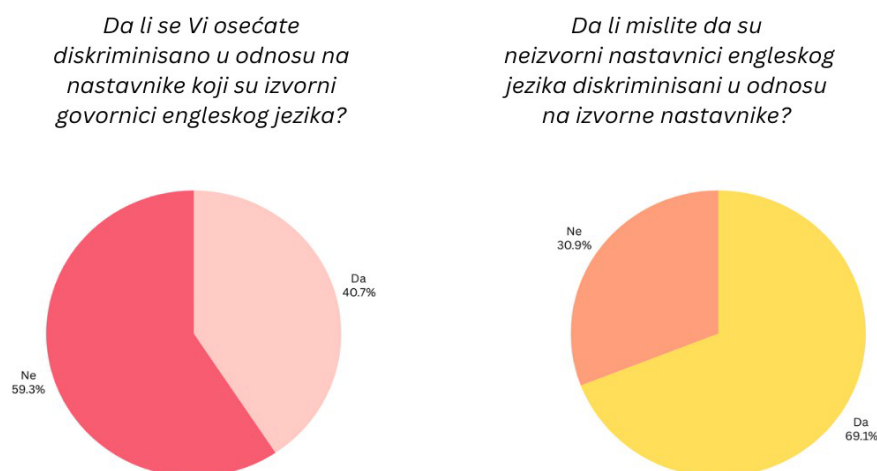
„Na dosta poslova se nije moguće ni prijaviti ukoliko niste izvorni govornik, bez obzira na to koliko dobro poznajete jezik, kakav vam je portfolio ili iskustva klijenata. Ovo smatram ekstremno nefer tretmanom jer ne uzima u obzir različite životne situacije. Iako sam Srпкиnja i živim u Novom Sadu, bila sam udata za Britanca 4 godine, koristila engleski gotovo isključivo u svom svakodnevnom životu i neretko njega ispravljala kad se nepravilno izražava (should of done that... i tako to). Dalje, kao neko ko je učio engleski u školi, uvek sam bolje baratala gramatičkim terminima i pravilima, i najvažnije, imam lično iskustvo i poznajem frustracije učenja jezika, primećujem nelogičnosti u tom jeziku itd. Mislim da izvorni govornici ovo ne mogu, ni ja te stvari ne znam za srpski...”

„[Diskriminacija se ogleda] u banalnosti da posjedovanje papira nativizma znači ispunjavanje uslova natječaja. Ako je neko crnac ili žensko, a regruter traži muškog bijelca, to je diskriminacija budući da se ne traže sposobnosti, vještine i znanja. Dakle one stvari u kojima se možemo pošteno natjecati kroz život.” [ispitanik je upotrebio reč nativizam u značenju status izvornog govornika, što govori o njegovom nedovoljnom poznavanju terminologije u vezi sa ideologijom].

Na osnovu njih takođe zaključujemo da ispitanici diskriminaciju vide u manjoj zaradi, manjem broju prilika, pogrešnim kriterijumima zapošljavanja, ignorisanju kvalifikacija, veština i iskustava nastavnika neizvornih govornika i nemogućnosti da budu tretirani jednako kao i izvorni govornici kako bi imali prilike da pokažu svoje znanje i veštine.

4.1.2.1.2. Percepcija sopstvene diskriminacije

Na pitanje *Da li se Vi osećate diskriminisano u odnosu na nastavnike koji su izvorni govornici engleskog jezika?* oko 40% ispitanika je reklo da osećaju efekte diskriminacije, dok skoro 60% nema takav utisak. Uporedili smo odgovore na ovo pitanje sa odgovorima na prethodno pitanje *Da li mislite da su neizvorni nastavnici engleskog jezika diskriminisani u odnosu na izvorne nastavnike?* i predstavili slikom broj 5.

Slika 5.

Primećujemo da ispitanici u većem broju veruju da su nastavnici diskriminisani nego što smatraju da su oni sami izloženi diskriminaciji. Kako bismo saznali kakvu diskriminaciju osećaju, analizirali smo njihove opise načina na koji su diskriminisani. Više od dve trećine opisa pominje nižu satnicu i manju zaradu kao oblik diskriminacije kojoj su ispitanici izloženi. Osim manje zarade, ispitanici su naveli manji broj prilika za zaposlenje, teškoće u sticanju poverenja učenika, ignorisanje njihovih nastavničkih kvalifikacija, izloženost većoj kontroli i kritici u slučaju greške i predrasude o njihovom akcentu na osnovu kojeg poslodavci i učenici procenjuju sposobnosti ispitanika da izvode nastavu.

Sledeći citati govore o efektima diskriminacije na doživljaj nastavnika o sebi, njihovom emotivnom i psihičkom stanju i etičkim izazovima:

„Moj trud i zalaganje se ne cijene. Moji talenti i strast prema mom poslu padaju u sjenu samo iz razloga sto nisam rođena u nekoj drugoj zemlji. Nepravda koja pogađa kako finansijski tako i emotivno.”

„[kao manje plaćeni nastavnik]... morala sam se predstavljati kao izvorni govornik kako bih uvjerila studente da sam dovoljno kvalifikovana da predajem.”

„Dobijam manje novca i uvek imam osećaj inferiornosti u odnosu na njih [izvorne govornike].”

„Moje znanje se ne ceni dovoljno, nipodaštava se, imam slabiju potražnju i moram da

radim po nižoj ceni zbog predrasuda.”

U njima se kao dominantan efekat diskriminacije navodi manja zarada, koja se do sada u odgovorima ispitanika uvek nametala kao presudan kriterijum i motivator koji usmerava odluke i ponašanje ispitanika na tržištu nastave engleskog jezika. Opisi doživljene diskriminacije se podudaraju sa opisanim razlozima za diskriminaciju neizvornih govornika.

4.1.2.1.3. Nastavnici koji ne osećaju diskriminaciju

Dok 40% oseća diskriminaciju, 30% nastavnika veruje da diskriminacija postoji, ali je ne osećaju lično. Analizom njihovih profila koje smo dobili na osnovu rezultata, može se utvrditi da su to uglavnom nastavnici koji nemaju iskustvo rada u onlajn školama, što ih je pošteđelo izloženosti diskriminaciji, ili su to nastavnici koji odlučuju da se predstave kao izvorni govornici i na taj način se izборе za veću zaradu i privilegovani tretman.

U pilot istraživanju su svi ispitanici naveli da se osećaju diskriminisano, dok se u glavnom istraživanju tako oseća 40% ispitanika. I u ovom slučaju uporedni prikaz rezultata ukazuje na mogućnost da se sa protokom vremena pojavila tendencija opadanja broja nastavnika koji prihvataju svoj nepovoljan položaj na tržištu nastave kao nepromenljiv, stoga oni aktivno i samoinicijativno preduzimaju korake kako bi poboljšali svoj položaj na tržištu.

4.1.2.1.4. Percepcija sopstvene stručnosti

Od 123 ispitanika, njih 24 (19.5%) smatra da su manje stručni od izvornih govornika jer izvorni govornici bolje poznaju razgovorni engleski jezik, idiome, izreke, imaju bolji izgovor, intuitivno koriste gramatiku, bolje se snalaze sa izuzecima, lakše improvizuju, bolje razumeju i objašnjavaju kulturne reference. Primećujemo da se navedeni razlozi odnose na jezičke sposobnosti i performanse koje izvorni govornici stiču izloženošću engleskom jeziku i aktivnim korišćenjem engleskog jezika u svakodnevnom životu, što ne određuje izvornog govornika kao nastavnika jezika koji bi morao da ima metodološka, didaktička i pedagoška znanja i veštine potvrđene zvaničnim kvalifikacijama kako bi njihove jezičke performanse bile u službi kvalitetne nastave engleskog jezika.

U poređenju sa pilot istraživanjem, gde je 6.7% ispitanika izjavilo da se oseća manje stručnim od izvornih govornika, zapažamo da je najverovatnije došlo do porasta broja nastavnika koji su kritičniji prema svojoj stručnosti danas nego par godina ranije kada je sprovedeno pilot istraživanje. Želimo da istaknemo da se ta samokritičnost ne odnosi na realne kvalifikacije izvornih govornika, već na njihove jezičke sposobnosti koje su stekli rođenjem i životom na engleskom govornom području, što ukazuje na to da ispitanici pogrešno poistovećuju pojam stručnosti sa statusom izvornog govornika.

4.1.2.2. Uticaj ideologije na ispitanike

4.1.2.2.1. Informisanost ispitanika

Manje od polovina ispitanika (42.3%) nije čulo za ideologiju izvornog govornika pre popunjavanja upitnika. Dva ispitanika su znala da izvestan oblik diskriminacije neizvornih govornika postoji, a saznali su da se radi o ideologiji izvornog govornika putem upitnika. Za

ideologiju izvornog govornika je ranije čulo 57.6% ispitanika. Za nju su saznali najviše putem interneta (35), iz ličnog iskustva (12), na predavanjima na fakultetu (10), od kolega (6), u školama u kojima su radili (4), na seminarima i konferencijama (2), od učenika (1) i od kolege izvornog govornika (1).

Na osnovu ovih rezultata zaključujemo da internet ima najveći potencijal da proširi informacije o ovoj temi, da lično iskustvo igra veliku ulogu u motivaciji ispitanika da se informišu i raspitaju o trendovima zapošljavanja na tržištu nastave engleskog jezika i da nastavnici koji prolaze kroz formalno obrazovanje imaju prilike da saznaju o uticaju jezičke ideologije izvornog govornika u nastavi engleskog jezika. Primećujemo da seminari i konferencije, koji služe širenju i razmeni informacija, ne doprinose širenju svesti o ovoj temi u onoj meri u kojoj bi to bilo moguće da je njihov potencijal bolje iskorišćen i da se ovoj ideologiji posvećuje pažnja kao jednoj od gorućih tema u nastavi engleskog jezika.

U pilot istraživanju 53% ispitanika nije čulo za ideologiju izvornog govornika pre popunjavanja upitnika, što je skoro 10% više od ispitanika u glavnom istraživanju, pa postoji mogućnost da sve više nastavnika postaje upoznato sa ideologijom izvornog govornika i raspolaže većim brojem informacijama o njenim mehanizmima delovanja, što pomaže njihovom osnaživanju i proaktivnom stavu koji imaju prema svom položaju na tržištu nastave engleskog jezika.

4.1.2.2.2. Uticaj na profesionalno samopouzdanje

Većina ispitanika (74%) smatra da njihovo profesionalno samopouzdanje nije pod uticajem ideologije izvornog govornika, dok je procenat ispitanika koji se tako osećaju u pilot istraživanju bio manji (60%). Kada je u pitanju lično samopouzdanje 20% ispitanika iz pilot istraživanja je prijavilo manjak ličnog samopouzdanja zbog uticaja ove ideologije, dok u glavnom istraživanju 17% ispitanika oseća da ideologija utiče na njihovo lično samopouzdanje.

Ispitanici su podelili sledeće probleme, stavove i razmišljanja u vezi sa svojim smanjenim profesionalnim samopouzdanjem: *Svoje greške doživljam kao neznanje; Moram da se dokazujem jer je moje znanje potcenjeno; Izvorni govornik ima bogatiji rečnik i bolji izgovor od mene; Ne osećam se dovoljno kvalifikovanom za ovaj posao; Počinjem da sumnjam u svoju stručnost; Osećam se inferiorno jer su izvorni govornici uvek superiorni u odnosu na nas; Uvek sam u grču kada tražim posao i da će od mene tražiti da imam izgovor kao izvorni govornik; Moje znanje jezika nije nikada dovoljno dobro; Osećam se obezvređeno; Kad god poslodavac da prednost izvornom govorniku, ja imam manje samopouzdanja; Koliko god radila na svom usavršavanju, osećam kao da nikada neću moći da dostignem ono što izvorni govornici imaju.*

Ističemo osećanja koja dominiraju u odgovorima ispitanika: inferiornost, nedovoljnost, sumnja, stres, strepnja, obezvređenost, potcenjenost, nesigurnost i nesposobnost. Sva ova osećanja su po definiciji negativna i nastavnici ih osećaju zbog svog maternjeg jezika i porekla koji ih čini nepoželjnim i marginalizovanim. Nastavnici se osećaju odstranjeni i diskriminisani u poslovnom kontekstu, što utiče na njihove radne performanse, pa samim tim i na nastavu.

Sledeća dva citata prikazuju situacije u kojima su ispitanici isprva sumnjali u svoje nastavničke sposobnosti, ali su uspeali da sagledaju okolnosti iz drugog ugla uzevši u obzir rezultate svoga rada koji su im pomogli da poprave sliku o sebi kao nastavniku i da povrate profesionalno samopouzdanje:

“Imao sam mnogo momenata kada sam zaista sumnjao u vlastite sposobnosti, međutim nakon razgovora sa ljudima koji su bili u sličnim situacijama, jasno mi je kako zapravo stvari stoje.

Sada, posle 3 godine predavanja i bezbroj sjajnih recenzija kako od učenika, tako i od roditelja, ja sam napokon svjestan svog znanja i mogućnosti, uprkos tuđim iskrivljenim tvrdnjama i idejama."

„U početku je ovo imalo uticaja na mene, ali nakon određenog perioda sam shvatio da to uopšte nije onako kako sam zamišljao. A iz dolje navedenog primjera ćete shvatiti zašto. Mišljenja sam da je učenicima donekle zanimljiviji rad sa izvornim govornikom, jer većina učenika nije imala priliku ili se nikad nije uživo susrela sa izvornim govornikom. Naravno da to može ostaviti neki trag na nas, nastavnike, ali i mi trebamo shvatiti učenike i njihovu želju da ih podučava izvorni govornik. Nažalost, današnjim generacijama i to brzo dosadi. Navešću moj primjer, koji može biti zanimljiv. Moja škola sarađuje sa izvornim govornikom engleskog jezika, koji 2 puta mjesečno drži časove umjesto mene (uz moje prisustvo). Na početku je djeci bio zanimljiviji od mene, jer su sa njim uglavnom razgovarali o nekim temama, a ja sam bio "dosadni" nastavnik koji podučava gradivo i drži se plana i programa. Kad je on počeo sa njima raditi konkretnije vježbe i gradivo, odmah je i on postao „dosadni" nastavnik kao i ja. Tako da dosta toga zavisi i od profila učenika sa kojima se radi bez obzira ko sa njima radi."

Ovakva iskustva nastavnika mogu biti korisna kao vid podrške nastavnicima koji se tek susreću sa diskriminacijom i osećaju njen jak uticaj zbog kojeg ne mogu da sagledaju svoju stručnost i sposobnost objektivno. Oni tada podležu samodiskriminaciji, osećaju inferiornosti i sindromu uljeza koji utiče na njihovo samopouzdanje. Kolege koje su prošle to početničko negativno iskustvo, koje su uspele da prevaziđu samodiskriminaciju i osećaj inferiornosti na načine koje su ispitanici opisali u svojim odgovorima, mogu da daju dragocen i koristan savet drugim nastavnicima, što otvara pitanje značaja podrške među nastavnicima koji doživljavaju diskriminaciju.

4.1.2.2.3. Uticaj na lično samopouzdanje

Na pitanje kako ideologija utiče na njihovo lično samopouzdanje, ispitanici su podelili sledeće stavove, osećanja i razmišljanja: *Smatram se nedostojnom u odnosu na izvornog govornika; Plašim se da ću nešto pogrešiti, pa gubim fokus sa bitnih stvari; Mislim da nikada neću dostići nivo izvornog govornika; Ne osećam se dovoljno kvalifikovanom za ovaj posao; Zarađujem malo novca; Nikad neću moći da savladam jezik kao izvorni govornici; Osećam da sam u podređenom položaju jer sam rođena tu gde jesam i to nikako ne mogu da promenim; Postoji toliko stvari koje ne znam o engleskom jeziku; Nemam motivacije ni samopouzdanja generalno; Mislim da uvek mogu bolje i nikad nisam sigurna u sebe.*

Ističemo osećanja koja dominiraju u odgovorima ispitanika: nedovoljnost, inferiornost, strah, nesposobnost i nesigurnost. Osećanja se podudaraju sa osećanjima koje ispitanici imaju u poslovnom kontekstu, što ukazuje na uticaj koje profesionalno samopouzdanje može da ima na lično samopouzdanje.

Istakli bismo par citata koji predstavljaju opšti stav ovih ispitanika o svojem narušenom profesionalnom samopouzdanju koje se prelijeva na lično samopouzdanje:

„Diskriminacija od samog početka utiče na motivaciju. Zašto se truditi ako je nešto u startu osuđeno na propast."

„U neku ruku smatram da koliko god da se trudim nisam dovoljno cijenjena. Ovo dovodi u pitanje moj lični identitet i ugrožava moje pravo na slobodu izražavanja jer često moram biti u situaciji da krijem ko sam zaista i da izbjegavam da pričam o svojoj kulturi. Osjećam se kao uljez i neko ko se pretvara. To me jako pogađa naročito zbog toga što u životu ne volim da lažem i želim

da budem ponosna na rezultate svog truda rada i zalaganja.”

Nastavnici mogu teško doživjeti uticaj diskriminacije na sebe i svoj integritet jer osećaju da su im ugrožena osnovna ljudska prava, pravo da se slobodno izražavaju i da slobodno ispoljavaju svoj identitet. Kroz odgovore nastavnika saznajemo da nastavnici imaju moralne dileme jer iskrenost i poštenje ne bivaju nagrađeni na tržištu nastave jezika, takoreći „ne isplate se“ u doslovnom i prenesenom značenju.

4.1.2.2.4. Prilike za zaposlenje

U pilot istraživanju je 93% ispitanika izjavilo da ideologija izvornog govornika umanjuje njihove šanse za zaposlenje, dok je u glavnom istraživanju taj stav podelilo 60.9% ispitanika, što ukazuje na mogućnost da su nastavnici vremenom postali proaktivniji kako bi demarginalizovali svoj status na tržištu.

Ta proaktivnost se ogleda u većoj rešenosti da pronađu način da budu pozvani na razgovor, što često podrazumeva već pomenuta neetička rešenja poput falsifikovanja identifikacionog dokumenta, ali i kvalifikacija. Dok nastavnici na taj način povećavaju svoje prilike, oni s druge strane održavaju ideologiju izvornog govornika na tržištu.

4.1.2.3. Predlozi i ideje za suprotstavljanje ideologiji

4.1.2.3.1. Motivacija za borbu protiv ideologije

Iako su postali proaktivniji, manje nastavnika smatra da je potrebno boriti se protiv ideologije izvornog govornika (72%) nego što je to bio slučaj sa nastavnicima u pilot istraživanju (86%). Porast broja proaktivnih nastavnika je obrnuto proporcionalan broju nastavnika koji vide smisao u borbi protiv ove ideologije.

Ispitanici koji smatraju da se treba boriti protiv ideologije izvornog govornika najčešće su navodili kao glavni razlog za borbu svoje uverenje da kvalifikovani nastavnici treba da imaju jednake mogućnosti i prilike na tržištu bez obzira na svoj maternji jezik. Veliki broj odgovora je sadržavao primere iz nastavničke prakse i iskustva o nestručnosti izvornih govornika koji nisu kvalifikovani za posao nastavnika, o doživljenoj diskriminaciji zbog svog maternjeg jezika ili akcenta, o važnosti sticanja metodičkih i pedagoških znanja i veština, o pristupu učenicima i odnosu prema nastavi i sličnim faktorima koji određuju uspešnog nastavnika.

Istakla bih nekoliko odgovora koji mogu da posluže kao ilustracija glavnih ideja o borbi protiv ideologije izvornog govornika:

„Zato što je [ideologija] suštinski netačna, da izvorni govornik može imati bolji osećaj za jezik ili bolji izgovor, ali neizvorni govornici mogu biti bolji u npr. objašnjavanju gramatičkih pravila jer su i sami morali da ih nauče. Ni jedna ni druga grupacija nije inferiorna u odnosu na drugu.”

„Tek sada sam, pojavom ovog upitnika, osvestila činjenicu da ovo nije samo moj problem sa kojim se već godinama suočavam, već da je to problem mnogih drugih predavača, i da ga zbog mlađih generacija treba razrešiti i učiniti njihova iskustva u radu mnogo prijatnijim i postavljenim na zdravije osnove nego što se to činilo do sada. Neizmerno mi je drago što se pojavila ovakva inicijativa, jer je ovaj problem mene lično koštao i mentalnog i fizičkog zdravlja, i ne bih želela da u budućnosti mladi ljudi prolaze kroz slična iskušenja.”

„Sami po sebi izvorni govornici nisu problem kada su kvalifikovani da taj posao rade. Moj problem je što se ljudi koji nisu kvalifikovani nazivaju profesorima engleskog i dobijaju posao i naplaćuju časove više nego mi, a jedina njihova kvalifikacija je to „izvorni govornik“.

Ispitanici izražavaju nezadovoljstvo zbog diskriminacije kojoj su izloženi, žele da se situacija promeni u korist svih kvalifikovanih nastavnika bez obzira na njihov maternji jezik kako bi sada i u budućnosti nastavnici mogli da imaju jednake prilike i da budu procenjeni na osnovu znanja i veština, a ne na osnovu zemlje porekla.

4.1.2.3.2. Načini borbe protiv ideologije

Nakon obrazlaganja zašto je potrebno boriti se protiv ideologije izvornog govornika, ispitanici su davali predloge za načine na koje smatraju da je potrebno sprovesti tu borbu. Ispitanici su navodili edukaciju svih učesnika u nastavi (nastavnici izvorni i neizvorni govornici, poslodavci, regruteri, učenici i roditelji) i širenje svesti i informacija o ovoj ideologiji kao jedne od prvih koraka koje bi trebalo da preduzmemo u borbi protiv ideologije izvornog govornika. Kada je u pitanju edukacija i širenje svesti, ispitanici predlažu da koristimo društvene mreže i interaktivan sadržaj kako bi informacije o dešavanjima na tržištu nastave engleskog jezika doprle i do šire javnosti. Ispitanici takođe veruju da svojim odgovornim i kvalitetnim radom i rezultatima koje postižemo takvim pristupom nastavi možemo da demonstriramo svoje veštine i doprinos koji možemo da damo napretku učenika.

Među predlozima su i saveti da se uvek predstavljamo kao izvorni govornici i da se u oglasima za posao ne koriste izrazi *izvorni govornik* i *neizvorni govornik* (eng. *native speaker* i *non-native speaker*), već *kvalifikovani nastavnik* i *stručni nastavnik*. Kada su oglasili u pitanju, ispitanici smatraju da se u njima ne treba naći zahtev da nastavnik potiče iz određene države jer poreklo nije u vezi sa stručnošću i znanjem. Ispitanici polažu nadu u nauku i naučna istraživanja koja se bave ovim problemom i očekuju da naučna saznanja i rezultati pomognu nastavnicima u praksi. Oni takođe veruju da poslodavci imaju veliku moć da zaustave ideologiju izvornog govornika, ali da je to teško izvodljivo bez pomoći države i institucija koje bi uvele zakonsku regulativu i kazne za poslodavce koji diskriminišu nastavnike. Ispitanici veruju da nastavnici neizvorni govornici ne treba da pristanu da rade za niske satnice jer će takvim bojkotom pokrenuti poslodavce na razmišljanje i preispitivanje i eventualno dovesti do poboljšanja položaja nastavnika na tržištu. Udruživanje nastavnika neizvornih govornika je još jedna ideja za borbu jer organizovana grupa ima moć da istupi javno kao predstavnik svih nastavnika i u njihovo ime širi informacije i svest o dalekosežnosti ovog problema i važnosti njegovog rešavanja. Jedan od predloga je uvođenje uskostručnog testa znanja koji sadrži lingvističko-metodička pitanja i koji bi odredio podobnost kandidata za posao nastavnika.

Ispitanici su vrlo detaljno opisivali svoje viđenje načina na koji bi se trebalo boriti protiv ideologije izvornog govornika, a prethodni pasus je sažeti prikaz njihovih ideja i razmišljanja. Osim što su delili predloge i ideje za borbu, izrazili su i želju da saznaju više o rezultatima ovog i nekih narednih istraživanja, što govori o njihovoj želji i zainteresovanosti da budu u toku sa saznanjima kako bi ih eventualno primenili jer im je važno da se problem diskriminacije neizvornih govornika reši ne samo u njihovom ličnom slučaju već i sistemski i postigne jednakost i ravnopravnost za sve.

4.1.2.3.3. Odsustvo motivacije za borbu protiv ideologije

Ispitanici (28%) koji smatraju da nema smisla boriti se protiv ideologije izvornog govornika obrazložili su svoj stav sledećim izjavama koje sumiraju i sažimaju obrazloženja ispitanika: *Kvalitetan profesor uvek nađe učenike iako je neizvorni govornik; Učenici biraju kome će da plate časove i mi tu ništa ne možemo da promenimo; Izvorni govornici su svakako bolji od nas koji govorimo "broken English" jer će učenik zbog njihovog izgovora govoriti bolji engleski nego ako ga neko od naših uči; Učenici će uvek birati osobu čiji akcenat joj više prija bez obzira na stručnost; To bi bilo gubljenje vremena; Ja sam zadovoljna opcijama koje imam iako sam neizvorni govornik; Borba nije moguća jer škole traže ono što učenici traže i mi povodom toga ne možemo ništa; Nikada nisam čula da iko ima problem sa ovom ideologijom; Ne osećam se ugroženo; U mom okruženju nema ovakve diskriminacije; Ipak je izvorni govornik to što jeste i nema tu smisla boriti se; Izvorne govornike će uvek više ceniti; Svako može svojim radom da dokaže da li je dobar nastavnik i nema potrebe da se bori; Ja imam dovoljno znanja da učim decu elementarnom engleskom u osnovnoj školi i ne osećam se ugroženo; Kod nas u BiH ovo nije toliko rasprostranjeno i ja ne vidim pretnju u ovoj ideologiji; Nema ovoga u mom okruženju.*

Ispitanici uglavnom ne osećaju potrebu da se bore jer se ne osećaju ugroženo u svom okruženju gde rade i žive. Jedan deo ispitanika nije osetio efekte diskriminacije i ne vidi potrebu da se bori protiv ičega. Neki od ispitanika veruju da su izvorni govornici svakako superiorniji zbog svog izgovora i porekla ili zbog svog statusa na tržištu, pa ne vide smisao boriti se protiv nekoga ko će uvek biti u prednosti i smatraju borbom uzaludnom ili gubljenjem vremena.

4.1.3. Rezultati dobijeni iz intervju

Polustrukturirani intervju je korišćen kao dopunski kvalitativni instrument kako bi se prikupile dodatne i detaljnije informacije o iskustvu i stavovima ispitanika u vezi sa ideologijom izvornog govornika. Učestvovalo je osam ispitanika kojima je zagarantovana anonimnost. Radi anonimnosti, ispitanici su nazvani *Ispitanik 1, Ispitanik 2, Ispitanik 3, Ispitanik 4, Ispitanik 5, Ispitanik 6, Ispitanik 7 i Ispitanik 8*. Predstavićemo profile ispitanika koji su sastavljeni na osnovu odgovora koje su ispitanici dali na pitanja iz elektronskog upitnika.

4.1.3.1. Ispitanik 1

4.1.3.1.1. Profil na osnovu podataka iz upitnika

Ispitanik 1 govori srpski kao maternji jezik, muškog je roda i ima između 46 i 55 godina. Nema formalno obrazovanje za nastavnika engleskog jezika, poseduje TEFL sertifikat za nastavnika i C2 Proficiency sertifikat o poznavanju engleskog jezika. Ima između 4 i 6 godina nastavničkog iskustva koje je stekao u nekoliko onlajn škola engleskog jezika. Škole u kojima je radio su imale sedišta u Rusiji, Kini, Japanu i na Tajvanu. Nema iskustvo rada u fizičkim privatnim školama i jezičkim centrima.

Prijavljivao se na oglase za nastavnika engleskog jezika čak i kada su namenjeni izvornim govornicima jer veruje da ima dobar izgovor engleskog jezika koji mu omogućava da bude prepoznat kao Amerikanac. Poslodavcu se uvek predstavljao kao izvorni govornik, nije krio svoje

pravo ime i u tom slučaju je dobijao zaposlenje. Nakon toga poslodavcu nije priznao da nije neizvorni govornik. Nije mu bilo nelagodno da se predstavlja učenicima kao izvorni govornik, a iskustvo rada u školi u kojoj radi kao izvorni govornik ocenjuje kao opušteno i bezbrižno iskustvo. Nije se bojao da će učenici otkriti njegov pravi identitet niti je ikada poželio da otkrije svoj identitet učenicima jer veruje da je njegov izgovor engleskog toliko dobar da nikoga ne navodi na sumnju da on nije izvorni govornik. Učenici nisu otkrili njegov identitet u međuvremenu. Ukoliko bi imao prilike da se ponovo javi na oglas kojim se traže izvorni govornici uvek bi to učinio jer veruje da govori engleski jezik kao izvorni govornik.

Misli da su nastavnici neizvorni govornici diskriminirani u odnosu na neizvorne govornike i da se ta diskriminacija ogleda u manjoj zaradi i malom broju prilika za pronalaženje posla. On se ne oseća diskriminirano i ne smatra da je manje stručan u odnosu na izvorne govornike. Ideologija izvornog govornika ne utiče na njegovo profesionalno, lično samopouzdanje i poslovne prilike.

Ispitanik 1 je pre popunjavanja upitnika saznao za ideologiju izvornog govornika od svojih klijenata i veruje da je ova ideologija „čist rasizam” protiv kojeg se treba boriti jer se sposobnost korišćenja engleskog kao maternjeg jezika ne može izjednačiti sa sposobnošću prenošenja znanja tog jezika učenicima. Misli da nije moguće izboriti se protiv ove ideologije kao pojedinac, ali veruje da bi neizvorni govornici kao poslodavci mogli da „razbiju ovu ideologiju u paramparčad” kada bismo imali pomoć državnih institucija i novac.

4.1.3.1.2. Podaci iz intervjua

Ispitanik nema formalno obrazovanje za nastavnika, a u intervjuu je istakao da je posvetio izvesno vreme proučavanju materijala sa raznih TEFL kurseva pre nego što je položio svoj TEFL ispit. Razmišljao je o CELTA i DELTA kursu, ali je odlučio da ih ne pohađa jer nije bio siguran da li je polaganje tih kurseva investicija ili trošak jer su kursevi skupi, a nije bio siguran da bi mu pomogli u pronalaženju posla.

Pored škola iz Japana, Kine, Rusije i Tajvana za koje je radio, Ispitanik 1 je pomenuo i jednu školu iz Južne Koreje za koju je radio kada je ovaj intervju sa njim obavljen. Kako je u Koreji ideologija izvornog govornika vrlo zastupljena i utiče na poslovne prilike nastavnika koji su neizvorni govornici (Hwang & Yim, 2019), interesovalo me je kako je uspeo da dobije posao u jednoj od škola koje imaju vrlo visoke kriterijume zapošljavanja kada je poreklo kandidata u pitanju. Odgovorio je da je promenio svoje pravo ime i da u toj školi koristi svoj engleski alijas. Pošto živi i radi u Americi i može da dokaže svoj boravak u SAD-u, niko nije proveravao druge detalje njegovog identiteta. U ovoj korejskoj školi zarađuje novac koji zarađuju i izvorni govornici.

Ispitanik je govorio o svom prethodnom radnom iskustvu u jednoj ruskoj onlajn školi u kojoj je koristio svoje pravo ime i Bosnu i Hercegovinu kao svoju tada trenutnu lokaciju. Njegov menadžer u toj školi ga je predstavljao učenicima kao izvornog govornika i postavio mu je zahtev da se predstavlja kao izvorni govornik. Međutim, ispitanik je to odbio jer ne želi da se lažno predstavlja. Dodao je da je uvek u toj školi govorio da nije izvorni govornik ako mu neko postavi takvo pitanje. Kaže da u toj školi učenici nisu imali poverenja u njegovo znanje, pa su ga često proveravali i dovodili u pitanje informacije o jeziku koje je prenosio učenicima, što on povezuje sa činjenicom da su znali da nije izvorni govornik i da zbog toga u njega nisu imali poverenja. Novac koji je zarađivao u ovoj ruskoj školi je bio manji jer je satnica za koju je radio bila satnica namenjena neizvornim govornicima.

Ispitanik je dodao da kada god se prijavljivao na oglase za izvorne govornike iz Bosne i

Hercegovine, koristeći svoju IP adresu u toj zemlji, nije dobijao povratnu informaciju ili odgovor od poslodavca. Probao je da se prijavi za iste poslove koristeći američku IP adresu dok je boravio u Americi, što mu je pomoglo da dobije odgovor na prijavu i poziv za intervju od škole. Kako je IP adresa presudna u procesu selekcije kandidata koji će biti pozvani na intervju, ispitanik je svojim prijateljima i kolegama činio uslugu i slao prijave za posao u njihovo ime sa svoje IP adrese u Americi kako bi im pomogao da dobiju priliku da budu pozvani na intervju.

Ispitanik bi savetovao svoje kolege neizvorne govornike da rade na svom akcentu i izgovoru ukoliko imaju problema zbog ideologije izvornog govornika. Dodaje da se on sam ne bi nikada pretvarao da je izvorni govornik čak i da mu egzistencija zavisi od takvog posla. Ispitanik je dodao da je često učenicima koji nisu znali odakle on zaista potiče govorio kako često putuje na Balkan poslom kako bi opravdao drugačije okruženje u kojem je držao nastavu kada bi posećivao Bosnu i Hercegovinu. Tada bi njegovi učenici komentarisali da su nastavnici sa Balkana bolji nastavnici u odnosu na nastavnike sa Filipina koji su takođe jeftini nastavnici kao balkanski.

Objašnjavajući svojim rečima ideologiju izvornog govornika, ispitanik je rekao da je to neprilagođavanje svog govora nivou učenika i upotreba engleskog jezika na visokom nivou bez svesti na kojem nivou poznavanja jezika se nalazi učenik ili sagovornik. Ispitanikovo objašnjenje daje uvid u njegovo nepotpuno shvatanje postulata ove ideologije, njenog porekla i njenog mehanizma delovanja.

4.1.3.1.3. Analiza podataka

Primećuju se izvesne nedoslednosti u izjavama koje je ispitanik dao o svom ponašanju u korejskoj školi, ruskoj školi i upitniku. Naime, u upitniku je naveo da se uvek predstavljao kao izvorni govornik svojim pravim imenom i prezimenom i da nije otkrio svoj identitet poslodavcu i učenicima jer veruje da je njegov izgovor toliko dobar da ne budi sumnje o njegovom poreklu ni kod poslodavaca ni kod učenika. Škole koje je naveo u upitniku i za koje je radio koristeći svoje pravo ime i prezime zapošljavaju izvorne i neizvorne govornike i imaju fleksibilan stav prema poreklu kandidata i nemaju strogu selekciju. Međutim, škola iz Južne Koreje nije fleksibilna i prilično je stroga kada je maternji jezik i zemlja porekla kandidata u pitanju pa je ispitanik konkurisao za radno mesto koristeći anglofono ime jer „*stranci imaju problem da izgovore moje ime*”. S obzirom da je i pre rada u korejskoj školi radio u školama u kojima su engleski učili stranci kojima nisu bliska srpska imena (Kina, Japan, Tajvan), nameće se pitanje zašto ispitanik nije ranije mislio o poteškoćama koje njegovi učenici imaju sa izgovaranjem njegovog imena, pa je tek nakon nekoliko godina rada u onlajn školama rešio da prilagodi svoje ime kako bi učenici iz korejske škole mogli da mu se obrate imenom. Pretpostavljamo da se ovde radi prilagođavanju imena koje je više u vezi sa strogim kriterijumima korejske škole koja ne toleriše neizvorne govornike i koja dobro plaća nastavnike izvorne govornike. Takođe se može zapaziti da je u upitniku ispitanik naveo da se uvek predstavljao kao izvorni govornik, dok je u intervjuu rekao da nije želeo da ispuni zahtev poslodavca i da je učenicima uvek priznavao odakle dolazi.

Osim nedoslednosti u vezi sa identitetom, uočava se ispitanikova sklonost ka uverenju da je „*dobar akcenat*” presudan faktor u dobijanju posla. Ispitanik veruje da je njegov dobar akcenat njemu omogućio da dobije posao kao izvorni govornik i da niko ne dovodi u sumnju njegovo znanje jer zvuči kao Amerikanac. Međutim, u ruskoj školi su znali da je iz Bosne i Hercegovine pa je njegovo znanje nailazilo na sumnjičavost i podozrivost učenika uprkos njegovom dobrom akcentu.

Zbog nedoslednosti u izjavama u upitniku i intervjuu, stavova prema akcentu, menjanja

svog pravog imena u anglofono, korišćenja američkih dokumenata da dokaže svoje poreklo i načina na koji je objasnio svoj boravak na Balkanu svojim učenicima koji nisu znali odakle je, smatramo da je ispitanik tako postupio jer je internalizovao ideologiju izvornog govornika verujući da dobar akcenat i američko poreklo mogu da obezbede dobro plaćen posao i prilagodio je svoje ponašanje kako bi dobio praktičnu korist. Ispitanik je u upitniku odgovorio da ideologija izvornog govornika ne umanjuje njegove prilike za zaposlenje, njegovo lično i profesionalno samopouzdanje, što nije u skladu sa njegovim ponašanjem koje je opisao u intervjuu i koje ukazuje na manjak samopouzdanja u svoje poreklo i identitet.

4.1.3.2. Ispitanik 2

4.1.3.2.1. Profil na osnovu elektronskog upitnika

Ispitanik 2 govori sprski kao maternji jezik, muškog je roda i ima između 26 i 35 godina. Nema formalno obrazovanje za nastavnika engleskog jezika, nema sertifikate za nastavnika niti sertifikate o poznavanju engleskog jezika. Nastavničko iskustvo je stekao u jednoj onlajn školi i ima 6 godina iskustva rada u njoj. Škola za koju je radio ima sedište u Japanu. Nije se nikad prijavljivao na oglase za izvorne govornike jer nema pasoš iz poželjnih zemalja (Amerika, Velika Britanija, Kanada, Australija i Novi Zeland). Nema iskustvo rada u fizičkim privatnim školama i jezičkim centrima.

Ispitanik misli da su nastavnici neizvorni govornici diskriminirani u odnosu na neizvorne govornike i da se ta diskriminacija ogleda u nižoj plati i manjoj zaradi. On se ne oseća diskriminirano ni manje stručno u odnosu na izvorne govornike, nema smanjeno lično i profesionalno samopouzdanje, ali smatra da ideologija izvornog govornika umanjuje njegove prilike za zaposlenje.

Čuo je za ideologiju izvornog govornika ranije negde na internetu i smatra da se protiv ove ideologije treba boriti. Ispitanik je naveo da razlozi leže u činjenici da stručnost nastavnika ne zavisi od njegovog maternjeg jezika. Kao efikasan način borbe predlaže edukaciju učenika o uticaju ideologije na njihov doživljaj nastavnika.

4.1.3.2.2. Podaci iz intervjuja

Ispitanik je rekao da nema formalno obrazovanje za nastavnika, ali je dodao da je posvetio barem šest meseci izučavanju TEFL materijala kako bi položio TEFL ispit. Sadržaj TEFL kurseva ga je zainteresovao i značio mu je u pripremanju za posao nastavnika. Nakon što je proučio TEFL materijal, osećao se sigurnije i opuštenije u nastavi. Nije pohađao CELTA ili DELTA kurs jer su to skuplji kursevi od TEFL kursa, pa nije mogao da ih priušti jer je kao neizvorni govornik u pomenutoj japanskoj školi zarađivao nedovoljno novca da bi mogao da investira u ovaj vid usavršavanja.

Učestvovao je na nekoliko intervjuja za onlajn škole, ali je odlučio da radi samo za jednu od njih jer je ta škola zapošljavala izvorne i neizvorne govornike, pa je mogao da se zaposli u toj školi koristeći svoj pravi identitet. Na intervjuima za druge škole je saznao da škole traže od nastavnika da se predstavljaju učenicima kao izvorni govornici, da ne otkrivaju odakle zaista dolaze i neke škole su menjale imena nastavnicima kako bi ona zvučala anglofono. U početku mu ti uslovi nisu smetali, ali kasnije je shvatio da bi bio plaćen kao neizvorni govornik, a predstavljen učenicima

kao izvorni govornik. Ti uslovi su ispitaniku zasmetali i nije želeo da radi za takve škole, pa mu je izbor škola u kojima može raditi bio sužen na jednu školu sa sedištem u Japanu.

Ispitanik je nakon šest godina napustio tu školu jer je zarađivao manje novca kao neizvorni govornik. Ta škola je pravila jasnu razliku između nastavnika koji su izvorni govornici i onih koji to nisu. Na svom sajtu su svakog nastavnika označavali kao "*native teacher*" ili "*non-native teacher*" (eng. "*nastavnik izvorni govornik*" ili "*nastavnik neizvorni govornik*") i učenici su imali prilike da ocene svakog nastavnika sa kojim su imali čas i da ostave komentar na nastavnikov rad. Škola je na svom promotivnom blogu promovisala izvorne govornike sa manje radnog iskustva i sa lošijim ocenama, pa se ispitanik zapitao zašto škola njega nije do sada promovisala na blogu iako je već četiri godine proveo u školi sa visokim ocenama koje je dobio od učenika. Osim zadovoljnih učenika ispitanik smatra da ništa drugo u toj školi dobro nije imao jer je bio plaćen manje od izvornih govornika koji su imali lošije rezultate rada. Dodaje da ga je u toj školi zadržao dobar odnos koji je imao sa učenicima i da bi školu napustio ranije da sa učenicima nije imao dobru saradnju. Nakon što je našao plaćeniji posao za koji takođe koristi svoje znanje engleskog u domenu korisničke podrške gde je njegovo znanje jezika priznato i cenjeno iako nije izvorni govornik, napustio je posao nastavnika u ovoj japanskoj školi.

Objašnjavajući svojim rečima ideologiju izvornog govornika, ispitanik je rekao da je *nejtiv spikerizam* (koji se koristi u žargonu nastavnika engleskog jezika u ovom obliku da označi diskriminaciju) osoba koja je rođena u državi u kojoj je prvi jezik engleski i ta osoba uči engleski prirodno. Kako bih mu pomogla da razume da se ipak radi o ideologiji, a ne osobi (eng. *native speaker*, izvorni govornik), skrenula sam mu pažnju na sufiks - *izam*. Ispitanik je odmah sebe ispravio i rekao: „*Aha, u pitanju je neka diskriminacija koja kaže da su izvorni govornici bolji nastavnici.*” Pre nego što je saznao za ovu ideologiju na internetu, ispitanik je osetio da nešto nije u redu jer je primetio da poslodavci često favorizuju kandidate izvorne govornike. Ubrzo je zaključio da poslodavci i škole favorizuju nastavnike izvorne govornike u marketinške svrhe, ali nije umeo da imenuje takve postupke poslodavaca u tom trenutku. Kasnije je saznao za ime ideologije na internetu.

U početku se osećao inferiorno u odnosu na izvorne govornike, pa je iz osećaja inferiornosti počeo da prati profile nastavnika izvornih govornika i komentare na njihov rad. Nakon upoređivanja komentara sa profila nastavnika neizvornih govornika sa pozitivnim komentarima koje je on dobijao od svojih učenika, njegov osećaj inferiornosti je počeo da se gubi. Vremenom se sve manje brinuo za svoj položaj jer je iz svog iskustva uvideo da učenici koji probaju da rade sa nastavnikom neizvornim govornikom ubrzo shvate da kvalitet nastave ne zavisi od maternjeg jezika nastavnika. Svoj akcenat engleskog jezika je počeo da eksploatiše u svoju korist, pa je svoje autentične greške koje povremeno napravi na času koristio kao primer učenicima kako da prevaziđu poteškoće pri izgovaranju izazovnih reči.

Govoreći o uticaju ideologije izvornog govornika na učenike i poslodavce, ispitanik je rekao da su učenici sa kojima je radio bili zadovoljni njegovim načinom rada i da su razočarani u nastavnike neizvorne govornike jer se oni ne trude dovoljno. Dodaje da su učenici u japanskoj školi bili oduševljeni izvornim govornicima jer su verovali da mogu mnogo da nauče, imali su velika očekivanja od njih i čak su tolerisali propuste tih nastavnika. Njegovi učenici su isticali kako vole nastavnike sa Balkana jer se trude da objasne gradivo i učine ga razumljivim. S druge strane, čuo je od svojih kolega da su njihovi učenici bili manje tolerantni prema nastavnicima neizvornim govornicima. Ispitanik nikada nije imao neprijatna iskustva sa svojim učenicima zato što je neizvorni govornik, dok su njegove kolege koje potiču iz istog grada iz kojeg je on i koji su radili za istu japansku školu dobijali negativne komentare na svoj rad zbog akcenata kojima su govorili

engleski jezik.

Kada je u pitanju uticaj na poslodavce, ispitanik je izjavio da smatra da su poslodavci pod velikim uticajem ove ideologije jer insistiraju na kandidatima izvornim govornicima. On veruje da kolege nastavnici falsifikuju dokumenta za onlajn poslove zbog pristrasnosti poslodavaca i dodaje da su njegovi prijatelji falsifikovali američke pasoše za onlajn poslove kako bi zarađivali i do 1200 dolara sedmično dok je on zarađivao oko četiri puta manje za isti obim posla. Ispitanik veruje da su dobro znanje engleskog jezika i meke veštine (eng. *soft skills*) ključ uspeha u nastavi engleskog jezika i da je usavršavanje jedan od načina da se nastavnici suprotstave ideologiji izvornog govornika. Na pitanje šta da radi nastavnik koji ima dobro znanje jezika i mekane veštine, ali je zbog svog porekla i maternjeg jezika diskriminisan, ispitanik predlaže da se takav nastavnik pridruži grupi ljudi sa kojom može da se poistoveti i koja bi bila grupa podrške u kojoj diskriminisani nastavnici mogu da osete empatiju i razumevanje. Dodaje da je na internetu i društvenih mrežama nailazio na grupe nastavnika koji rade onlajn, ali da te grupe nisu pružale podršku već su jedino delile informacije o poslovnim prilikama ili su se nastavnici raspitivali za poslove.

Na kraju intervjua ispitanik je želeo da istakne da veruje „*da su nastavnici sa Balkana sami krivi za nejtiv spikerizam*”. On smatra da su se za posao nastavnika onlajn prijavili ljudi koji imaju znanje jezika, ali ništa više od toga da bi bili dobri nastavnici pa su time narušili reputaciju dobrih nastavnika i kvalitet nastave. Veruje da poslodavci nastavnike sa Balkana gledaju kao Indijce, tj. jeftinu radnu snagu i da zbog toga vrednuju izvorne govornike jer ih je manje i kao manjina mogu da rade za veći novac. Osim u nastavnicima sa Balkana, ispitanik vidi krivicu i u poslodavcima koji su snizili kriterijume za zapošljavanje neizvornih govornika. Navodi svoj slučaj kao primer jer je mnogo grešio na intervjuu, bio je nervozan i nije bio zadovoljan svojim nastupom, a ipak je dobio posao. Smatra da je taj intervju bio formalan.

4.1.3.2.3. Analiza podataka

Ispitanik je u upitniku naveo da se ne oseća diskriminisano i da ideologija ne utiče na njegovo samopouzdanje, ali da ideologija umanjuje njegove prilike za zaposlenje. Na osnovu njegovih izjava o svom radnom iskustva u onlajn školi, zaključujemo da se ispitanik ipak osećao diskriminisano jer je škola isticala na svom blogu nastavnike izvorne govornike sa manje radnog iskustva i manje pozitivnih ocena. Izjavio je da je imao osećaj inferiornosti, što ukazuje na poljuljano samopouzdanje. On dodaje da je vremenom prevazišao taj osećaj jer je imao pozitivnu povratnu informaciju od svojih učenika koji su cenili njegov rad i trud. Povratna informacija učenika nije bila u skladu sa tretmanom koji je dobijao od svog poslodavca koji nije uvažavao njegov rezultat i ugled koji je uživao kod učenika i koji ga je plaćao manje nego izvornog govornika. Diskriminišući tretman koji je ispitanik dobijao od poslodavca je bio njegov razlog da napusti školu, što pokazuje da se ispitanik ipak osetio diskriminisanim, kako je opisao u intervjuu, ali ne i u upitniku.

Smatramo da su ispitanikova zapažanja o tome ko je kriv za ideologiju izvornog govornika vredna pažnje jer u njima izneo tvrdnje i stavove koji su kontradiktorni i u suprotnosti sa njegovim ličnim iskustvom. Pomenuo je ljude koji imaju znanje jezika, ali ne i druge kompetencije koje imaju nastavnici. Sam ispitanik je počeo svoju karijeru onlajn nastavnika na sličan način jer je imao samo dobro znanje jezika bez formalnog obrazovanja za nastavnika. O nastavi engleskog jezika je učio iz TEFL materijala koji su dostupni onlajn i proveo je šest meseci čitajući o metodici nastave

engleskog jezika kao stranog, što je neuporedivo malo u odnosu na obimniji sadržaj fakultetskog programa kroz koji prolaze budući nastavnici engleskog jezika. Pozitivni komentari učenika su ga uverili da je dobar nastavnik i da se izdvaja od ostalih kolega. Ispitanik takođe kritikuje niske kriterijume pri zapošljavanju zahvaljujući kojima je i sam uspeo da dobije posao iako je pravio greške pri proveru znanja na intervjuu.

Ispitanik je podelio svoje iskustvo u vezi sa osećajem inferiornosti koji ga je mučio i kako ga je prevazišao. Kroz razgovore sa svojim učenicima i analizirajući profile izvornih govornika u školi u kojoj je radio, saznao je da su učenici zadovoljni njegovim radom, što mu je pomoglo da povрати poljuljano samopouzdanje. Uživao je dugogodišnje poverenje svojih učenika, što ga je zadržavalo na tom radnom mestu nekoliko godina.

Međutim, poverenje i pohvale nastavnika nisu bile dovoljno jaki motivatori da ispitanik ostane na istom radnom mestu. Mogućnost veće zarade van nastave engleskog jezika je prevladala pozitivno iskustvo sa učenicima, što potvrđuje pretpostavku da zarada i novac uglavnom donose veću satisfakciju nastavniku od učenikovog poverenja. Osim toga, ovo ispitanikovo iskustvo služi kao primer da neizvorni nastavnici jezika imaju mogućnost da pokažu svoju vrednost tokom rada sa učenicima i da se predan rad i trud isplate u vidu poverenja učenika, što bi moglo da utiče i na odluke poslodavaca pri zapošljavanju u korist neizvornog govornika.

4.1.3.3. Ispitanik 3

4.1.3.3.1. Profil na osnovu podataka iz upitnika

Ispitanik 3 govori srpski kao maternji jezik, ženskog je roda i ima između 36 i 45 godina. Stekla je formalno obrazovanje za nastavnika srpskog jezika i TKT sertifikat. Nema sertifikat o poznavanju engleskog jezika. Ima više od 10 godina iskustva rada u nastavi i između 4 i 6 godina iskustva u onlajn nastavi, a svoje nastavničko iskustvo je stekla u osnovnoj školi i jednoj onlajn školi sa sedištem u SAD.

Kada je konkurisala za posao u onlajn školi, javila se na oglas koji je namenjen izvornim govornicima jer je imala „*želju za konverzacijom*”. Bila je iskrena prema poslodavcu, dobila je posao, a poslodavac je prema njoj postupao sa poštovanjem i uvažavanjem i nije od nje tražio da se predstavlja kao izvorni govornik. Učenicima je takođe govorila odakle je i oni su se prema njoj uglavnom ophodili sa poštovanjem i uvažavanjem, pa nije ni strahovala da će neko otkriti njen identitet. Ispitanica bi se uvek prijavila na oglase koji traže izvorne govornike jer kompanija za koju radi ne pravi razliku između izvornih i neizvornih govornika zbog čega ima pozitivno iskustvo sa takvim oglasima.

Ispitanica ne misli da su nastavnici izvorni govornici diskriminisani, ona se ne oseća diskriminisano niti smatra da je manje stručna u odnosu na nastavnike jezika koji su izvorni govornici. Čula je za ideologiju izvornog govornika na seminarima i na internetu. Ne smatra da ova ideologija utiče na njeno profesionalno i lično samopouzdanje niti da ona umanjuje njene prilike za zaposlenje. Ispitanica smatra da se treba boriti protiv ideologije izvornog govornika jer nastavnici koji nisu izvorni govornici takođe mogu da dobro rade svoj posao. Predlaže da se protiv negativnog uticaja ove ideologije borimo promocijom uspešnog rada nastavnika neizvornih govornika, organizovanjem i učešćem u projektima i naučnim istraživanjima.

4.1.3.3.2. Podaci iz intervjua

Ispitanica već više od 20 godina radi u jednoj osnovnoj školi u Srbiji, a odlučila je da se bavi onlajn poslom kako bi dopunila kućni budžet. Pre nego što je počela da radi u onlajn školi, konkurisala je za radno mesto u drugoj školi u kojoj su joj nakon svih položenih testova znanja rekli da ne bi mogli da je zaposle jer nema dobar akcenat. Nju je to iznenadilo pošto smatra da ima dobar akcenat jer je svojevremeno provela jednu godinu Americi na studentskoj razmeni.

Onlajn škola za koju sada radi je tražila kopiju diplome na uvid, imala je dva intervjua i održala je ugledne i ogledne časove pre nego što je dobila posao. U školi radi 40 časova sedmično, uglavnom vikendom i radnim danima do ponoći. Učenici te škole su odrasli, a klijentela škole je odabrana. Škola nudi usluge kompanijama, pa su učenici uglavnom inženjeri, advokati i lekari iz Kine, Japana i Južne Amerike. U poslednje dve godine nastavnici u ovoj školi imaju problema sa sedmičnom normom od 40 časova jer ne mogu da je ispune. Ispitanica pretpostavlja da je razlog opadanja interesovanja za onlajn nastavu izvesno zasićenje na tržištu.

Njen poslodavac zna iz koje države ona dolazi, a učenicima se predstavlja na prvom času tako što uvek naglasi da je „*kvalifikovani nastavnik*”. Često je učenici pitaju odakle je, a kada im odgovori na to pitanje, učenici imaju različite reakcije. Ukoliko proceni da je to potrebno i poželjno, ispitanica dodaje informaciju o svom boravku u Americi prilikom predstavljanja učenicima. „*U svoju odbranu i svoju zaštitu*” kaže da je živela godinu dana u Americi ne navodeći studentsku razmenu kao pravi razlog svog boravka.

Kada čuju da nije iz Amerike, neki učenici odbijaju da komuniciraju sa njom ili napuste čas ukoliko je u pitanju grupa učenika. U slučaju individualnog časa, učenici ostanu do kraja prvog časa, ali se ne pojave narednog. Ispitanica zatim mora da prijavi slučaj menadžmentu i obrazloži nastalu situaciju. Menadžment uglavnom reaguje tako što konstatuje šta se desilo i povremeno organizuje sastanke na kojem savetuje nastavnike kako da reaguju na komentare učenika. Ispitanica dodaje da komentari učenika o nastavnicima neizvornim govornicima nisu pomenuti i komentarisani na takvim sastancima. Ispitanica ne zna šta se dalje dešavalo sa učenicima koji su bojkotovali čas sa njom i da li ih je škola možda dodeljivala nekom izvornom govorniku. Ona nema kontakt sa ostalim kolegama iz škole jer škola ne ohrabruje niti omogućava takvo povezivanje svojih nastavnika. Ispitanica dodaje da u školi postoji podela nastavnika na izvorne i neizvorne govornike jer su joj neki dugogodišnji redovni učenici priznali da imaju časove i sa neizvornim govornikom i sa njom. Ona pretpostavlja da su nastavnici učenicima predstavljeni kao izvorni i neizvorni govornici i da učenici mogu da biraju sa kojim nastavnikom žele da rade. Takođe dodaje da na veb-sajtu škole piše „*Learn English with native speakers*”.

Objašnjavajući svojim rečima ideologiju izvornog govornika, ispitanica je rekla da je to ideologija puna predrasuda o tome da je biti izvorni govornik presudno za prenošenje znanja. Dodaje da u današnje vreme treba da gledamo na nastavnike drugačije jer i nastavnici neizvorni govornici imaju znanje, veštine i kompetencije koje ih čine dobrim nastavnicima jezika. Ispitanica zapaža da nisu samo nastavnici engleskog jezika izloženi diskriminaciji na osnovu svog maternjeg jezika već i profesionalci iz drugih oblasti koji imaju sposobnost da održe komunikaciju na visokom nivou na engleskom jeziku, ali pre izlaganja na stručnim konferencijama moraju da rade test provere znanja jezika.

Ispitanica se nikada nije pretvarala da je izvorni govornik i smatra da ima dovoljno iskustva i rezultata da može za sebe da kaže da je profesionalac u svom poslu. Ono što bi promenila kod sebe je reakcija na komentare koji se odnose na njeno poreklo jer nije iz Amerike. Volela bi da ima

više hrabrosti da se založi za sebe i druge neizvorne govornike i kaže da status izvornog govornika ne garantuje uspešnost nastavnika. Primećuje da je sa vremenom postala asertivnija kada odgovara na komentare o svom poreklu jer je u početku ponizno branila sebe, dok sada veruje da to čini asertivnije. Činjenica da nije izvorni govornik takođe kod ispitanice izaziva nelagodu kada treba da se obrati izvornom govorniku. Smatra da je njeno samopouzdanje pred izvornim govornikom manje jer se plaši da će napraviti neku grešku, dok se oseća superiorno pred svojim učenicima jer ne mora da brine o svojim greškama.

Ispitanica misli da bi bilo kakvo dodatno usavršavanje ili obuka pomogli nastavnicima da se nose sa teretom koji nameće ideologija izvornog govornika. Veruje da bi komunikacija i saradnja sa stručnjacima izvornim govornicima mogla da osnaži nastavnike neizvorne govornike, a onda dodaje da su neizvornim govornicima potrebni izvorni govornici kako bi ih validirali kao stručnjake i sebe jednakim, što smatra apsurdnim. Osim organizovanih oblika edukacija, ispitanica predlaže praćenje društvenih mreža i naloga nastavnika koji su svoje onlajn delovanje posvetili borbi protiv ideologije izvornog govornika. Ona preporučuje Meri Maroutian i njen nalog *the_non_native_speaker* na Instagramu kao primer. Ispitanica je za Meri Maroutian saznala na jednom od seminara koje je njena škola organizovala za nastavnike, a na kojem je Meri Maroutian govorila o ideologiji izvornog govornika. Ispitanica je primetila je da je moderator seminara pokušavao da preusmeri Merinu prezentaciju na drugu temu i da mu je bilo očigledno neprijatno jer je Meri govorila o diskriminišućim praksama koje je moderator prepoznao kao prakse koje primenjuje i sama škola, organizator seminara. Ispitanica je želela da istakne da se zainteresovala za ideologiju izvornog govornika zahvaljujući Meri Maroutian i njenom gostovanju na seminaru.

Ispitanica predlaže formiranje grupa podrške mladim kolegama koji tek treba da se probiju na tržištu. Da je na funkciji menadžera škole, ispitanica bi svakom kandidatu dala jednaku šansu i obraćala bi najviše pažnje na kvalifikacije i veštine nastavnika, a ne na poreklo i maternji jezik. Kada bi joj se kolega požalio da je diskriminisan, ispitanica bi ga posavetovala da insistira kod poslodavca da sazna razlog zašto zaista nije dobio posao i koje kvalifikacije imaju kandidati koji su dobili posao. Takođe bi ga uputila na društvene mreže i influensere poput Meri Maroutian kako bi tamo pronašao motivaciju da istraje i ne odustaje.

4.1.3.3.3. Analiza podataka

Ispitanica je u upitniku navela da se ne oseća diskriminisano, da ideologija izvornog govornika ne utiče na njeno samopouzdanje, da ne umanjuje njene poslovne prilike i da se ne predstavlja kao izvorni govornik. Iz intervjua saznajemo da je njeno ponašanje u situacijama koje je opisala suprotno izjavama iz intervjua. Ispitanica se oseća inferiorno pred izvornim govornicima jer strahuje od greške, kako ona sama kaže „u svoju odbranu“ dodaje da je provela izvesno vreme u Americi kako bi taj podatak kompenzovao činjenicu da nije izvorni govornik. Njene poslovne prilike su bile umanjene usled delovanja ove ideologije jer nije dobila posao u školi u kojoj je položila sve testove znanja, ali njen izgovor engleskog jezika nije zadovoljio kriterijume poslodavca.

U razgovoru smo saznali da je škola otvorena prema neizvornim govornicima, ali da tim nastavnicima ne pruža adekvatnu podršku i brigu. Ispitanica je navela u upitniku da njena škola ne pravi razliku između izvornih i neizvornih govornika. Međutim, u onlajn školi su je pojedini učenici ignorisali i bojkotovali jer nije izvorni govornik, a sama škola se nije nikada konkretno pozabavila tim problemom i dala konkretan savet nastavnicima neizvornim govornicima jer su saveti

menadžmenta bili opšti i nisu se odnosili na specifične reakcije učenika na nastavnike neizvorne govornike. Pored toga, škola na svom sajtu ističe da učenicima pruža mogućnost da engleski uče sa izvornim govornicima, što nije u skladu sa ispitaničinom izjavom da škola ravnopravno tretira sve nastavnike.

4.1.3.4. Ispitanik 4

4.1.3.4.1. Profil na osnovu podataka iz upitnika

Ispitanik 4 govori srpski kao maternji jezik, ženskog je pola i ima između 36 i 45 godina. Stekla je formalno obrazovanje za nastavnika, nema sertifikat za nastavnika niti sertifikat o poznavanju jezika. Ima više od 10 godina iskustva u nastavi koje je stekla u privatnim školama jezika. Nema iskustvo rada u onlajn školama.

Privatne škole u kojima je radila su zapošljavale izvorne govornike i izvorni govornici su imali bolji tretman od nastavnika neizvornih govornika. Škola u kojoj je radila je kao svoju najveću prednost isticala nastavnike izvorne govornike i nastavnike koji engleski znaju na nivou izvornog govornika. Oseća se potcenjeno u toj školi jer se njeno obrazovanje ne uzima u obzir, dok škola ističe i reklamira nekvalifikovane izvorne govornike.

Ispitanica misli da su nastavnici neizvorni govornici diskriminirani u odnosu na izvorne govornike i da se ta diskriminacija ogleda u prednosti koju izvorni govornici imaju pri zapošljavanju. Ona se takođe oseća diskriminisano jer je kao kvalifikovani stručnjak izjednačena sa maternjim govornikom bez kvalifikacija. Dodaje da smatra da je manje stručna u odnosu na nastavnike engleskog jezika koji su izvorni govornici jer nastavnici izvorni govornici *“poznaju sve vrste reči, struktura i izraza koji postoje”*. Ukoliko je izvorni govornik uz to i kvalifikovan nastavnik, *“tu dileme nema”* jer je on zaista u prednosti kad je jezik u pitanju.

Za ideologiju izvornog govornika ispitanica je čula upravo u školi u kojoj radi. Ova ideologija smanjuje njeno profesionalno, ali ne i lično samopouzdanje. Njeno profesionalno samopouzdanje je poljuljano jer većina kolega, izvornih i neizvornih govornika, smatra da su postulati ove ideologije logični. Ispitanica smatra da ova ideologija umanjuje njene prilike za pronalaženje posla i da se protiv ove ideologije treba boriti kako bi poslodavci promenili svoje kriterijume za sagledavanje stručnosti i efikasnosti nastavnika. Predlaže da se ta borba vodi pisanjem stručnih tekstova, objavljivanjem rezultata istraživanja i intervjuisanjem stručnih lica.

4.1.3.4.2. Podaci iz intervjua

Ispitanica je u privatnoj školi predavala srpski kao strani, engleski i italijanski tokom 18 godina. Na fakultetu je stekla zvanje profesora italijanskog jezika i književnosti, a engleski je učila kao drugi strani jezik. Najsigurnije se osećala kada je držala nastavu srpskog kao stranog jer joj je maternji jezik i postojale su vrlo male šanse da napravi grešku. Međutim, osećala je da joj nedostaje metodičko znanje za nastavu srpskog jezika kao stranog, pa se oslanjala na metodiku nastave italijanskog. Kada je držala nastavu na italijanskom i engleskom osećala se nesigurnije jer joj to nisu maternji jezici i uvek je morala nešto da proveriti kako joj se ne bi potkrala neka greška. Za italijanski jezik je dobijala učenike svih nivoa, dok je za engleski jezik dobijala učenike uzrasta do 9 godina. Dodaje da su stariji učenici i učenici na višem nivou engleskog jezika dodeljivani

nastavnicima izvornim govornicima.

Nastavnici izvorni govornici su korišćeni u reklamama kako bi privukli učenike porukom „*Vaši nastavnici će biti maternji govornici*”. Ispitanica je primetila da izvorni govornici nemaju mnogo strpljenja sa učenicima i da su se u školi kratko zadržavali. Nisu bili kvalifikovani nastavnici već samo maternji govornici koje nije interesovao napredak učenika. Školu su napuštali kada god bi našli bolje plaćeni posao. Ispitanica pretpostavlja da je dobila posao u toj školi jer nije bilo dovoljno zainteresovanih izvornih govornika za tu poziciju i da taj posao ne bi dobila da je Srbija popularnija destinacija za izvorne govornike koji rade posao nastavnika kako bi zaradili dodatni novac na svom proputovanju.

Ispitanica dodaje da joj nije poznato koliki novac su izvorni govornici dobijali za svoj rad, da nije pred nju stavljen zahtev da mora da govori određenim akcentom i da nije otvoreno doživela diskriminaciju u školi. Međutim, dodaje da nisu svi postupci škole bili transparentni jer su nastavnici bili unapređivani bez jasnog kriterijuma i to joj ostavlja prostor za sumnju da su izvorni govornici bili bolje tretirani i da su uživali privilegije u atmosferi koja je naizgled podržavala jednakost među nastavnicima.

Ispitanica predlaže sve vrste edukacija i razgovora kao vid suprotstavljanja diskriminaciji izazvanoj ovom ideologijom. Ona smatra da neizvorni govornici treba da se jave na oglase koji su namenjeni izvornim govornicima jer tako otvaraju mogućnost da pokažu svoje znanje i veštine. Dodaje da je potrebno javno prozvati i imenovati poslodavce koji diskriminišu kandidate na osnovu njihovog maternjeg jezika i države porekla. Nada se da će biti doneta zakonska regulativa koja će regulisati ponašanje i kriterijume zapošljavanja na tržištu nastave engleskog jezika. Kada bi ispitanica bila direktor škole, ona bi najpre promenila reklamu i oglase za posao da se u njima ne ističu izvorni govornici kao glavna ponuda škole.

4.1.3.4.3. Analiza podataka

Iako nema konkretan i opipljiv dokaz da su izvorni govornici u njenoj školi bili bolje tretirani od ostalih nastavnika, činjenica da su uživali prednost pri zapošljavanju i da su bili glavna atrakcija škole bila je dovoljna da se ispitanica oseti diskriminisano. Ispitanica je više puta istakla kako joj smeta što su nekvalifikovani izvorni govornici izjednačeni sa kvalifikovanim nastavnicima koji nisu izvorni govornici. Međutim, i sama je nekvalifikovani izvorni govornik koji predaje srpski kao strani i oseća se najbolje u nastavi srpskog kao stranog jer taj jezik govori kao maternji. Zapažamo da je ispitanica svesna uticaja ideologije izvornog govornika na njeno profesionalno samopouzdanje kao neizvornog govornika engleskog i italijanskog jezika jer smatra da je diskriminisana i u nepovoljnom položaju u odnosu na nekvalifikovane nastavnike izvorne govornike. Međutim, nepoznavanje metodike srpskog jezika kao stranog nije joj prepreka da se oseti kompetentnijom kao nastavnik srpskog jezika.

Ispitanica je u upitniku navela da smatra da je manje stručna od izvornih govornika jer oni poznaju svoj maternji jezik na svim nivoima, pa primećujemo da ona ovde stručnost izjednačava sa poznavanjem maternjeg jezika. Kada govori o diskriminaciji, ističe da je ona najviše oseća u činjenici da izvorni govornici bez kvalifikacija, tj. nestručni nastavnici, imaju prednost u odnosu na nju i kolege koji su stekli određeno obrazovanje da bi mogli stručno da rade posao nastavnika. Ispitanica nedosledno koristi reč stručnost, tj. ova reč ima dvojako značenje u zavisnosti da li se koristi da se opišu izvorni ili neizvorni govornici. Ne sumnjamo da ispitanica zna osnovno značenje reči *stručnost* i da je adekvatno koristi kada govori o sebi i stručnim kolegama koji poseduju

kvalifikacije. Zbog načina na koji je ispitanica govorila o stručnosti u intervjuu, smatramo da je usled internalizacije ideologije koja se desila kod ispitanice reč stručnost dobila novo značenje u njenom narativu. Ona izvorne govornike smatra superiornijim nastavnicima jer njihovo poznavanje maternjeg jezika naziva stručnošću iako je ranije u intervjuu izjavila da je svako veličanje izvornih govornika u odnosu na neizvorne govornike vid diskriminacije.

Primećujemo da je ispitaničin stepen samouverenosti i samopouzdanja obrnuto proporcionalan kvalifikacijama koje ima. Tokom studija pohađala je metodički kurs za nastavu italijanskog jezika kao stranog, dok nema kvalifikacije za nastavu srpskog jezika kao stranog. U nastavi italijanskog jezika i engleskog se osetila inferiorno i strahovala je od svojih grešaka, dok se u nastavi srpskog osećala prijatnije jer je vladala naprednim srpskim i nije strahovala da ne napravi grešku. Ispitaničini strahovi i nivoi samopouzdanja kada drži nastavu na svom maternjem i nematernjem jeziku pokazuju da se kod nje desila internalizacija ideologije izvornog govornika koja se manifestuje u prihvatanju uverenja da kao nastavnik nije dovoljno dobra kada predaje engleski i italijanski koji nisu njeni maternji jezici, a za koje je više kvalifikovana nego za srpski kao strani.

4.1.3.5. Ispitanik 5

4.1.3.5.1. Profil na osnovu podataka iz upitnika

Ispitanik 5 govori srpski kao maternji jezik, ženskog je pola i ima između 36 i 45 godina. Stekla je formalno obrazovanje za nastavnika, a nastavničko iskustvo je sticala u osnovnim, srednjim, privatnim i onlajn školama jezika. Ima više od 10 godina iskustva u nastavi, a u jednoj onlajn školi sa sedištem u Srbiji je radila od 1 do 3 godine. Nije se nikada prijavljivala na oglase namenjene izvornim govornicima jer smatra da kao neizvorni govornik nije poželjan kandidat za takve oglase.

Ne smatra da su neizvorni govornici diskriminisani u odnosu na izvorne govornike, niti se ona oseća diskriminisano ili manje stručno u odnosu na neizvorne govornike. Za ideologiju izvornog govornika je čula prvi put prilikom popunjavanja elektronskog upitnika za ovo istraživanje. Ideologija ne utiče na njeno profesionalno i lično samopouzdanje i ne umanjuje njene šanse za zaposlenje. Ne smatra da je potrebno boriti se protiv ideologije izvornog govornika jer izvornih govornika nema u tolikoj meri da bi oni mogli da ugroze prava neizvornih govornika.

4.1.3.5.2. Podaci iz intervju

Ispitanica je radila kao nastavnik engleskog jezika i srpskog kao stranog. Ima ukupno 20 godina iskustva u nastavi. Poslednjih 7 godina je radila u jednoj privatnoj školi u Srbiji koja je takođe organizovala i onlajn nastavu za svoje učenike. Diplomirani je lingvista i znanje stečeno na fakultetu smatra važnim za razumevanje mehanizama po kojima funkcioniše jezik.

Škola u kojoj radi ima poslovnice u Evropi koje ne zapošljavaju neizvorne govornike, dok u Srbiji ta škola zapošljava kako izvorne tako i neizvorne nastavnike. Neizvorni govornici su u školi u Srbiji činili većinu u odnosu na izvorne govornike. U toj školi je ispitanica imala osim nastavničke pozicije jednu od funkcija u menadžmentu srednjeg nivoa, što je čini dobro upućenom

u proces zapošljavanja u toj školi. Ističe da su izvorni govornici su uvek imali prednost u odnosu na neizvorne govornike. Ispitanica dodaje da je taj proces selekcije često zavisio od stavova njenih pretpostavljenih, pa je tako ona imala iskustvo saradnje sa nadređenim koji nije tolerisao greške zaposlenih bez obzira da li su izvorni ili neizvorni govornici i nije zapošljavao izvorne nastavnike „po svaku cenu”.

Škola je zapošljavala nastavnike izvorne i neizvorne govornike sa i bez nastavničkih kvalifikacija ukoliko pokažu da umeju da animiraju učenike. Ukoliko su dva kandidata bila jednaka po svemu i umela da zainteresuju učenike, onda je izvorni govornik imao prednost. Izvorni govornik je bio plaćen više od neizvornog govornika, dobijao je časove sa učenicima koji znaju engleski na višem nivou i imao je prednost pri raspodeli časova. U letnjem periodu su često neizvorni govornici ostajali bez časova jer u sezoni odmora, kada većina učenika pravi pauzu od učenja, nije bilo dovoljno časova za neizvorne govornike.

Menadžment škole je često izlazio u susret učenicima. Učenici su tražili da njihovi nastavnici imaju britanski ili američki akcenat, ali se nisu striktno izjašnjavali za izvorne ili neizvorne govornike. Škola se trudila da ispuni zahteve učenika kada god je to moguće. Takođe je ispunjavala zahteve nastavnika ukoliko škola smatra da im ti nastavnici vrede, tj. ukoliko su ti nastavnici omiljeni među učenicima i privlače nove učenike. Pojedine kolege su u školi bili samo animatori jer su bili zanimljivi učenicima. Ispitanica se ponekad osećala ugroženije i od takvih kolega, a ne samo od izvornih govornika, jer su te kolege bez kvalifikacija uživale privilegije iako su njihovi rezultati rada sa učenicima bili slabi.

Ispitanica se nije osećala inferiorno u odnosu na izvorne govornike jer je izgradila zadovoljavajuću poziciju u školi u menadžmentu na srednjem nivou, što joj je donekle omogućilo da ima veći izbor u odnosu na ostale kolege. Ispitanica zapaža da je škola favorizovala nastavnike muškarce, nastavnike izvorne govornike i nastavnike koji su dobri animatori bez obzira na postignuća njihovih učenika. Zapaža da je škola volela da se pohvali svojim izvornim govornicima jer je to povećavalo ugled i popularnost škole.

Dodaje da se više osećala uvređeno i povređeno kada učenici traže izvornog govornika umesto nje jer veruju da je izvorni govornik bolji nastavnik samo zato što je *“original”*. Ispitanica smatra da učenici veruju da je izvorni govornik bolji nastavnik sve dok ne počnu sa časovima. Kada uvide da „izvorni govornik nema čarobne moći” kojima može da učini učenje jezika lakšim, tražice nastavnika koji može da im ukaže na greške, poreklo tih grešaka i kako da ih isprave.

Ispitanica predlaže da se protiv ideologije izvornog govornika borimo uvođenjem standarada pri zapošljavanju tako da samo obrazovan nastavnički kadar sa nastavničkim kvalifikacijama i kompetencijama može da radi u nastavi stranih jezika i da se stručnost i profesionalizam stave među kriterijume zapošljavanja ispred dopadljivosti i zanimljivosti.

4.1.3.5.3. Analiza podataka

Ispitanica je svesna svojih prednosti kao lingvista sa nastavničkim iskustvom i izražava čvrst stav da se ne oseća diskriminisano niti da ideologija utiče na njeno radno iskustvo. Međutim, iz njenog narativa tokom intervjua može se zaključiti da se ipak oseća pogođenom zbog preferencija učenika koji favorizuju izvorne govornike, tako da ovde možemo da govorimo o indirektnom uticaju ideologije koji je tipičan kod nastavnika koji su internalizovali ideologiju. Učenici koji veruju da je izvorni nastavnik bolji su takođe potpali pod uticajem ideologije, a taj uticaj se preliva sa učenika na nastavnika.

Ispitanica je u upitniku navela da se protiv ideologije ne treba boriti jer izvornih govornika nema u tolikom broju da ugrožavaju neizvorne govornike. U intervjuu je ipak izrazila stav da se protiv ideologije treba boriti tako što će se primenjivati stroži kriterijumi zapošljavanja kako za izvorne, tako i za neizvorne govornike. Iz upitnika smo saznali da ideologija ne utiče na njeno profesionalno i lično samopouzdanje, dok iz razgovora saznajemo da se oseća uvređeno i povređeno kada učenici biraju izvornog govornika umesto nje i kada izvorni govornici dobijaju časove tokom letnjeg raspusta tokom kojeg ona nema posla.

4.1.3.6. Ispitanik 6

4.1.3.6.1. Profil na osnovu podataka iz upitnika

Ispitanik govori srpski kao maternji jezik, ženskog je roda i ima između 36 i 45 godina. Nije stekla formalno obrazovanje za nastavnika engleskog jezika i ima više od 10 godina iskustva u nastavi. Svoje iskustvo je sticala u privatnim i onlajn školama jezika. Radila je za jednu onlajn školu sa sedištem u Singapuru u kojoj je provela više od 10 godina. Do sada nije nikada konkurisala na oglas koji traže izvorne govornike zato što smatra da neizvorni govornik ne treba da se javlja na takve oglase.

Ispitanica misli da nastavnici neizvorni govornici nisu diskriminirani i ona se ne oseća diskriminisano i manje stručno u odnosu na izvorne govornike. Nije ranije čula za ideologiju izvornog govornika i ovaj upitnik joj je prvi susret sa ovim terminom i pojavom. Smatra da ideologija ne utiče na njeno profesionalno i lično samopouzdanje i ne umanjuje njene prilike za zaposlenje. Ona ipak smatra da je potrebno boriti se protiv ove ideologije edukacijom jer izvorni govornici jezika ne znaju metodologiju nastave apriori samo na osnovu svog statusa izvornog govornika.

4.1.3.6.2. Podaci iz upitnika

Ispitanica ima iskustva u nastavi engleskog i italijanskog u privatnim i onlajn školama, dok je privatno radila kao nastavnik srpskog kao stranog. Bavi se prevodjenjem sa italijanskog i engleskog na srpski jezik najviše. Uvek je imala osećaj da joj nešto nedostaje kako bi bila kao izvorni govornik i identična izvornom govorniku. Pretpostavlja da taj njen osećaj ima veze sa perfekcionizmom. Od sebe očekuje da ume da oponaša izvorne govornike i misli da to želi kako bi mogla da „*zamađija učenike da pomisle da je i ona izvorni govornik*”. Ispitanica ima osećaj inferiornosti kada je u pitanju italijanski jezik, ali ne i kada je u pitanju engleski. Ona obrazlaže tu razliku u osećaju inferiornosti frekvencijom korišćenja ova dva jezika jer engleski koristi češće, „*on je lingua franca i pripada svima i ne očekuje se od tebe da ga znaš savršeno, pa ti se greške opraštaju i bitno je da na engleskom preneseš suštinu i razumeš suštinu*”. Naglašava da se njena inferiornost odražava više u kontaktu sa izvornim govornicima nego sa učenicima. Sa učenicima ima osećaj inferiornosti ako su na višem nivou jer je nekada komplikovano objasniti učenicima ono što ih interesuje, a nema u knjigama.

Kada je bila učenik nekada, verovala je da je najbolji nastavnik izvorni govornik, ali je sada svesna da to nije tako jer izvorni govornici ne poznaju metodologiju i potrebno je mnogo obuke kako bi neko umeo da održi dobar čas jezika. Čini joj se da ljudi koji imaju više novca mogu sebi

da priušte čas sa izvornim govornikom, dok ljudi sa manjim budžetom „*moraju da se okrenu nastavnicima neizvornim govornicima*”. Ona misli da će ljudi uvek pre odabrati izvornog govornika jer ako izvorni govornik ima odgovarajuće obrazovanje i iskustvo, „*to je onda savršeno*”. Ispitanica dodaje da ona vidi problem kod nastavnika neizvornih govornika jer postoji veća mogućnost da oni naprave neku grešku i nauče svoje učenike pogrešnom izrazu. Ona smatra da svako može da predaje jezik učenicima na nižem nivou, pa je logično što učenici biraju izvorne govornike za više nivoe jer je mogućnost da izvorni govornik napravi grešku vrlo mala.

Nije se do sada predstavljala kao izvorni govornik, ali je primetila da je jedno vreme u onlajn školi imala veliki broj učenika kada joj je na profilu pisalo da je u Rimu jer je u tom trenutku boravila u Italiji, pa pretpostavlja da je učenicima bitno da nastavnik potiče iz mesta u kojem je dominantan jezik koji oni uče.

Njeni učenici nisu nikada otvoreno rekli da žele da im nastavnik bude izvorni govornik, ali se seća da je jedna njena grupa učenika kojoj više nije mogla da bude nastavnik došla do nje da se pohvali kako je njihov nov nastavnik izvorni govornik. Primetila je da su joj učenici to saopštili samozadovoljno i ponosno.

Ispitanica najpre nije umela da objasni šta je ideologija izvornog govornika jer je za nju to novi izraz, a zatim je dodala da misli da je to „*kada nastavnik Britanac ili Amerikanac drži čas bez pripreme i strukture tako da časaka neobavezno sa učenicima na času*”. Ona veruje da se protiv ideologije treba boriti tako što bismo učenike edukovali kako da odaberu dobrog nastavnika i šta čini dobrog nastavnika. Pored učenika, ona smatra da je edukacija poslodavaca bitna jer oni mogu dalje edukovati svoje klijente. Kako bi se neizvornim govornicima podiglo samopouzdanje, trebalo bi da pohađaju određene oblike edukacije. Njih treba edukovati da ne spuštaju svoju cenu rada samo zato što nisu izvorni govornici jer svako treba da naplati svoje uloženo vreme i trud. Ispitanica veruje da tako možemo da povećamo „*kolektivno samopouzdanje*”.

Na kraju, ispitanica je želela da doda da je primetila da je kao prevodilac skoro uvek dobijala da prevodi na srpski jezik. Veruje da se to dešavalo jer joj je srpski maternji jezik iako je konkurisala za prevode gde su ciljni jezici bili italijanski i engleski, pa se pita da li je i to vrsta ideologije izvornog govornika.

4.1.3.6.3. Analiza podataka

Kako je navela u upitniku, ispitanica se ne oseća diskriminisano, nema smanjeno profesionalno i lično samopouzdanje i smatra da nastavnici nisu diskriminisani u odnosu na neizvorne govornike. U razgovoru smo od nje saznali da se oseća inferiorno, da želi da oponaša izvorne govornike, da strepi od svojih grešaka pred izvornim govornicima i učenicima na višem nivou poznavanja jezika, stoga njeni odgovori iz upitnika nisu dosledni njenim izjavama iz intervjua.

Pretpostavljamo da deo razloga za ovu nedoslednost leži u činjenici da ispitanica nije čula za ideologiju izvornog govornika pre popunjavanja upitnika, te nije imala prilike ili potrebe da razmišlja o diskriminaciji sa kojom nije bila upoznata. Kroz razgovor sa ispitanicom možemo da zaključimo da je ona pod uticajem ideologije izvornog govornika koju je internalizovala, a koju nije bila osvestila do trenutka kada smo o njoj eksplicitno razgovarale tokom intervjua.

Ispitanica je izjavila u upitniku da ideologija ne utiče na njene poslovne prilike, dok je u intervjuu dodala da kao prevodilac biva uskraćena za angažmane ukoliko je ciljni jezik prevoda engleski i italijanski. Kao maternji govornik ima više prilika da se bavi prevodjenjem na srpski

jezik, što je još jedan domen u kojem ideologija deluje diskriminišuće.

4.1.3.7. Ispitanik 7

4.1.3.7.1. Profil na osnovu podataka iz upitnika

Ispitanik govori srpski kao maternji, ženskog je pola i ima između 26 i 35 godina. Ima formalno obrazovanje za nastavnika i poseduje TESOL sertifikat. Ima više od 10 godina iskustva u nastavi koje je stekla u osnovnoj, srednjoj, privatnoj, onlajn školama i školama u Kini. Radila je u 2 do 5 onlajn škole sa sedištem u Tajvanu, Hong Kongu i Kini gde je stekla između 7 i 9 godina iskustva. Nije se nikada javljala na oglase za izvorne govornike jer nije želela da se lažno predstavlja. Smatra da su nastavnici engleskog jezika diskriminirani u odnosu na izvorne govornike, ali se ona ne oseća diskriminirana niti manje stručno.

Čula je za ideologiju izvornog govornika na fakultetu tokom studija. Ideologija ne utiče na njeno profesionalno i lično samopouzdanje i ne umanjuje njene prilike za zaposlenje. Smatra da se treba boriti protiv ideologije izvornog govornika jer izvorni govornici sami po sebi nisu dovoljni da se jezik nauči, tj. „*input je bitan, ali nije jedina bitna stvar u učenju jezika*”. Predlaže širenje svesti na lokalnom i globalnom nivou i promovisanje edukovanih nastavnika jezika kao vidove borbe protiv ideologije izvornog govornika.

4.1.3.7.2. Podaci iz upitnika

Ispitanica svoje iskustvo sa ideologijom izvornog govornika vezuje za svoj boravak i rad u Kini gde je provela šest meseci u dva navrata radeći za dve privatne škole jezika. Naglašava da su Kinezi nastavnike u tim školama nazivali *belim majmunima* (eng. *white monkeys*) u međusobnim neformalnim razgovorima i da je ideologija izvornog govornika u Kini „*ništa drugo do rasizam*”.

U jednoj od tih škola je radila sa nastavnicima crncima iz Južnoafričke Republike i Amerike koji su imali fakultetsku diplomu, ali ne i formalno obrazovanje za nastavnika. Afroamerikanci su bili plaćeni više od Južnoamerikanaca. Ispitanica je bila plaćena više od svih kolega crnaca i veruje da joj je diploma i nastavničko iskustvo pomoglo „*da se bolje proda*”. Učenici su znali da je iz Srbije i nije krila svoj pravi identitet.

U drugoj školi se predstavljala kao izvorni govornik iz američke države Južna Karolina koristeći anglofono ime Liza Smit. Menadžment škole je znao da je ispitanica iz Srbije, ali je imao zahtev da se ona učenicima predstavlja kao izvorni govornik. Među svim nastavnicima u toj školi ona je jedina imala diplomu i formalno obrazovanje za nastavnika. Ispitanica veruje da su joj diploma i prethodno iskustvo u nastavi pomogli da ispregovara bolje plaćeni posao u odnosu na ostale kolege u toj školi. U toj školi su sve kolege bili belci, ali ne i izvorni govornici, pa su se svi učenicima lažno predstavljali. Nije strahovala da će učenici saznati odakle ona zaista dolazi i nije imala problem da se predstavlja lažno jer „*ako hoćeš da se zovem Liza Smit, zvaću se Liza i biću iz Južne Karoline, nije mi teško*”.

Kada svojim rečima objašnjava ideologiju izvornog govornika, ispitanica govori o izvornim govornicima i kako ih ona vidi. Dodaje da je centralna ideja ideologije standardni engleski jezik. Ona smatra da ideologija diskriminiše ljude koji jezik koriste drugačije od većine. Na primer, nastavnik će uvek biti diskriminisan na osnovu akcenta ukoliko je akcenat ispod standarda. Učenik

uvek bira nastavnika čiji akcenat zvuči slično poželjnom akcentu. Ispitanica veruje da nastavnik ima prednost ukoliko ima dobar akcenat i smatra da ideologija nije uticala na njene poslovne prilike jer ima obrazovanje koje joj je pomoglo da ispregovara bolje plaćena radna mesta.

Kolegama koji imaju negativno iskustvo sa ideologijom bi savetovala „*da prihvate svoju situaciju*” ili „*da rade na sebi, svom jeziku i metodičkim veštinama*”. Ukoliko kolega već ima razvijene jezičke i metodičke veštine, a biva diskriminisan na osnovu maternjeg jezika i porekla, ispitanica bi ga posavetovala da postane preduzetnik jer „*nemoguće je da od 7 milijardi ljudi na svetu nema 200 njih koji bi radili sa tobom*”.

Ispitanica smatra da je poželjno biti informisan o sličnim iskustvima drugih diskriminisanih nastavnika, ali se takvim nastavnicima ne treba okruživati jer „*ako se okružiš ljudima kojim kukaju, onda i ti samo kukaš*”. Ispitanica ne veruje da organizovanje nastavnika radi pružanja podrške ima mnogo smisla jer „*ne možemo da se pretvaramo da neke stvari ne postoje kao što je nejtiv spikerizam jer svet je pun predrasuda, ljudi tako funkcionišu, pa ni meni nije problem da se pretvaram sa Kinezima i zovem se Liza*”. Po njenom mišljenju, jedino što nastavnici neizvorni govornici mogu da urade je da promovišu svoj kvalitet tako što će se usavršavati i biti preduzimljivi razvijajući svoj biznis.

4.1.3.7.3. Analiza podataka

Na osnovu podataka koje je ispitanica podelila u upitniku i intervjuu, može se zaključiti da je ona svesna da su kvalifikacije i stručnost ispred statusa izvornog govornika. Naglasila je više puta da su joj njene kvalifikacije pomogle da ispregovara bolje plaćeni posao. Međutim, njeno ponašanje pri zapošljavanju u Kini, gde je uticaj ideologije vrlo visok i prožima većinu obrazovnih institucija, pokazuje da je ispitanica fleksibilna i spremna da učini ustupke kako bi zadržala radno mesto.

U upitniku je ispitanica navela da se nije javljala na oglase za izvorne govornike jer nije želela da se predstavlja lažno, dok je u intervjuu podelila svoje iskustvo rada u školi u kojoj je koristila lažno ime i državu porekla pred učenicima, a na zahtev menadžmenta. Dodala je da uopšte nije imala problem da se lažno predstavlja jer predrasude postoje i ne možemo ih promeniti, već se prilagodila situaciji i „*prihvatila pravila igre*” kako bi opstala na tržištu nastave u tom trenutku. Njen stav da nije u redu lažno se predstavljati je kontradiktoran njenom prihvatanju lažnog imena i identiteta pred učenicima. Ova kontradiktornost ukazuje na nedoslednost koja je rezultat fleksibilnosti nastale pod uticajem ideologije, a koja vodi ka neetičkom ponašanju poput lažnog predstavljanja pred učenicima radi zadržavanja radnog mesta.

4.1.3.8. Ispitanik 8

4.1.3.8.1. Profil na osnovu podataka iz upitnika

Ispitanik 8 je ženskog pola, govori bošnjački (bosanski) kao maternji jezik i ima između 46 i 55 godina. Ispitanica ima formalno obrazovanje i više od 10 godina iskustva u nastavi stečenih u osnovnoj školi. Ona smatra da su nastavnici neizvorni govornici diskriminisani u odnosu na izvorne govornike jer je angažovanje izvornih govornika bez stručnih kvalifikacija diskriminacija stručnog kadra. Ispitanica se ne oseća diskriminisano i manje stručno u odnosu na izvorne

govornike.

Upoznala se sa ideologijom izvornog govornika putem tekstova na veb-stranici Britanskog saveta. Ideologija utiče na ispitaničino profesionalno samopouzdanje zbog *“intuitivnog razumevanja jezika i prirodnog izvornog akcenta koji izvorni govornici imaju”*, što bi joj posebno predstavljalo problem kada bi joj izvorni govornik bio konkurencija na konkursu za posao. Iako ideologija utiče na njeno profesionalno samopouzdanje, ispitanica smatra da ideologija nema uticaja na njeno lično samopouzdanje. Ona misli da ideologija utiče na njene prilike za zaposlenje i da se protiv ideologije treba boriti zato što ona počiva na predrasudama koje diskriminišu neizvorne govornike, a kao vid borbe predlaže ukidanje izraza *izvorni govornik* i *neizvorni govornik* u oglasima i naglašavanje nastavnikovih kvalifikacija i kompetencija.

4.1.3.8.2. Podaci iz intervjua

Osim u osnovnoj školi, ispitanica je stekla iskustvo radeći onlajn podučavajući službenike javnog sektora poslovnoj komunikaciji na engleskom. Iako smatra da nema direktno iskustvo sa ideologijom izvornog govornika, podelila je svoje viđenje i razmišljanja o lokalnim situacijama za koje smatra da su pod uticajem ideologije.

Ispitanica je želela da njena ćerka popravi svoj akcenat i intonaciju, pa je svoju ćerku upisala u privatnu školu jezika čiji je vlasnik izvorni govornik, a gde su nastavnici njene ćerke bila dva izvorna govornika i jedan neizvorni govornik. Devojčica je izjavila da su joj sva tri nastavnika bila odlična, a da su joj izvorni govornici za nijansu bili zanimljiviji od neizvornog govornika. Nakon pohađanja časova u privatnoj školi, ćerkin akcenat se blago popravio, ali ispitanica nije sigurna da je to rezultat pohađanja časova sa izvornim govornicima. Njena ćerka je počela tokom perioda kada je pohađala privatne časove da posvećuje više pažnje stranoj muzici i filmovima, pa ispitanica pretpostavlja da se poboljšanje u izgovoru najpre desilo usled ćerkine veće izloženosti sadržaju na engleskom jeziku.

Osim primera svoje ćerke, ispitanica navodi nekoliko primera svojih učenika koji su pohađali istu privatnu školu jezika. Ispitanica je bila iznenađena kada su joj roditelji tih učenika saopštili da deca već duže vreme idu na dodatne časove jer nije primećivala napredak ili pomak kod tih učenika uprkos njihovom dodatnom radu na privatnim časovima.

Ispitanica se osvrće na svoje onlajn iskustvo sa odraslim polaznicima poslovnog kursa i priseća se da se trudila da zvuči više kao izvorni govornik pred odraslim učenicima nego pred svojim učenicima u osnovnoj školi. Imala je veći strah od greške i trudila se da bude pažljivija pri izgovoru kako bi pravilno izgovorila reči i dodaje da je bila svesna da nije izvorni govornik i da ne može zvučati kao oni.

Kada svojim rečima definiše ideologiju izvornog govornika, ona kaže da je to diskriminacija koja se nepovoljno odražava na nastavnike koji žele da rade u privatnim školama i da je izraz izvorni govornik vrlo štetan po nastavnike i da ga treba izbegavati pri zapošljavanju. Ispitanica kaže da ne može da se seti konkretne situacije u kojoj je ideologija uticala na njenu karijeru i odnos sa kolegama i želi da istakne da je oduvek na konferencijama bila fascinirana izgovorom izvornih govornika i da je bila iznenađena gramatičkim greškama koje su poneki izvorni govornici pravili. Ispitanica je često želela da govori kao izvorni govornici, ali je uvek sebe podsećala da fokus jednog nastavnika treba da bude na metodičkim i pedagoškim kompetencijama, a ne na izgovoru. Pošto već ima metodičke i pedagoške kompetencije, ona se ipak ne oseća potpuno samopouzdana i smatra da bi njeno profesionalno samopouzdanje bilo veće kada bi govorila

engleski kao izvorni govornik.

Ispitanica veruje da nastavnicima usavršavanje može da pomogne da se suprotstave ideologiji, ali primećuje da su nastavnici uglavnom demotivisani i da se slabo usavršavaju. Ona veruje da pored nastavnika treba edukovati poslodavce, roditelje i učenike. Ispitanica predlaže da učenike edukujemo kroz lekcije koje se odnose na različite kulture tako što bismo se dotakli različitih varijeteta engleskog jezika koji se govore u datim kulturama. Smatra da je poslodavcima glavni interes profit i nije sigurna da bi oni bili radi da se edukuju kada im „*ideologija ide na ruku i dobro zarađuju od nje*”.

Ukoliko bi joj se neko od kolega požalio da je diskriminisan na osnovu maternjeg jezika i porekla, ispitanica bi ga savetovala da insistira kod poslodavca na detaljima konkursa kako bi se uverio da je posao umesto njega zaista dobila stručnija osoba, a ne neko ko je samo izvorni govornik. Ispitanica odmah za tim izražava sumnju da je tako nešto moguće jer privatni sektor nije zakonski regulisan, što znači da privatni sektor ima mnogo više slobode u poslovanju i da transparentnost nije zagarantovana.

4.1.3.8.3. Analiza podataka

Pošto ispitanica ima najviše radnog iskustva u osnovnoj školi gde je zapošljavanje regulisano zakonima koji onemogućavaju upliv ideologije, njen doživljaj diskriminacije je ograničen na privatni sektor. Ona smatra da ideologija najviše pogađa nastavnike koji žele da rade u privatnom sektoru iako ona ne radi u privatnom sektoru i nije izrazila želju i nameru da radi u tom sektoru. Iako u javnom sektoru nije izložena diskriminaciji, ispitanica ima stavove i uverenja koja pokazuju da je pod uticajem ideologije.

Iako ispitanica nije imala direktna iskustva sa diskriminacijom u svojoj nastavničkoj karijeri, ona je u svojim izjavama koje je dala u intervjuu pokazala da je ona delimično internalizovala postulate ideologije izvornog govornika. Ona je svesna da su nastavničke kompetencije važnije od akcenta, ali bi volela da govori engleski kao izvorni govornici jer je fascinirana njihovim izgovorom i veruje da bi joj takav izgovor povećao samopouzdanje.

Primećujemo da ispitanica na svesnom nivou razlaže argumente protiv ideologije, dok podsvesno deluje pod uticajem ideologije (na primer, želja za izvornim akcentom i boljim izgovorom i organizovanje nastave za ćerku u školi u kojoj rade izvorni govornici). Iako je svesna da su kvalifikacije i kompetencije važnije za posao nastavnika od porekla i maternjeg jezika, ona ipak veruje da je izvorni akcent i izgovor ono što joj fali za potpuno samopouzdanje.

5. DISKUSIJA

Predmet glavnog istraživanja u ovom radu je uticaj ideologije izvornog govornika na nastavnike iz regiona kojima engleski nije maternji jezik. Želeli smo da saznamo da li su ovi nastavnici upoznati sa pojmom ideologije izvornog govornika, da li su pod njenim uticajem i u kojoj meri je taj uticaj prisutan u njihovom profesionalnom i privatnom životu.

Rezultati pokazuju da su nastavnici engleskog jezika iz regiona kojima engleski nije maternji pod uticajem ideologije izvornog govornika. Taj uticaj se zapaža u njihovim odgovorima iz upitnika i izjavama koje su dali u intervjuu, a manifestuje se u njihovima stavovima, postupcima i ponašanjima u vezi sa nastavom engleskog jezika.

Nakon istraživanja sprovedenog uz pomoć elektronskog upitnika i polustrukturiranog intervjua, dobili smo rezultate koji nam pomažu da odgovorimo na istraživačka pitanja. Rezultati elektronskog upitnika su nam pokazali da je veći broj nastavnika svestan postojanja diskriminacije pod uticajem ideologije izvornog govornika i da delimično osećaju efekte njenog uticaja najviše na profesionalnom, ali i na privatnom planu. Rezultati koje smo dobili putem polustrukturiranog intervjua su pokazali da ispitanici u upitniku tvrde da nisu diskriminirani i da ne osećaju uticaj ideologije, dok u intervjuu dele svoja iskustva i razmišljanja koja su odraz uticaja ideologije izvornog govornika. Kod većine se desila internalizacija ideologije kojom su normalizovali efekte ideologije (Tezigden Cakcak, 2018), pa nisu svesni njenog uticaja na njihovo ponašanje na tržištu nastave tokom i nakon procesa zapošljavanja.

Činjenica da su nastavnici iz regiona pod uticajem ideologije ukazuje na potrebu da se preduzmu, isplaniraju i razrade koraci za osnaživanje nastavnika kako bi osvestili uticaj ideologije kojem su izloženi i bili spremni da mu se suprotstave. Kako bismo predstavili doprinos ovog istraživanja nauci, nastavi engleskog jezika i jezičkim delatnostima, kao i značaj koji ona ima za nastavnike, u narednim odeljcima ćemo prodiskutovati o rezultatima istraživanja u odnosu na istraživačka pitanja i hipoteze i predložiti korake za osnaživanje nastavnika u lokalnom kontekstu kako bi sami nastavnici bili aktivni učesnici u procesu oslobađanja od uticaja ideologije.

5.1. Istraživačka pitanja i hipoteze u svetlu rezultata istraživanja

Osvrnuli bismo se na istraživačka pitanja i hipoteze koji su nas motivisali na ovo istraživanje kroz sledeće pasuse u kojima diskutujemo o uticaju ideologije na osnovu dobijenih rezultata i njihove analize, a kojima obrazložimo zaključke koje donosimo u ovom delu rada.

5.1.1. Istraživačka pitanja

(1) Da li su nastavnici engleskog jezika iz regiona kojima engleski nije maternji jezik upoznati sa ideologijom izvornog govornika?

Rezultati pokazuju porast broja informisanih nastavnika odnosu na rezultate iz ranije sprovedenog pilot istraživanja. Nastavnici su danas više informisani o ideologiji nego ranije. Zapažamo da je informisanju ispitanika o ideologiji najviše pomogao internet i društvene mreže, što svedoči o velikom potencijalu koji taj medij ima u edukaciji i informisanju. Podsećamo da je najveći odziv ispitanika za upitnik bio upravo sa društvene mreže Fejsbuk i to iz nekoliko

neformalnih grupa nastavnika engleskog jezika koje okupljaju nastavnike iz regiona. Smatramo da treba imati na umu moć društvenih mreža da okupe ljude i šire informacije putem grupa kada kreiramo strategije i planiramo aktivnosti za osnaživanje nastavnika da se na profesionalnom i ličnom planu suoče sa negativnim uticajem ideologije.

Nakon interneta, najčešći izvor informacija o ideologiji je lično iskustvo. Naime, nastavnici najpre bivaju diskriminirani na tržištu, a takvo iskustvo ih često navede na samostalno istraživanje radi pronalaženja objašnjenja šta se dešava sa neizvornim govornicima na tržištu nastave engleskog jezika. Ovi nastavnici najčešće koriste internet kako bi dobili odgovore na svoja pitanja o diskriminaciji kojoj su izloženi, što nam daje razlog više da istaknemo potencijal ovog medija u širenju svesti i informacija.

Informisanju nastavnika su doprinela i predavanja na fakultetu, seminari i konferencije, ali u manjoj meri u odnosu na internet i društvene mreže. Uprkos tome, ne bi trebalo zanemariti potencijal koji ovi oblici informisanja i edukovanja imaju. U odnosu na obiman sadržaj na internetu, oni su formalnog karaktera i podležu određenoj standardizaciji i strožoj selekciji. Sadržaj koji se prezentuje na fakultetu, seminarima i konferencijama nam pruža mogućnost da pažljivim odabirom podataka i informacija damo nastavnicima strukturiran prikaz ideologije kako bi njihova saznanja bila sistematizovana i usmerena na adekvatno postupanje i delovanje u slučaju izloženosti ideologiji i njenim uticajima. Čak je i upitnik za ovo istraživanje poslužio u edukativne svrhe jer dva ispitanika nisu bila svesna diskriminacije i nisu čula za pojam ideologije izvornog govornika pre popunjavanja ovog upitnika, što svedoči o potencijalu koje istraživačke aktivnosti imaju u širenju svesti i informisanju ispitanika.

Skoro polovina ispitanika je tokom popunjavanja upitnika saznala da su diskriminatorne prakse kojima su izloženi i koje su primećivali izazvane delovanjem ideologije izvornog govornika. Tačnije, oni su primećivali da su marginalizovani i izolovani na tržištu, ali nisu mogli da imenuju tu pojavu jer nisu bili upoznati sa ideologijom i njenim mehanizmima delovanja. Elektronski upitnik ih je informisao o postojanju termina i znanja o diskriminišućem iskustvu koje su doživeli, što još jednom svedoči o značaju naučnih istraživanja i akademskom doprinosu u ovoj oblasti u lokalnom kontekstu. Kako do sada nije bilo istraživanja koja su se bavila uticajem ove ideologije na nastavnike, zapažamo da je za njim postojala potreba jer su nastavnicima nedostajale informacije kako bi razumeli dinamiku procesa i dešavanja na tržištu nastave engleskog jezika.

Dok su u upitniku kratko odgovarali na pitanje da li su upoznati sa ideologijom, u intervjuu su imali prilike da svojim rečima definišu ideologiju i opišu njen mehanizam delovanja. Od 8 ispitanika koji su učestvovali u intervjuu, Ispitanica 6 je rekla da je ideologija izvornog govornika, odnosno *nejtiv spikerizam*, potpuno nov termin za nju, dok je Ispitanica 5 prvi put čula za ideologiju zahvaljujući upitniku. Na osnovu definicija i opisa ideologije ostalih ispitanika, zaključujemo da nastavnici nemaju potpuno jasnu sliku i ideju o ideologiji jer o njoj govore kao o neprilagođavanju svog govora učenikovom nivou poznavanja jezika (Ispitanik 1), o osobi koja je rođena u zemlji gde je engleski prvi jezik i „*uči se prirodno*“ (Ispitanik 2) i o načinu na koji vide i doživljavaju izvorne govornike (Ispitanica 7). Ovakvi odgovori ukazuju na potrebu za edukovanjem nastavnika kako bi oni mogli da uoče i prepoznaju delovanje ideologije i adekvatno reaguju u situaciji u kojoj su izloženi njenom uticaju.

Iako su donekle upoznati sa ideologijom i postulatima za koje smatraju da su tvrdnje bez osnova u stvarnosti, nastavnici podsvesno promovišu te postulate interpretirajući stručnost kroz okvir izvornog govornika (Lowe, 2020a). Nastavnici u svojim odgovorima ističu značaj stručnosti i kvalifikacija u odnosu na jezički identitet izvornog govornika kada govore o apsurdnosti ideologije izvornog govornika. S druge strane, kada govore o superiornosti i stručnosti izvornih

govornika oni ističu njihove jezičke performanse (izgovor, tečnost, dikciju, poznavanje vokabulara i spontano korišćenje tačne gramatike), što nije u vezi sa kvalifikacijama i kompetencijama koje zaista čine potrebnu stručnost.

Ispitanica 8 bi volela da govori engleski kao izvorni govornici jer je njihov izgovor fascinira i smatra da je takav izgovor nešto što bi zasigurno povećalo njeno samopouzdanje, dok istovremeno izjavljuje da izgovor nastavnika ne može i ne treba da bude izjednačen sa kvalifikacijama. Ispitanica 4 smatra da je manje stručna od izvornih govornika jer ne poznaje jezik „*na svim nivoima*“ kao što ga poznaju izvorni govornici. Kada ona govori o prednosti koju imaju izvorni govornici pri zapošljavanju, ona ističe da je pogađa to što nestručni izvorni govornici dobijaju posao umesto kvalifikovanih neizvornih govornika koji jedini mogu stručno da rade nastavnički posao. Na primerima odgovora koje su dale Ispitanica 4 i Ispitanica 8 možemo da primetimo kako nastavnici nedosledno tumače pojam stručnosti i kako to tumačenje zavisi od toga da li se radi o izvornom ili neizvornom govorniku.

(2) Da li su nastavnici engleskog jezika iz regiona kojima engleski nije maternji jezik pod uticajem ideologije izvornog govornika?

Na osnovu rezultata zaključujemo da su nastavnici pod uticajem ideologije izvornog govornika. Taj uticaj se ogleda u njihovim stavovima i uverenjima o ideologiji i njihovim odlukama koje određuju njihovo ponašanje na tržištu nastave.

Iako je skoro jedna trećina nastavnika izjavila da se ne oseća diskriminisano zbog uticaja ideologije na tržište nastave, njihovi iskazi i prepričavanja iskustava i događaja otkrivaju da je kod tih nastavnika došlo do internalizovanja ideologije (Tezigden Cakcak, 2018). Na svesnom planu, ovi nastavnici tvrde da se ideologija ne odražava na njihove ideje o nastavi i na njihov rad, pa odriču postojanje bilo kakvog uticaja na njihov poslovan ili privatan život. Na primer, Ispitanik 1 tvrdi da se nikada ne bi predstavljao lažno pred svojim učenicima, ali ima lažno ime i govori da dolazi iz Amerike kada radi sa učenicima iz Južne Koreje gde je uticaj ideologije dominantan u nastavi engleskog jezika. On je svestan da južnokorejsko tržište jezika nema interesovanja za nastavnike izvorne govornike (Team Teast, 2024), pa je svoj identitet nesvesno prilagodio okolnostima radi opstanka na tom radnom mestu. Elektronski upitnik je postavljao direktna pitanja o uticaju ideologije, odgovori ispitanika su bili odrični, pa nam je upitnik poslužio kao indikator njihovog svesnog toka razmišljanja o ideologiji. Intervju je ispitanicima davao više prostora za razmišljanje i izražavanje stavova i mišljenja, pa su tokom intervju daval odgovore koji su pronicali dublje u njihove stavove i osećanja u vezi sa ideologijom. Većina ispitanika je na intervjuu prvi put imala prilike da razmišlja o ideologiji u svetlu pitanja usko usmerenih na njihova iskustva, a njihov misaoni proces se dešavao uživo pred istraživačem koji je mogao da čuje i zabeleži elemente uticaja ideologije u njihovim narativima.

Analizom njihovih narativa koju smo sprovedi koristeći analizu okvira izvornog govornika (Lowe, 2020a) došli smo do zaključka da čak i ispitanici koji nemaju direktan kontakt sa ideologijom, jer rade samo u državnim ustanovama u kojima nema prostora za diskriminaciju zaposlenih na osnovu maternjeg jezika, imaju stavove i uverenja o svojoj stručnosti, izgovoru i znanju koja sadrže ideje o inferiornosti u odnosu na izvorne govornike. Ispitanica 8, koja je svoje radno iskustvo provela isključivo u državnoj školi koja nije pod uticajem ideologije, priželjkuje da ima izgovor poput izvornih govornika kako bi joj se popravilo samopouzdanje i šalje svoju ćerku na časove u školu u kojoj rade izvorni govornici jer veruje da bi to pomoglo njenoj ćerki da popravi

svoj izgovor.

Iako je upitnik prikupio značajne podatke o odnosu ispitanika prema ideologiji i njenom uticaju na njih, polustrukturirani intervju je davao dublji uvid i otkrio da ideologija utiče i na ispitanike koji veruju da nisu njoj izloženi i da zbog toga ni ne mogu biti pod njenim uticajem. Na osnovu odgovora koje su ispitanici davali u intervjuu mogli smo da zaključimo da je ideologija našla svoj put čak i do onih ispitanika koji veruju da odolevaju uticaju ili da mu nisu izloženi. Dublje ispitivanje njihovih motiva i postupaka otkriva da ideologija ima moć da se neprimetno infiltrira i određuje podsvesno ponašanje nastavnika koje sami nastavnici ne povezuju se uticajem ideologije, što ćemo ilustrovati na primeru kontradiktornog narativa koji smo uočili kod Ispitanice 7. Ona tvrdi da ideologija ne utiče na njeno samopouzdanje i prilike za zaposlenje i odlučno predlaže da se borimo protiv predrasuda koji leže u osnovi postulata ideologije. Međutim, njeno ponašanje nije u skladu sa njenim narativom i predlogom za borbu jer njoj nije bio problem da se u kineskoj školi predstavlja kao Liza Smit i da „*prihvati pravila igre*“ jer „*predrasude postoje i ne možemo ih promeniti*“. Smatramo da je važno da nastavnici osveste uticaj ideologije u sebi jer samo nastavnici svesni barijera na koje nailaze prilikom zapošljavanja će biti u mogućnosti da te barijere i pomere (Flynn & Gulikers, 2001).

Nastavnici koji nemaju direktan kontakt sa ideologijom prilikom zapošljavanja i na svom radnom mestu ipak pokazuju da su pod uticajem ideologije u svojim stavovima o svom akcentu jer veruju da im izgovor jezika blizak izgovoru izvornog govornika daje više na kredibilitetu i autoritetu i da bi on povećao njihovo samopouzdanje, što je u skladu sa rezultatima koje je Aboših (Aboshiha, 2007) podelila o nastavnicima neizvornim govornicima koji imaju nisko samopouzdanje u vezi sa svojim akcentom i izgovorom. Potvrdu za ovu tvrdnju možemo naći u slučaju Ispitanice 8 koja tvrdi da bi joj izgovor govornika značajno povećao samopouzdanje iako njeno radno mesto u državnoj školi ni na koji način ne zavisi od njenog izgovora. Nastavnici su svesni da nastavnika čini mnogo više od izgovora i poznavanja jezika na nivou maternjeg govornika, ali i pored tog znanja pojedini nastavnici bi ipak izabrali nastavnika izvornog govornika da se nađu u ulozi učenika (Ispitanica 6) ili bi birali takve nastavnike za svoju decu verujući da nastavnik izvorni govornik ne pravi greške i garantuje bolji izgovor (Ispitanica 8).

Uporedni rezultati pilot i glavnog istraživanja ukazuju na mogućnost da se broj nastavnika koji se osećaju diskriminisano smanjuje u odnosu na raniji period. Na osnovu njihovih odgovora i izjava može se zapaziti da su nastavnici danas proaktivniji na tržištu jer nisu spremni da prihvate situaciju na tržištu koja ih izlaže diskriminaciji. Njihova proaktivnost je najviše usmerena na takoreći snalaženje u datim okolnostima. Pošto je teško promeniti sistem i politiku zapošljavanja koja je na tržištu nastave trenutno na snazi, nastavnici imaju sve više motivacije, a sve manje zadržke, da se prijave na oglase kojima se traže izvorni govornici. Danas je veći broj nastavnika otvoren prema ideji da nastupi pred poslodavcem i učenicima koristeći lažno ime i poreklo koje dokazuju falsifikovanom digitalnom verzijom pasoša, što otvara novo pitanje za istraživanje.

Iako je istraživanje pokazalo da je novac glavni motivator za ovakvo ponašanje na tržištu, osećamo da je potrebno ispitati i etičke osnove ponašanja nastavnika koje uključuje lažno predstavljanje i falsifikovanje dokumenata. Na falsifikovanje dokumenta i lažno predstavljanje se generalno u zakonodavstvu gleda kao na krivično delo za koje onlajn nastavnici još uvek ne odgovaraju zbog nepostojanja zakonske regulative koja bi uredila međunarodno onlajn tržište nastave engleskog jezika i sprečila prevare ovakve vrste.

Nameće se pitanje šta poslodavci preduzimaju povodom ovakvih prevara. Moguće je da neki poslodavci nemaju način da provere dokumenta svojih kandidata, kao što je moguće da poslodavci koji znaju za tu mogućnost (eng. *background check* podrazumeva proveru identiteta i

kvalifikacija i bezbednosnu proveru) nju ne koriste. U oba slučaja poslodavci insistiranjem na kandidatima izvornim govornicima i zapošljavanju istih ispunjavaju formu za koju misle da je tržišno opravdana uz potpuno odsustvo svesti o etičkoj komponenti ovakve prakse. Na taj način su nastavnici koji „varaju sistem“ i poslodavci koji „ispunjavaju formu“ saučesnici u prevari na tržištu nastave jezika zbog koje najviše trpi sam nastavni proces i kvalitet nastave, što se odražava na učenička postignuća i kvalitet njihovog znanja.

(3) U kojoj meri su nastavnici engleskog jezika iz regiona kojima engleski nije maternji jezik pod uticajem ideologije izvornog govornika?

Većina ispitanika smatra da njihovo profesionalno samopouzdanje ne trpi zbog uticaja ideologije i taj broj je u porastu za oko 15% u odnosu na ranije rezultate iz pilot istraživanja. Stiče se utisak da se sve više nastavnika oseća osnaženo i osposobljeno da se izbori sa negativnim uticajima. Međutim, porast broja nastavnika koji smatraju da njihovo profesionalno samopouzdanje ne trpi ne pokazuje realno poboljšanje položaja nastavnika na tržištu nastave, već ukazuje na unapređene mehanizme preživljavanja na tržištu (lažno predstavljanje i falsifikovanje dokumenata) koje su nastavnici razvili kako bi sebi obezbedili priliku za posao i zaradu.

Manji broj nastavnika je priznao da njihovo lično samopouzdanje trpi zbog ideologije i taj broj se nije znatno promenio u odnosu na pilot istraživanje. Dok nastavnici koji priznaju da ideologija utiče na njihovo profesionalno samopouzdanje najčešće navode zaradu i prilike za zaposlenje kao oblasti u kojima najviše trpe zbog diskriminacije, nastavnici sa problemom umanjenog ličnog samopouzdanja na tu listu dodaju osećaj obezvređenosti i nedostojnosti, slabiju koncentraciju, osećaj nesposobnosti, osećaj inferiornosti, sindrom uljeza, ugroženost slobode izražavanja, krizu ličnog identiteta, nedostatak motivacije i smanjeni osećaj sigurnosti. Ovakve negativne efekte su prijavljivali i nastavnici iz drugih zemalja (Li & Campbell, 2009), što govori o jednom univerzalnom negativnom iskustvu kroz koje prolaze nastavnici neizvorni govornici prilikom zapošljavanja i koje utiče na sve aspekte nastavnikovog života. Iako je procenat nastavnika koji se ovako osećaju skoro četiri puta manji od nastavnika koji ove probleme nemaju, smatramo da je važno i neodložno preduzeti korake i sprovesti aktivnosti koje bi pružile podršku ovim nastavnicima i pomogle im da sagledaju sebe i svoje kvalitete u drugom svetlu. Ovakvi stavovi o sebi mogu da ugroze mentalno zdravlje nastavnika na duge staze, pa je važno reagovati na ovu situaciju i pomoći nastavniku da bude svestan uticaja ideologije kako bi mogao da se zauzme za svoj bolji položaj na tržištu (Flynn & Gulikers, 2001).

Kako državne institucije u regionu nisu nadležne da se bave ovim problemom jer se na nastavničkim radnim mestima diskriminacija na osnovu porekla i maternjeg jezika ne može dogoditi, preostaje nam da se oslonimo na udruženja nastavnika iz regiona i pojedince koji se bore za jednakost na tržištu nastave koji bi svojim udruženim radom i aktivnostima umanjili efekte ideologije na nastavnike. Stručna udruženja nastavnika engleskog jezika iz regiona mogu da uzmu za primer TESOL asocijaciju i njene napore i aktivnosti (Kamhi-Stein, 2016) kao primer kako premostiti razlike među nastavnicima koje je nametnula ideologija.

5.1.2. Istraživačke hipoteze

(1) Jezička ideologija izvornog govornika negativno utiče na profesionalni i privatni život nastavnika engleskog jezika iz regiona koji nisu maternji govornici engleskog.

Rezultati istraživanja su u skladu sa hipotezom da ideologija izvornog govornika negativno utiče na profesionalni i privatni život nastavnika. U njihovom profesionalnom životu taj uticaj se najviše ogleda u manjoj zaradi i smanjenom broju prilika za zapošljavanje, što je istovremeno negativan efekat koji utiče i na privatni život nastavnika. Nezaposlenost i mala zapošljivost onemogućavaju redovan priliv novca kojim nastavnici finansiraju svakodnevni život sebe i svojih porodica. Ovakav negativan uticaj na profesionalan život ne bi trebalo da se posmatra odvojeno od privatnog života nastavnika jer se oni ovde prepliću i utiču na celokupan život nastavnika koji obuhvata poslovni i privatni aspekt. Smatramo da slobodno možemo reći da su marginalizovani i diskriminisani nastavnici egzistencijalno ugroženi ukoliko ne zarađuju dovoljno novca ili uopšte nemaju izvore prihoda. Nastavnici iz regiona imaju slične egzistencijalne probleme izazvane diskriminacijom i marginalizacijom kojoj su izloženi prilikom zapošljavanja, a koje ne utiču samo na zaradu i finansije, već i na druge aspekte života (Li & Campbell, 2009).

Ukoliko nastavnici uspeju da dobiju posao kao neizvorni govornici, oni bivaju tretirani kao inferiorni u odnosu na nastavnike izvorne govornike jer su izloženiji kontroli i proverbi usled nedostatka poverenja poslodavaca i učenika prema njima. Iako su ovo negativni efekti koji pripadaju poslovnom domenu nastavničkog života, oni se kod jednog broja nastavnika prelivaju na privatni život i u kombinaciji sa niskom zaradom utiču na opštu sliku koju nastavnik ima o sebi kao poslovnom i privatnom biću. Nisko samopouzdanje kod nastavnika usled diskriminacije pri zapošljavanju su takođe zapazili Hutajavilaifan (Huttayavilaiphan, 2021) i Dervić i Bećirović (2019).

Kako se uticaj ideologije prelijeva sa poslovnog na privatno i kako su ove dve vrste uticaja uzajamno povezane i neodvojive, smatramo da uticaj ideologije na nastavnike apriori podrazumeva uticaj kako na poslovni tako i privatni aspekt nastavnikovog života. Prema tome, nastavnici koji su se izjasnili da ideologija utiče na njihov poslovni život, ali ne i na privatni, nisu potpuno osvestili efekte koje njihovo negativno poslovno iskustvo može imati ili već ima na njihov privatni život. Uzajamna povezanost uticaja ideologije na privatni i poslovni život nastavnika ukazuje na važnost rešavanja ideologije kao jednog od gorućih problema na tržištu nastave engleskog jezika. Kako bi se započeo proces rešavanja ovog problema, važno je najpre pomoći nastavnicima da osveste da su pod uticajem ideologije koju su internalizovali i prihvatili njene diskurse kao valjane kriterijume i standarde zapošljavanja (Tezigden Cakcak, 2018). Taj proces osvešćivanja nazivamo *deinternalizacijom ideologije* jer podrazumeva proces suprotan internalizaciji. Internalizacijom su postulati ideologije postali deo sistema vrednosti nastavnika, a kako bismo nastavnika osvestili, mi želimo da ukažemo nastavniku na problem kako bi on svojom voljom odstranio ideološke postulate iz svog sistema vrednosti, tj. deinternalizovao ih.

(2) Nastavnici nisu dovoljno upoznati sa svim aspektima jezičke ideologije izvornog govornika i ne poznaju sva njena obeležja, domete i obim u kojem ona ima uticaj na nastavnike.

Dobijeni rezultati su potvrdili hipotezu da nastavnici nisu dovoljno upoznati sa ideologijom iako osećaju njene efekte i poznato im je šta ona podrazumeva. Većina nastavnika je svesna da

ideologija na njih deluje najintenzivnije kroz zapošljavanje i zaradu, pa je njihov fokus za prevazilaženje problema usmeren na rešavanje ta dva problema. Rešenja do kojih su nastavnici došli, a koja omogućavaju takoreći „obilazjenje”, a ne rešavanje problema, je prijavljivanje na oglase namenjene izvornim govornicima i preuzimanje lažnog identiteta radi osiguravanja radnog mesta. Ukoliko je potrebno, nastavnici falsifikuju digitalne verzije pasoša u Fotošopu, pa dobijaju i zadržavaju radna mesta na taj način.

Ovde bih dodala da je osim falsifikovanja pasoša, o kojem su ispitanici pisali u odgovorima u upitniku, prisutan i trend falsifikovanja kvalifikacija. Nastavnici falsifikuju kvalifikacije koje se stiču na univerzitetima na Zapadu, tačnije u SAD, Kanadi i Velikoj Britaniji (v. slika G u Prilogu C), ali i na domaćim visokoškolskim institucijama (v. slika F u Prilogu C). Ovakva praksa daje mogućnost i nekvalifikovanim osobama koji nisu izvorni govornici da dobiju posao nastavnika, pa su na onlajn tržištu nastave engleskog jezika osim nekvalifikovanih izvornih govornika prisutni i nekvalifikovani neizvorni govornici sa lažnim pasošima i lažnim kvalifikacijama. Ovakvo neetičko ponašanje nastavnika ne rešava sistemski problem diskriminacije i marginalizacije nastavnika već pomaže da se ovakvo stanje održi na uštrb kompetentnih i kvalifikovanih nastavnika, kvaliteta nastave i dobrobiti učenika. Na taj način nastavnici zajedno sa poslodavcima održavaju ideologiju prisutnom i uticajnom jer su poslodavcima kvalifikacije manje bitne od statusa izvornog govornika (Domingo, 2022), pa poslodavci više cene pasoš kao dokaz izvornosti nego kvalifikacije kao dokaz stručnosti.

Ukoliko bi nastavnici bili više upoznati sa ideologijom i njenim mehanizmima delovanja, pretpostavljamo da bi imali drugačiju perspektivu na svoja neetička rešenja kojima trenutno rešavaju problem svog zaposlenja. Oni ne doprinose rešavanju sistemskog problema koji opterećuje tržište šireći negativan uticaj na svim nivoima i ka svim učesnicima na tržištu. Još jednom ističemo značaj edukacije nastavnika i podizanje njihove svesti o problemu kako bi razumeli zašto je važno da njihova akcija bude usmerena na dobrobit svih, a ne na trenutnu i individualnu korist. Podizanje svesti pojedinca bi dovelo do podizanja kolektivne svesti nastavnika, što je preduslov za udruženo delovanje koje daje dugotrajnije rezultate (Benford & Snow, 2000).

(3) Nastavnici ne poznaju dovoljno načine na koje bi trebalo postupiti pri susretu sa ovom ideologijom kako bi zaštitili sebe od njenog negativnog uticaja ili doprineli ublažavanju negativnih efekata ideologije na širem planu.

Ukoliko zanemarimo mali broj ispitanika koji je izjavio da nema smisla boriti se protiv ideologije, pa samim tim nije ni podelio svoje predloge i rešenja, na osnovu preostalih odgovora zaključujemo da su nastavnici svesni postojanja raznovrsnih načina podizanja svesti i borbe protiv negativnih uticaja ideologije. Na svesnom planu prepoznaju šta je potrebno učiniti kako bi se sprovela takozvana kolektivna borba protiv diskriminacije i marginalizacije nastavnika. Najčešće navode prednosti interneta, društvenih mreža i udruženja nastavnika kao oblika organizovanja sa velikim potencijalom da okupi nastavnike i kroz njihovo zajedničko delovanje podiže svest i utiče na donosioc odluka na tržištu. Usled nepostojanja podrške koje bi udruženja ili društvene mreže pružali diskriminiranim i marginalizovanim nastavnicima jer ovoj temi nije posvećeno dovoljno pažnje, nastavnici koriste sredstva koja im omogućavaju da kao pojedinci istupe na tržište i izbore se za svoje pravo na rad. Nažalost, oni to čine na već opisane neetične načine koristeći lažni identitet i falsifikovana dokumenta.

Nastavnici su takoreći „prepušteni sami sebi” na tržištu nastave jer je na njima da pronađu

mehanizam odbrane i zaštite od diskriminacije ili da diskriminaciju prihvate kao neminovnost. Na osnovu odgovora ispitanika zapažamo da nastavnici često štite sebe od diskriminacije time što je prihvate kao neminovnost, pa se ove dve pojave slivaju u nesvestan proces internalizacije ideologije koji rezultira samodiskriminacijom. Nastavnici kod ovih se ovo dogodi svesno govore o značaju stručnosti za nastavu, pa svoje kvalifikacije doživljavaju kao oružje svog mehanizma odbrane kojim se bore protiv nestručnosti. Istovremeno veličaju „veću stručnost“ izvornog govornika koju vide u dobrom izgovoru i boljem poznavanju jezika i time umanjuju značaj svojih kvalifikacija, što je rezultat samodiskriminacije. Odgovori Ispitanice 4 vrlo dobro ilustruju ovaj sliveni proces internalizacije i samodiskriminacije koji se kod nastavnika dešava podsvesno.

Kako bi nastavnici mogli da deinternalizuju ideologiju, važno je da budu bolje informisani i edukovani o ideologiji i njenom delovanju. U ovom trenutku je bitno da formalna udruženja nastavnika prepoznaju važnost rešavanja ovog problema koji je nastao pod uticajem ideologije i da ovoj temi posvete više prostora u svojim aktivnostima, seminarima, konferencijama i edukacijama. Zaključujemo da je važno podići svest o značaju problema diskriminacije na nastavnike jer ona utiče na različite načine na njihov profesionalni i privatni život bez izuzetka. Nastavnici su uglavnom delimično svesni mogućih negativnih posledica koje ova ideologija ima, a najviše su okupirani posledicama koje ih se direktno tiču: slaba zapošljivost i niska zarada. Kako bi se delovanje nastavnika preusmerilo sa neetičnih postupaka koji služe da “prevare sistem” koji istovremeno i održavaju svojim postupcima, potrebno je raditi na podizanju svesti i edukaciji nastavnika kako bi se podigla i kolektivna svest i zajedničkim delovanjem radilo u smeru ojačavanja nastavnika kao pojedinca i nastavnika kao člana esnafa, tj. udruženja. Naš zajednički cilj je jednako tržište za sve nastavnike sa jednakim prilikama za zaradu i zaposlenje kako u regionu tako i na globalnom tržištu nastave engleskog jezika.

5.2. Doprinos istraživanja

Ovo istraživanje nam je pomoglo da konstatujemo da ideologija izvornog govornika utiče na nastavnike i pruža nam uvid u aspekte nastavnčkog života koji su najviše pogođeni ideologijom. Osim konstatacije da je negativan uticaj prisutan među nastavnicima, istraživanje nam je pomoglo da uvidimo da postoji potreba da se preduzmu koraci koji bi bili usmereni ka suprotstavljanju uticaju ideologije kao i ublažavanju i eliminisanju njenog uticaja.

Pre ovog istraživanja nije postojalo istraživanje koje se bavilo uticajem ideologije izvornog govornika na nastavnike iz regiona, stoga ovaj rad predstavlja prvi pokušaj da se dobije više informacija o tome koliko je ideologija prisutna u životima nastavnika iz regiona i na koje načine utiče na njihova uverenja, stavove i ponašanja. Rezultati su pokazali da ideologija ima uticaja na nastavnike i da je taj uticaj negativan. Taj negativan uticaj se najviše ogleda u njihovom uslovno rečeno *odstranjivanju* sa tržišta (Holliday, 2005), što vodi ka diskriminaciji i marginalizaciji nastavnika neizvornih govornika.

Iako *odstranjeni* sa tržišta kao neizvorni govornici, nastavnici iz regiona imaju i jednu biološku prednost u odnosu na druge nastavnike neizvorne govornike. Nastavnici iz regiona pripadaju beloj rasi, što ih čini pogodnom zamenom u nedostatku nastavnika izvornih govornika, pa pretpostavljamo da je pripadnost beloj rasi bio jedan od mogućih razloga što su poslodavci bili blagonakloni prema nastavnicima koji nisu izvorni govornici. Istraživanje je pokazalo da poslodavci idealizuju i prioritizuju izvorne govornike, što je manifestacija uticaja jednog od profesionalnih diskursa po Lou (Lowe, 2020a). Poslodavci su od tih nastavnika tražili da se

predstavljaju kao izvorni govornici, nastavnici su pristajali, dok učenici nisu znali o kakvoj se prevari radi. Neizvorni govornik žute rase, na primer, svakako bi bio diskriminisan, dok neizvorni govornik bele rase biva ipak razmatran za poziciju nastavnika jer njegova bela koža takoreći garantuje klijentima i učenicima da se radi o “čovjeku sa Zapada”, tj. izvornom govorniku kojeg oni žele za nastavnika. To je još jedna potvrda da je ideologija vrsta neorasizma (Holliday, 2018) koji se ne iskazuje otvoreno jer to nije društveno prihvatljivo (Bouchard, 2017).

Kao prvo istraživanje o uticaju ideologije u domaćoj literaturi, istraživanje je popunilo istraživačku prazninu time što je ustanovilo da je kod nastavnika iz regiona došlo do internalizacije i samodiskriminacije bez obzira na kontekst u kojem rade kao nastavnici (Houghton & Rivers, 2013) jer profesionalni diskursi ideologije normalizuju stavove i uverenja (Holliday, 2005), pa nastavnici ne primećuju da je došlo do internalizacije (Tezigden Cakcak, 2018). Oblici ideologije koje smo prepoznali u iskustvima i narativima nastavnika, a koje je kategorizovao Hiracuka (Hiratsuka et al., 2023) su *klasična ideologija* (diskriminacija svih neizvornih govornika) i *nijansirana ideologija* (diskriminacija nastavnika na osnovu njihovih individualnih razlika). Dok klasična ideologija marginalizuje sve neizvorne govornike bez obzira na njihove individualne karakteristike i razlike, nijansirana ideologija to čini na osnovu karakteristika i razlika.

Istraživanje nam je dalo bolji uvid u uticaj ideologije na nastavnike u lokalnom i onlajn kontekstu u kojem prepoznajemo klasičnu i nijansiranu ideologiju, a njegova praktična vrednost se ogleda u postideološkom i transideološkom smislu (Hiratsuka et al., 2023). Pošto istraživanje daje kritički osvrt na probleme i diskriminišuće prakse sa kojima se susreću nastavnici, ovo istraživanje bi se moglo okarakterisati kao postideološko istraživanje čiji je cilj da stvori transideološke uslove za sve kvalifikovane nastavnike bez obzira na njihove razlike jer one ne utiču na adekvatno i stručno obavljanje posla.

5.3. Praktične implikacije istraživanja

Kako nastavnici nisu u potpunosti osvestili uticaj ideologije na svoj poslovan i privatni život, naglašavamo potrebu da se predano radi na podizanju svesti i edukaciji nastavnika. Informisanje nastavnika i razgovor o ideologiji i njenom uticaju bi pomogli nastavnicima da sagledaju dešavanja na tržištu i svoja lična iskustva iz ugla iz kojeg ih do sada nisu sagledavali zbog svojih stavova i uverenja koja su pod uticajem ideologije.

Značajan broj nastavnika je internalizovao ovu ideologiju i prihvatio trenutno stanje na tržištu kao neminovnost. Pored procesa internalizacije ideologije, nastavnici su prošli i kroz proces samodiskriminacije (Reves & Medgyes, 1994), pa doživljavaju sebe kao nedovoljno stručne, nekompetentne, inferiorne ili uljeze u odnosu na izvorne govornike. Kako bi došlo do deinternalizacije, tj. osveščivanja uticaja ideologije, potrebno je nastavnicima predložiti činjenice i pružiti informacije o mehanizmima delovanja ideologije i obrascima u kojima se ona manifestuje. Nastavnik koji je internalizovao ideologiju izvornog govornika svojim ponašanjem i stavovima pomaže da se ideologija održi jer pasivno prihvata status kvo na tržištu i ne preduzima korake da mu se suprotstavi. Verujemo da bi edukativne i informativne aktivnosti najpre doprinele osveščivanju nastavnika, a nastavnik svestan negativnog uticaja kojem je izložen bi bio motivisan da sazna na koje načine može da promeni situaciju i okolnosti na bolje.

Nadamo se da će udruženja nastavnika prepoznati značaj i važnost ove teme uprkos činjenici da ideologija izvornog govornika ne diskriminiše i ne marginalizuje nastavnike u javnom sektoru u regionu. Međutim, ideologija utiče na stavove, uverenja i ponašanja čak i onih nastavnika

koji rade samo u okviru javnog sektora i ne pokušavaju da nađu posao u privatnom sektoru ili na onlajn tržištu. Nastavnici koji rade u privatnom sektoru imaju više prilike da se susretnu sa uticajem i efektima ideologije, dok nastavnici koji se upute na onlajn tržište imaju prilike da se susretnu sa ideologijom i njenim efektima na svakom svom koraku. Uzevši sve ovo u obzir, ideologija izvornog govornika i njen uticaj su nezaobilazna tema u nastavi engleskog jezika u lokalnom i globalnom kontekstu. Takođe se nadamo da će udruženja nastavnika ne samo prepoznati značaj ove teme već i aktivno se založiti da njihove aktivnosti (njuzleteri, obaveštenja, seminari, vebinari, konferencije, okrugli stolovi i ostali oblici delovanja) doprinesu edukaciji i širenju svesti o uticaju ideologije među nastavnicima. Osvešćen nastavnik će moći ne samo da se spremnije suprotstavi ideologiji i založi za sebe i kolege, već i da edukuje svoje učenike o štetnosti praćenja *ideala izvornog govornika* (eng. *native speaker ideal*) kao garancije za uspeh u usvajanju engleskog jezika (Andreou & Galantomos, 2009). Edukujući svoje učenike o štetnosti ideologija, nastavnici doprinose stvaranju osvešćenih pojedinaca koji će biti u stanju da kritički sagledaju nastavu jezika i njeno tržište i donose informisane odluke na osnovu činjenica, a ne trenda koji svi prate i koji određuju škole svojim marketinškim i promotivnim aktivnostima pod uticajem ideologije.

Osim formalnih oblika informisanja i edukovanja, koje udruženja mogu da organizuju i sprovedu tako da informacija dopre do značajnog broja njihovih članova i nastavnika, ne smemo da zanemarimo potencijal neformalnih oblika udruživanja nastavnika. U današnje doba je postalo lakše nego ikada udružiti se uprkos vremenskoj razlici i geografskoj razdaljini zahvaljujući internetu i društvenim mrežama, pa smatramo da nastavnicima treba preporučiti korisne internet izvore putem kojih mogu da dođu do informacija i podrške. Razmena iskustava i informacija je značajan korak ka deinternalizaciji ideologije jer kroz razgovor saznajemo o različitim aspektima diskriminišućeg iskustva koje kao nastavnici delimo bez obzira u kom sektoru i kontekstu radimo.

Ideologija izvornog govornika je prisutna ne samo u nastavi engleskog jezika već i u nastavama drugih stranih jezika, tako da istraživanja koja se bave ovom temom mogu da doprinesu ne samo nastavi engleskog jezika već i nastavi stranih jezika uopšte. Kako smo mogli da čujemo od ispitanica koje su učestvovala u polustrukturiranom intervjuu i koje su tokom intervjuu osvestile da je i njihovo prevodilačko iskustvo prožeto uticajem ideologije, ova ideologija je prisutna u jezičkoj industriji uopšte, tj. svim delatnostima koje koriste jezik da olakšaju pisanu i usmenu komunikaciju. Očekujemo nova istraživanja koja će se baviti ne samo nastavom jezika, već i drugim jezičkim delatnostima izloženim i prožetim uticaju ideologije.

Kako verujemo da samo dobro informisani nastavnik ima potencijal da se zauzme za sebe i edukuje druge, nadamo se da će nakon ovog istraživanja uslediti još mnoga druga istraživanja koja doprinose borbi protiv negativnog uticaja ideologije ne samo na nastavnike već i na ostale učesnike u procesu učenja jezika (poslodavce, regrutere, promotere, roditelje i učenike). Ovo istraživanje je ispitalo stavove, mišljenja i iskustva jednog određenog broja nastavnika iz regiona i predstavlja prvi naučni korak u istraživanju uticaja ideologije izvornog govornika na našim prostorima. Zbog ograničenja u obimu rada i vremenu, ovo istraživanje nije moglo da obuhvati i druge učesnike u nastavi engleskog jezika (poslodavce, regrutere, direktore privatnih jezičkih škola i centara, učenike i roditelje učenika) kako bi se detaljnije istražio opšti uticaj ideologije na sve učesnike na tržištu nastave engleskog jezika u regionu. Očekujemo da će u budućnosti biti sprovedena ovakva istraživanja kako bismo imali detaljan i sveobuhvatan uvid u situaciju na tržištu, a koji bismo mogli da iskoristimo u planiranju strategije za edukovanje, informisanje i podršku svih učesnika. Takođe očekujemo da će buduća istraživanja ispitati ostale aspekte nastave engleskog jezika (jezičke politike, nastavni materijali, kvalitet nastave itd.) na koje ideologija takođe utiče.

5.4. Ograničenja

Iako je ovo istraživanje doprinelo osvetljavanju problema ideologije izvornog govornika i njenog uticaja na nastavnike iz regiona, verujemo da bismo mogli da izvedemo detaljnije i sveobuhvatnije zaključke da je postojao veći odziv nastavnika i da smo imali mogućnost da uporedimo rezultate istraživanja sa rezultatima u domaćoj literaturi, a ne samo sa rezultatima koje smo pronašli u stranoj literaturi.

5.4.1. Odziv nastavnika

Osvrnuli bismo se ovde na činjenicu da je elektronski upitnik za glavno istraživanje poslat na tri imejl adrese udruženja nastavnika engleskog jezika u regionu: ELTA iz Srbije, HUPE iz Hrvatske i ELATM iz Crne Gore. Iako je članstvo ELTA Srbija obavешteno o upitniku putem njuzletera, upitnik je popunilo samo 7 članova. Pretpostavljamo da ostali nastavnici nisu prepoznali važnost ove teme jer se o njoj na našim prostorima malo govori i da je to jedan od mogućih razloga za slab odziv. Od udruženja iz Hrvatske i Crne Gore nisu stigli odgovori na imejl poziv koji im je poslat, pa pretpostavljamo da njihovom članstvu nije ni prosleđen upitnik jer nije registrovan ni jedan odgovor u upitnicima namenjenim nastavnicima iz Hrvatske i Crne Gore.

Slab odziv članova ELTA Srbije i neodazivanje članstva HUPE Hrvatska i ELTAM Crna Gora sugerise da je važno raditi na podizanju svesti u regionu o značaju upoznavanja sa ideologijom izvornog govornika. Na taj način bi nastavnici prepoznali mogućnost za svoj doprinos stvaranju jednakog tržišta nastave engleskog jezika za sve kvalifikovane nastavnike. Verujemo da bi veći odziv članova formalnih udruženja iz regiona doprineo obimnijem i reprezentativnijem uzorku ispitanika i povećao mogućnost da više nastavnika učestvuje u polustrukturiranom intervjuu i doprinese istraživanju ideologije u regionu. Očekujemo da će neka buduća istraživanja uspeti da pruže više informacija iz regiona na osnovu reprezentativnijeg uzorka koji bi obuhvatao veći broj nastavnika iz Bosne i Hercegovine, Crne Gore i Hrvatske i time dao sveobuhvatniji uvid u uticaj ideologije na nastavnike iz regiona.

Smatramo da bismo imali bolji uvid u načine na koji ideologija deluje i kako se manifestuje da se više ispitanika odazvalo pozivu za intervju. Dragocene podatke smo dobili čak i na osnovu svega 6,5% ispitanika koji su dobrovoljno učestvovali u intervjuu. Da podsetimo, 33 od 123 ispitanika je izrazilo želju da učestvuje na intervjuu, ali se samo 8 ispitanika odazvalo na poziv za intervju. Među odgovorima u upitniku koje su dali 90 ispitanika koji nisu želeli da učestvuju na intervjuu, zapazili smo interesantna svedočenja i izveštaje o doživljenoj diskriminaciji i verujemo da bismo od tih ispitanika mogli dobiti bogatije i detaljnije podatke o negativnom uticaju ideologije.

Među ispitanicima koji nisu želeli da učestvuju u intervjuu se nalaze oni koji su u odgovorima izjavili da su falsifikovali dokumenta i kvalifikacije. Verujemo da bi intervju sa njima pružio dragocena saznanja o (ne)postojanju njihovih etičkih dilema kada su donosili odluku da istupe na tržište sa lažnim identitetom koji dokazuju falsifikovanim dokumentima. Međutim, oni nisu prepoznali važnost učestvovanja u intervjuu i veličinu svog doprinosa ovom istraživanju. Pretpostavljamo da bi njihove reakcije na intervju bile drugačije da su bili bolje informisani o ideologiji i načinima na koje oni mogu pojedinačno da doprinesu širenju svesti o ideologiji.

Slab odziv je ograničenje ovog istraživanja, ali ujedno i upozorenje da se na edukaciji i širenju svesti mora predano raditi ukoliko želimo da stvorimo jednako tržište za sve nastavnike jer samo informisan i svestan nastavnik može da se izbori za svoj bolji položaj na tržištu (Flynn &

Gulikers, 2001).

5.4.2. Uzorak

Rezultate koje smo dobili u glavnom istraživanju smo poredili sa rezultatima iz pilot istraživanja u nedostatku drugih istraživanja koja se bave uticajem ideologije na nastavnike u domaćoj literaturi. Svesni smo da se uzorci razlikuju i da nije zgodno porediti ih da bismo na osnovu tih poređenja izvodili zaključke. U pilot istraživanju je učestvovalo oko osam puta manje ispitanika nego u glavnom istraživanju, a njihova struktura je takođe različita. Dok je uzorak pilot istraživanja jedna mala i relativno homogena grupa nastavnica iz Srbije kojima je srpski maternji jezik i koja je delila iskustvo rada u istoj onlajn školi kada je sprovedeno istraživanje, uzorak glavnog istraživanja možemo uslovno okarakterisati kao nehomogen jer ispitanici govore različite maternje jezike, potiču iz različitih država u regionu, imaju različito obrazovanje i radno iskustvo.

Odlučili smo da poredimo ove uzorke ne radi izvođenja čvrstih zaključaka, već radi sticanja uvida u tendencije i trendove koji se dešavaju na tržištu jezika u rasponu od nekoliko godina, stoga poređenjima u ovom radu treba pristupiti oprezno i uz ogradu dok se ne pojave nova istraživanja u domaćoj literaturi. Verujemo da bi se ovo ograničenje moglo nadomestiti longitudinalnim istraživanjem, tj. praćenjem jedne grupe nastavnika tokom vremena kako bi se uočile eventualne promene u njihovom ponašanju, stavovima i uverenjima i izveli objektivniji i temeljniji zaključci o uticaju ideologije i kako se on menja s protokom vremena.

6. ZAKLJUČAK

Glavni cilj ovog rada je bio da utvrdi da li su nastavnici engleskog jezika iz regiona kojima engleski nije maternji jezik pod uticajem ideologije izvornog govornika i kako se taj uticaj manifestuje na njih. Ovom radu je pristupljeno iz ugla pragmatizma i kritičkog realizma jer je cilj istraživanja bio da analizira prikupljene podatke i doprinese sticanju novih saznanja i informacija o ideologiji izvornog govornika i pomogne u osnaživanju nastavnika neizvornih govornika kako bi bili spremniji za susret sa tržištem nastave engleskog jezika u kojem dominira ideologija izvornog govornika utičući na profesionalno i lično iskustvo nastavnika.

Rad je osmišljen kao studija slučaja nastavnika engleskog jezika iz regiona kojima engleski jezik nije maternji jezik i koja ne bi imala isključivo teorijske implikacije, već bi rezultati istraživanja, njihova analiza i zaključci našli primenu u praksi, tačnije nastavi engleskog jezika, i to u domenu stručnog usavršavanja nastavnika engleskog jezika u regionu.

Rezultati su pokazali da su nastavnici iz regiona pod uticajem ove ideologije bez obzira na kontekst u kojem rade kao nastavnici (državne škole, privatne škole i jezički centri ili onlajn nastava). Većina nastavnika tvrdi da nisu pod uticajem ideologije, dok njihovi stavovi, uverenja i ponašanja govore da nisu svesni tog uticaja i da su internalizovali postulate ideologije koje nesvesno koriste kao osnov za svoje stavove i uverenja.

Istraživanje je inspirisano rezultatima koje smo dobili u pilot istraživanju. Cilj je bio da se sprovede detaljnije i obimnije istraživanje u odnosu na pilot istraživanje. Radi efikasnog prikupljanja podataka, istraživanje je sprovedeno uz pomoć elektronskog upitnika. Pored upitnika urađen je i polustrukturirani intervju sa ispitanicima koji su se dobrovoljno javili da učestvuju u razgovoru. Ovi razgovori su svakako pružili detaljan uvid u stavove, uverenja i ponašanja ispitanika u vezi sa tržištem nastave engleskog jezika i upravo su oni pomogli da dođemo do zaključka da se kod nastavnika najčešće dešava proces internalizacije ideologije koji utiče na nastavnikov doživljaj diskriminacije kao nečeg normalnog i očekivanog. Ovo istraživanje skreće pažnju na pojavu internalizacije ideologije izvornog govornika i nameće pitanje kako pristupiti deinternalizaciji, tj. na koji efikasan način je moguće pomoći nastavnicima da osveste uticaj ideologije zbog koje oni negiraju uticaj ideologije na sebe dok istovremeno manifestuju ponašanja i dele stavove koji su inspirisani i prožeti idejama ideologije.

Ovo istraživanje nije bez svojih ograničenja koja svakako ne umanjuju njegov doprinos lokalnoj akademskoj zajednici i nastavi engleskog jezika u lokalnom kontekstu. Očekivali smo veći odziv nastavnika kako za popunjavanje upitnika, tako i za polustrukturirani intervju. Broj ispitanika je bio ispod očekivanog, naročito onih koji su učestvovali u razgovoru o ideologiji. Intervjui su se pokazali kao dragocen izvor informacija koje nije bilo moguće dobiti samo putem upitnika, pa je intervju ispunio očekivanja kao komplementarni instrument istraživanja. Postoji izvestan broj vrlo zanimljivih odgovora određenih ispitanika iz upitnika koji sugerišu da bi nastavnici koji su dali te odgovore mogli biti vrlo zahvalni sagovornici u intervjuu i izvor dragocenih informacija za ovo istraživanje. Nažalost, oni nisu bili raspoloženi da učestvuju u intervjuu, pa nismo imali prilike da saznamo više o njihovim stavovima, uverenjima i ponašanjima.

Zbog toga verujem da bi neka buduća etnografska istraživanja mogla da daju iscrpniji i detaljniji materijal za istraživanje ove teme čija bi analiza dala temeljniji doprinos istraživanju uticaja ideologija na nastavnike kako u regionu tako i u globalnom kontekstu. Osim nastavnika, subjekti detaljnijih i obimnijih istraživanja bi trebalo da budu poslodavci, regruteri i učenici jer su

i oni izloženi uticaju ideologije na osnovu kojeg donose odluke o zapošljavanju i odabiru nastavnika. Ideologija utiče na celokupnu nastavu jezika, stoga je potrebno uraditi detaljna istraživanja o svim aspektima nastave sa svim učesnicima kako bi se dobila celokupna slika okolnosti koje vladaju na tržištu nastave jezika.

Ovo istraživanje je obuhvatilo nastavnike iz regiona (Srbija, Bosna i Hercegovina, Hrvatska i Crna Gora), a najviše ispitanika se izjasnilo da su maternji govornici srpskog jezika zbog čega se pretpostavlja da je najviše ispitanika u ovom istraživanju iz Srbije. Verujemo da bi posebna istraživanja usmerena na nastavnike u svakoj od zemalja iz regiona pružila detaljniji uvid u stanje u nastavi engleskog jezika u svim kontekstima u kojima rade nastavnici (državne škole, privatne škole i jezički centri i onlajn škole).

Takođe verujemo da bi bilo zanimljivo, inspirativno i produktivno sprovesti longitudinalno istraživanje koje bi pratilo određeni broj ispitanika tokom protoka vremena sa ciljem da ispita u kojoj meri i na koji način se dešavaju promene na tržištu nastave jezika iz perspektive ispitanika, ali i pažljivo analizirati njihove stavove i uverenja i porediti ih sa ranijim rezultatima kako bi se uočile eventualne promene u stavovima i uverenjima i kako bi se odredilo u kakvoj su korelaciji sa prethodnim rezultatima.

Očekivanja koja smo imali od rezultata istraživanja i koje smo naveli u uvodu rada su ispunjena. Rezultati pokazuju da su nastavnici pod uticajem ideologije koja utiče na sve aspekte njihovog poslovnog i privatnog života, a do tih zaključaka smo došli na osnovu iskustava i stavova koje su ispitanici podelili. Nastavnici nisu u potpunosti upoznati sa postulatima ideologije izvornog govornika, ali su svesni njenog negativnog uticaja i spremni su da predlože rešenja za koja veruju da mogu da pomognu edukaciji kolega i podizanju svesti. Iako na svesnom nivou mogu da verbalizuju pojedinačne slučajeve negativnih uticaja ideologije i objektivno predlože moguća rešenja, u njihovoj poslovnoj i privatnoj praksi najčešće ne postupaju u skladu sa svojim predlozima usled već pomenute internalizovane ideologije koja normalizuje diskriminaciju i čini je manje приметnom i očiglednom.

Ovim radom je popunjena istraživačka praznina jer do sada se istraživanja nisu bavila uticajem ideologije na nastavnike engleskog jezika iz regiona. Osim što se doprinos ovog rada ogleda u popunjavanju istraživačke praznine, njime su se otvorile mogućnosti za detaljnije istraživanje uticaja ideologije na nastavnike, ali i ostale učesnike u nastavi engleskog jezika (poslodavce, regrutere i učenike). Važno je da prepoznamo istraživački potencijal koji uticaj ideologije ima u jezičkim delatnostima jer saznanja do kojih možemo doći putem budućih istraživanja će ne samo uvećati naše znanje o ideologiji i olakšati prepoznavanje njenih manifestacija i mehanizama, već će doprineti efikasnijem planiranju i sprovođenju praktičnih aktivnosti u sklopu borbe i otpora koji je potrebno pružiti ovoj štetnoj pojavi u jezičkim delatnostima.

Saznanja do kojih smo došli putem ovog istraživanja ukazuju na važnost bavljenja ideologijom izvornog govornika kao bitnom temom ne samo u nastavi engleskog jezika već i u nastavi drugih stranih jezika i drugih delatnosti u okviru jezičke industrije. Ideologija izvornog govornika pretila da smanji kvalitet nastave stranih jezika i drugih jezičkih delatnosti jer pod njenim uticajem kvalifikovani nastavnici, prevodioci i drugi jezički stručnjaci bivaju marginalizovani, odstranjeni i diskriminisani ukoliko jezik kojim se bave, koji proučavaju i kojem podučavaju učenike nije njihov maternji jezik. Mesto kvalifikovanih stručnjaka je popunjeno nekvalifikovanim pojedincima čiji rad doprinosi padu kvaliteta jezičkih delatnosti i obrazovanja, a to je potrebno sprečiti aktivnostima usmerenima ka demistifikovanju ideologije i raskrinkavanju njenih skrivenih i suptilnih mehanizama kojima ona utiče na pojedince i zajednicu.

Kako bi se na ovaj problem obratila pažnja i preduzeli aktivni koraci za njegovo rešavanje, potrebno je učešće svih zainteresovanih strana. Smatramo da stručna udruženja imaju tu moć i potencijal da se zauzmu za svoje članstvo i kolege i da naprave važan korak napred ka edukovanju, informisanju i podizanju svesti stručne i šire javnosti. Ne smemo da zanemarimo ni značaj napora koji ulažu pojedinci boreći se za jednakost i podižući svest, stoga preporučujemo i oblike neformalnog udruživanja radi efikasnije razmene informacija i konstantne podrške nastavnicima i drugim stručnjacima koji se bave jezičkim delatnostima.

Osim naučne vrednosti, ovo istraživanje ima praktičnu vrednost jer je jedan od njegovih ciljeva da se saznanja i rezultati koje nam pruža iskoriste za poboljšanje položaja nastavnika na tržištu nastave jezika. Pored navedene praktične koristi za nastavnike, ovo istraživanje ima potencijal da indirektno utiče i na poboljšanje kvaliteta nastave i unapređenje procesa zapošljavanja tako da svi nastavnici budu ravnopravno tretirani. Nadamo se da će i druge jezičke delatnosti prepoznati važnost bavljenja ovom temom te imati koristi od ovog, ali i nekih budućih istraživanja koja će ispitivati specifične slučajeve i dešavanja u kontekstu ideologije izvornog govornika u različitim jezičkim delatnostima.

LITERATURA

- Aboshiha, P. (2007). *Identity and Dilemma: the 'native speaker' English language teacher in a globalising world*. [Doctoral Thesis. University of Kent Faculty of Arts and Humanities].
<https://repository.canterbury.ac.uk/item/88714/identity-and-dilemma-the-native-speaker-english-language-teacher-in-a-globalising-world>
- Adeoye-Olatunde, O. A., & Olenik, N. L. (2021). Research and scholarly methods: Semi-structured interviews. *Journal of the American college of clinical pharmacy*, 4(10), 1358–1367.
- Ali, S. (2009). Teaching English as an International Language (EIL) in the Gulf Corporation Council (GCC) countries: The brown man's burden. In F. Sharifian (Ed.), *English as an international language: Perspectives and pedagogical issues* (pp. 34–57). Multilingual Matters.
- Al-Mutairi, M. A. (2019). Kachru's Three Concentric Circles Model of English Language: An Overview of Criticism & the Place of Kuwait in it. *English Language Teaching*, 13, 85–85. <https://doi.org/10.5539/elt.v13n1p85>
- Alqahtani, M. H. (2024). "Would you take a pay cut? We're looking for Caucasians". How whiteness can affect White, Black and Muslim female 'native-speaker' English language teachers. *Heliyon*, 10(9), <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2024.e29887>
- Amin, N. (1997). Race and the identity of the nonnative ESL teacher. *TESOL Quarterly*, 31(3), 580–583. <https://doi.org/10.2307/3587841>

- Andreou, G., & Galantomos, I. (2009). The Native Speaker Ideal in Foreign Language Teaching. *Electronic Journal of Foreign Language Teaching*, 6.
- Árva, V., & Medgyes, P. (2000). Native and non-native teachers in the classroom. *System*, 28(3), 355–372. [https://doi.org/10.1016/S0346-251X\(00\)00017-8](https://doi.org/10.1016/S0346-251X(00)00017-8)
- Balibar, É., Wallerstein, I. M., & Balibar, É. (2005). *Race, nation, class: Ambiguous identities*. Verso.
- Balojja, T. D., & Sebbowa, D. (2024). Extended Learning Beyond Physical Schools in Rural Contexts in Uganda; a Case of Kyotera District. *East African Journal of Education Studies*, 7(4), 141–154.
- Baratta, A. (2017). Accent and linguistic prejudice within British teacher training. *Journal of language, identity & education*, 16(6), 416–423.
- Barratt, L. (2018). Monolingual Bias. *The TESOL Encyclopedia of English Language Teaching*, 1–7. <https://doi.org/10.1002/9781118784235.eelt0024>
- Belić, J. (2007). Dr. Zoran Đinđić: političar ili filozof? *Zbornik Beogradske otvorene škole: Radovi studenata generacije 2005*(6), 173–189.
- Benford, R., & Snow, A. (2000). Framing processes and social movements: An overview and assessment. *Annual Review of Sociology*, 26, 611–639.

- Benke, E., & Medgyes, P. (2005). Differences in Teaching Behaviour between Native and Non-Native Speaker Teachers: As seen by the Learners. In E. Llurda (Ed.), *Non-Native Language Teachers: Perceptions, Challenges and Contributions to the Profession* (pp. 195–215). Springer US. https://doi.org/10.1007/0-387-24565-0_11
- Berger, P. L., & Luckmann, T. (1991). *The social construction of reality: A treatise in the sociology of knowledge*. Penguin Books.
- Bonfiglio, T. P. (2010). *Mother tongues and nations: The invention of the native speaker*. De Gruyter Mouton.
- Bouchard, J. (2017). *Ideology, agency, and intercultural communicative competence*. Springer Berlin Heidelberg.
- Bourdieu, P. (1991). *Language and symbolic power*. Harvard University Press.
- Brown, W. (1995). Ranjieni identiteti. (A. Zaharijević, prev.). *Genero*, 15, 219–249.
- Brutt-Griffler, J., & Samimy, K. K. (2001). Transcending the nativeness paradigm. *World Englishes*, 20(1), 99–106. <https://doi.org/10.1111/1467-971X.00199>
- Buchanan, I. (2018). *The Dictionary of Critical Theory*. Oxford University Press.

- Burns, S. (2025). U: LinkedIn (objava). Preuzeto 22. marta 2025. sa https://www.linkedin.com/posts/sam-burns-83332154_tesol-tefl-esltree-activity-7291096655834050560-EYff?utm_source=share&utm_medium=member_desktop&rcm=ACoAAANop6wBBnQl7ZG_GTiquBtuE8h7_OLPnhU
- Cabigon, M. (2015, November). State of English in the Philippines: Should We Be Concerned? Preuzeto 15. marta 2023, sa <https://www.britishcouncil.ph/teach/state-english-philippines-should-we-be-concerned-2>
- Canagarajah, A. S. (1999). Interrogating the “native speaker fallacy”: Non-linguistic roots, nonpedagogical results. In G. Braine (Ed.), *Non-native educators in English language teaching* (pp. 77–92). Lawrence Erlbaum.
- Canagarajah, A. S. (2012). Teacher development in a global profession: An autoethnography. *TESOL Quarterly*, 46(2), 258–279. <https://doi.org/10.1002/tesq.18>
- Cavanaugh, J. R. (2020). Language Ideology Revisited. *International Journal of the Sociology of Language*, 263, 51–57.
- Cenoz, J., & Gorter, D. (2011). A holistic approach to multilingual education: Introduction. *The Modern Language Journal*, 95(3), 339 – 344.
- Chomsky, N. (1965). *Aspects of the theory of syntax*. MIT Press.

- Clark, E., & Paran, A. (2007). The employability of non-native-speaker teachers of EFL: A UK survey. *System*, 35(4), 407–430. <https://doi.org/10.1016/j.system.2007.05.002>
- Colmenero, K., & Lasagabaster, D. (2022). The native/non-native teacher debate: insights into variables at play. *Language Awareness*, 32(2), 363–384.
<https://doi.org/10.1080/09658416.2022.2110253>
- Cullis, R.I. (2010). *Children's relationships with their physical school: considerations of primary architecture and furniture design in a social and cultural context*. [Doctoral Thesis. Brunel University of London]. <https://bura.brunel.ac.uk/handle/2438/7913>
- Davies, A. (2003). *The native speaker: Myth and reality*. Multilingual Matters.
- De Swaan, A. (2023). The language predicament of South African universities in a global perspective. *Language & Communication*, 89, 1–7.
<https://doi.org/10.1016/j.langcom.2022.12.003>
- Dervić, M., & Bećirović, S. (2019). Native and Non-Native EFL Teachers Dichotomy: Terminological, Competitiveness, and Employment Discrimination. *Journal of Language and Education*, 5(3), 114–127. <https://doi.org/10.17323/jle.2019.9746>
- Dey, M., Amelia, R., & Herawati, Y. (2023). Challenging the “Native Speaker” Ideal: The Impact of Native Speakerism on Language Education. *Lingua Didaktika*, 17, 232–245.
<https://doi.org/10.24036/ld.v17i2.122592>

- Dixon, J. A., Mahoney, B., & Cocks, R. (2002). Accents of guilt? Effects of regional accent, race, and crime type on attributions of guilt. *Journal of Language and Social Psychology*, 21(2), 162–168.
- Domingo, E. (2022). *Native-Speakerism in the Hiring and Visual Depiction of Teachers in Recruitment Websites of Online English Schools in Asia*. [Doctoral Thesis. Saint Louis University]. ResearchGate Database.
- Dörnyei, Z. (2007). *Research methods in applied linguistics: Quantitative, qualitative and mixed methodologies*. Oxford University Press.
- Dovchin, S., & Dryden, S. (2022). Unequal English accents, covert accentism, and EAL migrants in Australia. *International Journal of the Sociology of Language*, 277, 33–46.
- Dragojević, M., H. Giles, & B. Watson. (2013). Language ideologies and language attitudes: A foundational framework. In H. Giles & B. Watson (Eds.), *The social meanings of language, accent, and dialect: International perspectives on speech style*, 1–25. Peter Lang.
- Dyvik, H. E. (2024). Share of female teachers worldwide 2023, by region. Preuzeto 12. januara 2024. sa, <https://www.statista.com/statistics/1328038/share-female-teachers-worldwide-region/>
- Elder-Vass, D. (2022). Pragmatism, critical realism and the study of value. Loughborough University. Journal contribution. <https://hdl.handle.net/2134/20182061.v1>

European Union Agency for Fundamental Rights (2007). EU Charter of Fundamental Rights:

Article 21 – Non-discrimination. Preuzeto 15. marta 2025, sa <https://fra.europa.eu/en/eu-charter/article/21-non-discrimination>

Feng, J. & Zhang, Y. (2022). Native-speakerism in China: An Investigation of Foreign Language Education Policy and Learners' Attitudes. *Journal of Literature and Art Studies*, 12(12), 1275–1303. doi: 10.17265/2159-5836/2022.12.009

Fermin, T. A. S. (2020). Profile and Motivations of Filipino ALTs in the JET Programme: An Exploratory Study. *The Bulletin of the Graduate School of Josai International University*, 23, 313–328.

Filipović, Jelena (2018). *Moć Reči : Ogledi Iz Kritičke Sociolingvistike*.
Zadužbina Andrejević.

Fletcher, A. J. (2017). Applying critical realism in qualitative research: Methodology meets method. *International Journal of Social Research Methodology*, 20(2), 181–194.
<https://doi.org/10.1080/13645579.2016.1144401>

Flynn, K., & Gulikers, G. (2001). Issues in hiring non-native English-speaking professionals to teach English as a Second Language. *CATESOL Journal*, 13(1), 151–161.

Freeden, M. (1998a). Ideology. *Routledge Encyclopedia of Philosophy*. Taylor&Francis.
doi:10.4324/9780415249126-S030-1

- Freeden, M. (1998b). *Ideologies and Political Theory: A Conceptual Approach*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/019829414X.001.0001>
- Freeden, M. (2003). *Ideology: A Very Short Introduction*. Oxford University Press.
- Freudenstein, R. (1991). Europe after, 1992. Chances and problems for the less commonly taught languages. *FIPLV World News*, 55(21), 1–3.
- Gallagher, J. (2019). *Learning languages in early modern England*. Oxford University Press.
- Gluszek, A., & Dovidio, J. F. (2010). A social psychological perspective on the stigma of non-native accents in communication. *Personality and Social Psychology Review*, 14, 214–237.
- Goffman, E. (1974). *Frame analysis: An essay on the organization of experience*. Northeastern University Press.
- Graddol, D. (1999). The decline of the native speaker. *AILA Review*, 13, 57–68.
- Guijarro-Fuentes, P., Suarez-Gomez, C., Vulchanova, M., Sorace, A., & Vulchanov, V. (Ed.) (2022). The Notion of the Native Speaker Put to the Test: Recent Research Advances. Preuzeto 15. marta 2023, sa <https://www.frontiersin.org/research-topics/13914/the-notion-of-the-native-speaker-put-to-the-test-recent-research-advances>
- Hackert, S. (2012). *The emergence of the English native speaker: A chapter in nineteenth-century linguistic thought*. De Gruyter Mouton.

Heeks, R., Wall, P. J., & Graham, M. (2024). Pragmatist-critical realism as a development studies research paradigm. *Development Studies Research*, 12(1).

<https://doi.org/10.1080/21665095.2024.2439407>

Hegarty, P. (2020). Strangers and states: Situating accentism in a world of nations. *Journal of Language and Social Psychology*, 39(1), 172–179.

Helmick, L. (2022). White Saviorism: An Insider Perspective. *Art Education*, 75(3), 9–13.

<https://doi.org/10.1080/00043125.2022.2027722>

Hiratsuka, T. M. N et al. (2023). Shifting from Native-Speakerism to Trans-Speakerism: A Trioethnography of Language Teachers in Japan. *TESL-EJ The Electronic Journal for English as a Second Language*, 27(1). <https://doi.org/10.55593/ej.27105a9>

Hogg, M. A., & Smith, J. R. (2007). Attitudes in social context: A social identity perspective. *European Review of Social Psychology*, 18(1), 89–131.

<https://doi.org/10.1080/10463280701592070>

Holliday, A. (1994). The house of TESEP and the communicative approach: The special needs of state English language education. *ELT Journal*, 48(1), 3–11.

Holliday, A. (2003). Social autonomy: Addressing the dangers of culturism in TESOL. In D. Palfreyman & R. C. Smith (Eds.), *Learner autonomy across cultures: Language education perspectives* (pp.110–126). Palgrave Macmillan.

Holliday, A. (2005). *The struggle to teach English as an international language*. Cambridge University Press.

Holliday, A. (2006). Native-speakerism. *ELT Journal*, 60(4), 385–387.
<https://doi.org/10.1093/elt/ccl030>

Holliday, A., & Aboshiha, P. (2009). The denial of ideology in perceptions of Nonnative Speaker teachers. *TESOL Quarterly*, 43(4), 669–689. <https://doi.org/10.1002/j.1545-7249.2009.tb00191.x>

Holliday, A. R. (2013). *Understanding intercultural communication: Negotiating a grammar of culture*. Routledge.

Holliday, A. (2015). Native-speakerism: Taking the Concept Forward and Achieving Cultural Belief. In A. Swan, P. Aboshiha, & A. Holliday (Eds.), *(En)Countering Native-speakerism: Global Perspectives* (pp. 11–25). Palgrave Macmillan UK.
https://doi.org/10.1057/9781137463500_2

Holliday, A. (2018). Native-Speakerism. In J.I. Lontas, T. International Association and M. DelliCarpini (Eds.) *The TESOL Encyclopedia of English Language Teaching*.
<https://doi.org/10.1002/9781118784235.eelt0027>

Hosoda, M., & Stone-Romero, E. (2010). The effects of foreign accents on employment-related decisions. *Journal of Managerial Psychology*, 25(2), 113–132.

Houghton, S. A., & Rivers, D. J. (2013). Introduction: Redefining native-speakerism. In S. A. Houghton & D. J. Rivers (Eds.), *Native-speakerism in Japan: Intergroup dynamics in foreign language education* (pp. 1–14). Multilingual Matters.

Huttayavilaiphan, R. (2021). Revisiting Effects of Native Speakerism on Thai Teachers and Students in the Age of English as a Lingua Franca. *English Language Teaching*.
<https://api.semanticscholar.org/CorpusID:244064224>

Hwang, K., & Yim, S. Y. (2019). The Negative Influence of Native-Speakerism on the Sustainability of Linguistic and Cultural Diversities of Localized Variants of English: A Study of Local and Expatriate Teachers in South Korea. *Sustainability*, 11(23), 6723.
<https://doi.org/10.3390/su11236723>

Irvine, J.T. (1989). When talk isn't cheap: Language and political economy. *American Ethnologist*, 16, 248–267.

Jacobsen, M. H., & Kristiansen, S. (2015). *The social thought of Erving Goffman*. SAGE.

Javna ustanova Osnovna Škola „Hasan Kaimija“ (2025). Javni konkurs za popunu upražnjenog radnog mjesta nastavnik engleskog jezika. Preuzeto 15. marta 2025, sa
<https://oshkaimija.edu.ba/javni-konkurs-za-popunu-upraznjenog-radnog-mjesta-nastavnik-engleskog-jezika/>

Jenkins, J. (2000). *The phonology of English as an international language*. Oxford University Press.

- Jenks, C. J., & Lee, J. W. (2020). Native speaker saviorism: A racialized teaching ideology. *Critical Inquiry in Language Studies*, 17(3), 186–205.
<https://doi.org/10.1080/15427587.2019.1664904>
- Jensen, S.Q. (2011). Othering, identity formation and agency. *Qualitative Studies*, 2(2): 63–78.
- Jeon, M., & Lee, J. (2006). Hiring Native-Speaking English Teachers In East Asian Countries. *English Today*, 22, 53–58. <https://doi.org/10.1017/S0266078406004093>
- Jović, A. (2023). Native Speakerism in the Online ELT Market. *International Journal of Multilingual Education*, 24, 87–93. <https://doi.org/10.22333/ijme.2023.24007>
- Jović, A. (2024a). Uticaj ideologije izvornog govornika na nastavnike engleskog jezika kojima je srpski maternji jezik. *Savremena proučavanja jezika i književnosti*, 16(1), 85–99.
- Jović, A. (2024b). U: LinkedIn (objava). Preuzeto 15. marta 2025, sa https://www.linkedin.com/posts/anajovic_nativespeakerism-nativespeakerbias-elt-activity-7113936072769699840-uzRP/
- Jović, A. (2024c). *Ideologija izvornog govornika u privatnim školama jezika u Srbiji*. Neobjavljeni rukopis.
- Jović, A. (2025a). Native speakerism through an intersectional lens (Rukopis u štampi). *Facta Universitatis*.

Jović, A. (2025b). Ispitvanje stavova nastavnika prema ideologiji izvornog govornika u nastavi srpskog jezika kao stranog. *Savremena proučavanja jezika i književnosti*, 16 (1).

Kachru, B. (1985). Standards, codification, and sociolinguistic realism: English language in the outer circle. In R. Quirk and H. Widowson (Eds.), *English in the world: Teaching and learning the language and literatures* (pp. 11–36). Cambridge University Press.

Kamhi-Stein, L. D. (2016). The non-native English speaker teachers in TESOL movement. *ELT Journal*, 70(2), 180–189. <https://doi.org/10.1093/elt/ccv076>

Kantor, B. P. (2023). *The Standard Language Ideology of the Hebrew and Arabic Grammarians of the 'Abbasid Period*. Open Book Publishers. <https://doi.org/10.11647/OBP.0382>

Kaushik, V., & Walsh, C. A. (2019). Pragmatism as a Research Paradigm and Its Implications for Social Work Research. *Social Sciences*, 8(9), 255. <https://doi.org/10.3390/socsci8090255>

Kiczowskiak, M. (2015). Native speakers only. *IATEFL Voices*, 2(243), 8–9.

Kiczowskiak, M. (2018). *Native Speakerism in English Language Teaching: Voices From Poland*. [Doctoral thesis. University of York]. White Rose eTheses Online. https://etheses.whiterose.ac.uk/id/oai_id/oai:etheses.whiterose.ac.uk:20985

Kiczowskiak, M. (2020). Recruiters' Attitudes to Hiring 'Native' and 'Non-Native Speaker' Teachers: An International Survey. *The Electronic Journal for English as a Second Language*, 24(1).

- Kim, H. J. (2013). Learning to fit in and create my own place. In L. D. Kamhi-Stein (Ed.). *Narrating Their Lives: Examining English Language Teachers' Professional Identities Within the Classroom*. University of Michigan Press.
- Kocić Stanković, A. (2019). Predstavljanje drugog u (post)kolonijalnom diskursu Severne Amerike. *Philologia Mediana*, 11 (11).
- Kozar, O. (2012). Use of synchronous online tools in private English language teaching in Russia. *Distance Education*, 33(3), 415–420. <https://doi.org/10.1080/01587919.2012.723164>
- Kubota, R. (2002). (Un)ravelling racism in a nice field like TESOL, *TESOL Quarterly*, 36(1), 84–92.
- Kubota, R., & Lin, A. (2006). Race and TESOL: Introduction to concepts and theories. *TESOL Quarterly*, 40(3), 471–493. <https://doi.org/10.2307/40264540>
- Kubota, R., & Lin, A. (2009). *Race, culture, and identities in second language education: Exploring critically engaged practice*. Routledge.
- Kubota, R., & Fujimoto, D. (2013). Racialized native speakers: Voices of Japanese American English language professionals. In S. Houghton & D. J. Rivers (Eds.), *Native-speakerism in Japan: Intergroup dynamics in foreign language education* (pp., 196–206). Multilingual Matters.
- Kurniawati, K., & Rizki, D. (2018). Native vs. Non-native EFL teachers: Who are better? *Studies in English Language and Education*, 5, 137–147. <https://doi.org/10.24815/siele.v5i1.9432>

- Leung, C., Harris, R., & Rampton, B. (1997). The idealised native speaker, Reified ethnicities, and classroom realities. *TESOL Quarterly*, 31(3), 543. <https://doi.org/10.2307/3587837>
- Li, M., & Campbell, J. (2009). Accessing employment: Challenges faced by non-native English-speaking professional migrants. *Asian Pacific Migration Journal*, 18(3), 371–395. <https://doi.org/10.1177/011719680901800303>
- Lippi-Green, R. (1994). Accent, standard language ideology, and discriminatory pretext in the courts. *Language in Society*, 23, 163–198.
- Lippi-Green, R. (1997). *English with an accent*. Routledge.
- Liu, J. (2018). *Native-speakerism in ELT: A case study of English language education in China*. [Doctoral Thesis. The University of Liverpool]. <https://core.ac.uk/download/pdf/160276095.pdf>
- Liu, J. (2021). Disinventing Native Speakerism in English Language Teaching. *English Language Teaching*, 14(11), 97. <https://doi.org/10.5539/elt.v14n11p97>
- Lowe, R. J., & Kiczowskiak, M. (2016). Native-speakerism and the complexity of personal experience: A duoethnographic study. *Cogent Education*, 3(1), <https://doi.org/10.1080/2331186X.2016.1264171>
- Lowe, R. J. (2020a). The ‘Native Speaker’ Frame: Establishing a Theoretical Framework. In R. J. Low (Ed.) *Uncovering Ideology in English Language Teaching*, 19, (pp. 47–75). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-46231-4_3

- Lowe, R. J. (2020b). Selected poster presentations from the British Association of Applied Linguistics conference, Manchester Metropolitan University, UK, August 2019: Exploring ideology in ELT: A frame analysis approach. *Language Teaching*, 53(3), 383–386.
doi:10.1017/S0261444820000166
- Maganaka, A. (2023). Native Speakerism and Employment Discrimination in English Language Teaching. *Canadian Journal for New Scholars in Education*, 14(1).
- Mahboob, A. (2004). Native or non-native: What do the students think. *Learning and teaching from experience*, 121–147.
- Mahboob, A., & Golden, R. (2013). Looking for native speakers of English: Discrimination in English Language Teaching Job Advertisements. *Voices in Asia Journal*, 1, 72–81.
- Matsuda, M. J. (1991). Voices of America: Accent, antidiscrimination law, and jurisprudence for the last reconstruction. *Yale Law Journal*, 1329–1407.
- McLelland, N. (2021). Language standards, standardisation and standard ideologies in multilingual contexts. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 42(2), 109–124.
<https://doi.org/10.1080/01434632.2019.1708918>
- Medgyes, P. (1992). Native or non-native: Who's worth more?. *ELT journal*, 46(4), 340–349.
- Medgyes, P. (1994). *The non-native teacher*. Macmillan.

Milroy, J. (2001). Language ideologies and consequences of standardization.

Journal of Sociolinguistics, 5, 530–555.

Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja (2015). Zakon o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja. Preuzeto 15. marta 2025, sa

https://prosveta.gov.rs/wp-content/uploads/2015/09/ZOSOV_Sl_gl_88_17.pdf

Ministartstvo znanosti, obrazovanja i mladih (2024). Javni poziv za izbor nastavnika za rad u

Europskoj školi. Preuzeto 15. marta 2025, sa <https://mzom.gov.hr/istaknute-teme/natjecaji-196/javni-poziv-za-izbor-nastavnika-za-rad-u-europskoj-skoli/6034>

Modiano, M. (1999). International English in the global village. *English Today*, 15(2), 22–27.

<https://doi.org/10.1017/S026607840001083X>

Mollin, S.(2006). *Euro English. Assessing Variety Status*. Gunter Narr.

Moussu, L. & Llurda, E. (2008). Non-native English-speaking English language teachers: History and research. *Language Teaching*, 41(3), 315–348.

Munro, M. J., Derwing, T. M., & Sato, K. (2006). Salient accents, covert attitudes: Consciousness-raising for pre-service second language teachers. *Prospect*, 21(1), 67–79.

Mustu, P. (2025, February). U: LinkedIn (objava). Preuzeto 15. marta 2023,

sa https://www.linkedin.com/posts/pmustu_inlingua-karlsruhe-agrees-to-pay-3000-for-activity-7298627603211407360-I1sh/

- Nguyen, B. B. D. (1993). Accent discrimination and the test of spoken English: A call for an objective assessment of the comprehensibility of non-native speakers. *California Law Review*, 81, 1325–1361.
- Norman, K. (2001). *Implementation of Conditional Branching in Computerized Self-Administered Questionnaires*. Laboratory for Automation Psychology, University of Maryland, College Park.
- Oliver, P., & Johnston, H. (2000). What a good idea! Frames and ideologies in social movement research. *Mobilization*, 5(1), 37–54.
- Pan, L. (2015). *English as a global language in China: Deconstructing the ideological discourses of English in language education*. Springer.
- Paciorkowski, T. (2021). *Native Speakerism: Discriminatory Employment Practices in Polish Language Schools*. [Doctoral Thesis. Adam Mickiewicz University, Poznań].
- Pejanović, R. (2009). Metodi kvalitativnih istraživanja u društvenoekonomskoj (i agroekonomskoj) nauci. *Letopis Naučnih Radova*, 33(1), 5–18.
- Pennycook, A. (1994). *The cultural politics of English as an international language*. Longman.
- Pennycook, A. (2002). *English and the discourses of colonialism*. Routledge.

- Petkovska, S. (2023). Značaj pojma intersekcionalnosti za socijalnu patologiju: epistemološki i metodološki aspekti. *Zbornik Instituta za kriminološka i sociološka istraživanja*, 42(1), 81–99.
- Phillipson, R. (1992a). *Linguistic imperialism*. Oxford University Press.
- Phillipson, R. (1992b). ELT: The native speaker's burden? *ELT Journal*, 46.
<https://doi.org/10.1093/elt/46.1.12>
- Phillipson, R. (2018). *Linguistic Imperialism and NNESTs*. In John Lias (Ed.). *The TESOL Encyclopedia of English Language Teaching*. Wiley in partnership with TESOL International. <https://doi.org/10.1002/9781118784235.eelt0023>
- Piller, I. (2015). Language ideologies. In K. Tracy, C. Illie & T. Sandel (Eds). *The International Encyclopedia of Language and Social Interaction*, (1–10). John Wiley & Sons, Inc.
- Posel, D., Hunter, M., & Rudwick, S. (2020). Revisiting the prevalence of English: Language use outside the home in South Africa. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 43, 1–13. <https://doi.org/10.1080/01434632.2020.1778707>
- Quirk, R. (1990). Language varieties and standard language. *English Today*, 6(1), 3–10.
- Ranby, S., Rebeiz, A., Sokal, L., Eblie Trudel, L., & Babb, J. (2020). *COVID-19's Second Wave: How are teachers faring with the return to physical schools?*. The University of Winnipeg.

- Rauh, J. (2011). The utility of online choice options: do purely online schools increase the value to students? *Education Policy Analysis Archives*, 19, 1–18.
- Refubbet-Broadus, C. (2014, March 2). Qualification required: Native English speaker. Preuzeto 15. marta 2023, sa <https://ilovetefl.wordpress.com/2014/03/02/qualification-required-native-english-speaker/>
- Reves, T., & Medgyes, P. (1994). The non-native English speaking EFL/ESL teacher's self-image: An international survey. *System*, 22(3), 353–367. [https://doi.org/10.1016/0346-251X\(94\)90021-3](https://doi.org/10.1016/0346-251X(94)90021-3)
- Richards, J. C., & Schmidt, R. W. (2010). *Longman dictionary of language teaching and applied linguistics*. Longman.
- Richardson, S. (2016, April). *The 'native factor', the haves and the have-nots*. Plenary presented at the IATEFL 2016 conference, Birmingham, UK.
- Rivers, D. J., & Ross, A. S. (2013). Idealized English teachers: The implicit influence of race in Japan. *Journal of Language, Identity & Education*, 12(5), 321–339. <https://doi.org/10.1080/15348458.2013.835575>
- Rivers, D. J. (2016). Employment advertisements and native-speakerism in Japanese higher education. In F. Copland, S. Garton, & S. Mann (Eds.), *LETs and NESTs: Voices, views and vignettes* (pp. 68–89). British Council.

- Roessel, J., Schoel, C., & Stahlberg, D. (2020). Modern notions of accent-ism: Findings, conceptualizations, and implications for interventions and research on nonnative accents. *Journal of Language and Social Psychology*, 39(1), 87–111.
- Rosillo-Rodes, P., San Miguel, M., & Sánchez, D. (2023). Modeling language ideologies for the dynamics of languages in contact. *Chaos: An Interdisciplinary Journal of Nonlinear Science*, 33(11), 113–117. <https://doi.org/10.1063/5.0166636>
- Ruecker, T., & Ives, L. (2015). White Native English Speakers Needed: The Rhetorical Construction of Privilege in Online Teacher Recruitment Spaces. *TESOL Quarterly*, 49(4), 733–756.
- Schinkel, W. (2017). Transformations of Racism and the Rise of Culturism. *Imagined Societies: A Critique of Immigrant Integration in Western Europe* (pp. 112–155). Cambridge University Press.
- Schmidt, R. (2002). Racialization and language policy: The case of the U.S.A. *Multilingual*, 21, 141–161.
- Sergeant, P. (2009). *The idea of English in Japan: Ideology and the evolution of a global language*. Multilingual Matters.
- Selvi, A. F. (2010). All teachers are equal, but some teachers are more equal than others: Trend analysis of job advertisements in English language teaching. *WATESOL NNEST Caucus Annual Review*, 1(1), 155–181.

- Setterfield, E. (2017, January 5). Native speakers aren't better – so don't believe it. Preuzeto 12. novembra 2024., sa <https://thebestticher.wordpress.com/2017/01/05/native-speakers-arent-better-so-dont-believe-it/>
- Shehata, M. (2016, October 8). U: LinkedIn (članak). An Advertisement Looking for English Teachers in Saudi Arabia! Yes!! NATIVE SPEAKER, OF COURSE :). Preuzeto 15. marta 2025, sa <https://www.linkedin.com/pulse/advertisement-looking-english-teachers-saudi-arabia-yes-shehata/>
- Sheyholislami, J. (2001). *Yesterday's "separatists" are today's "resistance fighters"*, Carleton University.
- Shin, J.S. (2008). Preparing non-native English-speaking ESL teachers, *Teacher Development: An international journal of teachers' professional development*, 12(1), 57–65. DOI: 10.1080/13664530701827749
- Shuck, G. (2004). Conversational performance and the poetic construction of ideology. *Language in Society*, 33, 195–222.
- Shuck, G. (2006). Racializing the non-native English speaker. *Journal of Language, Identity, and Education*, 5, 259–276.
- Siegel, J. (2006). Language ideologies and the education of speakers of marginalized language varieties: Adopting a critical awareness approach. *Linguistics and Education*, 17(2), 157–174. <https://doi.org/10.1016/j.linged.2006.08.002>

- Silverstein, M. (1996). Monoglot “standard” in America: Standardization and metaphors of linguistic homogeneity. In D. Brenneis & R. H. S. Maucaulay (Eds.), *The matrix of language: Contemporary linguistic anthropology* (pp. 284–306). Westview Press.
- Singh, R. (1998). Introduction. In R. Singh (Ed.), *The native speaker: Multilingual perspectives* (pp. 26–44). SAGE Publications.
- Stake, R. E. (2005). Qualitative case studies. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *The SAGE handbook of qualitative research* (pp. 443–466). Sage.
- St.Clair, R.N. (1982). From social history to language attitudes. In E.B.Ryan & H. Giles (Eds.), *Attitudes towards language variation: Social and applied contexts* (pp. 164–174). Edward Arnold.
- Stjernfelt, F., & Eriksen, J.M. (2013). *Demokratske kontradikcije multikulturalizma*. Helsinški odbor za ljudska prava u Srbiji.
- Stutchbury, K. (2022). Critical realism: An explanatory framework for small-scale qualitative studies or an ‘unhelpful edifice’? *International Journal of Research & Method in Education*, 45(2), 113–128. <https://doi.org/10.1080/1743727X.2021.1966623>
- Tashakkori, A. & Teddlie, C. (1998). *Mixed methodology: Combining qualitative and quantitative approaches*. Sage.

Team Teast (2004, March 25). Finding Teaching Jobs in South Korea for Non-Native Speakers.

Preuzeto 23. marta 2025 sa, <https://teast.co/blog/teach-english-south-korea-non-native>

Tezgiden Cakcak, Y. (2018). A Liberatory Pedagogy for Non-Native Teachers of English. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 51(3), 193–212.

<https://doi.org/10.30964/auebfd.450234>

Timans, R., Wouters, P., & Heilbron, J. (2019). Mixed methods research: What it is and what it could be. *Theory and Society*, 48(2), 193–216. <https://doi.org/10.1007/s11186-019-09345-5>

Todorović, M. I. (2013). *Dijahronijska analiza nekih aspekata drugosti u anglofonoj književnosti*.

[Doktorska disertacija. Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu]. Nacionalni repozitorijum disertacija u Srbiji. <http://dx.doi.org/10.2298/bg20130507todorovic>

Tsateri, Rachel (2022). Inlingua Karlsruhe agrees to pay €3000 for rejecting a ‘NNEST’ (me).

Preuzeto 15. marta 2025, sa

<https://teflzoneracheltsateri.wordpress.com/2022/03/04/inlingua-karlsruhe-agrees-to-pay-e3000-for-rejecting-a-nnest-me/>

Tzanni, P. (2022). Discrimination and native-speakerism in English for Academic Purposes (EAP).

Studies in Technology Enhanced Learning, 2(3).

<https://doi.org/10.21428/8c225f6e.755eca93>

Üstünlüoğlu, E. (2007). University students’ perceptions of native and non-native teachers.

Teachers and Teaching, 13(1), 63–79. <https://doi.org/10.1080/13540600601106096>

Van Dijk, T. (1994). Discourse and Inequality. *Lenguas Modernas*, 21, 19–37.

Vićentić, J. (2022). *Neokolonijalne prakse međunarodnih nevladinih organizacija*. [Doktorska disertacija. Fakultet političkih nauka Univerziteta u Beogradu]. Nacionalni repozitorijum disertacija u Srbiji. <https://nardus.mpn.gov.rs/handle/123456789/21047>

Walsh, O. (2021). Introduction: in the shadow of the standard. Standard language ideology and attitudes towards ‘non-standard’ varieties and usages. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 42(9), 773–782.
<https://doi.org/10.1080/01434632.2020.1813146>

Widdowson, H. G. (1998). EIL: Squaring the circles. A reply. *World Englishes*, 17(3), 397–401.
<https://doi.org/10.1111/1467-971X.00113>

Woodbury, A. (2015, July 15). U: LinkedIn (članak). Students Know What They Are Told to Want: The Non-Native Teacher Debate. Preuzeto 15. marta 2025, sa
<https://www.linkedin.com/pulse/students-know-what-told-want-non-native-teacher-debate-woodbury/>

Woolard, K., & B. Schieffelin. (1994). Language Ideology. *Annual Review of Anthropology*, 23, 55–82.

Xu, W. (2025). They Prefer White People and American English: Racialized English Language Teaching, African English Teachers and Identity Insecurity in China. *TESOL Quarterly* [Apstrakt]. <https://doi.org/10.1002/tesq.3385>

Yamanaka, N. (2006). An evaluation of English textbooks in Japan from the viewpoint of nations in the inner, outer, and expanding circles. *JALT Journal*, 28(1), 57–76.

Zavod za zapošljavanje Crne Gore (2025). Nastavnik/ica engleskog jezika. Preuzeto 15. marta 2025, sa <https://www.zzzcg.me/me/srm/49469-202062500071>

Zotzmann, K., Barman, E., Porpora, D. V., Carrigan, M., & Elder-Vass, D. (2022). Round table: Is the common ground between pragmatism and critical realism more important than the differences? *Journal of Critical Realism*, 21(3), 352–364.
<https://doi.org/10.1080/14767430.2022.2073674>

PRILOZI

Prilog A

Uticaj nejtiv spikerizma na nastavnike engleskog jezika kojima engleski nije izvorni jezik

Nejtiv spikerizam je jezička ideologija koja pretpostavlja superiornost nastavnika izvornih govornika u nastavi stranog jezika. Kada je u pitanju nastava engleskog jezika, ideologija nejtiv spikerizma propagira da je metodika nastave engleskog jezika jedina prava metodika i da je najbolji izvođač nastave engleskog jezika izvorni govornik koji dolazi iz jedne od zemalja "unutrašnjeg kruga" u kojima je engleski prvi ili dominantni jezik.

Prilikom zapošljavanja nastavnika engleskog jezika, većina onlajn škola traži i zapošljava isključivo izvorne govornike, bez obzira na njihovu stručnost, i na taj način diskriminiše nastavnike kojima je engleski jezik drugi jezik. Ovaj upitnik je anoniman i deo je istraživanja uticaja nejtiv spikerizma na nastavnike engleskog jezika kojima engleski nije izvorni jezik.

1. Da li ste stekli formalno obrazovanje za predavača engleskog jezika?

Mark only one oval.

☐ Da

☐ Ne

2. Da li posedujete neki od sledećih sertifikata za predavače engleskog jezika?

Check all that apply.

☐ TESOL

☐ TEFL

☐ CELTA

☐ DELTA

☐ TKT

☐ Other: _____

3. Da li posedujete neki od sertifikata poznavanja engleskog jezika?

Check all that apply.

- ☐ IELTS
☐ TOEFL
☐ C1 Advanced
☐ C2 Proficiency
☐ FCE
☐ Other: _____

4. Koliko je Vaše ukupno iskustvo u nastavi engleskog jezika?

Mark only one oval.

- ☐ 1-3
☐ 4-8
☐ 8-10
☐ 10+

5. Gde ste stekli iskustvo u nastavi engleskog jezika?

Check all that apply.

- ☐ osnovna škola
☐ srednja škola
☐ visokoškolska ustanova
☐ privatne škole jezika
☐ onlajn škole jezika
☐ Other: _____

6. Koliko je dugo Vaše iskustvo u onlajn školama?

Mark only one oval.

☐ 1-3

☐ 4-6

☐ 7-9

☐ 10+

7. Kada ste konkurisali za rad u onlajn školama, da li ste se prijavljivali na oglase u kojima su isključivo traženi NES (native English speakers) nastavnici engleskog jezika?

Mark only one oval.

☐ Da

☐ Ne

8. Ukoliko je Vaš odgovor DA, šta vas je motivisalo da se prijavite na oglas u kojem se traži isključivo izvorni govornik?

9. Ukoliko je Vaš odgovor na prethodno pitanje NE, objasnite zašto se niste prijavili na takav oglas?

10. Ukoliko ste se prijavljivali na oglase u kojima se traže isključivo NES, da li ste se bili iskreni prema poslodavcu kada je u pitanju Vaš prvi jezik?

Mark only one oval.

☐ Da

☐ Ne

11. U slučaju da ste bili iskreni prema poslodavcu kada je u pitanju Vaš prvi jezik, da li ste dobijali zaposlenje? Odgovorite sa DA ili NE.

12. Ukoliko ste se prijavljivali na oglase u kojima se traže isključivo NES, da li ste se nekada predstavljali kao izvorni govornik engleskog jezika kako biste povećali mogućnost dobijanja posla?

Mark only one oval.

☐ Da

☐ Ne

13. Da li ste u dobijali zaposlenje iako niste izvorni govornik engleskog?

Mark only one oval.

☐ Da

☐ Ne

14. Ukoliko ste dobijali poslove iako niste izvorni govornik engleskog jezika, da li je od vas traženo da ne otkrivete svoje poreklo i maternji jezik učenicima i da se predstavljate kao izvorni govornik?

Mark only one oval.

☐ Da

☐ Ne

15. Ukoliko je od Vas traženo da krijete da niste izvorni govornik i da se predstavljate učenicima kao izvorni govornik, da li ste pristajali na to?

Mark only one oval.

☐ Da

☐ Ne

16. Ukoliko je Vaš odgovor na prethodno pitanje DA, da li Vam je bilo nelagodno da se predstavljate učenicima kao izvorni govornik engleskog jezika?

Mark only one oval.

1 2 3 4 5

Ne, ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Da, vrlo neugodno i neprijatno

17. Ukoliko ste pristajali da se predstavljate učenicima lažno i da krijete svoje poreklo, šta Vas je motivisalo da pristanete?

18. Ukoliko niste pristajali da se predstavljate učenicima kao izvorni govornik i da krijete svoje poreklo, šta Vas je motivisalo da to odbijete takav zahtev?

19. Da li ste se bojali da učenici otkriju Vaš pravi identitet?

Mark only one oval.

1 2 3 4 5

Ne, ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Da, strepeo/strepela sam od toga

20. Da li ste ikada poželili da otkrijete svoj pravi identitet učeniku?

Mark only one oval.

☐ Da

☐ Ne

21. Ukoliko je Vaš odgovor DA, objasnite zašto ste poželeli da otkrijete svoj pravi identitet učeniku?

22. Ukoliko je Vaš odgovor NE, objasnite zašto niste želeli da Vaš učenik sazna vaš pravi identitet.

23. Da li se nekada desilo da učenik sazna Vaš pravi identitet?

Mark only one oval.

- ☐ Da
☐ Ne

24. Kako ste reagovali kada ste shvatili da učenik zna Vaš pravi identitet?

25. Kako je učenik reagovao kada je saznao vaš pravi identitet?

26. Kako je poslodavac reagovao kada je saznao da učenik zna Vaš pravi identitet?

27. Kako ocenjujete iskustvo rada u školi jezika u kojoj prihvatate identitet izvornog govornika na insisitranje škole?

Mark only one oval.

1 2 3 4 5

Opu ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Napeto i nepredvidivo

28. Nakon svog doasadašnjeg iskustva, da li biste se ponovo prijavili na sličan oglas koji ističe izvornog govornika engleskog jezika kao idealnog kandidata?

Mark only one oval.

- ☐ Ne, nikada više
- ☐ Možda, zavisi od uslova koje nude
- ☐ Da, uvek

29. Da li se osećate diskriminisano u odnosu na nastavnike koji su izvorni govornici engleskog jezika?

Mark only one oval.

☐ Da

☐ Ne

30. Ukoliko se osećate diskriminisano, u čemu se ogleda ta diskriminacija?

31. Da li smatrate da ste manje stručni u odnosu na nastavnike engleskog jezika koji su izvorni govornici?

Mark only one oval.

☐ Da

☐ Ne

32. Da li ste ranije čuli za jezičku ideologiju zvanu nejtiv spikerizam?

Mark only one oval.

☐ Da

☐ Ne

33. Da li nejtiv spikerizam utiče na vaše profesionalno samopouzdanje?

Mark only one oval.

☐ Da

☐ Ne

34. Da li nejtiv spikerizam utiče na vaše lično samopouzdanje?

Mark only one oval.

☐ Da

☐ Ne

35. Da li mislite da nejtiv spikerizam umanjuje Vaše šanse za zaposlenje?

Mark only one oval.

☐ Da

☐ Ne

36. Da li smatrate da je potrebno boriti se protiv nejtiv spikerizma u ELT?

Mark only one oval.

☐ Da

☐ Ne

37. Da li smatrate da ima smisla boriti se protiv nejtiv spikerizma u ELT?

Mark only one oval.

☐ Da

☐ Ne

38. Po Vašem mišljenju, kako se treba boriti protiv nejtiv spikerizma?

This content is neither created nor endorsed by Google.

Google Forms

Uticaj nejtiv spikerizma na nastavnike engleskog jezika kojima engleski nije maternji jezik

Ovaj upitnik je sastavljen u svrhu istraživanja uticaja jezičke ideologije izvornog govornika (eng. native speakerism) na nastavnike engleskog jezika kojima engleski nije maternji jezik. Istraživanje će biti upotrebljeno za izradu doktorske disertacije koja istražuje uticaj ideologije izvornog govornika na neizvorne nastavnike engleskog jezika sa naših prostora.

Ova jezička ideologija pretpostavlja superiornost izvornih govornika u nastavi stranog jezika i zagovara da je najbolji izvođač nastave engleskog jezika izvorni govornik kojem je engleski prvi ili dominantni jezik. Prilikom oglašavanja slobodnih pozicija i zapošljavanja nastavnika engleskog jezika, izvestan broj onlajn škola traži i zapošljava isključivo izvorne govornike često bez obzira na njihovu stručnost, pa na taj način diskriminiše stručne nastavnike kojima engleski nije maternji.

Popunjavanjem ovog upitnika mi pomažete da dobijem rezultate i bolji uvid u načine na koji ova ideologija utiče na nastavnike, kao i da razmotrim načine na koje možemo delati da se razvije svest o uticaju ideologije kod svih učesnika u ELT (poslodavaca, nastavnika, učenika, roditelja), pruži podrška nastavnicima, ublaže efekti ideologije i zaustavi diskriminatorna praksa prilikom oglašavanja radnih mesta i zapošljavanja nastavnika.

Upitnik je anoniman, a svoje podatke možete ostaviti ukoliko želite da učestvujete u intervjuu povodom detaljnijeg istraživanja na ovu temu.

Hvala što ćete popuniti upitnik i pomoći da zajedno dođemo do novih saznanja, damo doprinos nauci i pružimo podršku nastavnicima engleskog jezika!

Okvirno vreme potrebno za popunjavanje upitnika je od 5 do 15 minuta.

Opšti podaci

1. Koji je Vaš maternji jezik?

Mark only one oval.

☐ srpski

☐ hrvatski

☐ bošnjački/bosanski

☐ makedonski

☐ Other: _____

2. Kog ste roda?

Mark only one oval.

- ☐ muškog
- ☐ ženskog
- ☐ nebinarnog
- ☐ ne želim da se izjasnim
- ☐ Other: _____

3. Koliko imate godina?

Mark only one oval.

- ☐ 18-25
- ☐ 26-35
- ☐ 36-45
- ☐ 46-55
- ☐ 56-65
- ☐ 65+

Kvalifikacije

4. Da li ste stekli formalno obrazovanje za nastavnika engleskog jezika?

Mark only one oval.

- ☐ Da
- ☐ Ne *Skip to question 6*
- ☐ Trenutno studiram na Katedri za anglistiku pri svom fakultetu *Skip to question 6*

-
5. Gde ste stekli formalno obrazovanje za nastavnika engleskog jezika?

Navedite univerzitet, grad i državu kojoj pripada ustanova gde ste stekli formalno obrazovanje ili gde studirate.

Kvalifikacije i iskustvo

6. Da li posedujete neki od sledećih sertifikata za nastavnika engleskog jezika?

Check all that apply.

- ☐ TESOL
☐ TEFL
☐ CELTA
☐ DELTA
☐ TKT
☐ Ne posedujem sertifikat
☐ Other: _____

7. Da li posedujete neki od sertifikata poznavanja engleskog jezika?

Check all that apply.

- ☐ IELTS
☐ TOEFL
☐ C1 Advanced (CAE)
☐ C2 Proficiency (CPE)
☐ B2 First (FCE)
☐ Ne posedujem sertifikat
☐ Other: _____

8. Koliko imate godina iskustva u nastavi engleskog jezika?

Ukoliko imate manje od 1 godine iskustva u nastavi, odaberite prvu opciju.

Mark only one oval.

- ☐ 1-3
☐ 4-6
☐ 7-9
☐ 10+

9. Gde ste stekli iskustvo u nastavi engleskog jezika?

Check all that apply.

- ☐ osnovna škola
☐ srednja škola
☐ visokoškolska ustanova
☐ privatne škole jezika
☐ onlajn škole jezika
☐ Other: _____

Iskustvo

10. Da li ste radili za onlajn škole engleskog jezika?

Mark only one oval.

- ☐ DA *Skip to question 15*
☐ NE *Skip to question 11*

Iskustvo

11. Da li ste radili za privatne škole jezika?

Mark only one oval.

- ☐ DA
☐ NE *Skip to question 49*

Privatne škole

12. Da li su privatne škole za koje ste radili zapošljavale izvorne govornike kao nastavnike engleskog jezika?

Mark only one oval.

☐ DA

☐ NE *Skip to question 49*

Privatne škole

13. Da li su izvorni govornici imali bolje uslove rada i tretman od Vas?

Mark only one oval.

☐ DA

☐ NE *Skip to question 49*

Privatne škole

14. Opišite na koji način se razlikovao odnos poslodavca prema Vama u odnosu na izvornog govornika.

Skip to question 49

Onlajn škole

15. Koliko imate godina iskustva u onlajn školama?

Ukoliko imate manje od 1 godine iskustva u onlajn školama, odaberite prvu opciju.

Mark only one oval.

☐ 1-3

☐ 4-6

☐ 7-9

☐ 10+

16. U koliko onlajn škola engleskog jezika ste radili?

Mark only one oval.

☐ 1

☐ 2-5

☐ više od 5

17. Gde su sedišta onlajn škola engleskog jezika za koje ste radili?

Navedite državu ili region odakle je škola.

18. Kada ste konkurisali za rad u onlajn školama, da li ste se prijavljivali na oglase u kojima su traženi NES (Native English Speakers), tj. izvorni nastavnici engleskog jezika?

Mark only one oval.

☐ Da *Skip to question 20*

☐ Ne *Skip to question 19*

19. Obrazložite zašto niste pokušali da se prijavite na oglas u kojem se traži nastavnik izvorni govornik.

Skip to question 49

Onlajn škole

20. Šta Vas je motivisalo da se prijavite na oglas u kojem se traži izvorni govornik?

21. Da li ste se poslodavcu/regruteru predstavljali kao izvorni govornik engleskog jezika ili ste bili iskreni u vezi sa svojim maternjim jezikom i poreklom?

Mark only one oval.

- ☐ Predstavljao/la sam se kao izvorni govornik
- ☐ Bio/la sam iskren prema poslodavcu *Skip to question 25*

Onlajn škole

22. Da li ste u tom slučaju dobijali zaposlenje? *

Mark only one oval.

- ☐ DA
- ☐ NE
- ☐ Other: _____

23. Da li ste u nekom trenutku svoj radnog angažovanja priznali poslodavcu da engleski nije Vaš maternji jezik?

Mark only one oval.

☐ DA

☐ NE *Skip to question 29*

Onlajn škole

24. Kako je Vaš poslodavac reagovao i da li ste sačuvali svoje radno mesto?

Skip to question 26

Onlajn škole

25. Da li ste u tom slučaju dobijali zaposlenje?

Mark only one oval.

☐ Da *Skip to question 27*

☐ Ne *Skip to question 49*

26. Da li je od Vas traženo da se učenicima predstavljate kao izvorni govornik i da ne otkrivete svoje poreklo i maternji jezik?

Mark only one oval.

- ☐ Da *Skip to question 28*
☐ Ne *Skip to question 35*

Skip to question 28

Onlajn škole

27. Kako je poslodavac reagovao kad ste mu saopštili da niste izvorni govornik?

Skip to question 26

Onlajn škole

28. Da li ste pristajali da ne otkrivete svoje poreklo i maternji jezik?

Mark only one oval.

- ☐ Da
☐ Ne *Skip to question 32*

Iskustvo rada u onlajn školama

29. Koliko Vam je bilo nelagodno da se predstavljate učenicima kao izvorni govornik engleskog jezika?

1 = nimalo mi nije bilo neugodno , 5 = bilo mi je vrlo neugodno

Mark only one oval.

1 2 3 4 5

Ne, ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Da, vrlo neugodno i neprijatno

30. Kako ocenjujete iskustvo rada u školi jezika u kojoj prihvatate identitet izvornog govornika engleskog jezika?

Mark only one oval.

	1	2	3	4	5
Opu	☐	☐	☐	☐	☐
	Napeto i nepredvidivo				

31. Šta Vas je motivisalo da pristanete da krijete svoje poreklo i identitet?

Skip to question 34

Iskustvo rada u onlajn školama

32. Šta Vas je motivisalo da to odbijete takav zahtev?

33. Da li ste u tom slučaju sačuvali svoje radno mesto?

Mark only one oval.

- ☐ DA *Skip to question 35*
☐ NE *Skip to question 49*

Iskustvo rada u onlajn školama

34. Da li ste se bojali da učenici otkriju Vaš pravi identitet?

Mark only one oval.

☐ Da *Skip to question 37*

☐ Ne *Skip to question 35*

Skip to question 37

Iskustvo rada u onlajn školama

35. Da li ste ikada poželeli da otkrijete svoj pravi identitet učeniku?

Mark only one oval.

☐ Da *Skip to question 36*

☐ Ne *Skip to question 37*

Skip to question 36

Iskustvo rada u onlajn školama

36. Objasnite zašto ste poželeli da otkrijete svoj pravi identitet učeniku.

Skip to question 38

Iskustvo rada u onlajn školama

37. Objasnite zašto niste želeli da Vaš učenik sazna Vaš pravi identitet.

Iskustvo rada u onlajn školama

38. Da li se nekada desilo da učenik sazna Vaš pravi identitet?

Mark only one oval.

- ☐ Da
☐ Ne *Skip to question 4/*

Iskustvo rada u onlajn školama

39. Kako ste reagovali kada ste shvatili da učenik zna Vaš pravi identitet?

40. Kako je učenik reagovao kada je saznao Vaš pravi identitet?

41. Kako je poslodavac reagovao kada je saznao da učenik zna Vaš pravi identitet?

Skip to question 47

Iskustvo rada u onlajn školama

42. Kako je učenik reagovao kad je saznao Vaš pravi identitet?

43. Kako je roditelj reagovao kad je saznao Vaš pravi identitet?

Skip to question 47

Iskustvo rada u onlajn školama

44. Kako ocenjujete iskustvo rada u školi jezika u kojoj prihvatate identitet izvornog govornika engleskog jezika?

Mark only one oval.

1 2 3 4 5

Opu ☐ ☐ ☐ ☐ ☐ Napeto i nepredvidivo

45. Da li biste se ponovo prijavili na sličan oglas koji ističe izvornog govornika engleskog jezika kao idealnog kandidata?

Mark only one oval.

- ☐ Ne, nikada više
- ☐ Možda, zavisi
- ☐ Da, uvek

46. Obrazložite svoj prethodni odgovor. Zašto biste tako postupili?

Skip to question 49

Iskustvo rada u onlajn školi

47. Da li biste se ponovo prijavili na sličan oglas koji traži izvornog govornika engleskog jezika kao idealnog kandidata?

Mark only one oval.

- ☐ Ne, nikada više
- ☐ Možda, zavisi
- ☐ Da, uvek

48. Obrazložite svoj prethodni odgovor. Zašto biste tako postupili?

Skip to question 11

Diskriminacija

49. Da li mislite da su neizvorni nastavnici engleskog jezika diskriminirani u odnosu na izvorne nastavnike?

Mark only one oval.

☐ DA

☐ NE *Skip to question 51*

Diskriminacija

50. U čemu se ogleda ta diskriminacija?

Diskriminacija

51. Da li se Vi osećate diskriminirano u odnosu na nastavnike koji su izvorni govornici engleskog jezika?

Mark only one oval.

☐ Da

☐ Ne *Skip to question 53*

Diskriminacija

52. Opišite na koji način ste diskriminirani u odnosu na izvorne nastavnike engleskog jezika.

Stručnost

53. Da li smatrate da ste manje stručni u odnosu na nastavnike engleskog jezika koji su izvorni govornici?

Mark only one oval.

☐ Da

☐ Ne *Skip to question 55*

Stručnost

54. Šta po Vama čini izvornog govornika stručnijim nastavnikom?

Jezička ideologija

55. Da li ste ranije čuli za jezičku ideologiju izvornog govornika (eng. native speakerism)?
Ova jezička ideologija pretpostavlja superiornost izvornih govornika u nastavi stranog jezika i ističe da je najbolji izvođač nastave engleskog jezika izvorni govornik.

Mark only one oval.

☐ Da

☐ Ne *Skip to question 57*

Jezička ideologija

56. Kako ste saznali za ovu ideologiju ?

Jezička ideologija

57. Da li smatrate da ideologija izvornog govornika utiče na Vaše profesionalno samopouzdanje?

Mark only one oval.

- ☐ Da
☐ Ne *Skip to question 59*

Jezička ideologija

58. Opišite kako ova ideologija utiče na Vaše profesionalno samopouzdanje.

Jezička ideologija

59. Da li smatrate da ideologija izvornog govornika utiče na Vaše lično samopouzdanje?

Mark only one oval.

- ☐ Da
☐ Ne *Skip to question 61*

Jezička ideologija

60. Opišite kako ova ideologija utiče na Vaše lično samopouzdanje.

Jezička ideologija

61. Da li mislite da ideologija izvornog govornika umanjuje Vaše šanse za zaposlenje?

Mark only one oval.

☐ Da

☐ Ne

62. Da li smatrate da je potrebno boriti se protiv ideologije izvornog govornika u ELT?

Mark only one oval.

☐ Da

☐ Ne *Skip to question 65*

Jezička ideologija

63. Zašto je potrebno boriti se protiv ideologije izvornog govornika?

64. Kako se treba boriti protiv ove ideologije?

Jezička ideologija

65. Zašto smatrate da je nepotrebno boriti se protiv ove ideologije?

Intervju

66. Ukoliko želite da učestvujete u intervjuu povodom detaljnijeg istraživanja na ovu temu, molim Vas ostavite svoju imejl adresu. Hvala!

This content is neither created nor endorsed by Google.

Google Forms

Prilog C

Komentari i konverzacije o falsifikovanju dokumenata sa društvene mreže Fejsbuk i iz Viber grupe nastavnika engleskog jezika

Slika A

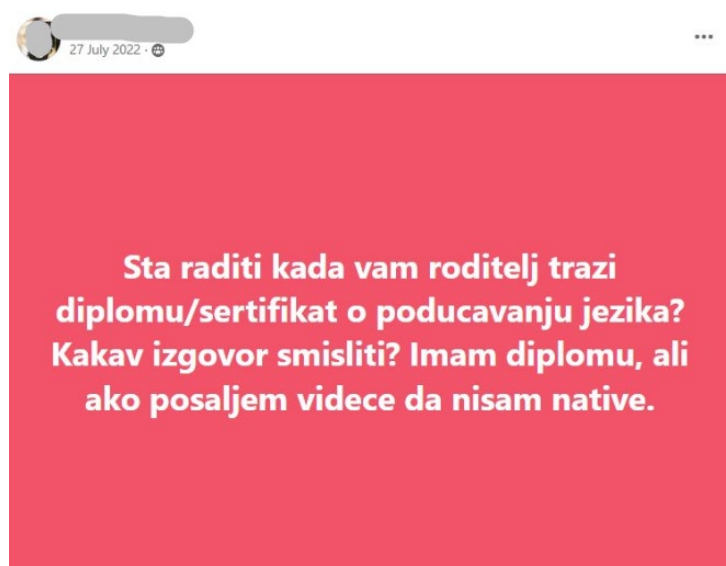
Slika B

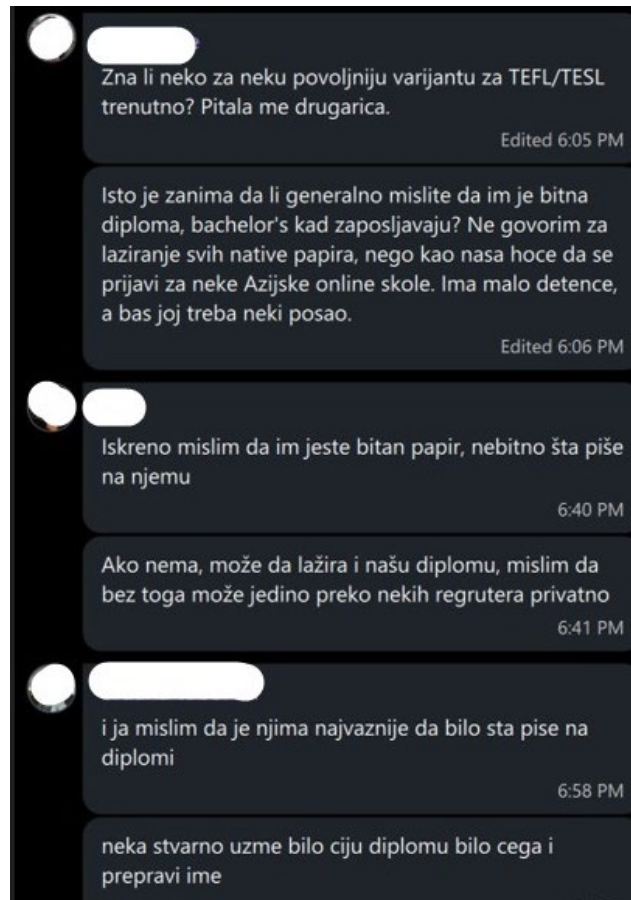
Slika C

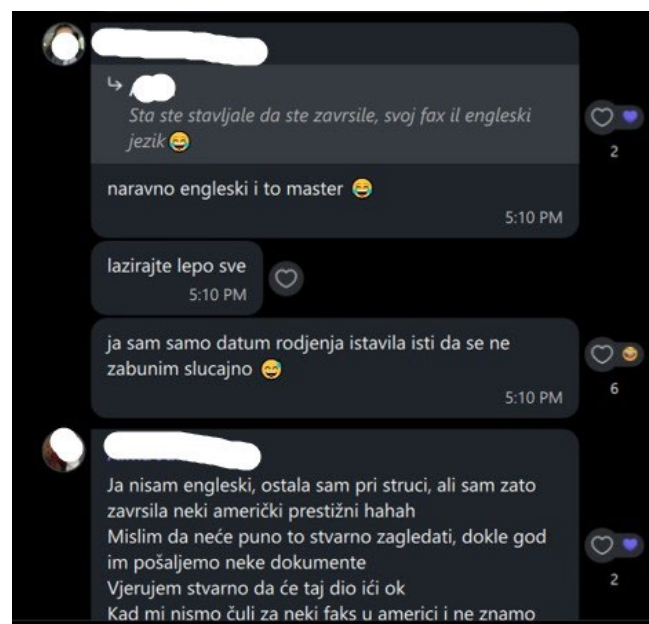
Slika D

Slika E

Slika F

Slika G

BIOGRAFIJA

Ana Jović je rođena 1979. godine u Leskovcu. Osnovne studije je završila 2003. godine na Filološkom fakultetu u Beogradu na Katedri za anglistiku. Master studije je završila 2019. godine na matičnom fakultetu na studijskom programu *Srpski jezik kao strani*. Od 2003. godine je radila kao nastavnik engleskog jezika u na Institutu za strane jezike u Beogradu, u Osnovnoj školi „Dule Karaklajić“ i Gimnaziji u Lazarevcu, privatnim školama i jezičkim centrima. Od 2010. godine stiče znanja i veštine za izvođenje nastave u digitalnom okruženju i kreiranje nastavnog materijala radeći za inostrane obrazovne institucije. Polaže ispit za dozvolu za rad nastavnika i stiče pravo da samostalno obavlja obrazovno-vaspitni rad u okviru svoje struke 2013. godine.

Njena akademska interesovanja su jezičke ideologije, ideologija izvornog govornika, očuvanje zavičajnih jezika, metodika nastave engleskog jezika, metodika nastave srpskog kao stranog i leksika srpskog i engleskog jezika. Izlagala je na domaćim i stranim konferencijama i objavljivala radove u domaćim i stranim časopisima. Aktivno promoviše očuvanje zavičajnih jezika i podiže svest o negativnom uticaju jezičkih ideologija na društvenim mrežama LinkedIn i Instagram i učestvovanjem u intervjuima za podcaste i onlajn časopise.

Volontirala je kao nastavnik engleskog u organizacijama *Gaza Sky Geeks* i *Language Beyond Borders* i kao prevodilac priča za decu na srpski jezik u okviru projekta za očuvanje zavičajnih i maternjih jezika na platformi *StoryWeaver* (Pratham Books) iz Indije. Volontira kao mentor u okviru organizacije *EVE: Equal Voices in ELT* i kao recenzent u *Journal of Applied Linguistics Critiques* (JALC). Član je više stručnih udruženja nastavnika engleskog jezika i redovno se usavršava u oblasti nastave stranih jezika.

Изјава о ауторству

Име и презиме аутора мсп Ана Јовић

Број досијеа 18058д

Изјављујем

да је докторска дисертација под насловом

Утицај идеологије изворног говорника на наставнике енглеског језика којима
енглески није матерњи језик

- резултат сопственог истраживачког рада;
- да дисертација ни у целини ни у деловима није била предложена за стицање дипломе студијских програма других високошколских установа;
- да су резултати коректно наведени и
- да нисам кршио/ла ауторска права и користио/ла интелектуалну својину других лица.

Потпис аутора

У Београду, 28. март 2025.

Ана Јовић

Изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада

Име и презиме аутора мср Ана Јовић

Број досијеа 18058д

Студијски програм Језик, књижевност, култура

Наслов рада Утицај идеологије изворног говорника на наставнике енглеског језика којима енглески није матерњи језик

Ментор Др Ана Ђорђевић

Изјављујем да је штампана верзија мог докторског рада истоветна електронској верзији коју сам предао/ла ради похрањивања у **Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду**.

Дозвољавам да се објаве моји лични подаци за добијање академског назива доктора наука, као што су име и презиме, година и место рођења и датум одбране рада.

Ови лични подаци могу се објавити на мрежним страницама дигиталне библиотеке, у електронском каталогу и у публикацијама Универзитета у Београду.

Потпис аутора

У Београду, 28. март 2025.

Изјава о коришћењу

Овлашћујем Универзитетску библиотеку „Светозар Марковић“ да у Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду унесе моју докторску дисертацију под насловом:

Утицај идеологије изворног говорника на наставнике енглеског језика којима
енглески није матерњи језик

која је моје ауторско дело.

Дисертацију са свим прилозима предао/ла сам у електронском формату погодном за трајно архивирање.

Моју докторску дисертацију похрањену у Дигиталном репозиторијуму Универзитета у Београду, и доступну у отвореном приступу, могу да користе сви који поштују одредбе садржане у одабраном типу лиценце Креативне заједнице (Creative Commons) за коју сам се одлучио/ла:

1. Ауторство (CC BY)
2. Ауторство – некомерцијално (CC BY-NC)
- ☒ 3. Ауторство – некомерцијално – без прерада (CC BY-NC-ND)
4. Ауторство – некомерцијално – делити под истим условима (CC BY-NC-SA)
5. Ауторство – без прерада (CC BY-ND)
6. Ауторство – делити под истим условима (CC BY-SA)

(Молимо да заокружите само једну од шест понуђених лиценци.
Кратак опис лиценци је саставни део ове изјаве).

У Београду, 28. март 2025.

Потпис аутора